

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΣΤΟ ΝΟΜΟ ΗΜΑΘΙΑΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ
ΠΕΡΙΟΔΟ ΤΟΥ Α΄ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
ΤΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΚΛΟΚΙΔΗ

ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΠΟΚΤΗΣΗ ΤΟΥ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟΥ ΤΙΤΛΟΥ
Στις «Επιστήμες της αγωγής: Ζητήματα Ιστορίας, Ιστορικής εκπαίδευσης και
Εκπαιδευτικής Πολιτικής»
Με ειδίκευση «Ιστορία, Εκπαιδευτική Πολιτική και Ιστορία της Εκπαίδευσης»

ΦΛΩΡΙΝΑ

2023

Φύλλο Εξέτασης

1. Επόπτης: Σοφία Ηλιάδου

Βαθμός:

Υπογραφή:

Ημερομηνία:

2. Δεύτερος Βαθμολογητής: Ευστράτιος Δορδανάς

Βαθμός:

Υπογραφή:

Ημερομηνία:

3. Τρίτος Βαθμολογητής: Βλάσιος Βλασίδης

Βαθμός:

Υπογραφή:

Ημερομηνία:

Γενικός Βαθμός:

Ο συγγραφέας Γεώργιος Κλοκίδης βεβαιώνει ότι το περιεχόμενο του παρόντος έργου είναι αποτέλεσμα προσωπικής εργασίας και ότι έχει γίνει η κατάλληλη αναφορά στις εργασίες τρίτων, όπου κάτι τέτοιο ήταν απαραίτητο, σύμφωνα με τους κανόνες της ακαδημαϊκής δεοντολογίας.

Υπογραφή:

Ημερομηνία:

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ		
ΠΡΟΛΟΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ		6
ΕΙΣΑΓΩΓΗ		8
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α΄		15
A.1.	Διοικητική διαίρεση	15
A.2.	Γενική κατάσταση	21
A.3.	Οι πρόσφυγες στην Ημαθία	31
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β΄		37
B.1.	Οικονομική και κοινωνική δραστηριότητα	37
B.1.1.	Βέροια	37
B.1.2.	Νάουσα	49
B.2.	Εκπαίδευση	63
B.3.	Τα δάση της Ημαθίας και η προμήθεια ξυλείας	66
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ΄		75
Γ.1.	Ο σιδηρόδρομος Θεσσαλονίκης - Μοναστηρίου	75
Γ.2.	Το κίνημα της «Εθνικής Αμόνης» και η Στρατιά της Ανατολής	77
Γ.3.	Το ζήτημα του επισιτισμού	91
Συμπεράσματα		97
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ		
Βιβλιογραφία		102
Έγγραφα, εικόνες, χάρτες		108

Περίληψη

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να διερευνήσει την οικονομική και κοινωνική κατάσταση που επικρατεί στην Ημαθία κατά τη διάρκεια του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου. Αρχικά, γίνεται μία παρουσίαση της διοικητικής κατάστασης και διαίρεσης της τότε Υποδιοίκησης Βέροιας και της μετεξέλιξής της, ενώ εξετάζεται και το προσφυγικό ζήτημα που προέκυψε στην περιοχή, λόγω των πολέμων και των διωγμών που υπέστησαν οι ελληνικοί πληθυσμοί. Στη συνέχεια, πραγματοποιείται εκτενής παρουσίαση και ανάλυση της οικονομικής και κοινωνικής δραστηριότητας, ειδικότερα των δύο πόλεων και δήμων της Ημαθίας - Βέροιας και Νάουσας - για τις οποίες υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία, καθώς επίσης των αρχών και υπηρεσιών που υπηρετούν σε αυτές.

Ιδιαίτερη αναφορά γίνεται στη δασική κάλυψη του Νομού και της συνεισφοράς των δασών στην προμήθεια της απαραίτητης ξυλείας του συμμαχικού στρατού, για τις ανάγκες των στρατιωτικών επιχειρήσεών του. Επίσης, παρουσιάζεται το σιδηροδρομικό δίκτυο και τον ρόλο που αυτό διαδραμάτισε στο ζήτημα της προμήθειας τροφίμων και άλλων αγαθών, όταν προέκυψε το θέμα του επισιτισμού των κατοίκων της Μακεδονίας. Τέλος, πραγματοποιείται μία αποτίμηση των στοιχείων που παρατέθηκαν στην εργασία, με παρουσίαση των συμπερασμάτων στα οποία κατέληξε.

Λέξεις-κλειδιά: Ημαθία, Α΄ Παγκόσμιος Πόλεμος, Οικονομία, Κοινωνία, Στρατιά της Ανατολής.

Abstract

The purpose of this work is to investigate the economic and social situation that prevails in Imathia during the First World War. First, there is a presentation of the administrative situation and division of the then Sub-administration of Veria and its evolution, while the refugee issue that arose in the area, due to the wars and persecutions suffered by the Greek population, is also examined. Then, an extensive presentation and analysis of the economic and social activity is carried out, in particular of the two cities and municipalities of Imathia - Veria and Naoussa - for which there are available data, as well as the authorities and services that serve in them.

Special mention is made of the forest cover of the prefecture and the contribution of the forests to the supply of the necessary timber of the allied army, for the needs of its military operations. The railway network and the role it played in the supply of food and other goods are also presented, when the issue of sustenance for the inhabitants of Macedonia arose. Finally, an assessment of the data presented in the work is carried out, with a presentation of the conclusions reached.

Keywords: Imathia, World War I, Economy, Society, Allied Army of the Orient.

ΠΡΟΛΟΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Η συγγραφή της παρούσας μεταπτυχιακής διπλωματικής εργασίας πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο του Μεταπτυχιακού Προγράμματος Σπουδών «Επιστήμες της αγωγής: Ζητήματα Ιστορίας, Ιστορικής εκπαίδευσης και Εκπαιδευτικής Πολιτικής» και ειδικότερα στην ειδικότητα «Ιστορία, Εκπαιδευτική Πολιτική και Ιστορία της Εκπαίδευσης» του Παιδαγωγικού Τμήματος Δημοτικής Εκπαίδευσης, της Σχολής Κοινωνικών και Ανθρωπιστικών Επιστημών, του Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας.

Η εργασία πραγματεύεται τις οικονομικές και κοινωνικές συνθήκες που αναπτύσσονται στην Ημαθία κατά τη διάρκεια του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου. Παράλληλα, αναλύει και προβάλλει τη γενικότερη εικόνα της κατάστασης που επικρατούσε στην περιοχή αυτή την περίοδο, φωτίζοντας επίσης γεγονότα και λιγότερο γνωστές ή και άγνωστες πτυχές που διαδραματίζονται στο προσκήνιο και το παρασκήνιο της ιστορίας. Επίσης, παρουσιάζεται η διοικητική διαίρεση και η εξέλιξή της, ενώ εξετάζεται και το προσφυγικό ζήτημα που προέκυψε στην περιοχή, λόγω των πολέμων και των διωγμών που υπέστησαν οι ελληνικοί πληθυσμοί.

Τέλος, γίνεται ειδική μνεία για το σιδηροδρομικό δίκτυο και τον ρόλο του στο ζήτημα του επισιτισμού των κατοίκων της Δυτικής Μακεδονίας, λόγω του ναυτικού αποκλεισμού που επέβαλαν οι συμμαχικές δυνάμεις. Η παρούσα εργασία ουσιαστικά αποτελεί μία παρουσίαση της Ημαθίας, με απώτερο σκοπό να την αναδείξει και να συνεισφέρει στην προώθηση της μελέτης, συμπληρώνοντας ένα ερευνητικό κενό που υπάρχει για την περιοχή τη συγκεκριμένη χρονική περίοδο, ενώ παράλληλα με παρόμοιες μελέτες που έχουν διενεργηθεί για άλλες περιοχές της Μακεδονίας, να μπορέσουμε να σχηματίσουμε μία πιο ολοκληρωμένη εικόνα για αυτή την περίοδο.

Αισθάνομαι την ανάγκη να ευχαριστήσω όλους όσους με βοήθησαν με κάθε τρόπο στην προσπάθειά μου να ολοκληρώσω αυτή την εργασία. Οφείλω θερμές ευχαριστίες στο προσωπικό του Γ.Α.Κ. - Ιστορικό Αρχείο Μακεδονίας, καθώς και του Γ.Α.Κ. Ημαθίας για τη βοήθεια που με προσέφεραν στην εύρεση του απαραίτητου υλικού για τη συγγραφή του βασικού κορμού αυτής της μελέτης.

Ξεχωριστά θα ήθελα να ευχαριστήσω την επιβλέπουσα καθηγήτρια μου κ. Σοφία Ηλιάδου που με παρότρυνε να ασχοληθώ με αυτό το θέμα, για τις

κατευθύνσεις που με έδωσε, αλλά και τη γενικότερη υποστήριξή της. Επίσης, θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά τον επίκουρο καθηγητή του Τμήματος Ιστορίας και Αρχαιολογίας του Α.Π.Θ. Στράτο Δορδανά και τον αναπληρωτή καθηγητή του Τμήματος Βαλκανικών, Σλαβικών και Ανατολικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Μακεδονίας Βλάση Βλασίδη, των οποίων οι παρατηρήσεις αποτέλεσαν έναυσμα για περεταίρω επεξεργασία επιμέρους θεμάτων και βελτίωσαν το τελικό αποτέλεσμα.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο Οκτώβριος του 1912 αποτέλεσε ορόσημο για την Ημαθία, καθώς αυτόν τον μήνα η περιοχή εορτάζει την απελευθέρωσή της από τον οθωμανικό ζυγό. Στις 16 Οκτωβρίου, τα ελληνικά στρατεύματα ερχόμενα με ταχείς ρυθμούς από την Κατερίνη, απελευθέρωσαν την ίδια ημέρα και τη Βέροια. Την επόμενη απελευθερώθηκε η Νάουσα, ενώ στις 18 Οκτωβρίου η Αλεξάνδρεια και στη συνέχεια τα χωριά του Ρουμλουκιού. Η απελευθέρωση της Ημαθίας αποτέλεσε το κομβικό σημείο, κατά το οποίο η περιοχή απαγκιστρώνεται από την άλλοτε μεγάλη και ισχυρή Οθωμανική Αυτοκρατορία. Λίγους μήνες αργότερα, με την υπογραφή της Συνθήκης του Λονδίνου στις 30 Μαΐου 1913, εντάσσεται οριστικά στον εθνικό κορμό του ελληνικού κράτους, το οποίο με τη νικηφόρα πορεία του ελληνικού στρατού είδε τα εδάφη και τον πληθυσμό του να διπλασιάζονται.

Ως τμήμα πλέον του ελληνικού κράτους, η Ημαθία εισέρχεται σε μία ιδιαίτερα σημαντική περίοδο για την ιστορία της. Οι Βαλκανικοί Πόλεμοι, ο Α΄ Παγκόσμιος Πόλεμος και το προσφυγικό ζήτημα είναι μερικά από τα πιο σημαντικά γεγονότα και ζητήματα, με τα οποία βρίσκεται αντιμέτωπη η περιοχή και καλείται να τα διευθετήσει. Παράλληλα, μέσω της ιστορικής έρευνας, τεκμηριώνεται η δική της συμμετοχή και συνεισφορά στην εξέλιξη της νεώτερης ιστορίας της Ελλάδος.

Αρχικά, το κύριο μέλημα των ελληνικών αρχών ήταν να προχωρήσει η ενσωμάτωση των «νέων χωρών», όπως ονομάστηκαν, στη μητέρα πατρίδα. Έτσι λοιπόν, τον Φεβρουάριο του 1913, ψηφίστηκε ο πρώτος νόμος για την διοίκηση των «στρατιωτικά κατεχομένων χωρών» που εισήγαγε τον θεσμό του Γενικού Διοικητή. Η Ημαθία και η υπόλοιπη απελευθερωμένη Μακεδονία εντάχθηκαν στη νεοσυσταθείσα Γενική Διοίκηση Μακεδονίας με έδρα τη Θεσσαλονίκη και τις κατά τόπους υποδιοικήσεις. Γενικός Διοικητής διορίστηκε ο τότε Υπουργός Δικαιοσύνης Κωνσταντίνο Ρακτιβάν με καταγωγή από τη Βέροια, ενώ το μεγαλύτερο μέρος της Ημαθίας εντάχθηκε στην υποδιοίκηση Βέροιας, η οποία ήταν έδρα του τοπικού Υποδιοικητή.¹

¹ Για μία αναλυτική παρουσίαση της πρώτης περιόδου της ενσωμάτωσης των Νέων Χωρών και το έργο του Γενικού Διοικητή Κωνσταντίνου Ρακτιβάν, βλ. Γεώργιος Π. Νάκος, *Το Δικαικό Έργο «του επί της Δικαιοσύνης Υπουργού Κωνσταντίνου Δ. Ρακτιβάν, ως [πρώτου]*

Ο Γενικός Διοικητής Μακεδονίας, τοποθετημένος στη Θεσσαλονίκη, ήταν ο εκπρόσωπος της κυβέρνησης και είχε ευρύτατες αρμοδιότητες, οι οποίες αφορούσαν την οργάνωση των υπηρεσιών, τον διορισμό και παύση των υπαλλήλων, την οικονομική διαχείριση, την φορολογία, την έκδοση κανονιστικών πράξεων, την οργάνωση προσωρινών δικαστηρίων κα. Είχε επίσης το δικαίωμα να εκδίδει ακόμη και νομοθετικές διατάξεις. Τον Μάρτιο του 1915, καταργούνται όλες οι Γενικές Διοικήσεις, και οι απελευθερωμένες περιοχές διαιρέθηκαν σε νομούς και οι νομοί σε υποδιοικήσεις. Η Μακεδονία διαιρέθηκε σε πέντε νομούς (Θεσσαλονίκης, Κοζάνης, Φλωρίνης, Σερρών και Δράμας), ενώ η ανώτατη διοικητική διεύθυνση του κάθε νομού ανατίθεται στον Νομόρχη.²

Το 1917, η Προσωρινή Κυβέρνηση του Βενιζέλου στη Θεσσαλονίκη θα επαναφέρει τον θεσμό του Γενικού Διοικητή, που τώρα έφερε την ονομασία «Κυβερνητικός Αντιπρόσωπος», ενώ με την ενοποίηση του κράτους, τον Ιούνιο του 1917, θα τον επανεισάγει με το Ν. 1149/1918. Ο νόμος αυτός επανέφερε ακόμη πιο ισχυροποιημένο τον θεσμό, αφού ο Γενικός Διοικητής είχε τώρα τον βαθμό Υπουργού, ενώ παράλληλα διατήρησε όλες τις αρμοδιότητες που αφορούσαν την αστυνομία, την υγεία, και τον διορισμό εκτάκτων υπαλλήλων.³ Με εκτελεστικό διάταγμα του παραπάνω νόμου, η Μακεδονία χωρίζεται σε δύο Γενικές Διοικήσεις, της Θεσσαλονίκης και της Κοζάνης-Φλώρινας. Ωστόσο, βαθμό Υπουργού είχαν μόνο οι Γενικοί Διοικητές Θεσσαλονίκης, Ηπείρου και Κρήτης.

Σύμφωνα με την παραπάνω συνοπτική ανάλυση της εξέλιξης της ενσωμάτωσης των απελευθερωμένων περιοχών, συμπεραίνεται ότι η διαδικασία της διοικητικής οργάνωσης της Μακεδονίας ήταν έργο δύσκολο και πολύπλοκο αφού το κράτος καλούνταν να αντιμετωπίσει πολλά και σοβαρά προβλήματα. Τα σημαντικότερα από αυτά ήταν: Η έλλειψη συντονισμού της Γενικής Διοίκησης μετα διάφορα Υπουργεία, η εθνική, γλωσσική, πολιτιστική και θρησκευτική ανομοιογένεια,

Αντιπροσώπου της Ελληνικής Κυβερνήσεως στην προσωρινή διοίκηση των καταληφθεισών [Νέων] Χωρών», Pro Justitia, Τόμ. 3 (2020), σσ. 37-58.

² Διονύσιος Μοσχόπουλος, Γενική Διοίκηση Μακεδονίας (1913-1929): Από την κυβερνητική στην διοικητική αποκέντρωση, στο *1^ο Συνέδριο Ιστορίας της Διοίκησης και των Θεσμών των Σερρών (1870-1936)*, Σέρρες Μάιος 2013. Δεν έχουν εκδοθεί πρακτικά. Διαθέσιμο στο https://opencourses.ionio.gr/modules/document/file.php/DALS214/Lesson3_Geniki%20Dioikisi%20Makedonias.pdf, σελ. 9.

³ Ο.π.

η καχυποψία σημαντικού μέρους του πληθυσμού προς την πολιτική και στρατιωτική διοίκηση, καθώς και οι βλέψεις και απειλές των γειτονικών κρατών. Στα παραπάνω, θα μπορούσαν να προστεθούν η πολιτική αστάθεια, οι πληθυσμιακές μετακινήσεις, οι συνεχιζόμενοι πόλεμοι και οι απώλειες ανθρωπίνων ζωών, όπως επίσης, οι καταστροφές των υποδομών και του φυσικού περιβάλλοντος.⁴

Το ελληνικό κράτος αρχικά διατήρησε μία στάση αναμονής και βολιδοσκόπησης απέναντι στις θεσμικές αλλαγές. Οι δημόσιοι υπάλληλοι που ήταν κατάλληλοι και επιθυμούσαν να παραμείνουν, διατήρησαν τις θέσεις τους. Η κυβέρνηση αποφάσισε ότι, οι ήδη υπάρχοντες νόμοι που διέπουν τις απελευθερωμένες περιοχές θα συνέχιζαν να ισχύουν για προσωρινό χρονικό διάστημα, μέχρι όμως το σημείο που δεν θα ήταν αντίθετοι προς την κρατική δημόσια τάξη. Ωστόσο, παρατηρείται ότι οι κοινοτικοί θεσμοί διατηρήθηκαν για αρκετά ακόμη χρόνια, μέχρι την άφιξη των προσφύγων, η οποία άσκησε πιέσεις για αλλαγές και επέφερε την οριστική ρήξη με τις παλιές δομές του κοινοτισμού.⁵

Παράλληλα, οι δημογραφικές εξελίξεις ήταν συνεχείς κατά τη διάρκεια των δύο επομένων δεκαετιών. Μετά την απελευθέρωση, από τη Μακεδονία αποχώρησαν σταδιακά περίπου 40.000 σλαβόφωνοι πληθυσμοί, ενώ ο αντίστοιχος μουσουλμανικός πληθυσμός που αποχώρησε ανέρχονταν σε περίπου 100.000 άτομα. Παράλληλα με την αποχώρηση των παραπάνω πληθυσμών, πραγματοποιήθηκε η άφιξη των Ελλήνων προσφύγων. Υπολογίζεται ότι περίπου 155.000 κατέφθασαν στη Μακεδονία, από τους οποίους 80.000 προέρχονταν από την ανατολική Θράκη, 40.000 από τη δυτική Θράκη, 5.000 από τη Σερβία και 5.000 από τον Καύκασο.

Σε ότι αφορά την οικονομία, ξεκίνησε μία μακρά διαδικασία εκσυγχρονισμού του τρόπου παραγωγής των οικονομικών αγαθών, χωρίς ωστόσο να λείπουν και οι καθυστερήσεις. Τροχοπέδη αποτέλεσε και το γεγονός ότι, με την κατάρρευση της οθωμανικής αυτοκρατορίας και τα νέα εθνικά κράτη που δημιουργήθηκαν, είχε ως αποτέλεσμα τη δημιουργία νέων συνόρων και κατά συνέπεια αποκόπηκαν οι

⁴ Χαράλαμπος Παπαστάθης, Η ενσωμάτωση της Μακεδονίας στο ελληνικό κράτος, στο *Η νεότερη και σύγχρονη Μακεδονία*, Τόμος Β', Παρατηρητής-Παπαζήσης, Θεσσαλονίκη 1992, σσ. 24-39.

⁵ Μαργαρίτα Δρίτσα, Ετερόχθονες κοινότητες: ο ενοφθαλμισμός του προσφυγικού στοιχείου στον μακεδονικό χώρο, στο *Η Διαχρονική Πορεία του Κοινοτισμού στη Μακεδονία*, Κέντρο Ιστορίας Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη 1991, σελ. 418.

απρόσκοπτες και ισχυρές οικονομικές σχέσεις που είχαν αναπτύξει από αιώνες οι Έλληνες του βορειοελλαδικού χώρου με τη βαλκανική ενδοχώρα.⁶

Ο βιομηχανικός τομέας με τη σειρά του, συνέχισε την αναπτυξιακή του πορεία που είχε τα προηγούμενα χρόνια, ενώ ιδιαίτερα κερδοφόρος ήταν ο κλάδος της νηματουργίας. Στον γεωργικό τομέα, παρατηρήθηκε αρκετή καθυστέρηση στην ανάπτυξή του, καθώς ο μουσουλμανικός πληθυσμός που ασχολούνταν κατά κύριο λόγο με τη γεωργία είχε ήδη αποχωρήσει. Το ελληνικό κράτος κατέβαλε προσπάθειες για την αναμόρφωση της γεωργίας, πραγματοποιώντας αναδιανομή της γης και προχωρώντας σε παραγωγικά και αρδευτικά έργα. Η καθυστέρηση αυτή, οφείλονταν κατά κύριο λόγο στη δομή της γαιοκτησίας. Η αγροτική μεταρρύθμιση ξεκίνησε μεν το 1917, αλλά γενικεύτηκε και επιταχύνθηκε μετά το 1923, με την εγκατάσταση των προσφύγων και επέσπευσε την εφαρμογή της.⁷

Στις συγκοινωνίες, υπήρχε ήδη ένα σιδηροδρομικό δίκτυο αρκετά ικανοποιητικό, σε αντίθεση με το οδικό. Το ελληνικό κράτος καθυστέρησε αρκετά και τα έργα οδοποιίας δεν ξεκίνησαν νωρίτερα από το 1927.⁸ Παρόμοια καθυστέρηση υπήρξε επίσης και στο θέμα της υγιεινής. Οι επιδημίες και ιδιαίτερα η ελονοσία που μάστιζε την περιοχή, επιδεινώθηκε με την έλευση των προσφύγων, κάτι που ανάγκασε το κράτος να προσφύγει στη διεθνή οργάνωση υγείας, ενώ παράλληλα προχώρησε στην ίδρυση αγροτικών ιατρείων ανά τη Μακεδονία.⁹

Γενικότερα, θα μπορούσε να λεχθεί ότι η παρέμβαση του ελληνικού κράτους, παρά τα εμπόδια και τις καθυστερήσεις, ήταν αρκετά αποτελεσματική, κατά κύριο λόγο σε ότι αφορά την εδραίωση της νομιμότητας, της ασφάλειας, και στα έργα υποδομών. Ταυτόχρονα, οι κρατικές υπηρεσίες αναδιοργανώθηκαν, με τη σταδιακή εφαρμογή της ελληνικής νομοθεσίας και την επιλογή κατάλληλων προσώπων που

⁶ Νίκος Καλογήρου, Η γεωγραφία του εκσυγχρονισμού: Οι μετασχηματισμοί του βορειοελλαδικού χώρου στο μεσοπόλεμο, στο *Βενιζελισμός και Αστικός Εκσυγχρονισμός*, Γ. Μαυρογορδάτος, Χ. Χατζηιωσήφ, (επιμ.), Π.Ε.Κ., Ηράκλειο 1988, σελ. 83.

⁷ Μαυρογορδάτος, Χαμουδόπουλος, Η Μακεδονία, σσ. 30-78.

⁸ Ο.π., σσ. 128-137.

⁹ Αντώνης Λιάκος, *Εργασία και πολιτική στην Ελλάδα του μεσοπολέμου*, Ι.Ε.Τ., Αθήνα 1993, σσ. 319-324.

οδήγησαν σε θετικά αποτελέσματα, ενώ ιδιαίτερη έμφαση δόθηκε στο στρατό, στη δικαιοσύνη και στην εκπαίδευση.¹⁰

Θα πρέπει να επισημανθεί ότι, στις απελευθερωμένες περιοχές προέκυψε ένα πρόβλημα οικονομικής φύσεως, καθώς για αρκετό διάστημα συνυπήρχαν δύο διαφορετικά νομισματικά συστήματα, γεγονός που ελλόχευε τον κίνδυνο της νομισματικής αστάθειας και των κερδοσκοπικών συναλλαγών. Από την μία πλευρά, το ελληνικό σύστημα, το οποίο ήταν βασισμένο στην ελεγχόμενη αναγκαστική κυκλοφορία τραπεζογραμμάτων. Από την άλλη πλευρά, το οθωμανικό σύστημα, το οποίο βασιζόταν στην κυκλοφορία χρυσών και ασημένιων νομισμάτων.

Παρά το γεγονός ότι, εκείνη την περίοδο η δραχμή ήταν ισχυρό νόμισμα, η τούρκικη λίρα θεωρούνταν ένα αξιόπιστο νόμισμα και για αρκετά χρόνια ακόμη παρέμεινε το βασικό νόμισμα συναλλαγών. Το έτος 1914, θεσπίστηκε για πρώτη φορά η νομισματική επέκταση του συστήματος που ίσχυε στο Ελληνικό Κράτος, παράλληλα με την προσωρινή κυκλοφορία των χρυσών και αργυρών λιρών Τουρκίας, ενώ τα χάλκινα κέρματα απαγορεύτηκαν.¹¹ Αυτός ήταν και ο λόγος που η εφαρμογή της γενικής συναλλακτικής χρήσης της ελληνικής δραχμής καθυστέρησε αρκετά χρόνια, μέχρι την τελική αποβολή όλων των συναλλακτικών σχέσεων που ρύθμιζαν τα οθωμανικά νομίσματα.¹²

Η ελληνική κοινότητα της Βέροιας ακολούθησε, με τις όποιες ιδιαιτερότητες, την σταδιακή ενσωμάτωση στις δομές του ελληνικού κράτους. Σταδιακή και με κάποια καθυστέρηση ήταν και η οικονομική ανάπτυξή της, καθώς και η κρατική μέριμνα σε σχέση με τα δημόσια έργα.¹³ Σε ότι αφορά τους διοικητικούς κοινοτικούς παράγοντες και τα τοπικά σωματεία, η μετάβαση από την προηγούμενη κατάσταση στο νέο καθεστώς, δεν έγινε χωρίς ρήξεις και αντιστάσεις, καθώς η κρατική

¹⁰ Νίκος Σβορώνος, *Επισκόπηση της νεοελληνικής ιστορίας*, Θεμέλιο, Αθήνα 1999, σελ. 115. Βλ. επίσης, Χαράλαμπος Παπαστάθης, *Η διοικητική οργάνωση της Μακεδονίας μετά την απελευθέρωσή της*, Λόγος πανηγυρικός στις 26 Οκτωβρίου 1995, Α.Π.Θ., Θεσσαλονίκη 1996, σσ. 17-20.

¹¹ Β.Δ. 21/07/1914, (Φ.Ε.Κ. 126, 15/07/1914). «Περί επεκτάσεως και εις τας νέας χώρας της ισχύος του εν τη παλαιά Ελλάδα κρατούντος νομισματικού συστήματος κλπ».

¹² Ευάγγελος Πρόντζας, *Οικονομικός Εθνικισμός, Δοκίμιο στην νεοελληνική ιστορία*, University Studio Press/Εκφραση, Θεσσαλονίκη 1999, σελ. 157.

¹³ Βασίλης Γούναρης, Ιάκωβος Μιχαηλίδης, *Μεταξύ παράδοσης και εκσυγχρονισμού, Βέροια 1900-1950*, Ερατεινή Ημαθία (Συλλογικό έργο), Ιερά Μητρόπολις Βεροίας, Ναούσης και Καμπανίας, Βέροια 2004, σελ. 380.

παρέμβαση, με ξένα παρωχημένα πρότυπα που είχε υιοθετήσει το ελληνικό κράτος από τις αρχές της ίδρυσής του, αποτελούσαν τροχοπέδη.¹⁴

Στη Βέροια, όπου είχε δημιουργηθεί μια αξιόλογη κοινοτική περιουσία, η διαχείριση της και τα συμφέροντα που συνδέονταν με αυτή τη διαχείριση, κατέστησαν το μεταβατικό στάδιο μεγαλύτερης διάρκειας. Σε αυτό συνετέλεσε και το γεγονός ότι, το πνεύμα του κοινοτισμού στην πόλη ήταν βαθιά ριζωμένο και τα κοινοτικά συμβούλια συνέχισαν το έργο τους για μεγάλο χρονικό διάστημα μετά από την ένταξη της περιοχής.¹⁵

Πληροφορίες για την πληθυσμιακή σύνθεση της επαρχίας Βέροιας μετά την απελευθέρωση, μας παρέχει η βουλγαρική στατιστική Κούντζεφ, η οποία χρονολογείται το 1913. Η απογραφή καταγράφει για κάθε χωριό και συνοικισμό ξεχωριστά τον αριθμό των οικιών και των αριθμό των κατοίκων, ενώ οι κάτοικοι διαχωρίζονται σε χριστιανούς και Τούρκους. Ωστόσο, θα πρέπει να επισημανθεί ότι στη στατιστική δεν συμπεριλαμβάνεται η πρωτεύουσα της επαρχίας Βέροια, ενώ αντίθετα εμπεριέχεται ο έτερος δήμος της Νάουσας.

Σύμφωνα με την στατιστική Κούντζεφ, η επαρχία της Βέροιας περιλαμβάνει, εκτός από τον δήμο της Νάουσας, 69 χωριά και συνοικισμούς. Ο συνολικός αριθμός των οικιών ανέρχεται σε 4.120, ενώ ο συνολικός πληθυσμός ανέρχεται σε 14.903 κατοίκους. Το σύνολο των κατοίκων είναι χριστιανοί, εκτός από 600 Τούρκους που ζουν στη Νάουσα, η οποία έχει 1.150 οικίες και 5.395 κατοίκους. Αντίθετα, ο μικρότερος συνοικισμός είναι το Καρατσαλή, το οποίο αριθμεί 25 κατοίκους και έχει 6 οικίες.¹⁶

Σε ότι αφορά την πόλη της Βέροιας, η απελευθέρωση την βρίσκει να έχει Δήμαρχο τον Τούρκο Χαλήλ Αλή Βέη. Η θητεία του διήρκησε μέχρι τον Αύγουστο του 1916, οπότε και παύτηκε από την Επαναστατική Επιτροπή Βέροιας της «Εθνικής Αμύνης». Η επιλογή ενός Τούρκου πολίτη για τη θέση του Δημάρχου, θα πρέπει να

¹⁴ Νικόλαος Πανταζόπουλος, *Η κοινοτική δικαιοταξία στη Μακεδονία. Κρατικές παρεμβάσεις και νοθεύσεις, στο Η διαχρονική πορεία του Κοινοτισμού στη Μακεδονία. Συμπόσιο. Εκδήλωση για τα 75 χρόνια από την απελευθέρωση της Μακεδονίας*, Κέντρο Ιστορίας Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη 1992, σσ. 430-473.

¹⁵ Γεώργιος Χιονίδης, *Η Ελληνορθόδοξη Κοινότητα Βέροιας*, Ο.π., σσ. 296-301.

¹⁶ Γ.Α.Κ. Ιστορικό Αρχείο Μακεδονίας, Γ.Δ.Μ., Νομαρχία Θεσσαλονίκης, Στατιστική πληθυσμού Μακεδονίας, Φ.45.

υπαγορεύθηκε από λόγους ανάγκης εκείνης της περιόδου, ενώ παράλληλα θα πρέπει να επισημανθεί ότι έχαιρε της εμπιστοσύνης του συνόλου του πληθυσμού της πόλης.¹⁷ Εκτός από την παύση του Δημάρχου, η επαναστατική επιτροπή απέλυσε επίσης όσους δημοσίους υπαλλήλους δεν είχαν προσχωρήσει στο κίνημα.¹⁸

Στη θέση του Χαλήλ Αλή Βέη, η επιτροπή τοποθέτησε διά διορισμού τον Αντώνιο Σμυρλή, η θητεία του οποίου διήρκησε μέχρι το 1918, όταν αντικαταστάθηκε από τον επίσης διορισμένο Νικόλαο Αντωνιάδη. Η θητεία του Αντωνιάδη διήρκησε μέχρι το 1920, οπότε επανήλθε στη θέση του ο Χαλήλ Αλή Βέης, την οποία διατήρησε μέχρι το 1922.¹⁹

Η σύνθεση της επαναστατικής επιτροπής Βέροιας αποτελούνταν από τους: Φώτιο Κατσαμπί, Ιωάννη Μάρκου, Ιωάννη Χρυσόχοο (Κουημτζή), γιατρό Νικόλαο Αντωνιάδη, Πέτρο Μπατραλέξη, Θωμά Χατζηκανέλλα, Γεώργιο Βούρο, μοίραρχο της κρητικής χωροφυλακής και τον ταγματάρχη πεζικού Κωνσταντίνο Μπαρτζώκα, ο οποίος ήταν και επικεφαλής της.²⁰

¹⁷ Δημήτριος Καρασάββας, *Οι δήμαρχοι της Βέροιας (1912-2010)*, Χρονικά Ιστορίας και Πολιτισμού Ν. Ημαθίας Ε.Μ.Ι.Π.Η., 8 (2010), σελ. 18.

¹⁸ Γούναρης, Μιχαηλίδης, *Μεταξύ παράδοσης*, σελ. 385.

¹⁹ Καρασάββας, *Οι δήμαρχοι της Βέροιας*, Ό.π. Νίκος Βουδούρης, *Το «Κίνημα της Εθνικής Αμύνης» και ο «Εθνικός Διχασμός» στη Βέροια (1915 – 1918), μέσα από ανέκδοτα ντοκουμέντα της περιόδου*, Λάμδα, 34 (2009) σσ. 34 – 38.

²⁰ Νικόλαος Βουδούρης, *Πληροφορίες για το «Κίνημα Εθνικής Αμύνης» & τον «Εθνικό Διχασμό» στη Βέροια (1916 – 1918)*, Χρονικά Ιστορίας και Πολιτισμού Ν. Ημαθίας Ε.Μ.Ι.Π.Η., 8 (2010), σελ. 22. Καρασάββας, *Οι δήμαρχοι της Βέροιας*, Ό.π.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α΄

Α.1. Διοικητική διαίρεση

Στις 16 Νοεμβρίου 1914, ο Υποδιοικητής Βέροιας απέστειλε έγγραφο προς τον Γενικό Διοικητή Μακεδονίας, στο οποίο υποβάλει πίνακα της διοικητικής περιφέρειας Βέροιας με τις πόλεις, κώμες, χωριά, συνοικισμούς και των εγκατεστημένων αρχών σε αυτές. Ο πίνακας είναι εξαιρετικά αποκαλυπτικός, καθώς μας παραδίδει μία πλήρη εικόνα, καταγράφοντας αναλυτικά όχι μόνο την διοικητική διαίρεση, αλλά δίνοντας επιπλέον πληροφορίες που αφορούν την Υποδιοίκηση Βέροιας. Στην αναφορά καταγράφονται αριθμητικά ογδόντα πόλεις, χωριά και συνοικισμοί.²¹

Πιο συγκεκριμένα, ο πίνακας ξεκινά με τη Βέροια, η οποία είναι έδρα Δήμου και πρωτεύουσα της ομώνυμης υποδιοίκησης. Στον Δήμο Βέροιας υπάγονται διοικητικά το περίξ αυτής χωριό Κάτω Λοζίτση, καθώς και οι συνοικισμοί Ράχωβα (Ραχιά), Ανασώματα (Ασώματα), Άμμος, Καρατσαλή (Μαυροδένδρι), Μουσταλή (Κυδωνοχώρι), Κρεββατάς. Στη Βέροια είναι εγκατεστημένες οι παρακάτω αρχές: Έδρα Δεκάτης Μεραρχίας, Μητροπολίτης Βέροιας - Ναούσης, Μουφτής Βέροιας, Επιθεωρητής Δημοτικής Εκπαίδευσης Βέροιας - Κατερίνης, Πρωτοδικείο, Πταισματοδικείο, Ειρηνοδικείο, Αστυνομική Διεύθυνση, Οικονομική Εφορεία, Ταμείο, Προϊστάμενος Ταχυδρομικού Τηλεγραφείου και Τηλεφωνικού Γραφείου, Δασαρχείο. Στην πόλη υπάρχουν τα παρακάτω σχολεία: Νηπιαγωγείο, Παρθεναγωγείο, Αστική Σχολή και Ημιγυμνάσιο. Υπάρχουν επίσης, ρουμανική Αστική Σχολή και Παρθεναγωγείο, τουρκικό Δημοτικό Σχολείο και τρία Νηπιαγωγεία, καθώς και ισραηλιτικό Δημοτικό Σχολείο. Η αναφορά μας πληροφορεί ότι, στο Κάτω Λοζίτση είναι εγκατεστημένες 11 οικογένειες προσφύγων από τον Καύκασο, ενώ μέσα στην πόλη είναι εγκατεστημένες 69 οικογένειες προσφύγων από τη Βιζύη της Θράκης.

Δεύτερη στη σειρά αναγράφεται η Νάουσα, η οποία επίσης αναφέρεται ως πόλη και έδρα Δήμου, που όμως συμπεριλαμβάνει μόνο την πόλη. Στη Νάουσα έχουν έδρα: Αστυνομική Υποδιεύθυνση, Ειρηνοδικείο, Προϊστάμενος Ταχυδρομικού Τηλεγραφείου και Τηλεφωνικού Γραφείου. Στην πόλη υπάρχουν τα παρακάτω

²¹ Γ.Α.Κ. Ιστορικό Αρχείο Μακεδονίας, Γ.Δ.Μ., Νομαρχία Θεσσαλονίκης, Επαρχία Βέροιας, Φ.10.

σχολεία: Νηπιαγωγείο, Παρθεναγωγείο, Αστικό Επτατάξιο μετά δύο τάξεων Γυμνασιακών. Υπάρχει επίσης και τουρκικό Δημοτικό Σχολείο. Η Βέροια και η Νάουσα αποτελούν τις μόνες πόλεις της Υποδιοίκησης, οι οποίες είναι ταυτόχρονα και έδρες Δήμου. Ακολουθούν 78 χωριά και συνοικισμοί, τα οποία σύμφωνα με την αναγραφόμενη σειρά είναι τα εξής:

- 3) Τουρκοχώρι (Πατρίδα). Αναφέρεται ως μικρός συνοικισμός.
- 4) Ταραμόν (Ταγαροχώρι). Μικρός συνοικισμός, όπου είναι εγκατεστημένες πέντε οικογένειες προσφύγων.
- 5) Μέτς (Μέση). Μικρό χωριό, όπου υπάρχει δημοτικό σχολείο τεσσάρων τάξεων.
- 6) Διαβατός. Μικρό χωριό με δημοτικό σχολείο τεσσάρων τάξεων.
- 7) Μικρογούζι (Μακροχώρι). Χωριό με δημοτικό σχολείο τεσσάρων τάξεων.
- 8) Άμμος. Συνοικισμός.
- 9) Ανασώματα (Ασώματα). Συνοικισμός.
- 10) Ράχωβα (Ραχιά). Συνοικισμός.
- 11) Ντόλιανη (Κουμαριά). Κεφαλοχώρι με έδρα αστυνομικού σταθμού και ρουμανικό δημοτικό σχολείο.
- 12) Σταυρός. Χωριό με έδρα αστυνομικού σταθμού. Είναι εγκατεστημένες δεκατέσσερις οικογένειες προσφύγων.
- 13) Καβάσιλα. Χωριό με σχολική προκαταρκτική μετά δευτέρας τάξης αστικού.
- 14) Σκυλίτσι. Συνοικισμός.
- 15) Τριχοβίστα (Καμποχώρι). Χωριό με δημοτικό σχολείο τεσσάρων τάξεων.
- 16) Λουτρός. Χωριό με δημοτικό σχολείο τεσσάρων τάξεων.
- 17) Επισκοπή. Χωριό με δημοτικό σχολείο τεσσάρων τάξεων.
- 18) Ποζαρίτες (Κεφαλοχώρι). Χωριό με δημοτικό σχολείο τεσσάρων τάξεων.

- 19) Ξεχασμένη. Χωριό με δημοτικό σχολείο τριών τάξεων.
- 20) Ραψομανίκη. Χωριό με δημοτικό σχολείο δύο τάξεων.
- 21) Κουλούρα. Χωριό με δημοτικό σχολείο τριών τάξεων.
- 22) Ρέσιανη (Βρυσάκι). Συνοικισμός. Είναι εγκατεστημένες τριάντα δύο οικογένειες προσφύγων.
- 23) Νησί. Χωριό με δημοτικό σχολείο πέντε τάξεων. Είναι εγκατεστημένες δεκαπέντε οικογένειες προσφύγων.
- 24) Καταφυγή (Καταφύγιο Κοζάνης). Συνοικισμός.
- 25) Καψόχωρα. Χωριό με δημοτικό σχολείο τεσσάρων τάξεων μετά νηπιαγωγείου.
- 26) Νισελούδι. Συνοικισμός.
- 27) Μεγάλο Αλάμπορο (Πρασινάδα). Συνοικισμός με δημοτικό σχολείο τεσσάρων τάξεων.
- 28) Μικρό Αλάμπορο (Κυδωνιά). Συνοικισμός.
- 29) Αρκουδοχώρι (Αρκοχώρι). Κεφαλοχώρι με δημοτικό σχολείο τεσσάρων τάξεων.
- 30) Τσόρνοβο (Φυτιά). Κεφαλοχώρι με δημοτικό σχολείο πέντε τάξεων μετά νηπιαγωγείου.
- 31) Διαβόρνιτσα (Τρίλοφος). Χωριό με δημοτικό σχολείο τεσσάρων τάξεων μετά προκαταρκτικής.
- 32) Χωροπάνι (Στενήμαχος). Κεφαλοχώρι με δημοτικό σχολείο τεσσάρων τάξεων μετά νηπιαγωγείου.
- 33) Μονόσπιτα. Χωριό με δημοτικό σχολείο μιας τάξης.
- 34) Άνω Κοπανός (Κοπανός). Χωριό με δημοτικό σχολείο μιας τάξης.
- 35) Γιάντισστα (Άγιος Γεώργιος). Χωριό με έδρα αστυνομικού σταθμού και δημοτικό σχολείο τεσσάρων τάξεων.

- 36) Αγία Μαρίνα. Χωριό με δημοτικό σχολείο τεσσάρων τάξεων.
- 37) Λυκοβίστα (Λυκογιάννη). Χωριό με δημοτικό σχολείο τεσσάρων τάξεων.
- 38) Ζερβοχώρι. Χωριό με δημοτικό σχολείο δύο τάξεων μετά προκαταρκτικής.
- 39) Κάτω Κοπανός (Χαρίεσσα). Χωριό με δημοτικό σχολείο τριών τάξεων. Είναι εγκατεστημένες επτά οικογένειες προσφύγων.
- 40) Βέτσιστα (Αγγελολόρι). Χωριό με δημοτικό σχολείο μιας τάξης.
- 41) Γενίκοϊ (Αρχάγγελος). Χωριό με δημοτικό σχολείο μιας τάξης.
- 42) Μπρανιάτα (Νέα Νικομήδεια). Συνοικισμός.
- 43) Μελίκη. Χωριό με έδρα αστυνομικού σταθμού και δημοτικό σχολείο πέντε τάξεων μετά νηπιαγωγείου.
- 44) Νεόκαστρο. Κεφαλοχώρι με δημοτικό σχολείο πέντε τάξεων.
- 45) Βούλτσιστα (Λιβιάδι Πιερίας). Συνοικισμός.
- 46) Συκιά. Συνοικισμός.
- 47) Παλατίτσια. Συνοικισμός με δημοτικό σχολείο τεσσάρων τάξεων, στο οποίο πηγαίνουν και τα παιδιά των δύο παρακάτω συνοικισμών.
- 48) Κούτλες (Βεργίνα). Συνοικισμός.
- 49) Μπάρμπες (Βεργίνα). Συνοικισμός. Η Βεργίνα προήλθε από τη συνένωση των δύο αυτών συνοικισμών.
- 50) Σάδινα (Καράβι). Συνοικισμός. Είναι εγκατεστημένες οκτώ οικογένειες προσφύγων. Βρίσκονταν νότια της Κουλούρας και δυτικά της Μελίκης, στη δεξιά όχθη του ποταμού Αλιάκμονος. Θεωρούνταν πόρος, καθώς στο σημείο υπήρχε πέρασμα του ποταμού. Ο συνοικισμός σήμερα δεν υφίσταται.
- 51) Πρόδρομος. Χωριό με δημοτικό σχολείο τριών τάξεων.
- 52) Νησέλι. Χωριό με δημοτικό σχολείο τριών τάξεων μετά νηπιαγωγείου.

- 53) Γκιρτζάλη (Αγκαθιά). Χωριό με δημοτικό σχολείο τεσσάρων τάξεων.
- 54) Καλύβια Αλάμπορο (Αλαμποριανά Καλύβια). Συνοικισμός με δημοτικό σχολείο τριών τάξεων.
- 55) Μαυραγγέλι. Μικρός συνοικισμός. Βρίσκονταν βορειοδυτικά και σε κοντινή απόσταση από τη Μελίκη. Ήδη από τα τέλη της δεκαετίας του 1920 είχε εγκαταλειφθεί.
- 56) Γεράκι. Μικρός συνοικισμός. Βρίσκονταν δυτικά και σε κοντινή απόσταση από τη Μελίκη. Σήμερα έχει ενωθεί με τη Μελίκη.
- 57) Μυλωβός (Μεγάλη Γέφυρα Πιερίας). Χωριό με δημοτικό σχολείο τριών τάξεων.
- 58) Τρίγλοβο (Τριλοφιά). Χωριό με δημοτικό σχολείο τεσσάρων τάξεων.
- 59) Σφήνιστα (Σφήνιτσα). Συνοικισμός.
- 60) Λόντζινο (Παλιάμπελα Πιερίας). Συνοικισμός.
- 61) Κόκκοβα (Πολυδένδρι). Χωριό με έδρα αστυνομικού σταθμού και δημοτικό σχολείο τεσσάρων τάξεων.
- 62) Ρητίνιανη (Ρητίνη Πιερίας). Χωριό με δημοτικό σχολείο τεσσάρων τάξεων.
- 63) Δράτσικο (Δάσκιο). Κεφαλοχώρι με δημοτικό σχολείο τεσσάρων τάξεων.
- 64) Μπόστιανη (Ριζώματα). Χωριό με δημοτικό σχολείο τεσσάρων τάξεων μετά προκαταρκτικής.
- 65) Βόσσοβα (Σφηκιά). Χωριό με δημοτικό σχολείο τεσσάρων τάξεων.
- 66) Σπουρλίτα (Ελαφίνα). Χωριό με δημοτικό σχολείο τεσσάρων τάξεων.
- 67) Μπρατίνιστα (Χαράδρα). Μικρό χωριό με δημοτικό σχολείο δύο τάξεων.
- 68) Ράδιανη (Ρυάκια Πιερίας). Χωριό με έδρα αστυνομικού σταθμού.
- 69) Καστανιά Πιερίων. Μικρό χωριό.

70) Καλύβια Μπρατινίστας. Συνοικισμός.

71) Άνω Σέλι. Μη μόνιμος συνοικισμός. Παρά το γεγονός αυτό, αναφέρεται ότι υπάρχει ρουμανικό σχολείο τεσσάρων τάξεων. Χαρακτηρίζεται ως θέρετρο.

72) Κάτω Σέλι. Μη μόνιμος συνοικισμός.

73) Μαρούσια. Μη μόνιμος συνοικισμός. Υπάρχει εξατάξια Αστική Σχολή. Χαρακτηρίζεται ως θέρετρο.

74) Βολάδα (Βρωμοπήγαδο). Μη μόνιμος συνοικισμός. Χαρακτηρίζεται ως θέρετρο.

75) Ξηρολίβαδο. Μη μόνιμος συνοικισμός. Υπάρχει ρουμανικό σχολείο. Χαρακτηρίζεται ως θέρετρο.

76) Σαρκόβιανη (Μικρή Σάντα). Μη μόνιμος συνοικισμός.

77) Καστανιά Βερμίου. Χωριό. Είναι εγκατεστημένες πενήντα δύο οικογένειες προσφύγων από τον Καύκασο.

78) Καρατσαλή (Μαυροδένδρι). Συνοικισμός. Υπάγεται διοικητικά στον Δήμο Βέροιας. Είναι εγκατεστημένες επτά οικογένειες προσφύγων.

79) Μουσταλή (Κυδωνοχώρι). Συνοικισμός. Υπάγεται διοικητικά στον Δήμο Βέροιας.

80) Κρεββατάς. Συνοικισμός. Υπάγεται διοικητικά στον Δήμο Βέροιας.

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να σημειωθεί ότι, τα διοικητικά όρια της Υποδιοίκησης Βέροιας δεν ταυτίζονται απόλυτα με τα όρια του μετέπειτα Νομού Ημαθίας και σημερινής Περιφερειακής Αυτοδιοίκησης Ημαθίας. Όπως επισημαίνεται στον παραπάνω κατάλογο, στην επαρχία συμπεριλαμβάνονται 7 χωριά και συνοικισμοί που σήμερα ανήκουν στην Πιερία. Πρόκειται για το Καταφυγή, Βούλτσιστα (Λιβιάδι), Μυλωβός (Μεγάλη Γέφυρα), Λόντζινο (Παλιάμπελα), Ρητίνιανη (Ρητίνη), Ράδιανη (Ρυάκια) και Καστανιά Πιερίων.

Ταυτόχρονα, υπάρχουν χωριά της Νάουσας που σήμερα ανήκουν στην Ημαθία, αλλά δεν συμπεριλαμβάνονται στην Υποδιοίκηση Βέροιας. Το διοικητικό όριο στην περιοχή αυτή αποτελούσε ο ποταμός Αράπιτσα. Τα χωριά και οι

συνοικισμοί Λευκάδια, Επισκοπή, Μαρίνα, Πολλά Νερά και Πολυπλάτανος που βρίσκονται βόρεια του ποταμού ήταν εκτός της επαρχίας. Επίσης, και τα ορεινά χωριά Γιαννακοχώρι και Ροδοχώρι, που αν και ήταν κοντά στη Νάουσα, δεν υπάγονται σε αυτή.

Στα παραπάνω, θα πρέπει να προστεθούν η Αλεξάνδρεια (Γιδάς) μαζί με τα χωριά και τους συνοικισμούς που βρίσκονται στα ανατολικά της, που δεν συμπεριλαμβάνονται στην επαρχία, ενώ τα διοικητικά όρια της διαμορφώνονται στο ύψος της Αλεξάνδρειας και των χωριών Σχοινάς και Νεοχώρι. Αυτά είναι: Κορυφή, Καλύβια, Καρυά, Τσατάλι, Καραβοστάσι, Τρίκαλα, Άλωρος (Κάλιανη), Πλάτανος, (Τσινάφορον), Πλατύ, Κλειδί, Παλαιοχώρα, Νεοχωρόπουλο, Λιανοβέργι, Παλαιοχώρι, Νεοχώρι, Σχοινάς.²²

A.2. Γενική κατάσταση

Μερικές ημέρες αργότερα, την 1^η Δεκεμβρίου 1914, ο Υποδιοικητής Βέροιας απέστειλε εκ νέου έγγραφο προς τον Γενικό Διοικητή Μακεδονίας, στο οποίο προχωρά σε μία αναλυτική καταγραφή της κατάστασης που επικρατεί στην επαρχία, αυτή τη φορά σε όλο το φάσμα των δραστηριοτήτων.²³

Ξεκινώντας από τα πληθυσμιακά δεδομένα της περιοχής, αναφέρει ότι σημειώθηκε μια φυσική αύξηση του πληθυσμού, αλλά και από την εγκατάσταση μεταναστών από την Παλαιά Ελλάδα, όπως και από την εγκατάσταση προσφύγων από την Τουρκία, την Ανατολική Θράκη και τον Καύκασο. Για τους πρόσφυγες ειδικότερα, αναφέρει ότι ήδη είχαν εγκατασταθεί περίπου οκτακόσιοι από την περιοχή Καυκάσου στη Βέροια και στη Νάουσα, ενώ λίγοι από τους πρόσφυγες που εγκαταστάθηκαν στην ύπαιθρο, αλλάζουν συνεχώς τη διαμονή τους. Επίσης, προσθέτει πως με τις απαλλοτριώσεις θα μπορούσαν να εγκατασταθούν στην περιοχή περίπου τρεις χιλιάδες πρόσφυγες.

Από το γεγονός ότι, οι Έλληνες κάτοικοι της περιοχής ήταν στην πλειοψηφία επαγγελματίες, γεωργοί και εργάτες, αλλά και από την δυσμενή οικονομική

²² Ο.π.

²³ Γ.Α.Κ. Ιστορικό Αρχείο Μακεδονίας, Γ.Δ.Μ., Νομαρχία Θεσσαλονίκης, Επαρχία Βέροιας, Φ.11.

κατάσταση και την ανεργία του επιστημονικού προσωπικού της χώρας, δημιουργήθηκε ένα ρεύμα μετανάστευσης επιστημόνων και δημοσίων υπαλλήλων προς τη Μακεδονία. Στην πόλη εγκαταστάθηκαν πολλοί στρατιωτικοί, χωροφύλακες, δικηγόροι, συμβολαιογράφοι, φαρμακοποιοί, δάσκαλοι, οικονομικοί έφοροι και διάφοροι άλλοι δημόσιοι υπάλληλοι, προερχόμενοι από τη νότια Ελλάδα.²⁴

Σύμφωνα με την έκθεση του Υποδιοικητή, την οποία θα δούμε αναλυτικά παρακάτω, στην επαρχία κατοικούσαν κατά προσέγγιση, 44.000 άτομα από τους οποίους 36.000 ήταν χριστιανοί, 7.500 μουσουλμάνοι και 500 Εβραίοι. Παράλληλα, στην έκθεση γίνεται αναφορά και για τον πληθυσμό κατά το προηγούμενο έτος (Νοέμβριος 1913), όπου η επαρχία αριθμούσε στο σύνολό της 41.634 κατοίκους, από τους οποίους οι 33.521 ήταν χριστιανοί, οι 7.501 μουσουλμάνοι και οι Εβραίοι ήταν 612 άτομα. Συγκρίνοντας τις δύο απογραφές μπορούμε να παρατηρήσουμε ότι, παρά το γεγονός πως σημειώθηκε μία μικρή αύξηση του πληθυσμού, η εθνολογική του σύνθεση δεν έχει αλλάξει ακόμη και σε γενικές γραμμές είναι παρόμοια.

Οι φορολογικές επιβαρύνσεις και η ανατίμηση των ειδών πρώτης ανάγκης είχαν δημιουργήσει ένα όχι και τόσο καλό ψυχολογικό κλίμα για τους κατοίκους. Η διοίκηση δικαιολογεί ότι πρόκειται για δημιουργήματα λόγω της πολιτειακής μεταβολής και ότι στην πραγματικότητα υπάρχει και μια αύξηση της παραγωγικότητας. Η κακή διάθεση, σημειώνει, ενισχύεται από το γεγονός του χάσματος που υπάρχει μεταξύ των κατοίκων των νέων χωρών και των εγκατεστημένων δημοσίων υπαλλήλων στην περιοχή. Η δυσαρμονία αυτή και οι κομματικές διαιρέσεις δίνουν την εικόνα ότι «Το εσωτερικόν πολιτικόν φρόνημα του πληθυσμού δεν εύρηται εν καταστάσει πλήρως συναδούση προς τα συμφέροντα του Κράτους».

Ο Υποδιοικητής Βέροιας επισημαίνει ότι, η δημόσια ασφάλεια βρισκόταν σε υψηλά επίπεδα ενώ για την υγεία αναφέρει ότι η ύπαιθρος ήταν σε άθλια κατάσταση και στερούνταν παντελώς ιατρικής βοήθειας. Για τις συγκοινωνίες γράφει ότι η έλλειψη μηχανικού καθυστέρουσε τις απαραίτητες επιδιορθώσεις και απαραίτητη κρίνει την κατασκευή της γέφυρας στον Αλιάκμονα. Ικανοποιητικές κρίθηκαν η τηλεγραφική και η ταχυδρομική υπηρεσία. Για το σιδηροδρομικό δίκτυο αναφέρει την

²⁴ Β. Γούναρης, Ι. Μιχαηλίδης, Μεταξύ παράδοσης, ό.π., σελ. 384.

ανάγκη δεύτερης τακτικής αμαξοστοιχίας και την ίδρυση μερικών στάσεων για τα χωριά.

Αναφερόμενος στην εκπαίδευση, σημειώνει ότι με το θεσμό της υποχρεωτικής εκπαίδευσης ο αριθμός μαθητών έχει αυξηθεί εντυπωσιακά, ενώ για την εκπαίδευση των Μουσουλμάνων, Ισραηλιτών και υπολοίπων εθνοτήτων ήταν εντελώς αναξία λόγου. Ιδιαίτερη αναφορά κάνει για την εκπαίδευση των «Ρουμανιζόντων», που αν και στάσιμη, συνέχιζε την οικονομική βοήθεια με υποτροφίες σε Θεσσαλονίκη, Μοναστήρι και Βουκουρέστι.

Σε ότι αφορά τη γεωργία, διατυπώνει το γνωστό για την εποχή αγροτικό ζήτημα, ενώ για την κτηνοτροφία επισημαίνει ότι απουσιάζουν περιοδεύοντες γεωπόνοι και κτηνίατροι. Αναγκαία θεωρεί τα αντιπλημμυρικά έργα στον Αλιάκμονα, ο οποίος υπερχειλίξε συχνά ενώ παράλληλα κάνει λόγο και για την αποξήρανση της λίμνης των Γιαννιτσών.

Για τη βιομηχανία σημειώνει ότι, εκτός της κρίσης που αντιμετωπίζει η Νάουσα λόγω της αστάθειας των αγορών, τα πράγματα χαρακτηρίζονται στάσιμα και πως οι εργάτες βρίσκονται σε σχετικά καλή οικονομική κατάσταση, λόγω του γεγονότος ότι απασχολούνται και με άλλες εργασίες.

Παρόμοιες είναι οι αναφορές του και για το εμπόριο, το οποίο ήταν σε μεταβατική περίοδο λόγω των πολιτικών και κοινωνικών εξελίξεων. Επίσης, τα δασικά προϊόντα είχαν υπερτιμηθεί λόγω των προστατευτικών περιορισμών. Η υποχρεωτική στρατολόγηση, πλην εξαιρέσεων των μειονοτήτων, επέφερε την ελάττωση των γάμων μεταξύ χριστιανών.

Στην ίδια αναφορά, σχετικά με τη μετανάστευση στην περιοχή, ο Υποδιοικητής επισημαίνει πως η αύξηση του πληθυσμού προήλθε από την ελαχιστοποίηση της εξωτερικής μετανάστευσης του ελληνικού πληθυσμού και παραλλήλως, την παλιννόστηση όλων όσων είχαν φύγει λόγω των δημογραφικών ανακατατάξεων που είχαν προηγηθεί. Σημειώθηκε επίσης μία μικρή μείωση του μουσουλμανικού και του ισραηλιτικού πληθυσμού κατά 5 και 10% αντίστοιχα. Οι πρώτοι μουσουλμάνοι που εγκατέλειψαν την περιοχή ήταν κυρίως οι υπάλληλοι του οθωμανικού δημοσίου, οι οποίοι έχασαν τη θέση τους λόγω της πολιτικής και

διοικητικής αλλαγής καθώς και οι συνταξιούχοι. Ειδική μνεία κάνει για την γενική κατάσταση που επικρατεί στους Δήμους της Βέροιας και της Νάουσας.

Παράλληλα, καταγράφει τους εισπραχθέντες δημοτικούς φόρους οι οποίοι ήταν περιορισμένοι λόγω της οικονομικής κρίσης. Η καθαριότητα και ο ηλεκτροφωτισμός ήταν σε ικανοποιητικά επίπεδα. Κάνει λόγο για την ανάγκη σχεδίου για την ύδρευση, τη ρυμοτομία και τα καλλωπιστικά έργα. Τέλος, υπενθυμίζει το γεγονός ότι οι κοινότητες λειτουργούσαν μέχρι τότε με το παλαιό καθεστώς σε αναμονή των διοικητικών και εκλογικών αλλαγών.

Παρακάτω, παρατίθεται αυτούσια η αναφορά του Υποδιοικητή Βέροιας:

Πληθυσμός

Παρατηρείται σημαντική αύξηση του πληθυσμού, οφειλομένη εις την ζωτικότητα του τόπου και εις την εγκατάστασιν πολλών ομογενών εκ Παλαιάς Ελλάδος, Τουρκίας, Βουλγαρίας και Καυκάσου. Κατά την εν μηνώ Νοεμβρίω του έτους 1913 γενομένην απαρίθμησιν του πληθυσμού επί συνόλου κατοίκων 41634 οι Χριστιανοί ανέρχονται εις 33521, οι μουσουλμάνοι εις 7501 και οι Ισραηλίται εις 612.

Την σήμερον ο πληθυσμός υπολογίζεται εις 44000 ψυχαί, εξ ών 36000 Χριστιανοί, 7500 Μουσουλμάνοι, Μουσουλμανοαθίγγανοι και ολίγοι Τουρκαλβανοί και 500 Ισραηλίται. Εκ των Χριστιανών 27500 είναι καθαροί Έλληνες, 3500 Ελληνόβλαχοι, 2500 Μακεδονόφωνοι (αλματωδώς αφομοιούμενοι) 2500 Βλάχοι Ρουμανίζοντες, γνώσκοντες και την Ελληνικήν, ως και οι πλείσται των Μακεδονοφώνων, των Μουσουλμάνων και των Ισραηλιτών. Επομένως γλώσσα ανέκαθεν γενικώς επικρατούσα, είναι η Ελληνική.

Φρόνημα Εσωτερικόν

Γενικώς οι πληθυσμοί εξ αγνοίας δεν εξήλθον έτι της δυσαρέστου ψυχολογικής καταστάσεως εις ην περιέπεσαν εκ της δυσεξηγήτου δι' αυτούς υπερτιμήσεως των τροφίμων και λοιπών χρειωδών και της σχετικής φορολογικής επιβαρύνσεως. Η υποδιοίκησις καταβάλλει ουχί ανεπιτυχώς πάσαν προσπάθειαν, όπως διαδόση την ορθήν αντίληψιν ότι τα φαινόμενα ταύτα είναι φυσική συνέπεια της μεταβολής των πολιτευμάτων προερχόμενα εκ της μεταβολής του σκοπού και του

μέσου της επιβολής του κράτους και ότι η μικρά αυτή από της κατοχής περίοδος έχει να επιδείξει ουχί γενικήν οικονομικήν καχεξίαν, αλλ' όλως τουναντίον μεγάλην αύξησιν της αξίας κεφαλαίου και εργασίας. Σχετικά επιστημονικά δημοσιεύματα ενδείκνυνται.

Βεβαίως η ανατροπή, ίσως δε και η πρόληψις τοιούτων πλανών, θα ήτο έργον ευχερές αν δεν υφίστατο αληθές κοινωνικόν χάσμα μεταξύ των Ιθαγενών και των εκ Παλαιάς Ελλάδος εγκατεστημένων είτε ως δημοσίων υπαλλήλων, πολιτικών και στρατιωτικών είτε άλλης πολλαπλής δυσάρεστος κατάστασις προ πολλού αχθείσα παρ' ημών εν γνώσει της Νομαρχίας Θεσσαλονίκης (εμπεριστατωμένη αναφορά υπ' αριθ. 15 από 26 Μαρτίου 1913).

Ο πρόσθετος ούτος πληθυσμός εγκαθιστάμενος υπό φυσικώς δυσαναπληρώτους, λόγω των τοπικών συνθηκών, κοινωνικάς αξιώσεις, κατά κανόνα καταναλίσκει σχεδόν όλου του διαθεσίμου χρόνου εν διηνεκεί κατά παντός των ιθαγενών μεμψιμοιρία (μη αρκεσθείς προς επιφύλαξιν εν τη εκδηλώσει δυσμενών κρίσεων εις το από μηνών δια της ευθυκρισίας των νεαρών ορκωτών δικαστηρίων εκδηλούμενα ηθικόν βάθος των κατοίκων και εξ ης μεμψιμοιρίας επετάθησαν έτι μάλλον αι εκ των συνθηκών του πρώτου καθεστώτος κληροδοτηθείσας εις τους Ιθαγενείς τοπικιστικάς τάσεις υποδαυλιζόμενοι και εκ της δια τα αφορώντα την Μακεδονίαν στάσεις του ημετέρου τύπου και ιδία του εκ τοπικιστικών ιδία ελατηρίων συνηθέστατα ελαυνομένου τύπου της Θεσσαλονίκης παρ' ώ θα έδει να επανήρχετο ο χαλινός, ως θα έδει να ετίθετο τοιούτος και εις τα υπαλληλικά σώματα υποβαλλόμενη εις αυστηρώς προπαγανδιστικήν οργάνωσιν.

Δυστυχώς δεν κατενοήθη παρά των ούτων φερομένων υπαλλήλων και παλαιών πολιτών ότι χώρα διατελούσα υπό ζύμωσιν μεγάλης εθνικής σπουδαιότητας, δεν έχει ανάγκην κατηγοριών, αλλά μόνον αληθών ιεραποστόλων της ιδέας του Ελληνικού Κράτους και Έθνους και δεν αρκεί η όντως επερχομένη δυσχέρασις του αφομοιωτικού έργου του Κράτους, εξ ως και αυτό το εθνικόν αίσθημα των ομογενών πάντοτε κατισχείον, τίθεται υπό σκληρότατην δοκιμασία, μεταδίδονται και εις την Παλαιάν Ελλάδα η ανηκούστως πεπλανημένη ιδέα, ότι ο πληθυσμός της Ελληνικής Μακεδονίας, εκ Βουλγάρων κατά το πλείστον συγκείμενος, είναι εν γένει εις πρωτόγονον και σχεδόν ημιβάρβαρον κατάστασιν, εστερημένος Εθνικής συνειδήσεως και πλήρης κοινωνικών ελλωμάτων.

Τοιαύτην ιδέαν μετ' ευλόγου καταπλήξεως ευρών σχεδόν πανταχού όπου της Παλαιάς Ελλάδος επ' εσχάτων ευρέθη ο γράφων, μετά δυσκολίας αντιμετώπισεν. Εκ τούτων δύναται και να συναγάγει ότι το εσωτερικόν πολιτικόν φρόνημα του πληθυσμού ει και ανοργάνωτον και πλειστάκις καλυπτόμενον υπό του εθνικού φρονήματος, δεν εύρηται ενκαταστάσει πλήρως συναδούση προς τα συμφέροντα του Κράτους.

Αι εντός των διαφόρων Εθνολογικών μειονοτήτων και ιδία των Ελληνικών υφιστάμενα κομματικά διαιρέσεις, εν αναχωνεύσει ως εκ της πλήρους μεταβολής των πολιτειακών όρων τελούσαι έτι, δεν παρουσιάζουσι, τογε νυν έχον, πολιτικήν σπουδαιότητα, καθόσον κατανοούσιν ότι προς ετέρας απλούς και καθαρώς τοπικούς σκοπούς, δημιουργηθείσαι εύρηται νυν προ γενικών και πολυσύνθετων και επομένως δυσπροσίτων έτι τοιούτων.

Δημοσία ασφάλεια

Τάξις όντως καταπλήσσουσα. Φυσική ταύτης συνέπεια και ασυγκρίτω τω λόγω κρείσσων οσημέραι οικονομική θέση της υπαίθρου χώρας, δι' ης αλματωδώς συντελείται πλήρης οικονομική μεταβολή εν τη χώρα.

Υγεία

Εις σχετικώς εξαίρετον κατάστασιν Εν τούτοις η ύπαιθρος χώρα στερείται παντελώς ιατρικής βοήθειας. Η υγιεινή κατάσταση των πόλεων βελτιωθήσεται μετά την λύσιν περί την ύδρευσιν κτημάτων, άτινα τεθήσονται επί τάπητος μετά την οικονομικήν.

Συγκοινωνία

Η από πολλού λίαν αισθητή η έλλειψις επαρχιακού μηχανικού, από απόψεως δημοσίων έργων, καθυστερεί η κατασκευή μιάς απαιρητήτου επί του Αλιάκμωνος γέφυρας (μεταξύ Σαδίνης και Κοκκόβης) και η συντήρηση και επισκευή των υπαρχουσών αμαξιτών.

Αι βαταί οδαί, αι μικραί γέφυραι επισκευάζονται συνεχώς ως επί το πολύ δια προσωπικής των κατοίκων εργασίας συστήματος καταλλήλω δια τον χαρακτήρα των κατοίκων της υπαίθρου χώρας.

Η τηλεγραφική και ταχυδρομική υπηρεσία διεξάγεται καλώς. Παρατηρείται ήδη η ανάγκη τηλεφωνικής συγκοινωνίας μεταξύ Βερροίας-Σιδηροδρομικού Σταθμού Βερροίας- Ναούσης-Γιαντσίστης-Σταυρού-Μελίκης-Κοκκόβης-Δόλιανης- ίδια διά τας δημοσίας υπηρεσίας.

Ως προς την Σιδηροδρομικήν συγκοινωνίαν καθίσταται οσημέρας αισθητοτέρα η έλλειψις και δευτέρας τακτικής αμαξοστοιχίας του Σιδηροδρόμου Θεσ/νίκης Μοναστηρίου και η λόγω μεγάλης μεταβολής εν τη υπαίθρω χώρα των όρων της ασφάλειας, έλλειψις σιδηροδρομικών στάσεων παρά τα κεντρικά χωριά Ξεχασμένη (Βερροίας) και Επισκοπή (Εδέσσης).

Εκπαίδευσις

Η εκπαίδευσις εύρηται εν τη αρχή μεταβατικής περιόδου. Από του παρελθόντος έτους εισήχθη εν τη Υποδιοικήση δια καταλλήλων νουθεσιών το υποχρεωτικόν της φοιτήσεως, ως εκ τούτου τα Ελληνικά Σχολεία αφθονούσι μαθητών. Παρατηρείται όμως γενικώς έλλειψις καταλλήλου διδάσκοντος προσωπικού και έλλειψις καταλλήλων διδασκηρίων. Έντισι χωρίοις οικοδομήθησαν κατά το έτος τούτο νέα διδαστήρια.

Η εκπαίδευσις των Ρουμανιζόντων διατελεί τοπικώς εν στασιμότητι. Εν τούτοις εξακολουθούσιν αι υποτροφίαι εις ανώτερα Σχολεία εν Θεσσαλονίκη, Μοναστηρίω και Βουκουρεστίω. Η εκπαίδευσις Μουσουλμάνων και Ισραηλιτών είναι εντελώς αναξία λόγου, τινές φοιτώσιν ήδη εις Ελληνικά Σχολεία.

Γεωργία και Κτηνοτροφία

Εις ουδέν σχετικόν προς τους κλάδους τούτους ζήτημα εύρηται επί τάπητος, το γνωστόν αγροτικόν ζήτημα σοβαρότερον δια την γεωργικήν πρόοδον του τόπου, εύρηται ενταύθα υπό ηπιωτάτην μορφήν. Ίσως πλήρως αποκαθισταμένων των πραγμάτων εκδηλωθήσεται εντονώτερον.

Κτηνοτροφικά ζητήματα δεν υπάρχουσι. Παρατηρείται έλλειψις περιοδευόντων γεωπόνων και κτηνιάτρων. Γενικώς γεωργία και κτηνοτροφία σημειούσι καθ'εκάστην οικονομικάς ωφελείας οφειλομένας εις την άριστην κατάστασιν της δημοσίας ασφαλείας. Τεχνικαί πρόοδοι ελάχιστοι έτι πλην της επεκτάσεως της χρήσεως μικρών σιδηρών αρότρων. Κατά την εποχήν της διαθέσεως

της δεκάτης αναφύονται συνηθέστατα δυσχέρειαι δια τους γεωργούς λόγω της επιβρανδύσεως των δημοπρασιών.

Κατά την αρξαμένην γεωργικήν περίοδον προσδοκείται, καιρού ευδοκούντος, αύξησις εις 4.000.000 οκάδων υπολογιζομένης κατά τας καλὰς εσοδείας παραγωγής του σίτου, λόγω μεγαλυτέρας σποράς, ήτις όμως επεβραδεύθη κατά τι ως εκ του βροχερού καιρού. Θεωρούνται αναγκαία πλημμυρικά έργα επί του Αλιάκμωνος, όστις υπερχειλίζων προκαλεί πολλάς ζημίας εις την γεωργίαν. Προδήλως η αποξήρανση της λίμνης των Γιαννιτσών θα παρείχε μεγάλας ωφελείας εις την γεωργίαν.

Βιομηχανία

Δεν έχομεν έτι νέας βιομηχανικάς εγκαταστάσεις, αι υπάρχουσαι προάγονται οσημέραι πλην της νηματουργίας Ναούσης κρίσιν λόγω των έτι ακαθορίστων αγορών πρώτων υλών και καταναλώσεως. Γενικώς η κατάστασις των εργατών σχετικώς καλή υπ' όψιν λαμβανομένου, ότι η βιομηχανική εργασία, δεν αποτελεί αποκλειστικήν την περί ταύτην καταγινομένων οικογενειών και ατόμων επάγγελμα.

Εμπόριον

Και το εμπόριον προάγεται οσημέροι ίδια το των εγχωρίων προϊόντων. Ιδιαζόντος ωφέλησε τούτο μετά δημοσίας ασφαλείας και η ανάδειξις των πόλεων εις αξιόλογα πολιτικά και στρατιωτικά κέντρα. Εμπόριον και Βιομηχανία διανύουσιν εν γένει μεταβατικήν περίοδον λόγω του έτι ακαθορίστου της γενικής καταστάσεως.

Δάση

Η εκμετάλλευσις των δασών βαίνει κανονικώς υπό τινας αναγκαίους προστατευτικούς περιορισμούς προκαλέσαντας ποιάν τινά υπερτίμησιν των δασικών προϊόντων. Από διοικήτικής απόψεως θα ήτο σκοπιμότερον εφ' όσον τα Δασαρχεία δεν διοικούνται παρά δασολόγων Δασαρχών, αλλά παρ' απλών αρχιφυλάκων να ανατίθεντο εις τας Αστυνομικάς Αρχάς.

Στρατολογία

Ουδεμία δε ανεφύετο αξία λόγου δυσχέρεια εις την στρατολογία των Χριστιανικών πληθυσμών (εξαιρέσει την εκ χαρακτήρος και εκ προπαγανδιστικών

επιρροών δυστροπούντων Βλάχων και ιδία των Ρουμανιζόντων) αν οι εις στρατεύουσιν υποκείμενοι εγίνωσκαν εγκαίρως την σταθεράν στρατολογικήν των ηλικία.

Αι παρατηρούμεναι τυχόν ανυποταξίαι, πλην των εν γνώσει και εκ προθέσεως ανυποτακτούντων Βλάχων οφείλονται είτε εις απόντας από πολλού μετανάστες, είτε εις άγνοιαν της ηλικίας, είτε εις εγγραφάς ανύπαρκτων προσώπων, διπλάς ή άλλης εσφαλμένας. Λόγω της στρατολογίας επαισθητώσ (κατά το 1/3 μέχρι τούδε δια το τρέχον έτος) ελαττούται ο αριθμός των χριστιανικών γάμων.

Μετανάστευσις

Η μετανάστευσις των Χριστιανών περιορίσθη εις το ελάχιστον, εκ των μεταναστών επανακάμπτουσι πολλοί συνεχώς. Παρά τοις Μουσουλμάνοις εσημειώθη μετανάστευσις εν σμικρή κλίμακι (5%) του μουσουλμανικού πληθυσμού ιδία οικογενειών υπαλλήλων και συνταξιούχων οθωμανών, εκ των λοιπών μεταναστών μουσουλμάνων επιστρέφουσι πολλοί. Παρατηρήθη η μετανάστευσις ικανού αριθμού Ισραηλιτών (10%), είτε και αλλοδαπών εις την Μακεδονίαν, και τινών Ρουμανιζόντων εις Ρουμανίαν.

Πρόσφυγες

Μη υπάρχόντων εν τη Υποδιοικήσει καταλλήλων και επαρκών δημοτικών κτημάτων δεν εγένοντο έτι εν αυτή οριστικά εγκαταστάσεις. Προσωρινώς εγκατεστημένοι εύρηνται εν όλω 800 πρόσφυγες ως μέτοικοι Καυκάσιοι, εξ ων οι ημίσεις εν Βεροία εν η οι και εν Ναούση πολλοί επεδόθησαν πολλού εις βιοποριστικάς εργασίας.

Εν τη υπαίθρη χώρα εν ελαχίστη και αναξία λόγου κλίμακι εγένετο μέχρι τούδε υπό προσφύγων καλλιέργεια καθόσον οι πλείστοι τούτων προσωρινώς εγκαθιστάμενοι μεταβάλλουσι διαρκώς διαμονής στερούμενοι άλλως τε και επαρκών μέσων καλλιεργείας. Ως προς την εν γένει υπηρεσία των προσφύγων παρατηρείται παρ' αυτοίς μεν έλλειψις πειθαρχίας, παρά δε της σχετικής υπηρεσίας γραφειοκρατικόν σύστημα καθιστών λίαν δυσχερή την εκπλήρωσιν κατ' εξοχήν πρακτικού όσον και δυσκόλου σκοπού.

Οριστικά εγκαταστάσεις εν τη Υποδιοίκηση καίτη θα ηδύναντο να γίνουσι εν μικρή πάντοτε κλίμακι δι' επιτάξεως και αναγκαστικής απαλλοτριώσεως ιδιωτικών κτημάτων. Ούτω θα εγκαθίστατο το πολύ 3000 πρόσφυγες.

Δήμοι και Κοινότητες

Οι εκ της πόλεως Βερροίας και Ναούσης συγκροτούμενοι δύο Δήμοι εύρηται εν τη αρχή μεταβατικής περιόδου. Η σπουδαιότερα, τότε νυν έχον, εν αυταίς πρόοδος είναι η δια της αναθέσεως των καθηκόντων του δημοτικού εισπράκτορος εις τον επαρχιακόν ταμίαν Βερροίας επελθούσα ταμειακή τάξη, από απόψεως δημοτικών έργων ουδέν άξιον λόγου εξετελέσθη λόγω της πενιχρότητος των εσόδων. (Εισπραχθέντα μέχρι τέλους Νοεμβρίου του Δήμου Βερροίας 38000 δρχ. του Δήμου Ναούσης 18000 δρχ.).

Ο φόρος των ωνίων και εμπορευμάτων λόγω της πρώτης εισαγωγής των της ελλιπούς ως προς τα είδη διατιμήσεως του μικρού φορολογικού όρου και της ευρυτάτης ερμηνείας των περί δημοτικής διαμετακομίσεως διατάξεων ελέγχου απέδωκεν περιορισθέντα έτι μάλλον λόγω της γενικής οικονομικής κρίσεως. Εξ άλλου εσημειώθη αύξησις εξόδων λόγω της υπερτιμήσεως των ειδών. Εν τούτοις οδοστρωσίαι τινές μετέβαλον την όψιν αμφοτέρων των εν λόγω πόλεων, αίτινες διακρίνονται ίδια δια την άριστην καθαριότητα και τον σχετικώς καλόν φωτισμόν των. Αμφότερα έχουσιν ανάγκην σχεδίου, υδρεύσεως, ρυμοτομίας και καλωπιστικών έργων και εγκαταστάσεως ηλεκτροφωτισμού.

Αρχήν σοβαρά προς τούτο εργασίας θα σημειώσκει το ερχόμενον έτος λόγω της προσδοκώμενης αυξήσεως των εσόδων, ει και θα ήτο σκοπιμότερον τα σοβαρότερα των άνω ζητημάτων ν' αφεθώσιν όπως απασχολήσωσιν τας μελλούσας δημοτικάς αρχάς, λόγω του προσωρινού χαρακτήρος της υφισταμένης τοιαύτης.

Διοικητικών κοινοτήτων και ενοριών μη συσταθεισών έτι, αι ελληνικάί θρησκευτικάί τοιαύται εξακολουθούσιν ομαλώς λειτουργούσαι ως υπό το πρώτον καθεστώς εφ' όσον δια νομοθετικών διατάξεων δεν υπέστη εν ταις λεπτομερείς τροποποιήσεις ο οργανισμός των και προκειμένου περί έργων δικαστικής φύσεως και περί διοικήσεως των Σχολείων. Οι ειδικοί πάρεδροι (Μουχτάρηδες) αποτελούσι απλώς μεσάζοντα πρόσωπα μεταξύ των κατοίκων των χωρίων και της Διοικήσεως

ήκιστα κατάλληλα δια παρά τινός σοβαρότητος έργα δι' ό και εποπτεύομεν συνεχώς μέσω των αστυνομικών αρχών.

Από πάσης απόψεως ενδείκνυται η επιτάχυνση του σχηματισμού Δήμων και διοικητικών κοινοτήτων και η εκλογή και εγκατάστασις νέων δημοτικών και κοινοτικών αρχών. Τόγε νυν έχον η Διοικητική Αρχή εκτελεί και τα έργα των τοπικών αρχών όπερ θεωρητικώς και πρακτικώς κρίνομεν ασύμφορον.

Εν Βερροία τη 1^η Δεκεμβρίου 1914

Ο Υποδιοικητής Βερροίας

A.3. Οι πρόσφυγες στην Ημαθία

Το τέλος των Βαλκανικών Πολέμων και η απελευθέρωση της Μακεδονίας, είχαν ως αποτέλεσμα να ξεκινήσει στην περιοχή μία περίοδος, η οποία σηματοδύτηκε από εθνολογικές ανακατατάξεις και τη δημιουργία του προσφυγικού ζητήματος. Σε αυτό το γεγονός συνέτεινε, επίσης, η υπογραφή της Συνθήκης του Βουκουρεστίου και ο καθορισμός των νέων συνόρων από τις ενδιαφερόμενες βαλκανικές χώρες. Έτσι λοιπόν, δημιουργήθηκε ένα ισχυρό ρεύμα μετακίνησης ελληνικών πληθυσμών από τα εδάφη της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας και της Βουλγαρίας στα απελευθερωμένα ελληνικά εδάφη. Από τα τέλη του 1913 μέχρι και τις αρχές του 1914, αναγκάστηκαν να καταφύγουν στη Μακεδονία συνολικά 34.112 Έλληνες από τη Βουλγαρία και τη βουλγαροκρατούμενη ακόμη Δυτική Θράκη. Την ίδια περίοδο, δημιουργούνται νέα προσφυγικά κύματα, αυτή τη φορά από την οθωμανοκρατούμενη Ανατολική Θράκη και τα δυτικά παράλια της Μικράς Ασίας, εξαιτίας των άγριων διωγμών που εξαπέλυσαν εναντίον τους οι Νεότουρκοι, ζητώντας προστασία από τις ελληνικές αρχές.²⁵

Με την έναρξη του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου και την εμπλοκή της Τουρκίας και της Βουλγαρίας σε αυτόν, οι οποίες τέθηκαν στο πλευρό της Γερμανίας, είχαν ως αποτέλεσμα να επιδεινωθεί το προσφυγικό ρεύμα και να εκδιωχθεί ένας μεγάλος αριθμός Ελλήνων από τις πατρογονικές τους εστίες. Έλληνες από τον Πόντο, τα

²⁵ Υπουργείον Οικονομικών – Διεύθυνσις Κτημάτων Κράτους, *Έκθεσις περί των εν Μακεδονία προσφύγων*, Εκ του Εθνικού Τυπογραφείου, Εν Αθήναις 1916, σελ. 5.

παράλια της Μικράς Ασίας, αλλά και από την Ανατολική Μακεδονία, την οποία είχαν καταλάβει οι Βούλγαροι, εκδιώχθηκαν μαζικά. Τα γεγονότα αυτά είχαν ως αποτέλεσμα να ερημώσουν πολλά ελληνικά χωριά της Μικράς Ασίας και της Ανατολικής Θράκης.²⁶

Ωστόσο, η άφιξη και η εγκατάσταση των προσφύγων στα απελευθερωμένα εδάφη της Μακεδονίας είχε ευεργετικό αντίκτυπο στο δημογραφικό πρόβλημα που ταλάνιζε την περιοχή και βοήθησε καταλυτικά στην επίλυσή του, καθώς κατά το 1912 ο ελληνικός πληθυσμός σε ολόκληρη τη Μακεδονία αντιπροσώπευε 513.000 κατοίκους, δηλαδή, το 42,6% του συνολικού πληθυσμού.²⁷ Όμως, η συνεισφορά των προσφύγων δεν περιορίστηκε μόνο στο ξαναποκτήσει η Μακεδονία τη χαμένη εθνική της ομοιογένεια. Έδωσε επίσης σημαντική ώθηση σε όλο το φάσμα των δραστηριοτήτων της κοινωνίας, όπως π.χ. στην ανάπτυξη της οικονομίας, των επιστημών, των γραμμάτων και τεχνών κλπ. Παράλληλα, το πάντρεμα του μικρασιατικού κόσμου με τον ελλαδικό συνέβαλε καθοριστικά στη δημιουργία του νέου ελληνικού πνεύματος.

Δεν χρειάστηκε να περάσουν πολλά χρόνια, για να αποδειχθεί ότι τα προαναφερόμενα αποτελούσαν πραγματικότητα. Ο ερχομός των προσφύγων ήταν τελικά «θείο δώρο» για το ελληνικό κράτος. Τα χρήματα που ξόδεψε η ελληνική κυβέρνηση για την αποκατάστασή τους, οι πρόσφυγες τα επέστρεψαν στο Δημόσιο μέσα σε μία πενταετία «υπό τύπον φόρου». Από το 1914 μέχρι και το 1919, το ελληνικό κράτος δαπάνησε για την εγκατάσταση των προσφύγων στη Μακεδονία

²⁶ Για μία αναλυτική παρουσίαση του θέματος, μέσω διπλωματικών εγγράφων, Βλ. Υπουργείου επί των Εξωτερικών, *Διπλωματικά έγγραφα 1913-1917: ελληνοσερβική συνθήκη συμμαχίας, εισβολή γερμανοβουλγάρων εις Μακεδονίαν* (Β΄ Έκδοσις), Εκ του Εθνικού Τυπογραφείου, Εν Αθήναις 1920. Βλ. επίσης, Στυλιανού Β. Πρωτονοταρίου, *Η μακεδονική τραγωδία, ήτοι φρικιαστικά αποκαλύψεις επί της προδοτικής παραχωρήσεως της Μακεδονίας εις τους Βουλγάρους και επί των δεινοπαθημάτων του Μακεδονικού λαού*, [χ.ε.], Θεσσαλονίκη 1916.

²⁷ Αθανασίου Β. Πρωτονοταρίου, *Το προσφυγικόν πρόβλημα από ιστορικής, νομικής και κρατικής απόψεως*, Τύποις "Πυρσού" Ανων. Εταιρίας, Αθήνα 1929, σελ. 165. Βλ. επίσης, Α. Ι. Αιγίδου, *Η Ελλάς χωρίς τους πρόσφυγας: ιστορική, δημοσιονομική, οικονομική και κοινωνική μελέτη του προσφυγικού ζητήματος*, Τύποις Ι. Α. Αλευροπούλου & Σίας, Αθήνα 1934, σελ. 168.

συνολικά 6.954.681 δρχ. Έναντι του ποσού αυτού, εισπράχθηκαν από το Κράτος μόνο από τους εποίκους της Κεντρικής Μακεδονίας συνολικά 6.546.861,40 δρχ.²⁸

Από την άλλη πλευρά, μόνο κολακευτική δεν θα μπορούσε να χαρακτηριστεί η συμπεριφορά πολλών γηγενών κατοίκων απέναντι στους νεοαφιχθέντες πρόσφυγες, η οποία άγγιζε τα όρια της εχθρότητας. Παρόμοια αντιμετώπιση, όχι μόνο από μεγάλη μερίδα του ελληνικού λαού αλλά και από το ίδιο το κράτος, για τη στάση που κράτησαν στο κρίσιμο θέμα της ανταλλάξιμης περιουσίας. Από πολλά κτήματα και βοσκοτόπια, που ανήκαν στην ανταλλάξιμη περιουσία, ένα μικρό ποσοστό πήραν οι ίδιοι οι πρόσφυγες, κάποια τα οικειοποιήθηκαν διάφοροι επιτήδειοι μη πρόσφυγες, ενώ το μεγαλύτερο μέρος της περιουσίας το σφετερίστηκε το ίδιο το κράτος.²⁹

Το πρώτο προσφυγικό ρεύμα αναφέρεται ότι κατέφθασε στην Ημαθία κατά τα έτη 1913-1914. Στη Βέροια εγκαταστάθηκαν 33 οικογένειες ή 135 άτομα από τη Θράκη και 53 οικογένειες ή 208 άτομα από τον Καύκασο.³⁰ Για την αποκατάσταση των προσφύγων συστάθηκε, ήδη από τον Μάιο του 1913, ειδική επιτροπή, υπό την προεδρία του Γενικού Διοικητή της Θεσσαλονίκης. Έργο της επιτροπής υπήρξε η εξασφάλιση των βασικών πρώτων αναγκών των προσφύγων και η σταδιακή προσπάθεια για αποκατάστασή τους, γεγονός που επιχειρήθηκε κυρίως με την παροχή γεωργικών εφοδίων. Για να επιτευχθεί αυτός ο στόχος διενεργήθηκαν έρανοι, ενώ παράλληλα διατέθηκαν και ορισμένα κονδύλια από το ταμείο της Γενικής Διοίκησης Θεσσαλονίκης. Ωστόσο, οι αυξανόμενες ανάγκες των προσφύγων και τα τεράστια προβλήματα που αντιμετώπιζαν, σε συνδυασμό με τη συνεχή εισροή νέων προσφύγων, οδήγησε στη λήψη συστηματικότερων μέτρων, προκειμένου να επιτευχθεί, όσο το δυνατό συντομότερα, η αποκατάστασή τους. Αρχικά για την προσωρινή στέγαση και περίθαλψη τους και στη συνέχεια για τη μόνιμη εγκατάστασή τους σε διάφορα επαρχιακά κέντρα, χωριά και συνοικισμούς.

Για τον σκοπό αυτό, με εισήγηση της Γενικής Διοίκησης Θεσσαλονίκης, αποφασίστηκε στις 24 Απριλίου 1914 η σύσταση ειδικής επταμελούς επιτροπής, με

²⁸ Κωνσταντίνος Φωτιάδης, Σοφία Ηλιάδου – Τάχου, *Οι πρόσφυγες στη Μακεδονία, στο Οι πρόσφυγες στη Μακεδονία: Από την τραγωδία, στην εποποιία* (Συλλογικός τόμος), Ιωάννης Σ. Κολιόπουλος, Ιάκωβος Δ. Μιχαηλίδης (Επιμ.), Μίλητος, Αθήνα 2009, σελ. 53, όπου και η σχετική πηγή.

²⁹ Ο.π., σελ. 66.

³⁰ Ευστάθιος Ε. Πελαγίδης, *Προσφυγική Ελλάδα (1913-1930), ο πόνος και η δόξα*, Αφοί Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 1997, σελ. 109.

την ονομασία «Κεντρική επιτροπή προς περίθαλψιν και εγκατάστασιν των εν Μακεδονία εποίκων ομογενών», η οποία αναγνωρίστηκε και νομικά με το Ν.350/31-10-1914 «περί εγκαταστάσεως των εποίκων ομογενών εν Μακεδονία και αλλαχού». Με Βασιλικά Διατάγματα (30/11 και 10/12 του 1914) συστήθηκαν, ακόμη, ορισμένες υποεπιτροπές στη Θεσσαλονίκη και στις κατά τόπους επαρχίες, οι οποίες δέχθηκαν προσφυγικούς πληθυσμούς με σκοπό την παροχή βοήθειας και την άμεση αποκατάσταση των προσφύγων.³¹

Μέχρι το 1916, οι πληθυσμοί αυτοί εγκαταστάθηκαν σε είκοσι πέντε πόλεις και επαρχίες της Μακεδονίας, στις οποίες συμπεριλαμβάνεται και η Βέροια μαζί με την επαρχία της. Η απόφαση αυτή ελήφθη λόγω του γεγονότος ότι, οι περιοχές αυτές κρίθηκε πως μπορούσαν να καλύψουν, σε αρκετά ικανοποιητικό βαθμό, τις βασικότερες ανάγκες επιβίωσης των προσφύγων, αλλά και λόγω του ότι ένα μέρος τους είχε ήδη εγκαταλειφθεί, κυρίως από μουσουλμανικούς αλλά και σλαβόφωνους χριστιανικούς πληθυσμούς.³²

Στην περιφέρεια της Βέροιας μεταξύ των ετών 1913 - 1916, εγκαταστάθηκαν 212 προσφυγικές οικογένειες, οι οποίες αριθμούσαν συνολικά 862 μέλη.³³ Οι περισσότεροι από αυτούς τοποθετήθηκαν κοντά στις δύο μεγάλες πόλεις της επαρχίας, στον συνοικισμό Καρατσαλή (Μαυροδένδρι) πλησίον της Βέροιας (424 άτομα) και στη Νάουσα (154 άτομα). Οι υπόλοιποι, εγκαταστάθηκαν σε τέσσερα από τα θεωρούμενα ως «δημόσια χωριά», όπως χαρακτηρίζονται στην έκθεση του Υπουργείου Οικονομικών, όπου εγκαταστάθηκαν 141 άτομα. Αντίστοιχα, σε τέσσερα από τα θεωρούμενα ως «εγκαταλελειμμένα χωριά» κατοίκησαν 143 άτομα. Πρόκειται για τα «δημόσια χωριά» Κάτω Κοπανός, Κάτω Λοζίτση (περιοχή Τριποτάμου), Ρέσιανη (Βρυσάκι) και Ιερά Μονή Αγίων Αναργύρων δίπλα στο χωριό Νησί, όπως επίσης τα «εγκαταλελειμμένα χωριά» Καστανιά, Σάδινα (Καράβι Μελίκης), Σταυρός, Ταραμών (Ταγαροχώρι).³⁴

³¹ Υπουργείο Οικονομικών, Έκθεσις, σσ. 5-6.

³² Φωτιάδης, Ηλιάδου, *Οι πρόσφυγες*, σελ. 53. Βλ. επίσης, Ευστάθιος Ε. Πελαγίδης, Η ανθρωπογεωγραφία του προσφυγικού ζητήματος (1913 - 1930), στο *Οι πρόσφυγες στη Μακεδονία: Από την τραγωδία, στην εποποιία* (Συλλογικός τόμος), Ιωάννης Σ. Κολιόπουλος, Ιάκωβος Δ. Μιχαηλίδης (Επιμ.), Μίλητος, Αθήνα 2009, σσ. 72-80.

³³ Υπουργείο Οικονομικών, Έκθεσις, σελ. 22.

³⁴ Ο.π., σελ. 33.

Το μεγαλύτερο ποσοστό των προσφύγων που εγκαταστάθηκαν στην επαρχία της Βέροιας (67,7%) αποτελούσαν άτομα χωρίς καμία επαγγελματική εξειδίκευση (151 οικογένειες, 584 άτομα), ενώ το 31,2% ήταν γεωργοί (59 οικογένειες, 269 άτομα) και μόλις το 1,04% (2 οικογένειες, 9 άτομα) υπήρξαν επαγγελματίες.³⁵

Ο αριθμός των προσφύγων αυτής της περιόδου στην επαρχία της Βέροιας, αν και συγκριτικά μικρότερος σε σχέση με τις υπόλοιπες επαρχίες της Μακεδονίας, συνέβαλε σε αρκετά μεγάλο βαθμό στη δημιουργία νέων κοινωνικών και πολιτισμικών δεδομένων. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι, κατείχε την 18^η θέση μεταξύ των 25 επαρχιών που δέχθηκαν αυτή την περίοδο προσφυγικούς πληθυσμούς. Οι νέες απόψεις και αντιλήψεις, για τα τοπικά δεδομένα της περιοχής, τις οποίες μετέφεραν οι πρόσφυγες στις καινούργιες τους πατρίδες, αλλά και η καθημερινή συναναστροφή ντόπιων και μεταναστών, δημιούργησαν ένα νέο πλαίσιο κοινωνικής και πολιτισμικής αλληλεπίδρασης, μέσα στο οποίο διαμορφώθηκε ο «χαρακτήρας» της σύγχρονης επαρχίας.

Στις παραπάνω πληροφορίες, θα πρέπει να προστεθούν και αυτές που ήδη έχουν παρατεθεί, και εμπεριέχονται στα αντίστοιχα υποκεφάλαια, μέσα στο πλαίσιο των αναφορών του Υποδιοικητή Βέροιας προς τον Γενικό Διοικητή Μακεδονίας, οι οποίες μας επιτρέπουν να φωτίσουμε πτυχές του θέματος. Από το έγγραφο που εστάλη στις 16 Νοεμβρίου 1914, πληροφορούμαστε ότι στο Κάτω Λοζίτση είναι εγκατεστημένες 11 οικογένειες προσφύγων από τον Καύκασο, ενώ μέσα στην πόλη της Βέροιας είναι εγκατεστημένες 69 οικογένειες προσφύγων από τη Βιζύη της Θράκης.

Στο επόμενο έγγραφο της 1^{ης} Δεκεμβρίου 1914, μαθαίνουμε πως λόγω της έλλειψης καταλλήλων και επαρκών δημοτικών κτημάτων στην Υποδιοίκηση, δεν έχουν γίνει οριστικές εγκαταστάσεις. Οι 800 συνολικά πρόσφυγες από τον Καύκασο έχουν εγκατασταθεί προσωρινά κατά το ήμισυ στη Βέροια και στη Νάουσα, πολλοί από τους οποίους ασχολούνται με βιοποριστικές εργασίες. Στην ύπαιθρο, η ενασχόληση των προσφύγων με την καλλιέργεια της γης είναι ελάχιστη και ανάξια λόγου, καθώς οι περισσότεροι από τους προσωρινά εγκατεστημένους μεταβάλλουν διαρκώς τη διαμονή τους, ενώ τους λείπουν και τα επαρκή μέσα καλλιέργειας.

³⁵ Ο.π., σελ. 41.

Σε ότι αφορά εν γένει την υπηρεσία που είναι υπεύθυνη για τους πρόσφυγες, ο Υποδιοικητής επισημαίνει ότι παρατηρείται έλλειψη πειθαρχίας, ενώ το γραφειοκρατικό σύστημα καθιστά δυσχερή την εκπλήρωση του κατ' εξοχήν δύσκολου σκοπού της. Επίσης, προσθέτει πως θα ήταν δυνατόν να πραγματοποιηθούν οριστικές εγκαταστάσεις, αν γίνονταν επιτάξεις και αναγκάστηκες απαλλοτριώσεις ιδιωτικών κτημάτων, όπου θα μπορούσαν να εγκατασταθούν περίπου τρεις χιλιάδες πρόσφυγες.

Σημαντικά ανέκδοτα στοιχεία για την εγκατάσταση των προσφύγων στην επαρχία, αν και κάπως περιορισμένα, αντλούμε επίσης και από το αρχείο του Δασαρχείου Βέροιας, το οποίο θα αναλύσουμε διεξοδικά παρακάτω, στο αντίστοιχο υποκεφάλαιο.³⁶ Έτσι λοιπόν, πληροφορούμαστε ότι στις 12 Απριλίου 1917 η Ανώτατη Διεύθυνση Δημοσίων Κτημάτων και Εσωτερικού Αποικισμού της Προσωρινής Κυβέρνησης απέστειλε έγγραφο προς την Ανώτατη Διεύθυνση Εθνικής Οικονομίας, στο οποίο αναφέρει ότι προκειμένου να ανεγερθούν στον συνοικισμό Κάτω Λοζίτσι της περιφέρειας Βέροιας 14 οικήματα γεωργικών προσφυγικών οικογενειών που θα μετακινηθούν εκεί, παρακαλούν να χορηγηθεί η απαιτούμενη άδεια για την κοπή της αναγκαίας ξυλείας από το δάσος της Καστανιάς, κάτοχος του οποίου είναι ο εκ Βεροίας Σελήμ Βέης και ενοικιαστής ο Νικόλαος Αντωνιάδης από την ίδια πόλη.³⁷

Μερικές ημέρες αργότερα, στις 20 Απριλίου 1917, η Ανώτατη Διεύθυνση Εθνικής Οικονομίας απέστειλε έγγραφο προς τον Δασάρχη Βέροιας, στο οποίο επισυνάπτει το παραπάνω έγγραφο και του ζητά, σε συνεννόηση με την τοπική υποεπιτροπή εγκαταστάσεως προσφύγων, να καθορίσει την αναγκαία ποσότητα ξυλείας για την ανέγερση των οικημάτων και να επιτρέψει στον ενοικιαστή Νικόλαο Αντωνιάδη την υλοτομία αυτής από το δάσος της Καστανιάς, κατόπιν υπόδειξης και προσήμανσής του. Μετά την εκτέλεση της εντολής, ο Δασάρχης θα ενημερώσει τη Διεύθυνση Εθνικής Οικονομίας με την υποβολή λεπτομερούς κατάστασης της απαιτούμενης ξυλείας και των ονομάτων των προσφύγων, στο όνομα των οποίων θα εκδοθούν οι σχετικές άδειες.³⁸

³⁶ Γ.Α.Κ. Ημαθίας, Αρχείο Δασαρχείου Βεροίας, Α.Ε.Ε. Διοικ. 10.1, Α.Β.Ε. 62.

³⁷ Ο.π., Φ.16, υποφ. 2.

³⁸ Ο.π., Φ.11.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β΄

Β.1. Οικονομική και κοινωνική δραστηριότητα

Β.1. 1. Βέροια

Πολύτιμη πηγή πληροφοριών για την οικονομική και κοινωνική δραστηριότητα στην Ημαθία και συγκεκριμένα για τους δύο Δήμους της, Βέροια και Νάουσα, κατά τη διάρκεια του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου αποτελεί ο Πανελλήνιος Οδηγός του 1915.³⁹ Εκτός από τα παραπάνω, στον οδηγό εμπεριέχεται μία αναλυτική και πλήρης καταγραφή όλων των αρχών που υπάρχουν στις δύο πόλεις, καθώς και της οικονομικής και κοινωνικής ζωής τη συγκεκριμένη χρονική περίοδο.

Το κείμενο που αφορά τη Βέροια⁴⁰ ξεκινά με μία σύντομη εισαγωγή, η οποία θα μπορούσε να χαρακτηριστεί και ως ύμνος προς την πόλη, ενώ στη συνέχεια γίνεται η αναλυτική παρουσίασή της. Η εισαγωγή έχει ως εξής:

«ΒΕΡΟΙΑ. Είνε εις των αδαμάντων των κοσμησάντων τον στέφανον της δάφνης ον απεκόμισεν η Ελλάς κατά τους τελευταίους πολέμους. Κείται νοτιοδυτικώς της Θεσσαλονίκης και εις απόστασιν 65 χιλιομέτρων, μεταξύ της σιδηροδρομικής γραμμής Μοναστηρίου- Θεσσαλονίκης.

Η περιφέρεια της Βερροίας περιλαμβάνει περί τα 70 χωριά, εξ ων 69 Ελληνικά. Η πόλις έχει πολλάς εκκλησίας, ανερχομένας περί τας 65, εξ ων πολλάί Βυζαντιναί, έχει ωρολόγιον τοποθετημένον επί βάσεων αρχαίων τοιχών.

Το έδαφος της Βερροίας είνε γονιμώτατον, παράγον αφθονίαν δημητριακών καρπών, όσπρια, όρυζαν κλπ. Αλλά εκείνο το οποίον δίδει πλούτον άφθονον εις την περιφέρειαν ταύτην είνε η κτηνοτροφία της, η οποία αποδίδει πολλά εκατομμύρια κατ' έτος».

Στη συνέχεια, πραγματοποιείται η αναλυτική καταγραφή της πόλης, ξεκινώντας με τις αρχές:

³⁹ Ο πλήρης τίτλος του οδηγού έχει ως εξής: *Πανελλήνιος οδηγός, Το ελληνικόν ντιρέκτορι, Εμπόριον – Βιομηχανία – Υπουργεία – Δικαστήρια - Διευθύνσεις απάσης της Ελλάδος, Ανατολική Εταιρεία Διαφημίσεων, Κάιρο 1915.*

⁴⁰ Ο.π., σσ. 1133-1136.

ΑΡΧΑΙ

Δασαρχείον. – Χατζόπουλος Γρηγ. Δασάρχης. Τσούνης Κωνστ., Δασοκόμος.
Μιχαηλίδης Μίχ., Γραφεύς Α΄ τάξ.

Δασοφύλακες. – Κοσκινίδης Κωνστ., Κουτσιαλής Θεόδ., Μαρμαράς Κωνστ.,
Μουρτζίνης Γεώργ., Πάσχας Κωνστ., Χατζή-Γουζούδα Δημ.

Δημαρχείον. – Χατζή-Αλή, Δήμαρχος.

Εισαγγελία. – Αποστολάκης Δ., Εισαγγελεύς.

Εφορία. – Αλεβυζάκης Β. Α., Έφορος.

Ιερείς. – Καλούδης Ιάκ.

Μητρόπολις. – Ο Σεβ. Καλλίνικος, Μητροπολίτης.

Νομογεωπόνος. – Μακρής Αρ.

Πρωτοδικείον. – Βαρδής Ιωάν., Πρόεδρος.

Εισαγγελεύς· Αποστολάκης Δημ. Πρωτοδίκαι· Νικολίτσας Ιω.,
Καλεμκεράκης Ιω., Στρατηγόπουλος Α.

Πίσπας Χρ., Πάρεδρος. Παπαγεωργίου Αν., Γραμματεύς.

Πταισματοδικείον. – Παπαπετρόπουλος Ευστ., Πταισματοδίκης.

Σχολεία

Γυμνάσιον. – Γυμνασιάρχης Αυξέντιος Α. Καθηγηταί· Βαφειάδης Δ. Δ.,
Γιποντής Γ. Κ., Γωγές Θ. Α.

Ελληνικόν. – Βασιλείου Δ., Θεοχάρης Θ. Λ., Καλαϊτζής Θ. Ι., Καντίκης Α.
Ν., Κανάκης Γ. Α., Μιχαηλίδης Γ., Ελληνοδιδάσκαλοι.

Δημοτικόν. – Μίγδος Σ. Κ., Οικονόμου Θ. Ι., Παπαγεωργίου Ν. Γ.,
Χατζηαντωνίου Α. Χ.

Ταχυδρομείον. – Γιαννούλης Ι., Διευθυντής.

Υποθηκοφυλακείον. – Υποθηκοφύλαξ.

ΕΠΙΤΗΔΕΥΜΑΤΙΑΙ

Αλευρέμποροι:

Κίρκος Α.

Ανθρακέμποροι:

Καράφυλος Ι., συνοικ. Ακαταμάχ.

Αρτοποιεία:

Αλέκου Γ., συνοικ. Δεξιάς.

Αμπατζίδης Ι. Ι., συνοικ. Τσαρσή.

Βουργάρας Α. Κ., συνοικ. Προφ. Ηλιού.

Γκουντζιοπούλου Ι., συνοικ. Αγ. Πατάπ.

Γούναρη Δ. Δημ., συνοικ. Αγ. Ιωάννου.

Δημητσάκας Α., συνοικ. Προφ. Ηλιού.

Ελευθεριάδης Ε. Π., συνοικ. Αγ. Γεωργίου.

Εντίπ Χασάν, συνοικ. Τσερμίν.

Μερτίνι Κ., συνοικ. Προφ. Ηλιού.

Μουστάκας Β. Γ., συνοικ. Μητροπόλεως.

Ντακούλιας Α. Δ., συνοικ. Τσαρσή Μπασή.

Παπαντωνίου Ε. Κ., συνοικ. Αγ. Ιωάννου.

Πατσιά Β. Ν., συνοικ. Δεξιάς.

Σαμαρά Ι.Κ., συνοικ. Σινάν Βέη.

Σιτσιάνη ΣΤ. Ι., συνοικ. Δεξιάς.

Τσελαλεδίν Σεφκέτ, συνοικ. Τσερμίν.

Χατζηαναστασίου Χ., συνοικ. Αγ. Γεωργίου.

Ψωμάς Ι. Δ., συνοικ. Αγ. Γεωργίου.

Βιβλιοπωλεία:

Γούναρη Ιωάν.

Μαρδοχάη Αζαρία.

Χατζηνικολάου Μ. Ι., συνοικ. Αγίου Πατάπ.

Δερματέμποροι:

Δαυΐδ Ιούδα, συνοικ. Σου Καπουσού.

Δημοσιογράφοι:

Γαλανόπουλος Ευάγ. Νικ.

Δικηγόροι:

Αντωνίου Μάρκος,

Κάππου Α.,

Κατσάμπης Φωτ.,

Κουσούβας Ι.,

Μάρκου Ι.,

Ταξινόπουλος Γ. Κ., συνοικ. Αγ. Αντωνίου.

Χατζηθωμά Β., συνοικ. Αγ. Αντωνίου.

Χατζηδήμος Γ.

Δικαστ. Κλητήρ:

Δασκαλόπουλος Ξεν.

Εργοστασιάρχαι:

Σεφερτζής Ευάγγελος Π., συνοικ. Μητροπόλεως.

Χατζηνικολάου Θ. Μ., συνοικ. Χρυσοσπηλαιωτίσσης.

Έμποροι:

Αρδίτης Ι. Ηλ., συνοικ. Εβραϊκή.

Βαβούρας Γ. Ι., συνοικ. Ταξιαρχών.

Θεμελής Γ. Α., συνοικ. Αγ. Γεωργίου.

Ιζέτ Βέης Ι. Γ., συνοικ. Κυριωτίσσης.

Καλογήρου Ν. Α., συνοικ. Αγ. Πατάπ.

Καμπίτογλου Μ. Π., συνοικ. Αγ. Πατάπ.

Καμπίτογλου Σ. Π., συνοικ. Αγ. Πατάπ.

Καραγεωργίου Γ. Ι., συνοικ. Αγ. Ιωάννου.

Καραγεωργίου Α., συνοικ. Προφ. Ηλιού.

Καρακωστής Α. Μ., συνοικ. Αγ. Ιωάννου.

Καρατζόγλου Κ. Α., συνοικ. Μητροπόλεως.

Κούρτης Α. Σ., συνοικ. Μητροπόλεως.

Κουτορή Θ. Γ., συνοικ. Χρυσοσπηλαιωτίσσης.

Μαλουτάς Θ. Κ., συνοικ. Μητροπόλεως.

Μαμούτ Βέη Μ., συνοικ. Σινάν Βέη.

Μιχαλουσίνας Α. Ι., συνοικ. Μητροπόλεως.

Μπουζίνης Δ. Σ., συνοικ. Ρούμη.

Παπαδόπουλος Ε.

Πιπάνο Γιουσούφ, συνοικ. Εβραϊκή.

Πολυζωΐδης Κ. Δ., συνοικ. Αγ. Νικολάου.

Σακελλαρίδης Σ.

Στόϊκος Χ. Ι., συνοικ. Αγ. Πατάπ.

Τζάμπουρας Α, Ε., συνοικ. Μητροπόλεως.

Τζίτζές ΣΤ. Κ., συνοικ. Αγ. Δημητρίου.

Τσιάμπουρας Ε. Ν., συνοικ. Φανερωμένης.

Τσιράκογλου Θ. Α., συνοικ. Αγ. Νικολάου.

Φουσκαλάς Ε. Α., συνοικ. Αγ. Ιωάννου.

Χανανιάς Μ.

Χατζηνικολάου Ι. Δ., συνοικ. Χρυσοσπηλαιωτίσσης.

Χατζηνικολάου Δ. Ι., συνοικ. Αγ. Ιωάννου.

Χατζηνικολάου Δ. Ν., συνοικ. Αγ. Πατάπ.

Χρυσοχόου Ι. Κ., συνοικ. Αγ. Ιωάννου.

Ψιφίκα Κ. Μ., συνοικ. Αγ. Γεωργίου.

Εστιατόρια:

«Βενιζέλος». Διευθ. Ιδ. Παλάσκας Γ. και Σία.

Ζαχαροπλάστai:

Γιαννιού Α. Θ., συνοικ. Δεξιάς.

Δημητρίου Παν., συνοικ. Προφ. Ηλιού.

Διαμαντίδης Αθ., συνοικ. Ακαταμάχ.

Ιωαννίδης Ι. Γ., συνοικ. Ακαταμάχ.

Μπούτζης Γ. Α., συνοικ. Αγ. Γεωργίου.

Μπογιατζής Β. Δ. συνοικ. Χρυσοσπηλαιωτίσσης.

Νικοδημόπουλος Γ. Π., συνοικ. Προφ. Ηλιού.

Παπαδόπουλος Θ. Γ., συνοικ. Αγ. Ιωάννου.

Περατινός Γ. Α., συνοικ. Προφ. Ηλιού.

Περδίκας Εμμ., συνοικ. Προφ. Ηλιού.

Τασινόπουλος Ε. Γ.

Τζίδος Π. Δ., συνοικ. Αγ. Αντωνίου.

Χατζή Γ. Γ., συνοικ. Μητροπόλεως.

Ψαρράς Δ. Κ., συνοικ. Κυριωτίσσης.

Ωρολογάς Ε. Ι., συνοικ. Μητροπόλεως.

Ζωέμποροι:

Αμπτή Σαπινάρα Α., συνοικ. Κεμάλ Βέη.

Μπετιβάνης Ι. Δ., συνοικ. Αγ. Γεωργίου.

Ιατροί:

Αντωνιάδης Ν., συνοικ. Αγ. Ιωάννου.

Αντωνιάδης, συνοικ. Χρυσοσπηλαιωτίσσης.

Βελτσίδης Ε. Γ., συνοικ. Χρυσοσπηλαιωτίσσης.

Γούναρης Β., συνοικ. Μητροπόλεως.

Ισμιρλής Α. Δ., συνοικ. Ακαταμάχ.

Κασιμάτης Ι., συνοικ. Τσαρσή Μπασή.

Καπίτογλους Β.,

Κατσαμάκος Α.,

Ιερείς:

Παπά Θεόδωρος Γιομακόπουλος, συνοικ. Δεξιάς.

Παπακαψύδης Ιακ.

Παπά Χριστοδούλου.

Χαρίτων Ακριβός, Παπαχαρίτων, συνοικ. Αγ. Αντωνίου.

Καθεκλοποιοί:

Μεσσαράνα Ισαάκ.

Καπνέμποροι:

Βασσώφ Χ.

Καραγεώργης Δ.

Παπαδήμος Ε.

Περδίκας Α.

Σακελλαρίδης Σ.

Χανανίας Μ.

Καφενεία:

Βελτοιδής Λ.

Κτηματία:

Γεμιτζόγλου Δ. Ι., συνοικ. Αγίου Πατάπ.

Γεμιτζόγλου Ι. Α., συνοικ. Αγίου Πατάπ.

Εμμανουήλ Ι. συνοικ. Μητροπόλεως.

Κύρος, Κ. Κ., συνοικ. Χρυσοσπηλαιωτίσσης.

Λιμπανοβάλι Χασάν, Γιολάν Παλτί.

Μπαντραλέξη Ν. Δ., Τσαρσί.

Μπεχαϊδάν Αλή Ριζά, Μπαμ Τεκίός.

Μπουμπολέντσας Ι.Κ., συνοικ. Ακαταμάχ.

Νάτσικας Δ. Α., συνοικ. Αγ. Γεωργίου.

Νάτσικας Ι. Α., συνοικ. Αγ. Γεωργίου.

Νέστορας Γ. Δ., συνοικ. Ακαταμάχ.

Στίσκακ Γ. Δ., συνοικ. Αγ. Γεωργίου.

Τσινοπάλης Ε. Α., συνοικ. Αγ. Αντωνίου.

Χασάν, Χασάν, Σουμπάτι,

Χατζή-Γώγος Δ., Σουκαπού.

Λιθοξόοι:

Μαρμαράς Α. Γ., συνοικ. Μητροπόλεως.

Νεοτερισμοί:

Καραγεωργίου Ανάστ.

Ξενοδόχοι:

Βελτσίδης Α. Γ., συνοικ. Μητροπόλεως.

Θεμελής Γεώργιος.

Θωμάς Αν. Ιζέτ Βέης, συνοικ. Κυριωτίσσης.

Μιτελέκας Δ. Ν., συνοικ. Κυριωτίσσης.

Μώκας Μ. Χ., συνοικ. Αγίου Πατάπ.

Πάσχος Εμμ. Π.,

Σαΐτας Ισμαήλ Αγά, συνοικ. Σινάν Βέη.

Οδοντοϊατροί:

Χαϊτόλου Γρ. Χ., συνοικ. Αγίας Αναστάσεως.

Παντοπόλαιοι:

Αρματοβίτης Ε. Μ., συνοικ. Τσαρσή Μπασή.

Βλαχόπουλοι Αδελφοί.

Γεωργιάδης Α. Σ.

Γώγος Μ. Α., συνοικ. Ταξιαρχών.

Ζαφάρος Α.

Καζαμπάκος Εμμ. Και Υιοί.

Λιγκέρας Ν.

Μπλουγούρης Β.

Παπαδήμας Ε.

Παυλής Ηλ. Π., συνοικ. Ταξιαρχών.

Στόϊκος Χ.

Τσιανάκης Ε. Δ.

Τσίκα Αδελφοί.

Τσιτσεκλής Μ., συνοικ. Ακαταμάχ.

Ράπται:

Αντωνιάδης Ε. Κ.

Βουτσίκης Δ. Ι., συνοικ. Ταξιαρχών.

Γαλάνης Α. Π., συνοικ. Αγ. Ιωάννου.

Γαλανόπουλος Α. Π., συνοικ. Αγ. Ιωάννου.

Γεωργαλής Δ. Ε., συνοικ. Μητροπόλεως.

Γούτας Ε. Γ., συνοικ. Κυριωτίσσης.

Γωγόπουλος Σ., συνοικ. Τσαρσή Μπασή.

Εμμανουήλ Γ. Α., συνοικ. Ταξιαρχών.

Καραμήτρος Γ. Δ., συνοικ. Αγ. Γεωργίου.

Λαμπρόπουλος Κ. Δ., συνοικ. Αγ. Αναργύρων.

Μανωλόπουλος Α. Ε., συνοικ. Χρυσοσπηλαιωτίσσης.

Μιχαήλ Ν. Α., συνοικ. Κυριωτίσσης.

Μπαμπαλώνας Ε. Θ., συνοικ. Δεξιάς.

Νιαζή Βεκίπ Εφένδη.

Σιουσένης Εμμ. Ν., συνοικ. Κυριωτίσσης.

Παληκαργιά Μ. Δ., συνοικ. Ταξιαρχών.

Στρουθόπουλος Χ. Γ., συνοικ. Αγ. Ιωάννου.

Στρωτόπουλος Γ. Γ., συνοικ. Αγ. Ιωάννου.

Τσαούσης Αλκ. Τζαούσης.

Χατζηγώγος Δ. Ν., συνοικ. Ακαταμάχ.

Τυροποιοί:

Μισσίας Γ. Ν, συνοικ. Ταξιαρχών.

Μπέλλας Γ. Ι., συνοικ. Ταξιαρχών.

Μποζίνης ΣΤ., συνοικ. Ταξιαρχών.

Τυπογραφεία:

Μαλούση Δημ.

Συμβολαιογραφεία:

Καλαμπόκας Γ.

Κρανιώτης Δ.

Λακερδάς Α.

Μανωλίδης Κ. Χ.

Τριαντόπουλος Γ. Χ.

Χακιδής Ι.

Σωματεία:

Φιλόπτωχος Αδελφότης.

Δικηγορικός Σύλλογος.

Ιερά Μονή Αγίας Αναστάσεως, όπου τα ορφανά Παπαφείου.

Φωτογράφοι:

Παπαζάκου Ξενόφ.

Επιπλέον, διαθέτουμε πληροφορίες ότι κατά τη διάρκεια του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου ιδρύθηκαν στη Βέροια ακόμη τέσσερα σωματεία. Στις 13 Μαΐου 1915, αναγνωρίζεται από το Πρωτοδικείο Βέροιας η ίδρυση του Μουσικογυμναστικού Συλλόγου της Βέροιας «Μέγας Αλέξανδρος».⁴¹ Το ίδιο έτος ιδρύεται στη Βέροια και το κουτσοβλαχικό σωματείο «Πατήρ Αβέρκιος», το οποίο σύμφωνα με το καταστατικό του, έχει ως σκοπό «την αγάπη μεταξύ των μελών, να συνδράμη ηθικώς δια την εγκατάστασιν των Κουτσοβλάχων», όπως επίσης να βοηθήσει τα μέλη «εις επαγγελματικά σωματεία και εις άλλας κερδοσκοπικές εργασίας, να διεγείρη τα μέλη τον πόθον των οικονομιών, να ανεγείρη, να συντηρή σχολεία και εκκλησίας Κουτσοβλαχικά και να συνδράμη αυτά». Το σωματείο τελικά διαλύθηκε το 1938.⁴²

Στο σημείο αυτό μπορούμε να επισημάνουμε ότι, τα παραπάνω σωματεία δεν εμφανίζονται στον κατάλογο του Πανελληνίου Οδηγού του 1915 που παρατίθεται παραπάνω, κάτι που μας οδηγεί στο συμπέρασμα πως τα στοιχεία του οδηγού είχαν ληφθεί πριν τον Μάιο του ίδιου έτους. Στα παραπάνω σωματεία θα πρέπει να προστεθούν και δύο σωματεία που αναγνωρίστηκαν κατά τη διάρκεια του 1918. Τα σωματεία των «Διευθυντών Εστιατορίων Βεροίας» και της «Φιλοπτώχου αδελφότητας Κυριών Βεροίας».⁴³ Παρόμοιο σωματείο με τίτλο «Φιλόπτωχος Αδελφότης», εμφανίζεται στον παραπάνω κατάλογο του οδηγού του 1915.

Επίσης, στον κατάλογο εμφανίζονται το εστιατόριο «Βενιζέλος», ιδιοκτησίας Παλάσκα Γ. και Σία, καθώς και το καφενείο του Λ. Βελτοϊδή, χωρίς να αναφέρεται η επωνυμία του, που πιθανόν να μην είχε. Ωστόσο, στον κατάλογο δεν υπάρχουν τα καφενεία «Μικρό Φλόκα», «Ελευθερία», «Μπαρμπούτα» και το εστιατόριο

⁴¹ Ολυμπία Μπέτσα, *Σωματεία, Σύλλογοι, Συντεχνίες, Ενώσεις, σύνδεσμοι της Ημαθίας από την απελευθέρωση της το 1912 μέχρι και το 1945*, Χρονικά Ιστορίας και Πολιτισμού Ν. Ημαθίας Ε.Μ.Ι.Π.Η., 13 (2011), σελ. 22.

⁴² Αναστασία Περισοράτη, *Τα σωματεία της Νάουσας από το 1914 μέχρι το 1939*, Πολιτιστική Εταιρεία Νάουσας «Αναστάσιος Μιχαήλ ο Λόγιος», Νάουσα 1999, σελ. 253.

⁴³ Ολυμπία Μπέτσα, *Σωματεία*, ό.π.

«Παράδεισος», για τα οποία γίνεται αναφορά παρακάτω.⁴⁴ Για τη λειτουργία του «Μικρό Φλόκα» η μαρτυρία ανάγεται στον Νοέμβριο του 1917, ενώ του «Παράδεισου» στο 1918. Το γεγονός αυτό μας επιτρέπει να εικάσουμε με σχετική ασφάλεια ότι αυτά ιδρύθηκαν μετά τον Μάιο του 1915, εκτός αν κάποιο από τα παραπάνω ανήκει στον Λ. Βελτοϊδή, όπου δεν γίνεται αναφορά στην επωνυμία του καφεενείου του. Επίσης, παρατηρούμε ότι ο οδηγός δεν κάνει αναφορά στον πληθυσμό της Βέροιας, κάτι που ωστόσο μπορούμε να το πληροφορηθούμε από άλλη πηγή, σύμφωνα με την οποία η πόλη αριθμεί 13.812 κατοίκους.⁴⁵

B.1.2. Νάουσα

Για την πόλη της Νάουσας, γνωρίζουμε ότι ο πληθυσμός της αυτή την περίοδο ανέρχεται σε 9.681 κατοίκους,⁴⁶ ενώ η καταγραφή της πόλης σύμφωνα με τον Πανελλήνιο Οδηγό του 1915 έχει ως εξής⁴⁷:

ΑΡΧΑΙ. – ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΑΙ ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΙΔΡΥΜΑΤΑ

Δημαρχία:

Περδικάρης Γρηγ., Δήμαρχος.⁴⁸

Εκκλησιαστικάί αρχαί:

Οικονόμος Νεόφυτος, Αρχιερατ. Επίτροπος.

Μικτόν Εκκλησ. Δικαστήριον.

Δημογέροντες:

⁴⁴ Αυτόθι, σελ. 81.

⁴⁵ Ministère de l'Économie Nationale, *Guide officiel des communications de Grèce. Service d'été 1915*, Imprimerie M. Mantzevelaki, Athènes 1915, σελ. 34.

⁴⁶ Ο.π., σελ. 28.

⁴⁷ Πανελλήνιος οδηγός, σσ. 1133-1136.

⁴⁸ Σύμφωνα με άρθρο που δημοσιεύθηκε στο περιοδικό «Νιάουστα», όπου γίνεται εκτενής καταγραφή στους διατελέσαντες δημάρχους της πόλης, αναφέρεται ότι ο Γρηγόριος Περδικάρης διατέλεσε δήμαρχος Νάουσας από το 1916 έως το 1918. Βλ. Τάκης Μπαϊτσης, *Οι Δήμαρχοι της Νιάουστας*, Νιάουστα, 52 (1990), σελ. 94. Ωστόσο, από τον Οδηγό διαπιστώνεται πως ο Περδικάρης ήταν δήμαρχος από το 1915. Λαμβάνοντας δε υπόψη ότι τα στοιχεία του Οδηγού λήφθηκαν νωρίτερα του Μαΐου του 1915, όπως είδαμε παραπάνω, πιθανότατα ο Περδικάρης να βρίσκονταν στον δημαρχιακό θώκο ήδη από το έτος 1914.

Μαλούσης Κ.

Μπίλλης Διαμ.

Παπαγιάννης Γεώργ.

Χατζηδημητρίου Θ.

ΣΧΟΛΕΙΑ

Αρρεναγωγείον

Στουγιαννάκης Ευστ., Διευθυντής.

Διδάσκαλοι:

Βαϊνανίδης Νίκ.

Γκιουλέκας Θ.

Δημητριάδης Κ.

Θεολόγος Γ.

Μιχαηλίδης Β.

Μπερόσου Νικ.

Οικονόμου Π.

Χωνού Σ.

Παρθεναγωγείον

Ερρίκου Ευφημία, Διευθύντρια.

Διδασκάλισσαι:

Αθανασιάδου Μαρ.

Αλεξάνδρου Μαρία.

Ευθυμίου Μαρία.

Κόμνη Ελένη.

Στουγιαννάκη Αικάτ.

Ελληνικόν Σχολείον

Ελληνοδιδάσκαλοι:

Θεολόγης Γ.

Μιχαηλίδης Βασ.

Σύνδεσμοι και Σωματεία

«Γεωργική Ένωσις». Πρόεδρος Κ. Λιμνίδης.

«Εργατικόν Τμήμα». Πρόεδρος Γ. Γκούδας.

Λαϊκός «ο Άγιος Δημήτριος». Πρόεδρος Δ. Χατζηδημητρίου.

«Φιλοπρόδος Αδελφότης των Κυριών». Πρόεδρος Μ. Χριστίδου.

Αδελφότης «ο Ευαγγελισμός».

Αδελφότης «Ελεήμων».

«Αδελφότης των Φιλαναγνωστών».

Συντεχνίαι

Συντεχνία των Βαρελοποιών.

- » Γεωργών.
- » Ιχθυοπωλών.
- » Κρεοπωλών.
- » Κλαδευτών.
- » Τεκτόνων.
- » Υποδηματοποιών.

ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΑΙ

Αλευροπώλαι και γεννηματέμποροι

Δανδάνης Γ.

Μυλωνάς Θ.

Τουσιάδης Στεφ.

Αρτοποιοί

Βίγκλος Κ.

Γαλανός Κ.

Γαλανός Στ.

Ζαμπάκας Αλέξ.

Λίτης Τρύφ.

Παπής Δ.

Τσίρος Δ.

Σιώνης Δ.

Φασούλας Κ.

Ατμόμυλοι

Λόγγου

Κιρτζή και Τουρκάλη.

Μπήλη Α.

Μπήλη Δ.

Γαιοκτήμονες

Γιαμαλής Γ.

Κοκκίνου Αδελ.

Μαρκοβίτση Αδελφοί Μ.

Τζημήτση Αδελ.

Χατζηδημητρίου Αδελ.

Δερματέμποροι

Νικολάου Ευάγγ. (ακατεργάστων).

Παπακώστας Κ. (ακατεργάστων).

Τρόμπακας Δ. (κατειργασμένων).

Δικηγόροι

Παπαδόπουλος Κ.

Εμπορορράπτai

Αρνήs και Παπαλώλαs.

Έλληνας Χρ.

Καραγιαννόπουλος Ι.

Οικονομίδης Αριστ.

Παπακωνσταντίνου Αδελ.

Έμποροι Κουκουλίων

Βαϊνανίδης Ν.

Καραμπέλκος Λ.

Λογγός Γ.

Μπίλλης Α.

Μπουτάρης Γ.

Παπαγιάννη Αδελφοί

Παπακώστας Κ.

Πετρίδης Γ.

Σιώνης Κ.

Χατζηδημητρίου Α.

Χατζηνώτας Δ.

Εστιατόρια

Λάλα Α.

Οικονόμου Αντ.

Σακαλά Ι.

Ζαχαροπλαστεία

Δαφίδης Α.

Παπαχρήστου Θ.

Τέμας Λ.

Ιατροί

Κατρής Αθαν.

Μπέρσος Ν.

Πετρίδης Γρ.

Χατζηδημητρίου Θ.

Καφεενεία

«Αίγυπτος».

Γ. Δάρη.

Γ. Μήτα.

«Ομόνοια».

«Ολύμπια».

«Παράδεισος».

«Πλατείας Ηρώων».

Κουρεία

Αβδούλ.

Γκίκα Κ.

Πάντσιου Γ.

Πέππα Π.

Σισμαδίν

Τσικιτέκου Ι.

Φεράτ.

Νηματουργεία

Γκούτα Α. και Κ. αδελφοί.

Λόγγου και Τουρπάλη.

Μπέλη.

Τσίτσι και Σία.

Ξενοδοχεία

Δάρη Γ.

Μπέρσου Θ.

Ευλέμποροι

Δανδάνη Γ.

Λόγγου Γ.

Περισοράτη Κ. και Σία.

Οινέμποροι

Βαϊνανίδης Ν.

Δάρης Π.

Λούση Π.

Μπουτάρη Αδελφοί

Μώκιου Αδελφοί

Σιπητάνου Αδελφοί

Χατζηδημητρίου Α.

Παντοπώλαι

Αγγελάκης Κ.

Αγγελάκης Αγγ.

Αλδάκου Γ.

Αρνής Γ.

Αρνής Κ.

Βαβάτσης Γ.

Γουσόπουλος Ν.

Διαμάντης Κ.

Δραγουμάνος Χρ.

Καπετάνου Αδελφοί

Καραδολάμα Αδελφοί

Καραμπέλκος Α.

Καρατόσλης Ι.

Κοκκίνου Αδελφοί

Κολτσάκης Π.

Κολτσιάκης Χρ.

Κουκούλου Ι.

Κράλη Αδελφοί

Λάπας Στέφ.

Λιάκου Κ.

Μίσκος Γρ.

Μήτας Θ. Κ.

Μούγκρη Κ.

Μπέρσος Διαμ.

Μούρτζιου Αδελφοί

Μπίλης Α.

Μπίλας Ι.

Μπίλης Δ.

Μπίλη Αδελφοί Δ.

Μπέρος Ι.

Μπίρης Γ.

Μπικιρέστου Γρ.

Μώκιου Αδελφοί

Ξανθίδης Στ.

Παπαϊωάννου Γ.

Πειλβάνος Δ.

Πεχλιβάνου Αδελφοί Ν.

Πληκιάδης Δ.

Σαμαράς Γρ.

Τόμης Αναστ.

Τρούπινα Κ.

Τσικιτίκου Α.

Τσικιτίκου Γ.

Χαρούλης Π.

Χατζηνώτας Δ.

Παραγγελιοδόχοι

Λαμνίδας Κ. Ι.

Χρηστίδης Ν.

Πρακτορ. Εφημερίδων

Μαρκοβίτσης Κωνστ.

Ράπτει Εγχωρίων

Βλάχος Δ.

Γιαννιώτης Γ.

Γιαγκούλας Λύσ.

Γούρκος Ι.

Δαλανάς Χρ.

Διαμαντής Δ.

Κόκκινος Γ.

Μυλωνάς Φ.

Τρίζιος Γρ.

Σησαμοτριβεία

Μπέρσου Γρ.

Νικολάου Ευάγγ.

Πλιατσούκα Αδελφοί.

Χατζηνότα Δ.

Χρηστίδης Δ.

Τραπεζίται

Κούλης Γ.

Λόγγου Γ.

Πλιατσούκα Γ.

Υδρόμυλοι

Λόγγου και Τουρπάλη.

Ματθαίου Χρ.

Υποδηματοποιοί

Δανδάνης Κ.

Ζαχαράκης Ν.

Κάλη Αδελφοί.

Καρδογιάννης Ι.

Κρομυδούσης Σ.

Μπιγλιαίρη Αδελφοί.

Πανάς Δ.

Πλαμούσκας Ν.

Ροβέτης Κ.

Σαράτσης Αργ.

Σουρουλάντας.

Υφαντήρια

Υφαντήρια «Έρια».

Υφαντήρια Λαναρά Πεχλιβάνου.

Υφασματοπώλαι

Γούναρη Θεοδ. Μ.

Μαργαρίτου Κ.

Μισιρλή Π.

Μπουτάρη Γ.

Πλιατσούκα Αδελφοί.

Τσίτη Αδελφοί.

Φαρμακεία

Αρνή Φ.

Παπαγιάννη Γ.

Εξαιρετικά σημαντικές πληροφορίες για την εμπορική δραστηριότητα της Νάουσας και μάλιστα για το εξαγωγικό εμπόριο την συγκεκριμένη χρονική περίοδο, μας παρέχει το έγγραφο που απέστειλε στις 24 Σεπτεμβρίου 1914 ο Υποδιοικητής της Βέροιας προς τη Γενική Διοίκηση Μακεδονίας με θέμα: «Περί του μετά της Αιγύπτου εμπορίου». Ουσιαστικά πρόκειται για ένα έγγραφο που αφορά ολόκληρη την περιφέρεια της Βέροιας, αλλά όπως θα δούμε παρακάτω, το εμπόριο με την Αίγυπτο αυτή την περίοδο διενεργείται αποκλειστικά από τη Νάουσα. Παρακάτω παρουσιάζεται αυτούσιο το έγγραφο⁴⁹.

Α΄ Εισαγωγή εξ Αιγύπτου

Ουδεμία εισαγωγή εξ Αιγύπτου υπάρχει, η μόνη τοιαύτη, ήτις θα ηδύνατο εις το μέλλον ν' αναπτυχθή, είναι η του βάμβακος προς χρήσιν των νηματουργείων αν ηυνοείτο υπό μικρών ναύλων.

⁴⁹ Γ.Α.Κ. Ιστορικό Αρχείο Μακεδονίας, Γ.Δ.Μ., Νομαρχία Θεσσαλονίκης, Εμπορικές σχέσεις με την Αίγυπτο, Φ.34.

Β' Εξαγωγή

Εξαγωγή εις Αίγυπτον ενεργείται εκ μόνης της πόλεως Ναούσης των ακολούθων ειδών:

Ετησίως

Οίνου οκάδες	20.000	αξίας δραχμών	9.000
Τυρού λευκού	30.000		36.000
Τυρού κασέρι	50.000		100.000
Βουτύρου	5.000		20.000
Λουκανίκων	13.000		20.000
Πεπέρεως ερυθρού	16.000		16.000
			201.000

Ἦτοι εν όλω εξάγονται ετησίως εις Αίγυπτον εκ Ναούσης προϊόντα αξίας 201.000 δραχ. περίπου. Η ανάπτυξις του εξαγωγικού τούτου εμπορίου οφείλεται εις οίκους Ναουσαίων εγκατεστημένων εν Αιγύπτω. Πρότινων ετών η εκ Ναούσης εξαγωγή ήτο πολύ ανωτέρα. Οίνου εξήγειτο ετησίως ποσότης 300.000 οκάδων, τυρού δε λευκού μεταφερομένου εν Ναούση και εκ Βερροίας 72.000 οκάδες, αλλά περιωρίσθη από των τελευταίων ετών του πρώην καθεστώτος, ένεκα δυσχεριών εσωτερικής φύσεως. Οι εν Ναούση έμποροι φρονούσιν, ότι δέον να επιζητηθή εν Αιγύπτω η δασμολογική αφομοίωσις προς τα εκ Τουρκίας εις Αίγυπτον εισαγόμενα.

Μέχρι τούδε δεν εξήχθη εκ της περιφερείας ημών εις Αίγυπτον καπνός. Συν τω χρόνω όμως προαγομένης της περί του καπνεμπορίου ελευθερίας μετά της παρατηρουμένης προϊούσης αυξήσεως των καπνοφυτειών δύναται ν' αναπτυχθή εξαγωγή και του είδους τούτου, όπως άλλωστε και το έδαφος πολλαχού κατεδείχθη προσφύεστατον δια τας καπνοφυτείας.

Πάντων των προμηνευθέντων ειδών δύναται ν' αυξηθή η εξαγωγή αν προς τας φορολογικάς ευκολίας παρασχεθώσιν και τοιαύται περί των διά ξηράς εκ θαλάσσης μεταφοράν των προϊόντων καθιστώσαι ταύτην ευχερεστέραν και ολιγοδαπανηστέραν.

Άλλων ειδών εξαγωγή εις Αίγυπτον δεν δύναται επί του παρόντος να προσδοκάται.

Ευπειθέστατος

Ο Υποδιοικητής

Στην αναφορά επισημάνεται ότι, η ανάπτυξη του εξαγωγικού εμπορίου οφείλεται σε οίκους Ναουσαίων εγκατεστημένων στην Αίγυπτο. Όπως γνωρίζουμε, ήδη από τα μέσα περίπου του 19^{ου} αιώνα, αρκετοί Ναουσαίοι είχαν μεταναστεύσει στην Αίγυπτο, το «Μισίρι» όπως το έλεγαν. Την μετανάστευση αυτή ευνόησε, όχι μόνο για τους Ναουσαίους αλλά για ολόκληρο τον Ελληνισμό, η άνοδος στην εξουσία την ίδια περίοδο του Μωχάμετ Άλη, με την οποία άρχισε και η παροικιακή άνοδος της Αιγύπτου.

Οι Ναουσαίοι μετανάστες εγκαταστάθηκαν κατά κύριο λόγο στην Αλεξάνδρεια, το Κάιρο, στο Δέλτα του Νείλου και τη γύρω περιοχή, και συγκεκριμένα στις πόλεις Μιτ Γαμπρ, Ζαγαζίκ και Μονσούρα. Στην Άνω Αίγυπτο, ο μόνος Ναουσαίος που εγκαταστάθηκε ήταν ο Γιωργάκης Λάμπας, ο οποίος λειτουργούσε επιχείρηση αποικιακών ειδών μέχρι και τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, ενώ παράλληλα διατηρούσε κατάστημα και στο Κάιρο.

Γνωστά επίσης ονόματα Ναουσαίων που μετανάστευσαν και δραστηριοποιήθηκαν στην Αίγυπτο είναι: Αδελφοί Κοντού, Πέτρος Πράτσινος, Δημήτριος Κ. Κόκκινος, Κωνσταντίνος Δ. Λαμπίκης, Πέτρος Κοσβογιάννης, Γεώργιος Γούδας, Χριστόδουλος Κουλτσίακης, Αδελφοί Μητσιάνη, Ιωάννης Α. Σαρήνος, Δημήτριος Μπόιος, Κωνσταντίνος Μπασδέκης, Τρύφων Μπάιτσης, Αναστάσιος Γεωργιάδης, Γεώργιος Περδικάρης, Αλέξανδρος Οικονόμου, αδελφοί Νικόλαος και Δημήτριος Βαλταδώρου, αδελφοί Γεώργιος και Χρήστος Δούδου, Γεώργιος Σιπητάνος, κ.ά.⁵⁰

Σημαντικός έμπορος επίσης υπήρξε ο Αγγελάκης Γκούντας, γενάρχης της οικογένειας Γκουνταίων, ο οποίος άνοιξε κατάστημα στην Αλεξάνδρεια και μαζί με τους γιους του Αναστάσιο και Κωνσταντίνο, εμπορεύονταν, μεταξύ άλλων, κρασιά, τυριά και λουκάνικα από τη γενέτειρά τους. Στις αρχές του 20^{ου} αιώνα τα παιδιά του

⁵⁰ Ευγενία Ζάλιου, *Ναουσαίοι πάροικοι στην Αίγυπτο (1860-1950)*, Νιάουστα, 136 (2011), σσ. 10-14.

επέκτειναν τις δραστηριότητές τους και άνοιξαν καταστήματα και αποθήκες αποικιακών, εκτός από την Αλεξάνδρεια και στο Κάιρο, με τη επωνυμία «Υιοί Α. & Κ. Γκούντα».

Την ίδια περίοδο, οι αδελφοί Λάππα (Γρηγόριος, Αριστείδης, Γεώργιος και Κωνσταντίνος), ανέπτυξαν μεγάλη εμπορική δραστηριότητα στο Κάιρο με αποικιακά και άλλα είδη. Κατά την περίοδο του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου, συνεταιρίστηκαν με τους αδελφούς Θωμά και Κωνσταντίνο Κανδηλίδη. Η εταιρεία Λάππα και Κανδηλίδη συνέχισε να αναπτύσσεται με μεγάλα καταστήματα στο Κάιρο και παρεμφερείς επιχειρήσεις μέχρι το 1957.⁵¹

B.2. Εκπαίδευση

Στις 10 Ιουνίου 1914, ο επιθεωρητής των δημοτικών σχολείων της Βέροιας Ν. Δέπος, συνέταξε ένα πίνακα του διδακτικού προσωπικού που υπηρετεί στην εκπαιδευτική περιφέρεια Βέροιας.⁵² Ο πίνακας είναι εξαιρετικά κατατοπιστικός και ενημερωτικός, καθώς μέσα από αυτόν μπορούμε να πληροφορηθούμε αναλυτικά για όλα τα σχολεία που λειτουργούν στην περιφέρεια, καθώς και για το διδακτικό προσωπικό που υπηρετεί σε καθένα από αυτά, με τα βιογραφικά στοιχεία του καθενός, τα προσόντα και τον μισθό του. Σύμφωνα με τον πίνακα, στην περιφέρεια υπηρετούν συνολικά 89 εκπαιδευτικοί, οι οποίοι κατανέμονται ως εξής:

Βέροια: 22, Νάουσα: 15, Τσιόρνοβον (Φυτιά): 2, Μελίκη: 2, Χωροπάνι (Στενήμαχος): 2, Βόσοβα (Σφηκιά) 2, Μπόστιανη (Ριζώματα): 2, Ρητινιανη (Ρητινή Πιερίας): 2, Νησίον: 2, Γιάντισστα: (Άγιος Γεώργιος): 1, Λυκοβίστα (Λυκογιάννη): 1, Ζερβοχώρι: 1, Αγία Μαρίνα: 1, Γενίκοϊ (Αρχάγγελος): 1, Κάτω Κοπανός (Χαρίεσσα): 1, Καλύβια Αλαμπορίου (Αλαμποριανά Καλύβια): 1, Σπουρλίτα (Ελαφίνα): 1, Μονόσπιτα: 1, Άνω Κοπανός (Κοπανός): 1, Δράτσικον (Δάσκιο): 1, Καψόχωρα: 1, Μπρατίνιστα (Χαράδρα): 1, Νησέλιον: 1, Τριχοβίστα (Καμποχώρι): 1, Διαβατός: 1, Κόκοβα (Πολυδένδρι): 1, Ξεχασμένη: 1, Ραψομανίκη: 1, Λουτρός: 1, Μικρογούζιον (Μακροχώρι): 1, Βέτσιστα (Αγγελοχώρι): 1, Αρκουδοχώριον

⁵¹ Ο.π.

⁵² Γ.Α.Κ. Ιστορικό Αρχείο Μακεδονίας, Γ.Δ.Μ., Νομαρχία Θεσσαλονίκης, Στατιστική πληθυσμού - εκπαίδευσης Περιφέρειας Βέροιας, Φ.48.

(Αρκοχώρι): 1, Διαβόρνιτσα (Τρίλοφος): 1, Μέγα Αλαμπόριον (Πρασινάδα): 1, Νεόκαστρο: 1, Επισκοπή: 1, Κουλούρα: 1, Παλατίτσια: 1, Ποζαρίτες (Κεφαλοχώρι): 1, Πρόδρομος: 1, Γκιρτζάλη (Αγκαθιά): 1, Τρίγλοβο (Τριλοφιά): 1, Μυλωβός (Μεγάλη Γέφυρα Περίας): 1, Μέτση (Μέση): 1, Καβάσιλα: 1, Κάτω Σέλι: 1, Άνω Σέλι: 1.

Ο μισθός των εκπαιδευτικών διακρίνεται από μεγάλο εύρος και κυμαίνεται μεταξύ των 5 και μέχρι των 105 λιβρών, μισθό τον οποίο λαμβάνει ο Ευστάθιος Στουγιαννάκης, 39 ετών από την Έδεσσα που υπηρετεί στη Νάουσα, έχει 15 έτη προϋπηρεσίας και είναι διδάκτωρ της Φιλοσοφικής σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών. Παράλληλα, το εύρος της ηλικίας κυμαίνεται μεταξύ 16 έως 64 έτη. Σε ότι αφορά τα έτη προϋπηρεσίας, αυτά κυμαίνονται από 1 έως 41 έτη.

Μέσα από τα αρχεία, αντλούμε επίσης αναλυτικές πληροφορίες και για την εκπαιδευτική δραστηριότητα στη Νάουσα. Έτσι, ενημερωνόμαστε πως το 1914 στην πόλη λειτουργούσε Αστική Σχολή μετά προκαταρκτικής και δύο γυμνασιακών τάξεων, η οποία είχε συνολικά επτά τάξεις. Πιο αναλυτικά, στο σχολείο είχαν εγγραφεί 572 μαθητές και φοιτούσαν 526, εκ των οποίων 521 ήταν άρρενες και 5 ήταν θήλεις, ενώ η ενάτη τάξη ήταν της προκαταρκτικής. Σε ότι αφορά το διδακτικό προσωπικό, εκτός από τον διευθυντή υπηρετούσαν οκτώ δάσκαλοι. Για το διδακτήριο αναφέρεται ότι είναι κοινοτικό και αποτελείται από δύο κτήρια. Το πρώτο ανεγέρθηκε με δαπάνες της κοινότητας, ενώ το δεύτερο με δαπάνη του αείμνηστου μεγάλου ευεργέτη της κοινότητας Χατζή Νικολάου Κουρκούλα και πολλών άλλων φιλόμουσων πολιτών. Η κατάσταση του σχολείου κρίνεται ως ακατάλληλη όπου θα πρέπει να γίνουν οι απαιτούμενες επισκευές.

Παράλληλα, γίνεται μία πλήρης καταγραφή του διδακτικού υλικού, των οργάνων, των σκευών και των επίπλων. Στο σχολείο δεν υπάρχει γυμναστήριο και όργανα, ενώ το μάθημα της γυμναστικής γίνεται στη αυλή. Η βιβλιοθήκη διαθέτει 591 βιβλία διαφόρων ειδικοτήτων, κατά το πλείστον παλαιά, 268 τεύχη της Μαρασλείου βιβλιοθήκης, καθώς και 6 βιβλία των αρχείων της Σχολής. Η διαχείριση των οικονομικών πόρων του σχολείου γίνεται από τριμελής εφορευτική επιτροπή, στην οποία προεδρεύει ο εκάστοτε αρχιερατικός επίτροπος, με την θητεία της να είναι

διετής. Επίσης, υπάρχει εξελεγκτική επιτροπή που διορίζεται στο τέλος της διετίας από την διαρκή αντιπροσωπία της κοινότητας, όπως αναφέρεται.⁵³

Ταυτόχρονα, την ίδια περίοδο στη Νάουσα λειτουργούσε παρθεναγωγείο, το οποίο είχε πέντε τάξεις. Πιο αναλυτικά, στο σχολείο είχαν εγγραφεί 190 μαθήτριες και φοιτούσαν 189. Η Α΄ και η Β΄ τάξη είχαν από 47 μαθήτριες, η Γ΄ τάξη 44, η Δ΄ 40 και η Ε΄ 12. Σε ότι αφορά το διδακτικό προσωπικό, εκτός από τη διευθύντρια υπηρετούσαν τρεις καθηγήτριες. Για το διδακτήριο αναφέρεται ότι είναι κοινοτικό, ενώ η κατάστασή του κρίνεται ως ακατάλληλη όπου θα πρέπει να γίνουν οι απαιτούμενες επισκευές, οι οποίες καταγράφονται αναλυτικά. Παράλληλα, γίνεται αναλυτική καταγραφή του διδακτικού υλικού, των οργάνων, των σκευών και των επίπλων. Στο σχολείο δεν υπάρχει γυμναστήριο και όργανα, ενώ το μάθημα της γυμναστικής γίνεται στη αυλή. Επίσης, δεν υπάρχει ούτε βιβλιοθήκη. Το σχολείο συντηρείται από την κοινότητα, ενώ το ποσό που διατίθεται για τη συντήρησή του ανέρχεται σε 150 λίρες ετησίως. Ταυτόχρονα, διατίθενται 12 λίρες ετησίως για τη μισθοδοσία του επιστάτη και 8 με 10 λίρες για καύσιμη ύλη.⁵⁴

Σε ότι αφορά το Νηπιαγωγείο της Νάουσας, είχε δύο τάξεις. Πιο αναλυτικά, στο σχολείο είχαν εγγραφεί 165 μαθητές και φοιτούσαν όλοι, εκ των οποίων 50 ήταν άρρενες και 115 ήταν θήλεις. Η Α΄ τάξη είχε 105 μαθητές και η Β΄ τάξη 60. Το διδακτικό προσωπικό αποτελούνταν από δύο άτομα, τη νηπιαγωγό και μία βοηθό. Για το διδακτήριο αναφέρεται ότι είναι κοινοτικό, ενώ η κατάστασή του κρίνεται ως κατάλληλη, το οποίο όταν χρειάζεται χρησιμεύει και ως αίθουσα συνεδριάσεων και τελετών. Παράλληλα, γίνεται αναλυτική καταγραφή του διδακτικού υλικού, των οργάνων, των σκευών και των επίπλων. Στο σχολείο δεν υπάρχει χώρος για γυμναστική, διότι η αυλή του σχολείου δεν περιορίζεται αλλά είναι διαπεραστική. Το σχολείο συντηρείται από την κοινότητα, ενώ το ποσό που διατίθεται για τη συντήρησή του ανέρχεται σε 38 λίρες.⁵⁵

Πληροφορίες αντλούμε και για το σχολείο του Κάτω Κοπανού (Χαρίεσσα), όπου παράλληλα μαθαίνουμε και για την πληθυσμιακή σύνθεσή του. Έτσι λοιπόν, στο χωριό κατοικούν συνολικά 37 οικογένειες, εκ των οποίων 35 είναι ελληνικές και

⁵³ Ο.π.

⁵⁴ Ο.π.

⁵⁵ Ο.π.

2 είναι Αθίγγανοι Οθωμανοί. Η κύρια ασχολία των κατοίκων είναι η γεωργία, ενώ άπαντες είναι αναλφάβητοι, εκτός 8 κατοίκων. Στο σχολείο δεν υπάρχουν τάξεις και όλοι οι μαθητές αποτελούν μία τάξη. Οι μαθητές που έχουν εγγραφεί και φοιτούν στο σχολείο είναι 9, εκ των οποίων 7 είναι άρρενες και 2 θήλεις. Στο σχολείο υπηρετεί ο δάσκαλος Τρύφων Πάνου, 20 ετών από τα Γιαννιτσά που σπούδασε στη Θεσσαλονίκη, το όνομα του οποίου βρίσκεται και στον πίνακα του διδακτικού προσωπικού που υπηρετεί στην εκπαιδευτική περιφέρεια Βέροιας, που αναφέρεται παραπάνω.

Για το διδακτήριο αναφέρεται ότι είναι κοινοτικό, ενώ η κατάστασή του κρίνεται ως ακατάλληλη όπου θα πρέπει να γίνουν οι απαιτούμενες επισκευές, οι οποίες καταγράφονται αναλυτικά. Παράλληλα, επισημάνεται ότι υπάρχουν πάρα πολλές ελλείψεις σε διδακτικό υλικό, όργανα, σκεύη, έπιπλα, καθώς και όλων των απαραίτητων που χρειάζεται για να λειτουργήσει άρτια ένα σχολείο. Στο σχολείο δεν υπάρχει γυμναστήριο και όργανα. Επίσης, δεν υπάρχει ούτε βιβλιοθήκη. Σε ότι αφορά τη συντήρησή του, εκτός του δίσκου.⁵⁶

B.3. Τα δάση της Ημαθίας και η προμήθεια ξυλείας

Για το αρχείο του Δασαρχείου Βέροιας έχει γίνει ήδη μνεία στο υποκεφάλαιο για τους πρόσφυγες στην Ημαθία. Ωστόσο, όπως θα δούμε παρακάτω, η κύρια συνεισφορά του αρχείου έγκειται στο γεγονός ότι, παρέχονται σημαντικές πληροφορίες για τη δασική κάλυψη της Ημαθίας κατά τη διάρκεια του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου, οι οποίες παράλληλα επικαλύπτουν πλήθος δραστηριοτήτων που συντελέστηκαν στην Ημαθία την ίδια χρονολογική περίοδο, μέρος του οποίου αποτελούν οι αναφορές για τη χρήση των παραπάνω δασών για τις ανάγκες των στρατιωτικών επιχειρήσεων.

Έτσι λοιπόν, πληροφορούμαστε ότι στην Ημαθία αυτή την περίοδο υπάρχουν καταγεγραμμένα τα παρακάτω δάση⁵⁷:

- 1) Φιλλουργιάς, στη Μελίκη, 2) Κάτω Μπρατίνιστας (Κάτω Χαράδρας), 3) Άνω Μπρατίνιστας (Άνω Χαράδρας), 4) Μικρογουζίου (Μακροχώρι), 5) Διαβατού, 6)

⁵⁶ Ο.π.

⁵⁷ Γ.Α.Κ. Ημαθίας, Αρχείο Δασαρχείου Βεροίας, Α.Ε.Ε. Διοικ. 10.1, Α.Β.Ε. 62.

Μέσης, 7) Γεράκι, στο Ραψομανίκη, 8) Σταυρού, 9) Μπρασιάτας (Νέα Νικομήδεια), 10) Καβάσιλας, 11) Τόπλιανης, μεταξύ Γεωργιανών και Λευκόπετρας, 12) Αγίου Ιωάννη (Ντετελέρ), στους Γεωργιανούς, 13) Μικρής Σάντας, 14) Καστανιάς, 15) Ντορμάν, δεν γνωρίζουμε την ακριβή του θέση, αλλά βρίσκεται μεταξύ των τριών προαναφερθέντων, 16) Πολυδένδρου, 17) Ριζωμάτων, 18) Ραχώβης – Καλλίπετρας, 19) Σφηκιάς, 20) Σφηνίτσης, μεταξύ Νεοκάστρου και Προδρόμου, όπου βρίσκεται και η ομώνυμη Μονή, 21) Νεοκάστρου, 22) Παλατιτσίων.

Μέσα από τις εκθέσεις αυτοψιών των δασών από τα αρμόδια όργανα του δασαρχείου, καθώς και των αδειών υλοτόμησής των, διαπιστώνονται τα είδη των δένδρων που φύονται στα παραπάνω δάση, τα οποία όπως φαίνεται είναι περίπου ομοιογενή. Έτσι, βλέπουμε ότι στα παραπάνω δάση υπάρχει μία ποικιλία δένδρων στα οποία κατά κύριο λόγο περιλαμβάνονται: Δρύς, Οξυά, Γαύρος, Κέδρος, Πλάτανος, Πτελέα, Πρίνος (Πουρνάρι), Δρένος, Φιλλυρέα, Λεύκη, Ιτέα, Καστανιά, Ελάτη, Πεύκη, Σφένδαμος, Φράξος, κ.ά.⁵⁸

Μέσα από τη μελέτη των αρχείων προκύπτει ότι αρκετά από τα παραπάνω δάση χρησίμευαν για την προμήθεια ξυλείας του συμμαχικού στρατού. Σημαντικό ρόλο στην προμήθεια της ξυλείας διαδραμάτισε ο έμπορος Γεώργιος Γουλανδρής από τη Θεσσαλονίκη, ο οποίος αναφέρεται ως ο προμηθευτής των συμμαχικών δυνάμεων της ξυλείας των δασών της Ημαθίας.

Στις 18 Αυγούστου 1917, το Υπουργείο Γεωργίας και Δημοσίων Κτημάτων απέστειλε έγγραφο προς το Δασαρχείο Βέροιας, το οποίο υπογράφει ο υπουργός Ανδρέας Μιχαλακόπουλος, ζητώντας να επιτρέψει στον προμηθευτή των αγγλικών στρατευμάτων Γεώργιο Γουλανδρή την υλοτομία καυσοξύλων και ξυλανθράκων από το δάσος της Καβάσιλας, χάριν των στρατευμάτων.⁵⁹

Στις 10 Μαρτίου 1918, ο Γενικός Διοικητής της Γενικής Διοίκησης Θεσσαλονίκης – Πέλλης Περικλής Αργυρόπουλος, απέστειλε έγγραφο προς το Δασαρχείο Βέροιας, το οποίο κοινοποιήθηκε στις 16 Μαρτίου, σύμφωνα με το οποίο και κατόπιν διαταγής του Υπουργείου Γεωργίας, ζητεί να επιτρέψει στον προμηθευτή

⁵⁸ Ο.π.

⁵⁹ Ο.π., Φ.15, υποφ. 2.

των αγγλικών στρατευμάτων Γεώργιο Γουλανδρή την υλοτομία από το δάσος της Καβάσιλας.⁶⁰

Την ίδια περίοδο το δάσος της Καβάσιλας βρέθηκε στο επίκεντρο έντονων διεργασιών και διενέξεων. Πιο συγκεκριμένα, εμπιστευτικό έγγραφο του 2^{ου} γραφείου του Αρχηγείου των Συμμαχικών Στρατιών, με ημερομηνία 13 Οκτωβρίου 1918,⁶¹ αναφέρει ότι ο Αναστάσιος Βαλαβάνης στις 12 Δεκεμβρίου 1917 υπέγραψε συμφωνητικό, με το οποίο ανέλαβε την υποχρέωση να προμηθεύσει τα συμμαχικά στρατεύματα με 1.500 τόνους καυσόξυλα. Ο Βαλαβάνης κράτησε την υποχρέωση του παράδοσης καυσοξύλων μέχρι την 21^η Μαρτίου 1918 και έκτοτε σταμάτησε, χωρίς να ολοκληρώσει την παράδοση των προβλεπόμενων τόνων.

Το έγγραφο συνεχίζει αναφέροντας ότι, όπως πιστοποιεί με την υπ. αριθμ. 4085 της 26^{ης} Σεπτεμβρίου 1918 έκθεση του ο ίδιος ο υποεπιμελητής Έδεσσας, η Γαλλική Δασική Υπηρεσία εκμεταλλεζόμενη τα δάση της περιφέρειας, επίταξε το δάσος του (προφανώς ήταν ιδιοκτήτης ή ενοικιαστής) και την ξυλεία που βρίσκονταν σε αυτό και ήταν έτοιμη προς παράδοση και δεν του επέτρεψε την μεταφορά για να εκπληρώσει την συμφωνία του. Υπό αυτές τις συνθήκες, η ακύρωση της συμφωνίας που ζητήθηκε από τον Βαλαβάνη γίνεται αποδέκτη, ενώ ακυρώνονται και τα πρόστιμα που του επιβλήθηκαν. Σε ότι δε αφορά την διαμαρτυρία του περί των προξηνηθέντων ζημιών, λόγω της επιτάξεως, θα πρέπει ο ίδιος να αποταθεί στο υπουργείο. Το έγγραφο υπογράφει ο Στρατηγός Διευθυντής της Μετόπισθε Μπουσσέ.

Ένα εξαιρετικά ενδιαφέρον και συνάμα διαφωτιστικό συμπέρασμα που εξάγεται από το παραπάνω έγγραφο, αποτελεί το γεγονός ότι η Γαλλική Δασική Υπηρεσία εκμεταλλεύονταν τα δάση της περιφέρειας του Δασαρχείου Βέροιας, ενώ η επίταξη του δάσους της Καβάσιλας συμπίπτει χρονολογικά με την εντολή που δόθηκε από τον Γενικό Διοικητή Θεσσαλονίκης – Πέλλης προς το Δασαρχείο Βέροιας, να επιτρέψει στον Γεώργιο Γουλανδρή την υλοτομία στο δάσος.

Όπως φαίνεται, ο Βαλαβάνης τελικά δεν κατάφερε να δικαιωθεί, καθώς επανήλθε αρκετά χρόνια αργότερα. Στις 9 Οκτωβρίου 1931, το Υπουργείο Οικονομικών και συγκεκριμένα η υπηρεσία πολεμικών αποζημιώσεων απέστειλε

⁶⁰ Ο.π.

⁶¹ Ο.π., Φ.15, υποφ. 3.

έγγραφο προς το Δασαρχείο Βέροιας.⁶² Στο έγγραφο αναφέρεται ότι, προκειμένου η Επιτροπή Νόμου 4278 να εκδικάσει την υποβληθείσα δήλωση του Αναστασίου Βαλαβάνη για ζημιές που του προξενήθηκαν, λόγω της επίταξης από τους συμμάχους του δάσους της Καβάσιλας, το οποίο ανήκει στην περιφέρεια του Δασαρχείου Βέροιας, παρακαλείτε το Δασαρχείο να παράσχει τις απαιτούμενες πληροφορίες προς διευκόλυνση του έργου της επιτροπής.

Εξετάζοντας τα δύο παραπάνω έγγραφα, διαπιστώνεται ότι διαφοροποιούνται μεταξύ τους στο κρίσιμο θέμα της επίταξης. Στο πρώτο έγγραφο που υπογράφεται από τον Στρατηγό Μπουσσέ αναφέρεται ότι, το δάσος επίταξε η γαλλική δασική υπηρεσία και γι' αυτόν τον λόγο ακυρώνεται η συμφωνία με τον Βαλαβάνη. Στο έγγραφο του Υπουργείου Οικονομικών αναφέρεται ότι, ήταν οι ίδιοι οι σύμμαχοι που επίταξαν το δάσος ή αλλιώς το έγγραφο να εννοεί ότι η γαλλική δασική υπηρεσία εντάσσεται στις συμμαχικές δυνάμεις.

Μέσα από τα έγγραφα δεν φαίνεται αν ο Βαλαβάνης κατάφερε τελικά να αποζημιωθεί. Σε ότι αφορά τον Γουλανδρή, την ίδια περίοδο θα τον δούμε να δραστηριοποιείται και σε άλλα δάση.

Στον φάκελο του δάσους της Μπρασιάτας (Νέας Νικομήδειας) για το έτος 1917, το όνομα του εμφανίζεται να αιτείται συχνά αδειών υλοτόμησης, ενώ αναφέρεται και ως ενοικιαστής του δάσους.⁶³ Στις 13 Ιουνίου 1917, η Ανώτατη Διεύθυνση Εθνικής Οικονομίας της Θεσσαλονίκης απέστειλε έγγραφο προς το Δασαρχείο Βέροιας.⁶⁴ Το έγγραφο αναφέρει ότι, λαμβάνοντας υπόψη την υποβληθείσα αίτηση του Γεωργίου Γουλανδρή, ενοικιαστή του δάσους της Μπρασιάτας και προμηθευτή των αγγλικών στρατευμάτων, τις υπέρ αυτού συστάσεις της Αγγλικής Επιμελητείας και την από 10 Ιουνίου έκθεση του Δασάρχη Φιλίππου Αργυροπούλου, εγκρίνεται η υλοτομία ξυλείας και καυσοξύλων από δένδρα Πτελέας, Φράξου, Δρυών, Λευκών, Σφενδάμου κλπ. Τόπος συγκέντρωσής τους ορίζεται ο σιδηροδρομικός σταθμός της Κουλούρας.

⁶² Ο.π.

⁶³ Ο.π., Φ.21, υποφ. 1.

⁶⁴ Ο.π.

Στις 28 Οκτωβρίου 1917, ο Γουλανδρής αιτείται για τους ίδιους λόγους άδεια υλοτομίας από το δάσος της Μπρασιάτας, η οποία εκδόθηκε δύο ημέρες αργότερα.⁶⁵

Το όνομα του Γουλανδρή το συναντάμε και στο δάσος Γεράκι στο Ραψομανίκη. Κατόπιν διαταγής της Γενικής Διοίκησης Θεσσαλονίκης, η οποία εκδόθηκε στις 16 Ιουλίου 1918, το Δασαρχείο Βέροιας στις 22 Ιουλίου εκδίδει άδεια υλοτομίας ατελούς ξυλείας από το παραπάνω δάσος στον Γεώργιο Γουλανδρή, προμηθευτή των αγγλικών στρατευμάτων.⁶⁶ Στο έγγραφο αναφέρεται ότι, τα παραχθισόμενα καυσόξυλα θα χρησιμοποιηθούν αποκλειστικά για τις ανάγκες των αγγλικών στρατευμάτων, ενώ απαγορεύει τον προμηθευτή να τα διαθέσει για άλλο σκοπό με ποινή την κατάσχεσή τους και την ποινική δίωξή του. Τα καυσόξυλα θα συγκεντρωθούν στον σιδηροδρομικό σταθμό της Κουλούρας.

Στη συνέχεια, πληροφορούμαστε πως στις 15 Αυγούστου 1918 εκδόθηκε δελτίο, όπου αναφέρεται ότι από 29 Ιουλίου μέχρι 12 Αυγούστου 1918, στον σιδηροδρομικό σταθμό της Κουλούρας μεταφέρθηκαν καυσόξυλα δένδρων Δρυών, Λευκών κλπ. από το δάσος στο Ραψομανίκη, του εργολάβου Γεωργίου Γουλανδρή για τις ανάγκες των αγγλικών στρατευμάτων.⁶⁷ Στις 8 Σεπτεμβρίου 1918, εκδίδεται στο όνομα του Γουλανδρή εκ νέου άδεια υλοτομίας από το δάσος Γεράκι για τους ίδιους λόγους.⁶⁸

Το επόμενο δάσος όπου συναντάμε το όνομα του Γουλανδρή είναι αυτό της Καστανιάς. Στις 3 Φεβρουαρίου 1918, κοινοποιείται στον Οικονομικό Έφορο Βέροιας, η διαταγή του Κυβερνητικού Αντιπροσώπου Θεσσαλονίκης, σύμφωνα με την οποία του ζητά να εκδώσει άδεια ενοικίασης του δάσους της Καστανιάς στο όνομα του εργολάβου Γεωργίου Γουλανδρή, βάση του συμβολαίου που θα του προσαγάγει ο ενδιαφερόμενος.⁶⁹

Στις 9 Φεβρουαρίου 1918, ο Κυβερνητικός Αντιπρόσωπος Θεσσαλονίκης απέστειλε τηλεγράφημα στον Δασάρχη Βέροιας, στο οποίο αναφέρει ότι συνέπεια της

⁶⁵ Ο.π.

⁶⁶ Ο.π., Φ.24, υποφ. 1.

⁶⁷ Ο.π.

⁶⁸ Ο.π.

⁶⁹ Ο.π., Φ.16, υποφ. 1.

αίτησης του Αγγλικού Στρατηγείου, να επιτραπεί στον Γουλανδρή η υλοτόμηση στο δάσος της Καστανιάς για την κατασκευή χιλίων τόνων ξυλανθράκων.⁷⁰

Για το ίδιο θέμα, στις 13 Φεβρουαρίου 1918, ο Δασάρχης Βέροιας λαμβάνει τηλεγράφημα του υπουργού Γεωργίας Ανδρέα Μιχαλακοπούλου, ο οποίος ζητά από τον Δασάρχη να επιτρέψει την υλοτομία ξυλανθράκων από το δάσος της Καστανιάς, σύμφωνα με την διαταγή που απέστειλε ο Κυβερνητικός Αντιπρόσωπος Θεσσαλονίκης (αναφέρετε στην άδεια ενοικίασης του δάσους από τον Γουλανδρή).⁷¹

Σε ότι αφορά το δάσος του Διαβατού, πληροφορούμαστε ότι ο Γεώργιος Γουλανδρής, προμηθευτής των συμμαχικών δυνάμεων, κατέθεσε το 1917 μία σειρά εγγράφων στον Οικονομικό Έφορο Βέροιας, τα οποία αφορούσαν πωλητήρια δασικών προϊόντων.⁷² Για το επόμενο έτος μαθαίνουμε ότι, εκδόθηκαν δελτία μεταφοράς καυσοξύλων και πελεκητής ξυλείας από το δάσος του Διαβατού, προς χρήσιν της Γαλλικής Στρατιωτικής Υπηρεσίας.⁷³

Ωστόσο, ο Γεώργιος Γουλανδρής δεν ήταν μόνο προμηθευτής των συμμαχικών δυνάμεων, αλλά και των ελληνικών στρατευμάτων. Την ίδια περίοδο που ο Γενικός Διοικητής της Θεσσαλονίκης, Περικλής Αργυρόπουλος στέλνει τις επιστολές στον Δασάρχη Βέροιας για να επιτρέψει την υλοτόμηση για ανάγκες των συμμαχικών στρατευμάτων, του στέλνει παράλληλα επιστολές για να επιτρέψει την υλοτόμηση και για τα ελληνικά στρατεύματα.

Στις 30 Απριλίου 1918, ο Αργυρόπουλος ζητά από τον Δασάρχη να επιτρέψει στον Γουλανδρή την υλοτόμηση στο δάσος της Σφηνίτσης, καθότι ο ενδιαφερόμενος έχει υπογράψει σύμβαση ατελούς υλοτομίας καυσοξύλων για τις ανάγκες του ελληνικού στρατού.⁷⁴ Σε συνέχεια του παραπάνω εγγράφου, ο Αργυρόπουλος επανέρχεται στις 17 Μαΐου με συμπληρωματικό έγγραφο,⁷⁵ σύμφωνα με το οποίο ζητά από τον Δασάρχη Βέροιας τα καυσόξυλα που θα υλοτομήσει ο Γουλανδρής να προέρχονται από Πρίνο, Δρυ και εν γένει από άγρια δένδρα εκτός Πλατάνων,

⁷⁰ Ο.π.

⁷¹ Ο.π.

⁷² Ο.π., Φ.13, υποφ. 1.

⁷³ Ο.π.

⁷⁴ Ο.π., Φ.29, υποφ. 1.

⁷⁵ Ο.π.

Λεύκης, Ιτέας και Πτελέας και συνέπεια των προαναφερθέντων, να απαγορεύσει την υλοτομία των τελευταίων δένδρων.

Ο Αργυρόπουλος επισημαίνει ότι, επειδή το δάσος διεκδικείται από την παρακείμενη Μονή, ζητήθηκαν από το Υπουργείο Γεωργίας πληροφορίες περί του βάσιμου των αξιώσεων της Μονής. Στη συνέχεια, αναφέρει ότι τον επισκέφθηκε ο Ηγούμενος της Μονής, στον οποίο συνέστησε να μην εμποδίσει την επικείμενη υλοτομία, αλλά να αναμείνει την απάντηση του Υπουργείου. Ο Ηγούμενος συμφώνησε, παρακάλεσε όμως να εξαιρεθεί της υλοτομίας το περίξ της Μονής τμήμα του άνω δάσους με το όνομα «Κουρί», έκτασης διακοσίων περίπου στρεμμάτων. Κατόπιν τούτου, ο Αργυρόπουλος παρακαλεί τον Δασάρχη και μέχρι νεότερης διαταγής να απαγορεύσει την υλοτομία στην προαναφερθείσα περιοχή.

Στις 6 Οκτωβρίου 1918, το Υπουργείο Γεωργίας απέστειλε έγγραφο προς τον Δασάρχη και τον Οικονομικό Έφορο Βέροιας, το οποίο υπογράφει ο Υπουργός Ιωάννης Τσιριμώκος.⁷⁶ Στο έγγραφο αναφέρεται ότι, κατόπιν γνωμάτευσης του Συμβουλίου Κτημάτων και του Συμβουλίου των Δασών, το δάσος Σφηνίτσης χαρακτηρίζεται ως Δημόσιο και γι' αυτό τον λόγο να εγγράψουν το δάσος στον πίνακα των δημοσίων δασών και εφεξής ως τέτοιο θα το διαχειρίζονται. Στο ίδιο έγγραφο σημειώνεται χειρόγραφα ότι, η εγγραφή του δάσους πραγματοποιήθηκε στις 4 Νοεμβρίου 1918.

Ωστόσο, εντύπωση προκαλεί το γεγονός ότι η γνωμάτευση πως το δάσος είναι δημόσιο είχε ήδη εκδοθεί από τις 18 Απριλίου 1916,⁷⁷ δηλαδή, δύομισι χρόνια πριν το έγγραφο του Τσιριμώκου! Τη γνωμάτευση υπογράφει ο ειδικός νομικός σύμβουλος της Διεύθυνσης των Κτημάτων του Κράτους του Υπουργείου Οικονομικών, Ν. Ελευθεριάδης. Βέβαια, δεν μπορούμε να γνωρίζουμε τον λόγο μιας τόσο μεγάλης καθυστέρησης και μόνο εικασίες μπορούμε να κάνουμε. Όπως επίσης, πιθανότατα, η εγγραφή του δάσους ως δημοσίου θα καθυστερούσε κι' άλλο, αν δεν είχε προκύψει το θέμα της υλοτόμησης από τον Γουλανδρή.

Στις 15 Ιουνίου 1918, ο Αργυρόπουλος απέστειλε εκ νέου έγγραφο στον Δασάρχη Βέροιας,⁷⁸ στο οποίο αναφέρει ότι η διεύθυνση της υπηρεσίας μετόπισθεν

⁷⁶ Ο.π., Φ.29, υποφ. 2.

⁷⁷ Ο.π.

⁷⁸ Ο.π., Φ.29, υποφ. 1.

του ελληνικού στρατού ζήτησε να επιτρέψουν στον εργολάβο Γεώργιο Γουλανδρή την υλοτομία στο δάσος της Σφηνίτσης των άχρηστων δένδρων «καραγάτσια». Γι' αυτόν τον λόγο ο Αργυρόπουλος παρακαλεί τον Δασάρχη να μεταβεί στο δάσος και αν κατόπιν λεπτομερούς εξετάσεως πεισθεί ότι είναι δυνατή η αιτούμενη υλοτομία, τότε να επιτρέψει στον υλοτόμο να προχωρήσει στις εργασίες. Αν όμως κατά την αντίληψη του δεν πρέπει να επιτραπεί η αιτούμενη υλοτομία, τότε να αναφέρει τους λόγους τηλεγραφικώς.

Όπως φαίνεται από το επόμενο έγγραφο η υλοτόμηση προχώρησε. Στις 14 Αυγούστου 1918, με εντολή του Αργυρόπουλου ο Γενικός Γραμματέας απέστειλε έγγραφο στον Δασάρχη Βέροιας,⁷⁹ στο οποίο αναφέρει πως ο εργολάβος του ελληνικού στρατού Γεώργιος Γουλανδρής παραπονείται ότι, ο δασοφύλακας του τμήματος Σφηνίτσης προέβει σε κατάσχεση των πελέκεων των εργαζομένων υλοτόμων στο δάσος και ότι από εδώ και πέρα καθίσταται αδύνατον γι' αυτόν να ανταποκριθεί στις ανειλημμένες υποχρεώσεις του προς την Ελληνική Επιμελητεία. Ο Γουλανδρής αναφέρει ότι, η ενέργεια του δασοφύλακα είναι αδικαιολόγητη καθώς καμία υλοτομία σε απαγορευμένη έκταση έλαβε χώρα. Στη συνέχεια, ζητείται από τον Δασάρχη να εξετάσει επισταμένα τα παράπονα και να δώσει τις προσήκουσες οδηγίες στον δασοφύλακα, ώστε να μην δημιουργεί εμπόδια στην υλοτόμηση και να διατάξει την τάχιστα επιστροφή των πελέκεων, αν όντως δεν έλαβε χώρα παράβαση των οδηγιών.

Κάνοντας μία ανασκόπηση των εγγράφων που αφορούν το Δασαρχείο Βέροιας και των δασών που βρίσκονται στην περιφέρεια δικαιοδοσίας του, καταλήγουμε σε χρήσιμα συμπεράσματα που μας επιτρέπουν να φωτίσουμε πτυχές των δράσεων όλων των εμπλεκομένων, σε ότι αφορά την υλοτόμηση τη συγκεκριμένη χρονική περίοδο. Αρχικά, διαπιστώνεται η προνομιακή θέση των συμμαχικών στρατευμάτων στην υλοτόμηση και την προμήθεια ξυλείας για τις ανάγκες των δράσεων τους. Στη συνέχεια, τον καθοριστικό ρόλο του Γεωργίου Γουλανδρή σε αυτή τη διαδικασία, ο οποίος παράλληλα υπήρξε και προμηθευτής των ελληνικών στρατευμάτων.

Ωστόσο, όπως είδαμε παραπάνω, μία διαταγή της Γενικής Διοίκησης Θεσσαλονίκης προειδοποιεί τον Γουλανδρή ότι, τα παραχθησόμενα καυσόξυλα θα

⁷⁹ Ο.π.

χρησιμοποιηθούν αποκλειστικά για τις ανάγκες των συμμαχικών στρατευμάτων και τον απαγορεύει να τα διαθέσει για άλλο σκοπό με ποινή την κατάσχεσή τους και την ποινική δίωξή του. Προφανώς, μία τέτοια αυστηρή διαταγή δεν θα είχε εκδοθεί αν δεν υπήρχε πράγματι ο κίνδυνος ο Γουλανδρής να τα διαθέσει κάπου αλλού. Και ο κίνδυνος, όπως φαίνεται, ήταν να τα διαθέσει στα ελληνικά στρατεύματα, των οποίων ήταν επίσης προμηθευτής. Βέβαια, ανάλογη διαταγή δεν είχε εκδοθεί αντίστροφα, δηλαδή, την απαγόρευση διάθεσης της ξυλείας των ελληνικών στρατευμάτων για άλλο σκοπό, κάτι που ωστόσο θα ήταν περιττή, καθώς τα συμμαχικά στρατεύματα προφανώς δεν είχαν ανάγκη των άγριων, καθώς και των άχρηστων δένδρων «καραγάτσια».

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ΄

Γ.1. Ο σιδηρόδρομος Θεσσαλονίκης - Μοναστηρίου

Εξαιρετικά σημαντικό ρολό έπαιξε αυτή την περίοδο η σιδηροδρομική γραμμή Θεσσαλονίκης - Βεροίας - Δυτικής Μακεδονίας, ιδιαίτερα το τμήμα που διήρχετο την Ημαθία, στην τροφοδοσία της Στρατιάς της Ανατολής και των κατοίκων των επαρχιών Κεντρικής και Δυτικής Μακεδονίας με κύριους σταθμούς αυτούς της Βεροίας, Νάουσας, Αλεξάνδρειας (Γιδάς) και Κουλούρας. Ιδιαίτερα κατά την περίοδο του ναυτικού αποκλεισμού της Αντάντ και μέχρι το τέλος του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου, όταν λόγω της επισιτιστικής κρίσης οι ανάγκες ήταν αυξημένες, το σιδηροδρομικό δίκτυο συνέβαλε καθοριστικά στον εφοδιασμό τους.

Ο σιδηρόδρομος Θεσσαλονίκης - Μοναστηρίου, συνολικού μήκους 219 χλμ., ήταν ήδη σε λειτουργία από τις 15 Ιουνίου 1894, όταν παραδόθηκε από την ανάδοχο γαλλική τεχνική εταιρεία «Societe de Construction de Chemin de Fer Salonique a Monastir».⁸⁰ Στις 27 Οκτωβρίου 1890 με αυτοκρατορικό φερμάνι, εκχωρήθηκε στη Deutsche Bank του Βερολίνου, το δικαίωμα κατασκευής και εκμετάλλευσης για 99 χρόνια. Στο δίκτυο κατασκευάστηκαν συνολικά 15 σταθμοί. Αυτοί ήταν: Τέκελι (Σίνδος), Κερδζαλάρ (Άδενδρο), Γίδα (Αλεξάνδρεια), Καραφέρια (Βέροια), Άγκοστος (Νάουσα), Βέρτεκοπ (Σκύδρα), Βοδενά (Εδεσσα), Βλάδοβο (Άγρας), Όστροβο (Άρνισσα), Σόροβιτς (Αμύνταιο), Εκσίσου (Ξυνό Νερό), Μπάνιτσα (Βεύη), Μεσονήσιο (Φλώρινα), Κεναλή (Κρεμένιτσα), Μπίτολα (Μοναστήριον).⁸¹

Οι σιδηροδρομικοί σταθμοί της Βέροιας και της Νάουσας βρίσκονται αρκετά μακριά από το κέντρο των πόλεων και διασώζονται στην αρχική τους μορφή. Είναι διώροφοι και θεωρούντο σταθμοί Β΄ τάξης. Στις επεμβάσεις που έγιναν στις αρχές της δεκαετίας του 1950, δημιουργήθηκαν αποβάθρες επιβίβασης και αποβίβασης επιβατών, τοποθετήθηκαν στέγαστρα, ενώ πολύ αργότερα το μικρό κτίριο αριστερά του σταθμού μετατράπηκε σε ταβέρνα. Σήμερα, γύρω από τους δύο σταθμούς, έχουν δημιουργηθεί μικρές και μεγάλες βιομηχανικές μονάδες εντός των οποίων

⁸⁰ Για το ιστορικό κατασκευής και λειτουργίας του Σιδηροδρόμου Θεσσαλονίκης-Μοναστηρίου, βλ. αναλυτικά, Βασίλης Α. Μαυρομμάτης – Αθηνά Μαζαρακίδου, *Πρώτες ιστορικές πληροφορίες για την σιδηροδρομική σύνδεση Θεσσαλονίκης – Μοναστηρίου στα τέλη του 19ου αιώνα*, Ανάπτυπο από τον δεύτερο τόμο της επιστημονικής επετηρίδας ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ του Κέντρου Ιστορίας Θεσσαλονίκης, Δήμος Θεσσαλονίκης, 1990.

⁸¹ Ο.π., σελ. 234.

διακλαδώνονται σιδηροδρομικές γραμμές για τις ανάγκες μεταφοράς των εμπορευμάτων τους.⁸²

Ο σταθμός της Βέροιας διέθετε τρίγωνο αναστροφής μηχανών, ενώ χαρακτηριστικοί παραμένουν ακόμα και σήμερα οι δίδυμοι υδατόπυργοι, οι οποίοι χρονολογούνται από τα τέλη του 19^{ου} αιώνα. Στην περιοχή του σταθμού σώζονται αρκετά κτίρια του 19^{ου} αιώνα με χαρακτηριστικότερο αυτό που βρίσκεται σε απόσταση 150 μ. από το κτίριο των επιβατών. Παλαιότερα αποτελούσε την κατοικία του εργοδηγού, ενώ σήμερα έχει ενοικιασθεί από τον Ο.Σ.Ε. σε ιδιώτες.⁸³

Ο σιδηροδρομικός σταθμός της Αλεξάνδρειας παραμένει σχεδόν αναλλοίωτος από το 1894. Ο πλάτανος του σταθμού φυτεύτηκε την ημέρα των εγκαινίων του, ενώ το στέγαστρο τοποθετήθηκε τη δεκαετία του 1950. Ο σταθμός διαδραμάτισε και αυτός με τη σειρά του σημαντικό ρόλο στα ιστορικά δρώμενα της περιόδου. Κατά τη διάρκεια των Βαλκανικών πολέμων υπήρξε ένα από τα μεγαλύτερα κέντρα διακίνησης όπλων, πολεμοφοδίων και αλληλογραφίας. Μάλιστα για λίγες ημέρες αποτέλεσε προσωρινό στρατηγείο του Βασιλέως Γεωργίου. Από αυτόν τον σταθμό ο Βασιλιάς Γεώργιος Α΄ έστειλε το τηλεγράφημα της απελευθέρωσης της πόλης, ενώ παράλληλα ήταν και ο κυριότερος αναμεταδότης τηλεγραφημάτων μεταξύ Κυβέρνησης και Στρατηγείου.⁸⁴

Σε ότι αφορά τα δρομολόγια των επιβατικών αμαξοστοιχιών μεταξύ Θεσσαλονίκης-Μοναστηρίου με τους ενδιάμεσους σταθμούς, είμαστε σε θέση να τα γνωρίζουμε με ακρίβεια.⁸⁵ Σύμφωνα με το πρόγραμμα, που ίσχυε από τις 20 Ιουλίου 1914, η αναχώρηση του τραίνου από τη Θεσσαλονίκη πραγματοποιούνταν στις 8:50 το πρωί. Στην Αλεξάνδρεια (Γιδα) έφτανε στις 9:54, στη Βέροια στις 10:29, στη

⁸² Αλέξανδρος Γρηγορίου, Ο Σιδηρόδρομος Θεσσαλονίκης - Μοναστηρίου (<http://www.anistor.gr/greek/grback/ist18.htm>)

⁸³ Ο.π.

⁸⁴ Δημήτριος Μπέλλος, Η ιστορία του σιδηροδρομικού σταθμού Αλεξάνδρειας, στο *Αλεξάνδρεια, σιδηρόδρομος και πόλη 1894-1994. Αφιερωματική έκδοση για τα 100 χρόνια σιδηροδρομικής σύνδεσης Θεσσαλονίκης - Μοναστηρίου και η επίδραση στην Αλεξάνδρεια*, Δήμος Αλεξάνδρειας, 1994, σελ. 52.

⁸⁵ Βλ. αναλυτικά, *Πανελλήνιος οδηγός*, μη αριθμημένη σελίδα, όπου δημοσιεύεται το πρόγραμμα τακτικών αμαξοστοιχιών αρ. 402 και 401, σε ώρα Κεντρικής Ευρώπης και για όλους τους ενδιάμεσους σταθμούς. Βλ. επίσης, Ministère de l'Économie Nationale, *Guide officiel 1915*, σελ. 145, όπου το πρόγραμμα δημοσιεύεται στη γαλλική γλώσσα.

Νάουσα στις 10:46, ενώ η άφιξη στον τελικό προορισμό, στο Μοναστήρι ήταν στις 3:58 το απόγευμα.

Κατά την επιστροφή, η αναχώρηση του τραίνου από το Μοναστήρι ήταν προγραμματισμένη για την επόμενη ημέρα το πρωί στις 8:45. Στη Νάουσα έφτανε στις 1:56, στη Βέροια στις 2:19, στην Αλεξάνδρεια (Γιδά) στις 2:50, ενώ η άφιξη στον τελικό προορισμό στη Θεσσαλονίκη ήταν στις 3:56 το απόγευμα.

Παρατηρώντας το πρόγραμμα δρομολογίων διαπιστώνουμε ότι το τρένο από τη Θεσσαλονίκη για να φτάσει στην Αλεξάνδρεια χρειαζόταν 1 ώρα και 4 λεπτά, μέχρι τη Βέροια 1 ώρα και 39 λεπτά, τη Νάουσα 1 ώρα και 56 λεπτά, ενώ για τον τελικό σταθμό στο Μοναστήρι χρειαζόταν 7 ώρες και 8 λεπτά. Κατά την επιστροφή, το πρόγραμμα είχε μικρές αποκλίσεις.⁸⁶

Γ.2. Το κίνημα της «Εθνικής Αμύνης» και η Στρατιά της Ανατολής

Με την εκδήλωση του κινήματος της «Εθνικής Αμύνης» στη Θεσσαλονίκη τον Αύγουστο του 1916, τα γαλλικά στρατεύματα κατέλαβαν και τη Βέροια, ενώ δεν άργησε να σχηματιστεί η προσωρινή κυβέρνηση του Ελευθέριου Βενιζέλου τον επόμενο μήνα. Σχεδόν ταυτόχρονα, ξεκίνησαν οι διαδικασίες και η ίδρυση στη Βέροια της τοπικής επιτροπής του κινήματος. Η επιτροπή αυτή, η οποία συστήθηκε υπό των διαταγών του ταγματάρχη πεζικού Κωνσταντίνο Μπαρτζώκα, αποτελούνταν από τους Φώτιο Κατσαμπή, Ιωάννη Μάρκου, Ιωάννη Χρυσόχοο (Κουημτζή), γιατρό Νικόλαο Αντωνιάδη, Πέτρο Μπατραλέξη, Θωμά Χατζηκανέλλα και Γεώργιο Βούρο, μοίραρχο της Κρητικής Χωροφυλακής. Παράλληλα, συστήθηκε και τριμελής επιτροπή στη Νάουσα, αποτελούμενη από τους γιατρούς Περδικάρη και Πετρίδη και τον πρόεδρο των επαγγελματιών της Νάουσας Κωνσταντίνο Χατζημαλούση-Ντόμινα.⁸⁷

⁸⁶ Σύμφωνα με τα σημερινά δεδομένα, ο απαιτούμενος χρόνος για να διανυθούν οι αποστάσεις μεταξύ των σταθμών είναι σχεδόν ο διπλάσιος, κάτι που ωστόσο κρίνεται φυσιολογικό λαμβάνοντας υπόψη ότι μεσολαβεί παραπάνω από ένας αιώνας.

⁸⁷ Ιωάννης Παπαδάκης – Στάϊκος, *Μισός αιώνας πολιτικών αγώνων*, [χ.ε.], Αθήνα 1974, σσ. 67-68. Βουδούρης, *Πληροφορίες*, σελ. 22.

Αξιοσημείωτο και ενδεικτικό σημείο της στάσης και των προθέσεων της επιτροπής, υπήρξε η προσπάθεια απόκτησης του ελέγχου των οργάνων της τοπικής αυτοδιοίκησης, καθώς και ο έλεγχος των δημοσίων υπηρεσιών και υπαλλήλων της επαρχίας, προκειμένου να δημιουργηθεί όσο το δυνατόν προσφορότερο και καταλληλότερο έδαφος για την εδραίωση του κινήματος. Προς την κατεύθυνση αυτή, μία από τις πρώτες κινήσεις της επιτροπής, υπήρξε και η καθαίρεση του Τούρκου Δημάρχου της Βέροιας Χαλήλ Αλή Βέη, τον Αύγουστο του 1916, ο οποίος διατηρούσε το αξίωμα αυτό από την απελευθέρωση της πόλης. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι, η επιλογή ενός Τούρκου πολίτη για τη θέση του Δημάρχου, θα πρέπει να υπαγορεύθηκε από λόγους ανάγκης εκείνης της περιόδου, ενώ επίσης έχαιρε της εμπιστοσύνης του συνόλου του πληθυσμού της πόλης.⁸⁸ Παράλληλα, εκτός από την παύση του Δημάρχου, η επαναστατική επιτροπή απέλυσε επίσης όσους δημοσίους υπαλλήλους δεν είχαν προσχωρήσει στο κίνημα.⁸⁹ Αρωγός στην προσπάθεια της επαναστατικής επιτροπής εμφανίζεται και ο τότε μητροπολίτης Βεροίας Καλλίνικος Δελικάνης, ο οποίος εκφωνούσε από άμβωνος αντιβασιλικά κηρύγματα.⁹⁰

Στη θέση του Χαλήλ Αλή Βέη, η επιτροπή διόρισε τον Αντώνιο Σμυρλή, η θητεία του οποίου διήρκησε μέχρι το 1918, οπότε αντικαταστάθηκε από τον επίσης φιλοβενιζελικό Νικόλαο Αντωνιάδη.⁹¹ Ιδιαίτερης σημασίας αποτέλεσε το γεγονός ότι, σε διοικητικές θέσεις του κινήματος της «Εθνικής Αμύνης» στη Βέροια συμμετείχαν και μέλη της Εβραϊκής και Μουσουλμανικής κοινότητας της πόλης. Μέλη των παραπάνω κοινοτήτων στρατολογήθηκαν, επίσης, για να υπηρετήσουν ως εργάτες του συμμαχικού γαλλικού στρατού που βρισκόταν στην πόλη ήδη από τα μέσα Αυγούστου του 1916.⁹²

⁸⁸ Καρασάββας, *Οι δήμαρχοι της Βέροιας*, σελ. 18.

⁸⁹ Γούναρης, Μιχαηλίδης, *Μεταξύ παράδοσης*, σελ. 385.

⁹⁰ Τιμοθέου Χαλκιά αρχιμανδρίτου, *Εκκλησία και κοινωνία στη Βέροια από την Απελευθέρωση μέχρι την μετεμφυλιακή εποχή (1912-1958)*, Μεταπτυχιακή εργασία στο τμήμα θεολογίας της Θεολογικής Σχολής του Α.Π.Θ., σελ. 94. Γούναρης, Μιχαηλίδης, *Μεταξύ παράδοσης*, σσ. 384 – 385.

⁹¹ Καρασάββας, *Οι δήμαρχοι της Βέροιας*, Ό.π. Νίκος Βουδούρης, Το «Κίνημα της Εθνικής Αμύνης» και ο «Εθνικός Διχασμός» στη Βέροια (1915 – 1918), μέσα από ανέκδοτα ντοκουμέντα της περιόδου, *Λάμδα*, 34 (2009) σσ. 34 – 38.

⁹² Στο Δημοτικό Συμβούλιο Βέροιας εμφανίζονται ως μέλη ο Εβραίος Ασέρ Δανιέλ και ο μουσουλμάνος Ρουσδή βέης. Βλ. Βουδούρης, *Πληροφορίες*, σελ. 25.

Παράλληλα, άρχισαν να καταφθάνουν στη Βέροια τα συμμαχικά στρατεύματα, τα λεγόμενα και «Στρατιά της Ανατολής». Αυτή αποτελούνταν από δύο γαλλικές μεραρχίες, μια ρωσική ταξιαρχία, μια σερβική μεραρχία ιππικού, ένα γαλλικό σύνταγμα ινδοκινέζων και ένα σύνταγμα Ζουάβων, τη διοίκηση των οποίων είχε ο Στρατηγός της 64^{ης} γαλλικής μεραρχίας Κορντονιέ και ο Ρώσος Συνταγματάρχης Νταμιάνωφ.⁹³

Τα στρατεύματα ανάλογα με την εθνικότητα επέλεξαν διαφορετικά μέρη της πόλης για να στρατοπεδεύσουν. Τα γαλλικά κατευθυνθήκαν στο σημείο όπου βρίσκεται το σημερινό Δημαρχείο της πόλης, καθώς και απέναντι από παλιούς τουρκικούς στρατώνες, στους οποίους εγκαταστάθηκαν τα ελληνικά στρατεύματα. Τα ρωσικά στρατοπέδευαν στην περιοχή του σημερινού συνοικισμού «Προμηθέας», όπου έκτισαν παράλληλα μία εκκλησία του Αγίου Γεωργίου, η οποία λειτουργούσε με Ρώσο ιερέα.⁹⁴

Το ρωσικό στρατόπεδο λειτουργούσε ως διαμετακομιστικό κέντρο όλων των ρωσικών δυνάμεων στη δυτική Μακεδονία και περιελάμβανε μία ταξιαρχία πεζικού και ένα τάγμα μηχανικού. Μετά την έκρηξη της Οκτωβριανής Επανάστασης, τα ρωσικά στρατεύματα στη Μακεδονία συνέχισαν με τη θέλησή τους ως ένα βαθμό, καθώς υπήρχαν πιέσεις, τον πόλεμο στο πλευρό των Γάλλων, ενώ αυτοί που αρνήθηκαν να πάνε στο μέτωπο, αιχμαλωτίστηκαν και χρησιμοποιήθηκαν σε άοπλη καταναγκαστική υπηρεσία.⁹⁵ Από τους στρατιώτες που αρνήθηκαν να συμμετέχουν στο μέτωπο γνωρίζουμε ότι ήταν περίπου διακόσια δεκαπέντε άτομα, ενώ ο ίδιος ο διοικητής συνταγματάρχης της ρωσικής στρατιάς κρατήθηκε αιχμάλωτος για κάποιο χρονικό διάστημα. Ταυτόχρονα, στο στρατόπεδο ανέμιζε η κόκκινη σημαία.⁹⁶

Με την άφιξή τους, τα συμμαχικά στρατεύματα επέδειξαν ιδιαίτερη μέριμνα για την επισκευή του οδικού και σιδηροδρομικού δικτύου και την κατασκευή νέου όπου υπήρχε ανάγκη, η οποία θα διευκόλυνε τις στρατιωτικές μετακινήσεις και τις

⁹³ Ο.π., σελ. 22. Αντώνιος Μ. Κολτσιδάς, *Ιστορία της Βέροιας*, Αφοί Κυριακίδη, Βέροια 2012, σελ. 755.

⁹⁴ Κολτσιδάς, ό.π., σσ. 755-756. Γιάννης Αλεξιάδης, *Χαριτωμένο δύο*, Βέροια 1995, σελ. 65.

⁹⁵ Κωνσταντίνος Γαλλής, *Η Βέροια την εποχή του Εθνικού Διχασμού, 1914-1917*, Μεταπτυχιακή εργασία στο Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας, σσ. 95, 97.

⁹⁶ Γιώργος Λιόλιος, *Η Βέροια των περαστικών*, Εφορεία Αρχαιοτήτων Ημαθίας, Θεσσαλονίκη 2017, σελ. 277.

επιχειρήσεις τους. Έτσι λοιπόν, ήδη από τον Αύγουστο ο Γάλλος στρατηγός Sarrail έδωσε εντολή στη διοίκηση της σερβικής μεραρχίας ιππικού να ξεκινήσουν την αποκατάσταση του δρόμου Βέροιας - Κοζάνης. Στο έργο της επισκευής συμμετείχε επίσης και το 13^ο Τάγμα Σκαπανέων των Ζουάβων, το οποίο μεταφέρθηκε σιδηροδρομικώς στη Βέροια.

Ένα ακόμη δίκτυο που έχριζε ανακατασκευής ήταν ο κύριος δρόμος Θεσσαλονίκης - Βέροιας, τον οποίο χρησιμοποιούσαν τα φορτηγά για την μεταφορά εφοδίων προς το μέτωπο. Επίσης, μία αυτοσχέδια οδική διαδρομή αντικατέστησε μία κατεστραμμένη γέφυρα που υπήρχε στην έξοδο της πόλης, ενώ παράλληλα πραγματοποιήθηκαν και βελτιώσεις στις αποβάθρες των σιδηροδρομικών σταθμών της Σκύδρας, Νάουσας, Βέροιας, Αλεξάνδρειας και Πλατύ. Θα πρέπει να επισημανθεί ότι, για τις ανάγκες των στρατιωτικών μετακινήσεων η τοπογραφική υπηρεσία του γαλλικού στρατού αποτύπωσε ένα σχέδιο της Βέροιας.⁹⁷

Η ζωή των στρατιωτών των συμμαχικών δυνάμεων που διέμεναν στη Βέροια, δεν περιοριζόταν μέσα στους χώρους του στρατοπέδου. Περιηγούνταν στην πόλη, κυκλοφορούσαν στην αγορά και έρχονταν σε επαφή με τους ντόπιους κατοίκους, δίνοντας ζωή στην καθημερινότητα της τοπικής κοινωνίας. Η πόλη ζούσε σε πιο ήρεμους ρυθμούς, καθώς βρισκονταν μακριά από τα μέτωπα, σε αντίθεση με άλλες πόλεις. Ταυτόχρονα, η αλληλογραφία των στρατιωτών αποτέλεσε ευτυχή συγκυρία, καθώς μέσω των καρτ-ποστάλ είμαστε σε θέση να γνωρίζουμε σε μεγάλο βαθμό την πόλη αυτή την περίοδο. Οι ξένοι φαίνονται να κυκλοφορούν στους στενούς δρόμους μέσα στη πόλη, ανάμεσα στους ντόπιους κατοίκους αλλά και στις παρυφές της, να φωτογραφίζονται με φόντο διάφορα τοπία, κτήρια και ανθρώπους που τους κάνουν εντύπωση.⁹⁸

Ωστόσο, υπήρχαν και προβλήματα από την παρουσία των συμμαχικών στρατευμάτων στην πόλη, δημιουργώντας αρνητικές εντυπώσεις και επιπτώσεις στους ντόπιους κατοίκους. Ανώτεροι αξιωματικοί προχωρούσαν σε επιτάξεις κτηρίων και οικημάτων, ενώ ταυτόχρονα παρατηρούνταν το φαινόμενο των επιτάξεων τροφίμων και κρασιών από τα κοντινά χωριά. Επίσης, οι διάφορες γλώσσες που ακούγονταν στην πόλη από των διαφορετικών εθνικοτήτων στρατεύματα,

⁹⁷ Γαλλής, *Η Βέροια*, σσ. 78, 90.

⁹⁸ *Ο.π.*, σσ. 86-87.

παρέπεμπαν σε εικόνα πραγματικής Βαβυλωνίας. Η πόλη επίσης συμμετείχε και στις εκδηλώσεις για την εθνική επέτειο της Γαλλίας. Έτσι, στις 14 Ιουλίου 1918 τα γαλλικά στρατεύματα απαθανατίζονται να γιορτάζουν τη γαλλική εθνική εορτή στην πλατεία Ωρολογίου με στρατιωτική παρέλαση, μουσική και σημαιοστολισμό της πόλης με τη γαλλική σημαία, αλλά και με το ελληνικό εθνόσημο.⁹⁹

Η αγορά πάντως της πόλης ζωντάνευσε και παρείχε νέες ευκαιρίες στους κατοίκους της. Πολλοί έμποροι και επιχειρηματίες είδαν την παρουσία των ξένων στρατευμάτων και τις ανάγκες τους για προμήθειες ως μία ευκαιρία πλουτισμού, καθώς η παρουσία τους διεύρυνε τα όρια της τοπικής οικονομίας και του εμπορίου. Τα στρατεύματα αγόραζαν συνήθως τρόφιμα, δημητριακά, γαλακτοκομικά, κρασί, βοοειδή, ζωοτροφές και οινοπνευματώδη, ενώ επίσης πουλούσαν σε χαμηλές τιμές προσωπικά αντικείμενα, ρουχισμό και τρόφιμα. Παράλληλα, η λαϊκή αγορά λειτουργούσε κάθε Τρίτη στον κεντρικό δρόμο, όπως γίνεται και σήμερα. Για τις μεταφορές των προϊόντων τα στρατεύματα χρησιμοποιούσαν κυρίως βοϊδάμαξες.¹⁰⁰

Από τις αναμνήσεις των Γάλλων στρατιωτών δεν έλειπαν οι αναφορές για γνωστά καφενεία της πόλης όπως το «Μικρό Φλόκα», το οποίο τον Νοέμβριο του 1917 χαρακτηρίζονταν από έναν εθελοντή του σώματος των Ζουάβων ως πολύ σικ¹⁰¹, η «Ελευθερία» και η «Μπαρμπούτα», ενώ ιδιαίτερη μνεία γίνεται για το εστιατόριο και καφενείο «Παράδεισος»¹⁰², το οποίο φημίζονταν για την καθαριότητά του, τα αγνά υλικά και τη γρήγορη εξυπηρέτηση.¹⁰³ Με βάση τα παραπάνω δεδομένα δεν φαίνεται απίθανο το γεγονός ότι, όπως αναφέρεται, η δραχμή αντικαταστάθηκε στις συναλλαγές από το γαλλικό φράγκο.

Παράλληλα, οι στρατιώτες των συμμαχικών δυνάμεων, μέσα από την αλληλογραφία τους και τα ημερολόγια τους, προχωρούν σε αναλυτικές περιγραφές όχι μόνο για τη Βέροια, αλλά και για τη γύρω περιοχή και τον κάμπο της Ημαθίας. Μία τέτοια περιγραφή μας δίνει ένας στρατιώτης που ταξιδεύει με το τραίνο από την Θεσσαλονίκη για το Βερτεκόπ (Σκύδρα):

⁹⁹ Ο.π.

¹⁰⁰ Ο.π., σσ. 87-88.

¹⁰¹ Λιόλιος, *Η Βέροια*, σελ. 271.

¹⁰² Το γνωστό εστιατόριο βρίσκονταν στην οδό Ανοίξεως. Βλ. Νικόλαος Ι. Καλλιγιάς, *Αναπολώντας στους δρόμους της παλιάς Βέροιας*, Κέντρο Ξένων Γλωσσών Λέξις Super Course (Β' έκδοση), Βέροια 2014, σελ. 168.

¹⁰³ Γαλλής, *Η Βέροια*, σσ. 87-88, όπου και οι σχετικές πηγές.

«Σταθμός της Βέροιας, 1916, 23 Αυγούστου, 6 ώρα: Η Βέροια είναι ένα μικρό κομψό αστικό κέντρο χτισμένο στην πλευρά ενός λόφου, του οποίου τα δένδρα κρύβουν εν μέρη τα χαμηλά σπίτια. Πληθυσμός μουσουλμανικός, εάν κρίνει κανείς από τους πολυάριθμους μιναρέδες που προεξέχουν από την πυκνή μάζα που δημιουργούν σπίτια και βλάστηση. Και από τις δύο πλευρές της σιδηροδρομικής γραμμής ο κάμπος απλώνεται ως πέρα. Πιο μακριά από τη Βέροια από την ανατολή έως τη δύση μία οροσειρά αρκετά ψηλή. Η ύπαιθρος κατοικείται, τα χωράφια καλλιεργούνται. Θα μπορούσαμε να πούμε όπως η γαλλική ύπαιθρος».¹⁰⁴

Ένας άλλος στρατιώτης μέσα από το ημερολόγιο του κάνει μία σύντομη περιγραφή, εκτός από τη Βέροια, της Νάουσας και του ρωσικού στρατοπέδου:

«Ημερολόγιο πολέμου, 1914-1948 (Βέροια 1916), 10 Σεπτεμβρίου: Φτάνουμε στη Νάουσα (Νιάουστα) στις 11 η ώρα. Όλη η περιοχή που διασχίσαμε από τη Θεσσαλονίκη είναι πεδινή, μερικές φορές βαλτώδεις με πολλά υδρόβια πουλιά και κατά ένα τρόπο κακοκαλλιεργημένη. Τα χωριά είναι αναρίθμητα. Μόνο δίπλα στα χωριά υπάρχουν καλλιέργειες. Ξαπλώσαμε σε ένα ξύλινο υπόστεγο. 11 Σεπτεμβρίου, 6 μ.μ.: Και πάλι αναχώρηση με το τραίνο. Φτάσαμε στη Βέροια στις 8 μ.μ. μεγάλη κινητικότητα στο σταθμό. Ρωσικό στρατόπεδο. Εύθυμοι ανώτεροι ωραία ντυμένοι, όμορφη εμφάνιση. Στρατοπεδεύουμε 3 χιλιόμετρα από το σταθμό της Βέροιας. Βέροια: 15.000 κάτοικοι, πολύ όμορφη, μικρά σοκάκια, παλιά σπίτια, μερικά σύγχρονα κτήρια, περπατήσαμε στον κεντρικό δρόμο. Πολλά φρούτα και λαχανικά της περιοχής. Αναρίθμητα εμπορικά καταστήματα και μαγαζιά τεχνιτών. Ξαπλώνουμε σε ένα σχολείο».¹⁰⁵

Σε μία άλλη περιγραφή, εκτός από τη Βέροια και τον κάμπο, ο στρατιώτης μας περιγράφει και μία στρατιωτική επιχείρηση:

«Έντυπώσεις πολέμου. Με τον στρατό της Σαλονίκης. Σταδιακές επιθέσεις των συμμάχων (1917): Σε αυτούς που είχαν συνηθίσει τον θλιβερό ορίζοντα της Κεντρικής Μακεδονίας, η Βέροια, όπου φτάσαμε μετά από μία πορεία δύο ημερών, ήταν για μας μία έκπληξη και μία ευκαιρία ξεκούρασης. Η παλιά πόλη, αρκετά γραφική, είναι οικοδομημένη σχεδόν εξ ολοκλήρου γύρω από ένα μακρύ δρόμο, στις κάτω πλαγιές των ορεινών όγκων που ξεκινάν εδώ. Πριν να φτάσουμε εκεί, περνάμε

¹⁰⁴ Λιόλιος, *Η Βέροια*, σελ. 251.

¹⁰⁵ Ο.π., σελ. 253.

μία πεδιάδα με πολλά νερά, όπου φυτείες με γιγαντιαία καλαμπόκια δίνουν μία τροπική νότα. Η βλάστηση εδώ είναι πυκνή, το πράσινο ξεχειλίζει. Όπου βρίσκονται αχανείς εκτάσεις με ξερά χόρτα, εκεί οι πυρκαγιές φώτιζαν το βράδυ. Είμαστε σ' ένα θέρετρο για τους κατοίκους της Θεσσαλονίκης και βλέποντας από το στρατόπεδο, όπου σταθμεύουμε για τρεις ημέρες, τους ψηλούς καταρράκτες, σε μεγάλο βαθμό μπορεί σχεδόν να μας δημιουργεί την ψευδαίσθηση μίας αναζωογονητικής εκδρομής στα ελβετικά βουνά. Αλλά όχι! Δεν πρόκειται για μία εκδρομή, ούτε καν για ένα στρατιωτικό περίπατο. Τα συντάγματα έρχονται να συγκεντρωθούν εδώ. Χωρίς αμφιβολία μία σημαντική στρατιωτική επιχείρηση ετοιμάζεται κι ο καθένας μας κάνει τις υποθέσεις του, επηρεασμένοι βέβαια από τα γεγονότα, για να προσεγγίσει λιγότερο ή περισσότερο την αλήθεια.

Η αλήθεια είναι ότι η φάλαγγά μας κατευθύνονταν βόρεια, προκειμένου να προκαλέσει ανησυχία στη δεξιά πτέρυγα των Βουλγάρων που οι Σέρβοι έλεγχαν κατά μέτωπο με μεγάλη δυσκολία, στα δυτικά της ελληνικής Μακεδονίας. Η προέλαση του εχθρού είχε γίνει ήδη αισθητή κοντά στη λίμνη Όστροβο (Αρνισα) και ένα σημαντικό τμήμα του ελληνικού εδάφους είχε δεχθεί εισβολή. Ένα βράδυ, η φάλαγγα αναχώρησε μέσα στο σκοτάδι και την ομίχλη. Μας προειδοποίησαν ότι ο επόμενος σταθμός θα ήταν δύσκολος, ότι θα έπρεπε να ανέβουμε ένα ανηφορικό μονοπάτι, να κοιμηθούμε λίγες μόνο ώρες στη άκρη του δρόμου και να συνεχίσουμε μετά την κατάβαση προς μία κοιλάδα. Το πρόγραμμα εξελίχθηκε ακριβώς βάσει περιγραφής: ανηφορίσαμε για πολλή ώρα αφήνοντας στη βάση της πλαγιάς μία ρωσική μεραρχία, το ένρινο ακορντεόν της οποίας μας συνόδευε για λίγη ώρα κατά την ανάβασή μας μέσα στη νύχτα. Ακολουθήσαμε έναν δρόμο στρατηγικής σημασίας, που παρά τις λακκούβες σε κάποια σημεία του, τιμούσε τους μηχανικούς που τον κατασκεύασαν χάριν στους ελιγμούς και τα τεχνικά του έργα».¹⁰⁶

Από το ημερολόγιο ενός ακόμη στρατιώτη αντλούμε πληροφορίες για τον κάμπο στην περιοχή της Νάουσας, για τα στρατόπεδα των συμμαχικών δυνάμεων, αλλά και για τις προετοιμασίες για μία επιχείρηση:

«Σημειωματάρια Ανατολής (Βέροια 1917): Είναι μία το πρωί της 11^{ης} Σεπτεμβρίου, όταν κατευθυνόμαστε προς τον σταθμό της Νάουσας. Αποβίβαση χωρίς

¹⁰⁶ Ο.π., σσ. 263, 265.

ατυχήματα, έπειτα εγκαθιστάμεθα όχι μακριά από τον σταθμό. Ελαφρύς ύπνος μέχρι την ημέρα, μετά τον καφέ ο καθένας πηγαίνει στη δουλειά του.

Η περιοχή που είμαστε είναι πολύ πλούσια, τα εδάφη είναι εξαιρετικά γόνιμα, ωραία καλαμπόκια, καλοφροντισμένα χωράφια με μουριές, υπάρχουν μελιτζάνες, τομάτες, πιπεριές, κ.λ.π. σε μία πεδιάδα με πολλές καλλιέργειες. Υπάρχουν όλα τα είδη των φρουτόδενδρων. Βρίσκουμε βαμβάκι εδώ. Οι εντόπιοι πουλάνε φρούτα, αλλά πολύ ακριβά.

Φεύγουμε το απόγευμα 6 η ώρα για τη Βέροια, τον σταθμό πριν από τη Νάουσα. Κάνουμε περίπου 6 χιλιόμετρα προς τα πίσω. Φτάνουμε γύρω στις 8 και μισή, κοντά στο στρατόπεδό μας ακούμε δυνατά τραγούδια, ένα με δύο χιλιόμετρα από εδώ που είμαστε. Το τραγούδι υψώνεται αργά, εκατοντάδες φωνές παραπέμπουν στη βραδινή προσευχή που αργούμε να καταλάβουμε. Μακριά στην κατεύθυνση Οστροβο – Μοναστήρι, το κανόνι βρυχάται χωρίς σταματημό.

Στις 12, τι ωραία νύχτα που περάσαμε, όλοι επωφελήθηκαν. Η αφύπνιση είναι στις 7. Βρισκόμαστε όχι μακριά από ένα ποτάμι, δίπλα μας ένα μονοπάτι από το οποίο περνάνε ντόπιοι, όλοι ανεβασμένοι στα γαϊδουριά τους. Μπορούμε κι εδώ να προμηθευτούμε φρέσκα σταφύλια και άλλα φρούτα. Το απόγευμα πήγα στον σταθμό όπου είχε μία κίνηση από φορτηγά όλων των ειδών. Κοντά στον σταθμό βρίσκεται το στρατόπεδο των Ρώσων. Οι περισσότεροι είναι νέοι, σχεδόν όλοι με μετάλλια και η εμφάνισή τους είναι ωραία.

Επιστροφή στο στρατόπεδο τη επομένη 13, αφύπνιση στις 3, αναχώρηση για τον σταθμό όπου ανεφοδιαζόμαστε προτού να συνδεθούμε με τους άλλους. Έχει πολύ κίνηση εκείνο το πρωί. Φθάνουν περίπου 2.000 άνδρες για ενίσχυση, εκ των οποίων ένα σώμα Αλβανών που φορά μία αρκετά ωραία στολή. Προχωράμε σε έναν ωραίο δρόμο, αλλά πολύ κακοτράχαλο. Διασχίζουμε τη Βέροια, μικρή πόλη που φαίνεται να έχει πολλά πάρε-δώσε με τα περαστικά στρατεύματα. Συναντούμε πλήθος εντόπιων με τα πιο περίεργα ρούχα. Υπάρχουν πάρα πολλά φρούτα και λαχανικά στους πάγκους, μεγάλα καφέ – μπαρ με ωραία εμφάνιση.

Συνεχίζουμε τον δρόμο, περίπου 7 με 8 χιλιόμετρα και σταματάμε. Είμαστε στο 370, είναι 9 και μισή. Χρόνος για λίγη ξεκούραση, πλύσιμο, σούπα, μετά υποχρεωτική ξεκούραση καθώς αναχωρούμε το απόγευμα». ¹⁰⁷

Το ημερολόγιο ενός εθελοντή στο σώμα των Ζουάβων μας δίνει πληροφορίες για τη Βέροια, για χωριά και συνοικισμούς της γύρω περιοχής, για την ύπαιθρο και για τα συμμαχικά στρατόπεδα:

«Ημερολόγιο ενός εθελοντή στο σώμα των Ζουάβων 1914-1921 (Βέροια 1917): 22 Νοεμβρίου, Βέροια - 7 η ώρα: Φεύγω από τη Θεσσαλονίκη με τραίνο. Η Βέροια είναι στη γραμμή Σαλονίκης – Μοναστηρίου, 60 χιλιόμετρα από τη Σαλονίκη. Το ταξίδι διαρκεί 5 ώρες. Φτάνω την ώρα του πρωινού, συμπαθητική υποδοχή, θα καταλύσω σε ένα τουρκικό σπίτι, το ίδιο με του ανωτέρου μου, ενός «με τέσσερα γαλόνια. Το απόγευμα απεριτίφ στο «Μικρό Φλόκα», πολύ σικ μέρος της περιοχής, το έχει ένας γέρος Έλληνας. Ένας παπάς είναι εκεί και καταπίνει αμέτρητη ποσότητα «μαστίχας» ή «ρακί» στα τουρκικά, το στριμμένο έντερο της Ανατολής.

24 Νοεμβρίου: Πρέπει να απογράψω «όλα τα μεταφορικά μέσα και όλους τους πόρους της περιοχής» και να διασαφηνίσω όλες τις σχέσεις που νομικά συνδέουν τον Έλληνα έπαρχο με τον αρχηγό της χωροφυλακής, τον δήμαρχο της πόλης και όλους τους μουχτάρηδες «των καταλυμάτων των γύρω περιοχών», χωρίς να αγνοήσω τους παπάδες, οι οποίοι σε κάθε χωριό φαίνεται να έχουν περισσότερη εξουσία από την εξουσία του μουχτάρη.

5 Δεκεμβρίου: Πρώτη αποστολή, πρέπει να πάω να ανακαλύψω τα ανεξερευνήτα μέρη των γύρω περιοχών. Αποστολή με άλογα: είμαστε πέντε ιππείς, ο γιατρός των μουσουλμάνων που επιθυμεί να μας συνοδεύσει, ένας ρουμάνος διερμηνέας, δύο στρατιωτικοί της περιοχής και εγώ. Αναχώρηση στις 10. Την ημέρα περάσαμε δύο φορές από τη Βιστρίτζα. ¹⁰⁸ Το απόγευμα στάση στη Σάντινα, ¹⁰⁹ ξαπλώνουμε σε μία τουρκική φάρμα. Τη νύχτα ακούμε τους λύκους που περιφέρονται.

¹⁰⁷ Ο.π., σσ. 267, 269.

¹⁰⁸ Είναι ο ποταμός Αλιάκμων.

¹⁰⁹ Πρόκειται για τον συνοικισμό Σάδινα ή Σάντινα (Καράβι). Βρίσκονταν νότια της Κουλούρας και δυτικά της Μελίκης, στη δεξιά όχθη του ποταμού Αλιάκμονος. Θεωρούνταν πόρος, καθώς στο σημείο υπήρχε πέρασμα του ποταμού. Ο συνοικισμός σήμερα δεν υφίσταται.

6 Δεκεμβρίου: Μεγάλη κίνηση στο χωριό, ένας τσιγγάνικος γάμος προετοιμάζεται. Εκείνη είναι δεκαέξι και εκείνος δεκαοκτώ. Κάνω την απογραφή μου και φεύγω για τα άλλα χωριά. «Είναι μεγάλη τιμή, δηλώνει ο μουχτάρης», πολύ χαρούμενος που μας βλέπει να φεύγουμε.

Στον Πρόδρομο ο γιατρός εξετάζει με το στηθοσκόπιο την όμορφη κόρη του παπά, επινοεί συχνά τέτοιου είδους υποχρεώσεις! Οι κόρες των παπάδων είναι συχνά όμορφες και λίγο άγριες. Πιο πέρα διασχίζουμε ένα φλεγόμενο δάσος γεμάτο με κελύφη χελωνών, μετά είναι το σμήνος των χελωνών που ξεχύθηκαν.

Στο Τρίκλοβο¹¹⁰ υπάρχει ένα δένδρο με γύπες, περιτριγυρισμένο από γενιές γυπών.

Απογευματινό στα Παλατίτσα, δείπνο με μπαλάκια αυγοτάραχου, ψητές μπεκάτσες και τοπικά κρασιά, καθώς και δωμάτιο, φωτιά και κρεβάτι χωρίς κοριούς στον ξενώνα Χανάς – Παπαγιώργος.

7 Δεκεμβρίου: Επιστροφή με ανεφοδιασμό για το μαγειρείο, ένα πρόβατο στη σέλα, πάνω στη λαβή της σέλας φορτώσαμε ζωντανά κοτόπουλα, άγρια πουλιά σκοτωμένα στο κυνήγι, καναρίνια και μπεκάτσες. Επίσης υπάρχει και η λίστα της απογραφής.

9 Δεκεμβρίου: Γιορτή την ιπέων του Αγίου Γεωργίου, η πιο σημαντική τσαρική εκδήλωση στο ρωσικό στρατόπεδο. Η Οκτωβριανή επανάσταση δεν έχει κάνει ακόμα το έργο της. Είναι ένα αληθινό όργιο! Αυτό το ρωσικό στρατόπεδο είναι ο σταθμός όλων των ρωσικών μονάδων της Μακεδονίας. Περιλαμβάνουν τη 2^η Ειδική Μοίρα Πεζικού και ένα σώμα μηχανικών.

11 Δεκεμβρίου: Το αφεντικό μου ερωτοτροπεί με μία γαλλίδα, η οποία είναι παντρεμένη με έναν έμπορο που πλούτισε από τις προμήθειες της γαλλικής επιστασίας. Εγώ προσπαθώ να οργανώσω το γραφείο σε περίπτωση που η Βέροια ήταν υποχρεωμένη να δεχθεί την αποβίβαση πολλών μονάδων, όπως η ίδια φαινόταν ότι είχε ανακοινώσει. Ζήτησα από την Τοπογραφική Υπηρεσία να κάνει ένα σχέδιο της πόλης.

¹¹⁰ Το χωριό Τριλοφιά.

12 Δεκεμβρίου: Υπάρχει ένα ασθενοφόρο για την ύπαιθρο που λέει «ασθενοφόρο 10/10» με γαλλίδες νοσοκόμες. Ο επικεφαλής γιατρός τις επιτηρεί από κοντά, ωστόσο τις επιτρέπει να πηγαίνουν στις γιορτές των ντόπιων. Υπάρχει επίσης ένα στρατόπεδο αεροπόρων με μία εντεταλμένη μοίρα εγκατεστημένη στο Μικρό.¹¹¹

14 Δεκεμβρίου: Όντας ο πιο νέος, ορίστηκα υπεύθυνος του μαγειρείου, σήμερα πρέπει να βάλω τα μικρά πιάτα μέσα στα μεγάλα, διότι ένας επιφανής καλεσμένος κάνει επισκέψεις επιθεώρησης. Όλες τις ημέρες κάνω θαύματα με τα τρόφιμα της χώρας και την επιστασία. Εάν ένα πλοίο φορτωμένο με κατεψυγμένα κουνέλια φτάσει στη Σαλονίκη, πρέπει να εξασφαλίσουμε ένα ικανοποιητικό αριθμό για εμάς αλλά δεν ξέρουμε πως να το κάνουμε. Αλλά ακόμα υπάρχουν το κυνήγι και το ψάρεμα, караβίδες, αγριογούρουνα, ποταμίσια λεία κ.α.

Ένας από τους παλαιότερους συντρόφους μου από τα Δαρδανέλια, είναι «αξιωματικός υπεύθυνος δοκιμαστής κρασιών του Στρατού της Ανατολής». Μου υποδεικνύει κάθε φορά τα καλύτερα ντόπια. Εάν είναι απαραίτητο κάνω επιτάξεις στα γειτονικά χωριά. Όλος ο κόσμος πίνει ξηρό και τρώει πολύ.

18 Δεκεμβρίου: Όπως κάθε Τρίτη, βόλτα στον κεντρικό δρόμο. Όλα τα καταστήματα πουλάνε βουλγαρικό γιαούρτι από βουβαλίσιο γάλα με μία παχιά κρούστα μερικών εκατοστών που συγκεντρώνει όλη τη σκόνη. Ακολουθώντας τις συμβουλές του γιατρού, είναι καλό και υγιεινό να προτιμάει κανείς πάντα τη μαστίχα. Υπάρχουν επίσης και οι «λούστροι» ή «γυάλισμα παπουτσιών».

19 Δεκεμβρίου: Πρωινό με τον υπολοχαγό Καρπάνο, διευθύνει την ομάδα των μηχανικών Υ2 του Ρ.С. Είναι στο περιφερειακό της Βέροιας, στον στρατιγικής σημασίας δρόμο Βέροιας-Κοζάνης, ο οποίος οδηγεί στη Φλώρινα και στο αλβανικό μέτωπο. Τη συντήρηση του δρόμου την εξασφαλίζουν οι πολίτες και κάποιοι μουσουλμάνοι εργάτες, που είναι φυλακισμένοι.

20 Δεκεμβρίου: Στη Βέροια υπάρχουν δύο σικ περιοχές, το «καφέ Μπαρμπούτα», τόπος συνάντησης των Τούρκων και το «καφέ της Ελευθερίας». Η φρουρά προτιμά τη Μπαρμπούτα, όπου υπάρχουν πολλές Τουρκάλες. Μαντεύουμε κάτω από τα πέπλα αυτών των γυναικών, και πίσω από τις πλάτες των συζύγων τους, την επιθυμία τους να γνωρίσουν καλύτερα αυτούς τους μακρινούς Γάλλους.

¹¹¹ Το χωριό Μικρογούζι (Μακροχώρι).

Σύμφωνα με όσους τις γνώρισαν οι «αληθινές» Τουρκάλες αναγνωρίζονται εύκολα από το γεγονός ότι είναι αποτριχωμένες, ενώ οι ψεύτικες είναι ξυρισμένες, αυτές είναι οι Ελληνίδες!

25 Δεκεμβρίου: Συγχαρητήρια από τους συντρόφους μου για το χριστουγεννιάτικο δείπνο: ρωσική σαλάτα, τηγανιτές μπριζόλες, γουρουνάκι γάλακτος, φασόλια, γαλοπούλα, κρέμα αναποδογυρισμένη, κρασιά Νάουσας και Μπορντώ, καφέ και λικέρ.

Η Ρωσική Επανάσταση

27 Δεκεμβρίου: Εξελίζεις στο ρωσικό στρατόπεδο. Το αφεντικό μου κλήθηκε «για συμπαράσταση» από τον διοικητή συνταγματάρχη της ρωσικής στρατιάς. Διακόσιοι δεκαπέντε στρατιώτες αρνήθηκαν να συμμετέχουν στο μέτωπο και να επιβιβαστούν από τον σταθμό στις 2 η ώρα όπως προβλέπονταν. Ο ίδιος ο διοικητής κρατήθηκε αιχμάλωτος για ένα διάστημα. Το αφεντικό μου γύρισε με στρατιωτική συνοδεία στο ρωσικό στρατόπεδο, στο οποίο ανέμιζε η κόκκινη σημαία. Μετά από διαπραγματεύσεις και απειλές με μία ομάδα Γάλλων στρατιωτών μεσολαβητών κατάφερε να επιστρέψουν στον σταθμό. Το τραίνο κατάφερε τελικά να αναχωρήσει στις 9». ¹¹²

Πολύτιμες πληροφορίες για τη διαμονή στο στρατόπεδο των συμμαχικών δυνάμεων στη Βέροια, αντλούμε από το ημερολόγιο ενός ακόμη στρατιώτη:

«Διαμονή στο στρατόπεδο της Βέροιας (1918): Το τεράστιο στρατόπεδο στο οποίο διαμένουμε βρίσκεται κοντά στη Βέροια. Η ζωή σε αυτό είναι όπως η ζωή σε όλα τα στρατόπεδα, με αγενείς υποδείξεις και απεριόριστους ορίζοντες. Η παραμονή είναι επώδυνη στο γυμνό οροπέδιο, κάτω από τον καυτό ήλιο, χωρίς ίχνος σκιάς, όπου εγείρονται οι στρατώνες μας τύπου Adrian και οι υφασμάτινες σκηές μας. Οι αγγαρείες μας έφταναν πολύ μακριά, ως το κάτω μέρος της βουνοπλαγιάς, εκεί που άρχιζαν τα όρια του στρατοπέδου, για να πάρουμε το νερό που μας ήταν απαραίτητο.

Οι καταλήψεις που μας περιμένουν δεν παρουσιάζουν κανένα ενδιαφέρον για το στράτευμα, πλην όμως, ιδιαίτερα διδακτικές για τα στελέχη. Γιατί το στράτευμα γνωρίζει καλά τη δουλειά του. Ξέρει να πετάγεται από τα χαρακώματα, να περάσει

¹¹² Ο.π., σσ. 271, 273, 275, 277.

μέσα από τη φωτιά, να πηδήξει σε εχθρική θέση, να την καθαρίσει, να την επιστρέψει. Ξέρει να χρησιμοποιεί τα τουφέκια του, τις χειροβομβίδες και τα πολυβόλα του. Έχει φυσική κατάσταση που του είναι σχεδόν αρκετή για να φέρει εις πέρας τα καθήκοντα που του ανατίθενται.

Αντίθετα, η διοίκηση έχει πολλά ακόμα να μάθει. Έχουν σχεδιαστεί νέες συνθήκες μάχης. Η υπακοή είναι ένα χαρακτηριστικό που πρέπει να χρονομετρηθεί και οι αντιδράσεις μεταξύ των διαφόρων όπλων πρέπει να προσδιοριστούν ενδελεχώς. Απαιτείται εξοικείωση με την τακτική των σύγχρονων και ασυνήθιστων μηχανημάτων και εξοικείωση με τους χειρισμούς, εκ των οποίων η ακρίβεια, αποτελεί στις περισσότερες περιπτώσεις τη βασική προϋπόθεση για την επιτυχία. Έτσι, δημιουργείται καταρχάς μία νοητή εχθρική θέση που χρησιμεύει στην εκπαίδευση του καθενός.

Στη συνέχεια, σε καθημερινή βάση, πραγματοποιούνται ασκήσεις και γυμνάσια ανά μισό τμήμα, λόχο, τάγμα κλπ. προκειμένου να προετοιμαστούμε για τη γενική επίθεση, η ημερομηνία της οποίας, αν και δεν έχει οριστεί, δεν αργεί πολύ. Στο τέλος του πρώτου δεκαημέρου του 1918, είχαν πάει όλα τόσο καλά που δεν βιαζόταν πλέον κανείς ιδιαίτερα. Για να αξιοποιήσουμε τον ελεύθερό μας χρόνο οργανώσαμε, στις 12 Αυγούστου ... έναν διαγωνισμό δεμένων ζώων και ιχνηλατών. Μπορούμε να πούμε ότι το ιππικό μας βγάζει φωτιές... Το 45° ξεχωρίζει μεταξύ των ανταγωνιστών της μεραρχίας.

Μας είναι αδύνατο να αποσιωπήσουμε, μία από τις χαρές της Βέροιας, το Σ.Μ.Λ. (Στρατιωτικό Μπουρδέλο του Λόχου) που λειτουργεί υπό το ανεκτικό βλέμμα της Στρατιωτικής Αρχής και της Υπηρεσίας Υγείας. Ένα είδος παγανιστικού ναού της ξεσκεπάστης Αρετής και της ολόγυμνης Αλήθειας, κατοικείται από δέκα ιέρειες. Ο ζήλος τους μπορεί να συγκριθεί μόνο με το εύρος των ιδεών τους και το βάθος των πεποιθήσεών τους. Δέχονται πλήθος επισκεπτών, τους οποίους μετατρέπουν σε υπηρέτες της λατρείας τους αφού πρώτα βεβαιωθούν για την ακαμψία των αρχών τους. Μία διμοιρία αυστηρών αστυφυλάκων συντονίζει το κύμα των πιστών και μεριμνά ώστε το στράτευμα να μην συμπέσει με τις ώρες επίσκεψης αφιερωμένες σε βαθμοφόρους: γιατί οι τιμές δεν είναι φυσικά οι ίδιες.

Αυτές οι ανώδυνες ψυχαγωγίες θα ήταν ευπρόσδεκτες εάν δεν είχε αυτή την τρομακτική ζέστη που μας επιβαρύνει. Φτάσαμε το καλοκαίρι του 1916, τις καυτές

του ώρες και την πυρωμένη του ατμόσφαιρα, εξίσου επώδυνη τη νύχτα και την ημέρα. Είμαστε άγρυπνοι μέσα στις τριγωνικές μας σκηνές και τους στρατώνες μας με τις αποπνικτικές και ακατάλληλες στέγες από λαμαρίνα. Ενίοτε, ξεσπάει μία καταγίδα με χλιαρή βροχή που μας ανακουφίζει στιγμιαία. Θα δροσιστούμε άραγε καθόλου όταν ανηφορίσουμε προς το βουνό, όπου (όπως επιβεβαιώνεται) πρόκειται να επιτεθούμε;»¹¹³

Ένα περιστατικό, το οποίο θα πρέπει να μνημονευθεί, καθώς σε αυτό εμπλέκεται στρατιωτικό προσωπικό με εν δυνάμει πολιτικές προεκτάσεις, λαμβάνει χώρα το 1918.¹¹⁴ Πιο συγκεκριμένα, στις 10 Μαΐου, ο αρχηγός της υπηρεσίας πληροφοριών του Γενικού Στρατηγείου των Συμμαχικών Στρατευμάτων, λοχαγός Φρύκερ, διαβίβασε στην Ανωτέρα Διοίκηση Χωροφυλακής Μακεδονίας την περίληψη μίας επιστολής, η οποία είχε κατασχεθεί. Την επιστολή συνέταξαν ρουμανίζοντες κάτοικοι της κοινότητας Δόλιανης (Κουμαριάς) Βέροιας και την απέστειλαν προς τον γραμματέα του Ρουμανικού Προξενείου Θεσσαλονίκης. Στην επιστολή, οι κάτοικοι διαμαρτύρονται για ανάρμοστη συμπεριφορά των χωροφυλάκων του τοπικού Αστυνομικού Σταθμού, ενώ παράλληλα καταγγέλλουν άνδρες του στρατεύματος που ανήκουν στη Γεωδοτική Υπηρεσία για έκνομες πράξεις.

Στις 22 Μαΐου 1918, η Ανωτέρα Διοίκηση Χωροφυλακής Μακεδονίας, με τη σειρά της, ενημέρωσε με έγγραφο τη Γενική Διοίκηση για το περιστατικό και πως διέταξε την διενέργεια ενόρκου προανακρίσεως, από το πόρισμα της οποίας σχηματίστηκε δικογραφία. Το έγγραφο αναφέρει ότι, επειδή στην υπόθεση εμπλέκονται στρατιώτες, υπέβαλαν τη δικογραφία στην Αναπληρωματική Διοίκηση Σώματος Στρατού Εθνικής Αμύνης για τα περαιτέρω. Παράλληλα, επισημαίνεται πως οι εν λόγω κάτοικοι συνέταξαν την επιστολή κατόπιν υπόδειξης του Ρουμανικού Προξενείου, όπου περιγράφουν με τα μελανότερα χρώματα τα γεγονότα. Όπως σημειώνεται, γι' αυτόν τον λόγο ενημερώνεται η Γενική Διοίκηση, επειδή το θέμα φέρει χαρακτήρα διπλωματικό.

¹¹³ Ο.π., σσ. 279, 281.

¹¹⁴ Γ.Α.Κ. Ιστορικό Αρχείο Μακεδονίας, Γ.Δ.Μ., Νομαρχία Θεσσαλονίκης, Αστυνομική Διεύθυνση Θεσσαλονίκης, Φ.86.

Σε ότι αφορά την προανάκριση, αυτή διενεργήθηκε από τον μοίραρχο της Αστυνομικής Διεύθυνσης Βέροιας Ανδρέας Μακρανδρέου. Από την έκθεση που συνέταξε προέκυψαν τα εξής, τα οποία παρατίθενται συνοπτικά: Ο ενωμοτάρχης Γεώργιος Μαντζουτέας, Σταθμάρχης του Αστυνομικού Σταθμού Δόλιανης και οι άνδρες του ουδόλως συμπεριφέρθηκαν ανάρμοστα και καμία ενόχληση δεν αισθάνθηκαν οι κάτοικοι. Αυτό κατέθεσαν και οι ίδιοι οι συντάκτες της επιστολής, οι οποίοι είναι οι Κωνσταντίνος Γιώτας, Κ. Ν. Καρανίκας, Παναγιώτης Χρήστου. Επίσης, δήλωσαν ότι την επιστολή συνέταξαν κατόπιν υπόδειξης του Ρουμανικού Προξενείου για να παραστήσουν κακή την Ελληνική Διοίκηση.

Το μοναδικό βάσιμο παράπονο που εξέφρασαν είναι ότι, στις 6 Απριλίου μετέβησαν στη Δόλιανη δύο στρατιώτες της Γεωδοτικής Υπηρεσίας, οι οποίοι προμηθεύτηκαν 20 αυγά και μία κότα χωρίς να πληρώσουν. Επίσης, ζήτησαν από τον Παναγιώτη Χρήστου να τους προμηθεύσει ένα άλογο για να μεταβούν στη θέση Αρσούμπασι. Όταν ο Χρήστου τους είπε ότι δεν δύναται, αυτοί τον κτύπησαν. Με βάση τα παραπάνω, ο διενεργήσας την προανάκριση αποφαινεται ότι, θα πρέπει να απαλλαγούν από κάθε κατηγορία οι άνδρες του Αστυνομικού Σταθμού, ενώ οι στρατιώτες της Γεωδοτικής Υπηρεσίας θα πρέπει να τιμωρηθούν πειθαρχικώς για τις έκνομες πράξεις τους.

Εξετάζοντας τα παραπάνω γεγονότα, εξάγονται συμπεράσματα τα οποία δεν θα πρέπει να μείνουν ασχολίαστα. Το πιο σημαντικό είναι, η ολοφάνερη επίδραση της ρουμανικής προπαγάνδας στα χωριά που διαμένουν ρουμανίζοντες και η προθυμία κάποιων από αυτούς να την υπηρετήσουν σε βάρος της πατρίδας τους. Όσον αφορά το περιστατικό με τους στρατιώτες της Γεωδοτικής Υπηρεσίας, πιο σοβαρό αποτελεί το γεγονός ότι κτύπησαν τον κάτοικο του χωριού παρά ότι πήραν 20 αυγά και μία κότα χωρίς να πληρώσουν. Σε κάθε περίπτωση, το περιστατικό θα μπορούσε να θεωρηθεί ως ελάσσοнос σημασίας και, υπό διαφορετικές περιστάσεις, σε καμία περίπτωση δεν θα λάμβανε την ανάλογη έκταση.

Γ.3. Το ζήτημα του επισιτισμού

Το ζήτημα του επισιτισμού αποτελούσε ένα σημαντικό πρόβλημα, το οποίο έπρεπε να διαχειριστούν οι αρχές της Βέροιας καθώς η επαρχία βρισκονταν υπό τον

έλεγχο των συμμαχικών δυνάμεων, οι οποίες είχαν οικειοποιηθεί το κύριο μέσο ανεφοδιασμού, που αποτελούσε η σιδηροδρομική γραμμή, για τις δικές τους επισιτιστικές ανάγκες. Λίγο αργότερα, στις 25 Νοεμβρίου του 1916, η Αντάντ επέβαλε τον ναυτικό αποκλεισμό των ελληνικών παραλίων και παράλληλα αναγνώρισε την Προσωρινή Κυβέρνηση της Θεσσαλονίκης. Ένας αποκλεισμός που διήρκησε μέχρι τον Ιούνιο 1917, όταν ο Βενιζέλος σχημάτισε την ενιαία κυβέρνηση στην Αθήνα. Κατά συνέπεια, το ζήτημα του επισιτισμού αποτελούσε ένα κρίσιμο θέμα για το οποίο έπρεπε να βρεθεί μία λύση.

Γι' αυτό τον λόγο, ο Δήμαρχος της Βέροιας Αντώνιος Σμυρλής, στις 13 Οκτωβρίου 1916 αναχώρησε από τη Θεσσαλονίκη, όπου κατά τη διάρκεια της παραμονής του ασχολήθηκε με το ζήτημα του επισιτισμού της πόλης και πέτυχε να αποσταλούν στη Βέροια αρκετά βαγόνια με διάφορα τρόφιμα.¹¹⁵ Παράλληλα, πληροφορούμαστε ότι κατά τον προηγούμενο μήνα, 2 Σεπτεμβρίου 1916, ο έμπορος της Βέροιας Ιωάννης Παπαδάκης απέστειλε αίτηση προς την Επιτροπή της Εθνικής Άμυνας της Βέροιας, με σκοπό να του χορηγηθεί η απαιτούμενη άδεια για τη μεταφορά δύο βαγονιών αλευριού από τη Θεσσαλονίκη.¹¹⁶

Ωστόσο, μεγαλύτερο πρόβλημα αντιμετώπιζαν οι κάτοικοι της Δυτικής Μακεδονίας, γιατί οι λίγες προμήθειες που έφταναν με βαγόνια στον σταθμό της Βέροιας δεν μπορούσαν να φτάσουν στην πόλη, εξαιτίας της έλλειψης μεταφορικών μέσων. Με δεδομένο ότι το τραίνο ήταν το βασικό μεταφορικό μέσο, είχε ως αποτέλεσμα την έλλειψη ειδών πρώτης ανάγκης για τους κατοίκους της Δυτικής Μακεδονίας και ως συνέπεια την πείνα να εντείνεται¹¹⁷.

Έτσι λοιπόν, δόθηκε η άδεια να προστεθούν δύο βαγόνια την ημέρα μέχρι τον σιδηροδρομικό σταθμό της Βέροιας, τα οποία θα μεταφέρουν σιτηρά και άλευρα για τον επισιτισμό των κατοίκων. Ο αρχικός σχεδιασμός ήταν αφού τα εμπορεύματα έφταναν στην Βέροια, στη συνέχεια, να μεταφέρονται από την Βέροια στην Κοζάνη με αγωγιάτες «επ' ονόματι του Δήμου» και από εκεί να πωλούνται σε τιμή κόστους, με μόνη επιβάρυνση τα έξοδα μεταφοράς¹¹⁸.

¹¹⁵ Εφημ. Μακεδονία, αριθ. 1741, 13/10/1916, σελ. 2.

¹¹⁶ Βουδούρης, *Πληροφορίες*, σελ. 24.

¹¹⁷ Εφημ. Ηχώ της Μακεδονίας, φύλ. 223, 19/10/1916, σελ. 1.

¹¹⁸ Ο.π., φύλ. 235, 14/12/1916, σσ. 1-2.

Επειδή όμως ο Δήμος Κοζάνης δεν έδειξε καμία προθυμία να αναλάβει αυτό το έργο, αποφάσισε να το αναλάβει η Κυβερνητική Αντιπροσωπεία η οποία με μία επιτροπή θα αναλάβει τη συγκέντρωση των ειδών στην Κοζάνη και την διανομή τους στις επαρχίες. Θα καταρτιστεί μια Επιτροπή Επισιτισμού με έναν Επόπτη, τον Νομάρχη και τον Αστυνομικό Διευθυντή που θα ορίζει την τιμή του αλευριού και του σίτου ανάλογα με την τιμή αγοράς, τα έξοδα μεταφοράς και μία προμήθεια 2%. Θα μοιράζεται αλεύρι και σιτάρι μόνο σε Δήμους, Κοινότητες, ομάδες ατόμων και λιανεμπόρους, ανάλογα με τον πληθυσμό και τις ανάγκες της κάθε περιοχής. Επίσης, με αστυνομική διάταξη η επιτροπή θα κανονίζει την τιμή του ψωμιού και του αλευριού για να μην υπάρξει αισχροκέρδεια.¹¹⁹

Ωστόσο, τονίζεται ότι το κομμάτι της μεταφοράς από την Βέροια προς την Κοζάνη, εφόσον δεν υπάρχει άλλος τρόπος, θα πρέπει να γίνει από τους ντόπιους κατοίκους με ζώα. Οι αγωγιάτες που θα αναλάβουν να μεταφέρουν τα εμπορεύματα θα πληρώνονται με 16 λεπτά για κάθε οκά, ενώ θα έχουν το δικαίωμα να λαμβάνουν από τη Γαλλική Επιμελητεία της Βέροιας 3 οκάδες βρώμη για κάθε ζώο, με την ίδια τιμή που κοστίζει στον Γαλλικό στρατό. Επιπλέον, η μεταφορά των τροφίμων θα γίνεται υπό την προστασία της Γαλλικής Επιμελητείας με πέντε «καραβάνια» των 200 ζώων το καθένα, τα οποία θα συνοδεύεται από φρουρά πέντε στρατιωτών της Εθνικής Άμυνας και ενός ή δύο Γάλλων στρατιωτών, ώστε να μην κινδυνεύουν από επίταξη ή καθυστέρηση για έλεγχο.¹²⁰

Όμως, παρά το γεγονός αυτό και τις προσπάθειες που είχαν καταβληθεί, κανένας από τους κατοίκους της Δυτικής Μακεδονίας δεν βρέθηκε να προσφέρει το ζώο του για την μεταφορά των εμπορευμάτων, με αποτέλεσμα να συσσωρεύονται βαγόνια με τρόφιμα στη Βέροια. Στις 20 Δεκεμβρίου 1916, ο Κυβερνητικός Αντιπρόσωπος της Προσωρινής Κυβέρνησης στη Δυτική Μακεδονία Ιωάννης Ηλιάκης ενημερώνεται ότι, στη Βέροια ξεφορτώθηκαν δεκαεπτά βαγόνια αλεύρου και αποικιακών ειδών με προορισμό τη Δυτική Μακεδονία.

Για τον ίδιο σκοπό πρόκειται να καταφθάνουν από τη Θεσσαλονίκη στη Βέροια κάθε εβδομάδα δεκατέσσερα βαγόνια με εμπορεύματα. Με τα υπάρχοντα δεδομένα, τα προϊόντα δεν μπορούν να μεταφερθούν στην Κοζάνη και εφόσον οι

¹¹⁹ Ο.π.

¹²⁰ Ο.π.

κάτοικοι δεν προσφέρονται να διαθέσουν τα ζώα τους, τότε θα εφαρμοστεί το μέτρο της επίταξης. Ως επιπλέον κίνητρο, δίνεται αύξηση στην τιμή της μεταφοράς των προϊόντων ανά οκά από 16 σε 20 λεπτά. Παράλληλα, παρατηρούνται και σοβαρές ελλείψεις τροφίμων.¹²¹

Με τα μέτρα που ελήφθησαν, αρχίζει σταδιακά από τις αρχές του 1917 να εισάγεται κάποια ποσότητα σιτηρών και αλεύρων, η οποία ωστόσο δεν δίνει λύση στο πρόβλημα του επισιτισμού. Και αυτό γιατί, σύμφωνα με τις άδειες που δόθηκαν, από τον Αύγουστο του 1916 μέχρι τον Φεβρουάριο 1917 μόνο το 1/5 των φορτίων από τη Θεσσαλονίκη έφτασε στην αγορά της Κοζάνης, ενώ στο χωριό Γαλατική επέρχεται και ο πρώτος θάνατος από ασитία.¹²² Ταυτόχρονα, υπάρχουν σοβαρές καταγγελίες για απόκρυψη των εμπορευμάτων από τους εμπόρους και για αισχροκέρδεια όπως π.χ. για εμπόρους που πήραν άδεια για βαγόνια με προϊόντα από τη Θεσσαλονίκη, οι οποίοι είτε τα πούλησαν στη Βέροια, είτε μετέφεραν και φορτία άλλων εμπορών μαζί με τα δικά τους με υπέρογκο αντίτιμο (20-30 λεπτά την οκά αντί 3 που πληρώνεται στον σιδηρόδρομο).¹²³

Για τους παραπάνω λόγους, η Αστυνομική Διεύθυνση Κοζάνης αναγκάστηκε να εκδώσει διαταγή, σύμφωνα με την οποία: α) Να υποβάλλεται λεπτομερής κατάσταση των εισαγόμενων προϊόντων από όλους του εμπόρους, β) Να απαγορεύεται η εκφόρτωση στην αποθήκη χωρίς την παρουσία χωροφύλακα, γ) Να απαγορεύεται η πώληση ποσότητας άνω της μίας οκάς από τα είδη πρώτης ανάγκης χωρίς την άδεια από την Αστυνομική Διεύθυνση. Κάθε παραβίαση της διαταγής, συνεπάγεται κατάσχεση και εκποίηση των εμπορευμάτων. Καθώς το φάσμα της πείνας συνεχίζει να πλανάται πάνω από τους κατοίκους της Δυτικής Μακεδονίας, η εξεύρεση λύσης στο σοβαρότατο θέμα του επισιτισμού κρίνεται παραπάνω από επιτακτική.¹²⁴

Νέα δεδομένα προέκυψαν τον Απρίλιο του 1917 όταν ανακοινώθηκε από τη μικτή επιτροπή στη Θεσσαλονίκη ότι διακόπτεται τελείως η παραχώρηση βαγονιών για τη Δυτική Μακεδονία λόγω των στρατιωτικών αναγκών. Ο επισιτισμός θα γίνεται μέσω Κατερίνης και θα παραχωρηθούν δύο βαγόνια την εβδομάδα για τη Φλώρινα

¹²¹ Εφημ. Ηχώ της Μακεδονίας, φύλ. 237, 21/12/1916, σσ. 1-2.

¹²² Ό.π., φύλ. 249, 05/02/1917, σελ. 2., 253, 25/02/1917, σελ. 2.

¹²³ Ό.π., φύλ. 240, 04/01/1917, σελ. 2.

¹²⁴ Ό.π., φύλ. 252, 19/02/1917, σελ. 3., 258, 09/03/1917, σσ. 1-2.

εξαιτίας της απόστασης. Ο Ηλιάκης και ο Πρόξενος De Berne Lagarde πήγαν στην Κατερίνη όπου συμφώνησαν με τον στρατιωτικό διοικητή Κατερίνης τα εμπορεύματα να φτάνουν από τη Θεσσαλονίκη με πλοίο στην Κατερίνη και από εκεί με κάρα και συνοδεία Γάλλων ιππέων να φτάνουν στον προορισμό τους.

Ο τρόπος αυτός υποστηρίζεται ότι θα είναι και πιο φθηνός για τις απομακρυσμένες περιοχές, όπου η μεταφορά από τη Θεσσαλονίκη κυμαίνεται στα 75-80 λεπτά την οκά, ενώ μέσω Κατερίνης υπολογίζεται ότι θα είναι περίπου 60-70 λεπτά. Ο Ηλιάκης δικαιολογεί πλήρως την αποκλειστική χρήση των βαγονιών για τις στρατιωτικές ανάγκες από τους συμμάχους γιατί από αυτούς εξαρτάται η επιτυχία του αγώνα και η απόκτηση της ελευθερίας του λαού.¹²⁵

Τα παράπονα του κόσμου για την ποσότητα του ψωμιού (150 δράμια το άτομο) εκφράζονται με υπόμνημα της Ένωσης Συντεχνιών που δημοσιεύεται στην εφημερίδα «Αγών» και στέλνεται στον Κυβερνητικό Αντιπρόσωπο. Ο Ηλιάκης καλεί τα προεδρεία των συντεχνιών για να τους εξηγήσει την διαφορά της Δυτικής Μακεδονίας από την υπόλοιπη Ελλάδα που η ατομική ποσότητα δεν ξεπερνά τα 60-70 δράμια και η ποιότητα ψωμιού είναι πολύ χειρότερη. Επιπλέον, η φετινή οικονομία γίνεται για να υπάρξει απόθεμα για όλη την χρονιά και μην επαναληφθούν τα φαινόμενα του 1916.¹²⁶

Η κακή κατάσταση των κεντρικών αποθηκών στηλιτεύεται, καθώς τα σιτηρά βρίσκονται αναμειγμένα με άμμο, χώμα, κεραμίδια κ.α. Επίσης, παρατηρούνται ατέλειες στα μέτρα επισιτισμού που δεν προβλέπουν για τη μελλοντική σπορά, για την τροφή των ζώων κ.λπ. Παράλληλα, δημοσιεύονται όλα τα ψηφίσματα τη Ένωσης των Συντεχνιών για την παντελή έλλειψη ειδών πρώτης ανάγκης όπως ρύζι, ζάχαρη, λάδι, κ.α. Επίσης, δίνονται τα εύσημα για τα επιτυχή μέτρα στον Νομάρχη Κοζάνης Κωνσταντίνο Μακρή με καταγωγή από το Μοναστήρι και όχι στον Κυβερνητικό Αντιπρόσωπο.¹²⁷

Κατά το 1918, το ζήτημα του επισιτισμού σχετίζεται και πάλι με την οργάνωση της επόμενης σοδειάς. Τον Απρίλιο του ίδιου έτους ο κυβερνητικός αντιπρόσωπος, μετά από περιοδεία σε πόλεις της Δυτικής Μακεδονίας, δηλώνει πολύ

¹²⁵ Ο.π., Φύλ. 267, 12/04/1917, σσ. 1-2.

¹²⁶ Εφημ. Αγών, φύλ. 2, 11/06/1917.

¹²⁷ Εφημ. Ηχώ της Μακεδονίας, φύλ. 310, 27/09/1917, 311, 01/10/1917, 322, 08/11/1917.

ευχαριστημένος από την πορεία του επισιτισμού και επισημαίνει ότι ο ίδιος, παρά τις οδηγίες της Κυβέρνησης, ανεβάζει το όριο των σιτηρών που αφήνει για κάθε παραγωγό κατά 30% και τετραπλασιάζει την αποζημίωση για τα αγώγια, έτσι ώστε όλοι να προσφέρουν τα ζώα τους για μεταφορές. Οι αλλαγές στον πολιτικό και στρατιωτικό τομέα εξομαλύνουν το θέμα του επισιτισμού της Δυτικής Μακεδονίας. Πέρα από κάποιες αναφορές για ελλείψεις, το 1919 γίνεται ελεύθερη η μεταφορά και η αγοραπωλησία τροφίμων και καταργείται ο επισιτισμός με επαναφορά του «προπολεμικού καθεστώτος».¹²⁸

¹²⁸ Για το θέμα του επισιτισμού και της τροφοδοσίας των κατοίκων της Δυτικής Μακεδονίας από τη Θεσσαλονίκη, βλ. αναλυτικά, Στυλιανή Λιάπη, *Οι Γάλλοι και η διοίκηση του Ιωάννη Ηλιάκη στην Κοζάνη την περίοδο του Εθνικού διχασμού (1916-1920)*, Μεταπτυχιακή διπλωματική εργασία στο ΠΤΔΕ Φλώρινας, 2017.

Συμπεράσματα

Ολοκληρώνοντας την εργασία και κάνοντας μία ανασκόπηση των διαθέσιμων πληροφοριών που παρατίθενται σε αυτή, καταλήγουμε σε χρήσιμες και σημαντικές διαπιστώσεις και συμπεράσματα, που μας βοηθούν να ανασυνθέσουμε σε αξιόλογο βαθμό την κατάσταση που επικρατεί στην Ημαθία κατά τη διάρκεια του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου. Αρχικά, θα εξεταστεί η διαδικασία της διοικητικής οργάνωσης της επαρχίας και γενικότερα των απελευθερωμένων περιοχών, καθώς οι ευρύτερες αλλαγές επιδρούν και στο ελάχιστων υποκείμενο, και τα αποτελέσματα που αυτή επέφερε.

Μία πρώτη διαπίστωση που θα μπορούσε επισημανθεί είναι ότι, η διαδικασία αυτή ήταν ένα έργο πολύπλοκο και δύσκολο, με την κεντρική διοίκηση να προσπαθεί να ισορροπήσει σε μία περίοδο ιδιαίτερα εύθραυστη και μεταβαλλόμενη και παράλληλα να αντιμετωπίσει τα προβλήματα που προέκυπταν λόγω αυτών των γεγονότων. Έτσι λοιπόν, παρατηρείται ότι οι θεσμικές αλλαγές που έπρεπε να πραγματοποιηθούν έγιναν με προσεκτικά βήματα και όπου κρίθηκε αναγκαίο διατηρήθηκε προσωρινά η υφιστάμενη κατάσταση, μέχρι να ωριμάσουν οι συνθήκες που θα επέτρεπαν τη μετάβαση. Ωστόσο δεν έλειπαν και οι περιπτώσεις πιασμένων. Ένα τέτοιο χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελούν οι διοικητικές μεταβολές που πραγματοποιήθηκαν αυτή την περίοδο.

Αρχικά, το κράτος αποφάσισε να εισαγάγει στις απελευθερωμένες περιοχές τον θεσμό των Γενικών Διοικήσεων και των κατά τόπους υποδιοικήσεων. Το μοντέλο αυτό διήρκεσε μέχρι τον Μάρτιο του 1915, όταν καταργήθηκαν οι Γενικές Διοικήσεις, και οι απελευθερωμένες περιοχές διαιρέθηκαν σε νομούς, ενώ η ανώτατη διοικητική διεύθυνση του κάθε νομού ανατέθηκε στον Νομόρχο. Το 1917, επανέρχεται ο θεσμός του Γενικού Διοικητή με ακόμη περισσότερες εξουσίες. Παράλληλα, η απόφαση της κυβέρνησης να διατηρήσει, έστω και προσωρινά, τους υπάρχοντες νόμους στις απελευθερωμένες περιοχές και που δεν αντίκεινταν στη δημόσια τάξη, ήταν προς τη σωστή κατεύθυνση και λειτούργησε θετικά στη διαδικασία της μετάβασης. Επίσης, οι παλαιές δομές του κοινοτισμού διατηρήθηκαν για αρκετά ακόμη χρόνια, κάτι που ωστόσο θα μπορούσε να χαρακτηριστεί φυσιολογικό, καθώς η ενσωμάτωση μιας περιοχής είναι μία χρονοβόρα διαδικασία που απαιτεί λεπτούς χειρισμούς για να επιτευχθεί το βέλτιστο αποτέλεσμα.

Στη συνέχεια, θα προχωρήσουμε στις διαπιστώσεις που αφορούν τον πυρήνα της εργασίας, δηλαδή, την ανάπτυξη και εξέλιξη των οικονομικών και κοινωνικών συνθηκών στην περιοχή. Θα μπορούσε με ασφάλεια να λεχθεί ότι, η περίοδος αυτή αποτελεί την αφετηρία μιας μακράς διαδικασίας εκσυγχρονισμού του τρόπου παραγωγής των οικονομικών αγαθών. Τροχοπέδη στην παραπάνω διαδικασία, έστω και προσωρινού χαρακτήρα, αποτέλεσε η δημιουργία νέων εθνικών κρατών και κατά συνέπεια συνόρων, λόγω της κατάρρευσης της οθωμανικής αυτοκρατορίας, που είχε ως αποτέλεσμα τη διακοπή των απρόσκοπτων και ισχυρών οικονομικών σχέσεων που είχαν αναπτύξει από αιώνες οι Έλληνες του βορειοελλαδικού χώρου με τη βαλκανική ενδοχώρα.

Λαμβάνοντας υπόψη τα στοιχεία του Οδηγού της Ελλάδος, τα οποία έχουν ήδη παρατεθεί και αφορούν τους δύο δήμους της Ημαθίας - Βέροια και Νάουσα - διαπιστώνεται ότι σε αυτούς ζει και δραστηριοποιείται το μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού της επαρχίας, και κατά συνέπεια λαμβάνει χώρα ο κύριος όγκος της οικονομικής δραστηριότητας. Η Βέροια αυτή την περίοδο έχει πληθυσμό περίπου 14.000 κατοίκους. Είναι σημαντικό να ληφθεί υπόψη το παραπάνω δεδομένο, καθώς η οικονομική ανάπτυξη και το βιοτικό επίπεδο που βρίσκεται μια πόλη, στη συγκεκριμένη περίπτωση η Βέροια, κρίνεται με βάση την αναλογία πληθυσμού σε συνάφεια με το μέγεθος της εμπορικής δραστηριότητας, η ανάλυση της οποίας θα μας οδηγήσει να εξάγουμε αξιόπιστα και ασφαλή συμπεράσματα, καθώς και να ανασυνθέσουμε την οικονομική της κατάσταση.

Έτσι λοιπόν, πληροφορούμαστε ότι στην πόλη υπάρχουν 33 έμποροι, 20 ράφτες, 18 αρτοποιεία, 15 ζαχαροπλαστεία, 15 κτηματίες, 14 παντοπωλεία, 7 ξενοδοχεία, 6 καπνέμποροι, 3 τυροποιοί, 3 βιβλιοπωλεία, 2 εργοστασιάρχες, 2 ζωέμποροι και από ένας αλευρέμπορος, ανθρακέμπορος, δερματέμπορος, καρεκλοποιός, λιθοξόος, καθώς επίσης από ένα τυπογραφείο, φωτογραφείο, εστιατόριο, κατάστημα νεοτερισμών. Στα παραπάνω θα πρέπει να προστεθούν και 8 δικηγόροι, 8 ιατροί, 6 συμβολαιογραφεία, 1 οδοντίατρος, 1 δημοσιογράφος, 1 δικαστικός κλητήρας, καθώς και 7 σωματεία.

Κάνοντας μία ανάγνωση των παραπάνω στοιχείων διαπιστώνεται ότι, η οικονομική κατάσταση που επικρατεί στην πόλη έχει θετικό πρόσημο, ενώ σε κάποιους τομείς θα μπορούσε να λεχθεί ότι βρίσκεται σε άνθηση. Βασικό κριτήριο

που μας οδηγεί σε αυτό το συμπέρασμα, αποτελεί το γεγονός ότι στην πόλη δραστηριοποιείται αναλογικά ένας μεγάλος αριθμός αρτοποιείων, ζαχαροπλασθειών, και ραφτών, όπως επίσης και τριών βιβλιοπωλείων, κάτι που υποδηλώνει τουλάχιστον ένα ικανοποιητικό βιοτικό επίπεδο. Στην παραπάνω διαπίστωση συνηγορεί και ο ικανοποιητικός αριθμός δικηγόρων, οι οποίοι μάλιστα έχουν συστήσει και σύλλογο, ιατρών και συμβολαιογράφων, καθώς και επτά σωματείων που παραπέμπει σε μία τάση κοινωνικοποίησης του τοπικού πληθυσμού.

Σε ότι αφορά τη Νάουσα, από την ανάγνωση των στοιχείων προκύπτει πως στην πόλη υπάρχουν 45 παντοπωλεία, 11 έμποροι κουκουλιών, 11 υποδηματοποιοί, 9 αρτοποιεία, 7 οινέμποροι, 7 κουρεία, 7 καφενεία, 6 υφασματοπώλεια, 5 σησαμοτριβεία, 5 εμποροράφτες, 5 γαιοκτήμονες, 4 ατμόμυλοι, 4 νηματοουργεία, από 3 τραπεζίτες, δερματέμποροι, ξυλέμποροι, αλευροπώλες και γεννηματέμποροι, εστιατόρια, ζαχαροπλαστεία, από 2 παραγγελιοδόχους, υδρόμυλους, υφαντήρια, φαρμακεία, ξενοδοχεία, καθώς και ένα πρακτορείο εφημερίδων. Στα παραπάνω θα πρέπει να προστεθούν και 4 ιατροί, ένας δικηγόρος, 7 σύνδεσμοι και σωματεία, καθώς και 7 συντεχνίες. Επίσης, δεν πρέπει να διαφεύγει της προσοχής μας η ανάπτυξη του εξαγωγικού εμπορίου, ιδιαίτερα με την Αίγυπτο, που αποφέρει μεγάλες προσόδους στην πόλη.

Με βάση τα παραπάνω, εξάγεται το συμπέρασμα ότι η οικονομική ζωή της πόλης βρίσκεται σε τροχιά ανάπτυξης. Ταυτόχρονα, παρατηρείται η κοινωνική δραστηριοποίηση των κατοίκων, όχι μόνο σε επίπεδο συνδέσμων και σωματείων, αλλά και συντεχνιών. Θα πρέπει να σημειωθεί επίσης, πως αυτή την περίοδο η Νάουσα αριθμεί περίπου 10.000 κατοίκους.

Προχωρώντας σε μία συγκριτική αποτίμηση των δύο πόλεων, διαπιστώνεται ότι υπάρχουν διαφοροποιήσεις μεταξύ τους σε σχέση με τον επαγγελματικό προσανατολισμό τους, ο οποίος είναι προφανώς και απόρροια της διαφορετικής γεωμορφολογίας που επικρατεί στις παραπάνω πόλεις. Για παράδειγμα, επαγγέλματα όπως το εμπόριο κουκουλιών, οινεμπόριο, σησαμοτριβεία κ.ά., τα οποία ανθούν στη Νάουσα, δεν υπάρχουν καθόλου στη Βέροια. Επίσης, θα πρέπει να σημειωθεί ότι, στη Βέροια δεν υφίστανται συντεχνίες, όπως συμβαίνει με τη Νάουσα. Ωστόσο, παρατηρείται ότι εν γένει οι δύο πόλεις ακολουθούν παράλληλη πορεία, η οποία αντικατοπτρίζεται στο οικονομικό, κοινωνικό και κατά συνέπεια, βιοτικό τους

επίπεδο, επουλώνοντας σταδιακά τις πληγές που είχαν υποστεί από την μακροχρόνια κατοχή και τους πολέμους.

Γενικότερα, στη περιοχή της Ημαθίας το ελληνικό κράτος μερίμνησε για την αναμόρφωση της. Ωστόσο, στον γεωργικό τομέα παρατηρήθηκε αρκετή καθυστέρηση στην ανάπτυξή του, παρά το γεγονός ότι καταβλήθηκαν προσπάθειες για την αναμόρφωση της γεωργίας, πραγματοποιώντας αναδιανομή της γης και προχωρώντας σε παραγωγικά και αρδευτικά έργα. Η καθυστέρηση αυτή, οφείλονταν κατά κύριο λόγο στη δομή της γαιοκτησίας. Οι διαδικασίες λύσης του προβλήματος επιταχύνθηκαν κατά την δεκαετία του 1920, με την έλευση του μεγάλου κύματος των προσφύγων και την ανάγκη οριστικής κατανομής των ιδιοκτησιών της περιόδου της τουρκοκρατίας.

Σε ότι αφορά τις συγκοινωνίες, το σιδηροδρομικό δίκτυο που δημιουργήθηκε τον προηγούμενο αιώνα ήταν αρκετά ανεπτυγμένο και διευκόλυνε σε μεγάλο βαθμό τις μετακινήσεις ανθρώπων και εμπορευμάτων, όπως επίσης αποτέλεσε το κύριο μέσο τροφοδοσίας των συμμαχικών δυνάμεων. Σε αντίθεση, το οδικό δίκτυο δεν βρίσκονταν σε καλή κατάσταση, καθώς λόγω της παλαιότητας του και των πολύχρονων αναμετρήσεων που είχαν συντελεστεί στην περιοχή, είχε υποστεί ζημιές και δυσκόλευε τη μετακίνηση. Οι εργασίες αποκατάστασης του καθυστέρησαν με τις πρώτες εργασίες αποκατάστασης να ξεκινούν το 1927. Παρόμοια καθυστέρηση υπήρξε επίσης και στο θέμα της υγιεινής. Οι επιδημίες και ιδιαίτερα η ελονοσία που μάστιζε την περιοχή, επιδεινώθηκε με την έλευση των προσφύγων, κάτι που ανάγκασε το κράτος να προσφύγει στη διεθνή οργάνωση υγείας, ενώ παράλληλα προχώρησε στην ίδρυση αγροτικών ιατρείων ανά τη Μακεδονία.

Ξεχωριστή μνεία θα πρέπει να γίνει για την ταυτόχρονη χρήση, μετά την απελευθέρωση, δύο διαφορετικών νομισματικών συστημάτων, έστω και προσωρινά, γεγονός που λειτουργούσε υποβοηθητικά στις κερδοσκοπικές συναλλαγές, ενώ παράλληλα ελλόχευε ο κίνδυνος της νομισματικής αστάθειας, κάτι που αποτέλεσε τροχοπέδη στην εύρυθμη λειτουργία της αγοράς. Παρά το γεγονός ότι, εκείνη την περίοδο η δραχμή ήταν ισχυρό νόμισμα, η τούρκικη λίρα θεωρούνταν ένα αξιόπιστο νόμισμα και για αρκετά χρόνια ακόμη παρέμεινε το βασικό νόμισμα συναλλαγών. Το 1914, θεσπίστηκε για πρώτη φορά η νομισματική επέκταση του συστήματος που ίσχυε στο ελληνικό κράτος, παράλληλα με την προσωρινή κυκλοφορία των χρυσών

και αργυρών λιρών Τουρκίας, γεγονός που αποτέλεσε τον καθοριστικό αίτιο που η εφαρμογή της γενικής συναλλακτικής χρήσης της ελληνικής δραχμής καθυστέρησε αρκετά χρόνια.

Ένα αξιοσημείωτο δεδομένο που προέκυψε μέσα από την έρευνα και αφορά τη μελλοντική πληθυσμιακή σύνθεση της Ημαθίας, σχετίζεται με τις δημογραφικές εξελίξεις που λαμβάνουν χώρα στην περιοχή αυτή την περίοδο, όπου παρατηρείται μεγάλη κινητικότητα. Έτσι λοιπόν, μετά την απελευθέρωση, από τη Μακεδονία αποχώρησαν σταδιακά περίπου 40.000 σλαβόφωνοι πληθυσμοί. Ταυτόχρονα, ο αντίστοιχος μουσουλμανικός πληθυσμός που αποχώρησε από την περιοχή ανέρχονταν σε περίπου 100.000 άτομα. Παράλληλα, με την αποχώρηση των παραπάνω πληθυσμών πραγματοποιήθηκε η άφιξη των Ελλήνων προσφύγων. Υπολογίζεται ότι περίπου 155.000 κατέφθασαν στη Μακεδονία, από τους οποίους 80.000 προέρχονταν από την ανατολική Θράκη, 40.000 από τη δυτική Θράκη, 5.000 από τη Σερβία και 5.000 από τον Καύκασο.

Μία ακόμη παράμετρος, η οποία θα μπορούσε να εξεταστεί υπό το πρίσμα της ανάλυσης των στοιχείων που προέκυψαν από την έρευνα, αποτελεί το γεγονός ότι μία σειρά από συνοικισμούς που κατοικούνταν εκείνη την περίοδο, με την πάροδο των χρόνων είτε ενσωματώθηκαν σε γειτονικά χωριά, είτε εγκαταλείφθηκαν και πλέον δεν υφίστανται. Αυτοί είναι: Κάτω Λοζίτση, Καρατσαλή (Μαυροδένδρι), Σάδινα (Καράβι), Γεράκι, Μαυραγγέλι, Καλύβια Αλάμπορο (Αλαμποριανά Καλύβια), Μικρό Αλάμπορο (Κυδωνιά), Καλύβια Μπρατινίστας, Σφήνιστα (Σφήνιτσα), Καλύβια, Καρυά, Τσατάλι, Καραβοστάσι, Άλωρος (Κάλιανη), όπως επίσης οι Κούτλες και Μπάρμπες, από τη συνένωση των οποίων προήλθε η Βεργίνα.

Κλείνοντας, ως κατακλείδα θα μπορούσε να λεχθεί ότι η παρέμβαση του ελληνικού κράτους, παρά τα εμπόδια και τις καθυστερήσεις, ήταν αρκετά αποτελεσματική, κατά κύριο λόγο σε ότι αφορά την εδραίωση της νομιμότητας, της ασφάλειας, και στα έργα υποδομών. Ταυτόχρονα, οι κρατικές υπηρεσίες αναδιοργανώθηκαν, με τη σταδιακή εφαρμογή της ελληνικής νομοθεσίας και την επιλογή κατάλληλων προσώπων που οδήγησαν σε θετικά αποτελέσματα, ενώ ιδιαίτερη έμφαση δόθηκε στο στρατό, στη δικαιοσύνη και στην εκπαίδευση.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

1. Βιβλιογραφία

α) Αρχεία

Γ.Α.Κ. Ημαθίας, Αρχείο Δασαρχείου Βεροίας, Α.Ε.Ε. Διοικ. 10.1, Α.Β.Ε. 62:

Φ.11.

Φ.13, υποφ. 1.

Φ.15, υποφ. 2, 3.

Φ.16, υποφ. 1, 2.

Φ.21, υποφ. 1.

Φ.24, υποφ. 1.

Φ.29, υποφ. 1, 2.

Γ.Α.Κ. Ιστορικό Αρχείο Μακεδονίας, Γ.Δ.Μ., Νομαρχία Θεσσαλονίκης:

Αστυνομική Διεύθυνση Θεσσαλονίκης, Φ.86.

Εμπορικές σχέσεις με την Αίγυπτο, Φ.34.

Επαρχία Βέροιας, Φ.10, Φ.11.

Στατιστική πληθυσμού Μακεδονίας, Φ.45.

Στατιστική πληθυσμού - εκπαίδευσης Περιφέρειας Βέροιας, Φ.48.

β) Οδηγοί

Ministère de l'Économie Nationale, *Guide officiel des communications de Grèce. Service d'été 1915*, Imprimerie M. Mantzevelaki, Athènes 1915.

Πανελλήνιος οδηγός, Το ελληνικόν ντιρέκτορι, Εμπόριον – Βιομηχανία – Υπουργεία – Δικαστήρια - Διευθύνσεις απάσης της Ελλάδος, Ανατολική Εταιρία Διαφημίσεων, Κάιρο 1915.

γ) Εφημερίδες

Αγών

Ηχώ της Μακεδονίας

Μακεδονία

δ) Βοηθήματα

Αιγίδης, Ι. Α., *Η Ελλάδα χωρίς τους πρόσφυγες: ιστορική, δημοσιονομική, οικονομική και κοινωνική μελέτη του προσφυγικού ζητήματος*, Τύποις Ι. Λ. Αλευροπούλου & Σίας, Αθήνα 1934.

Αλεξιάδης, Γιάννης, *Χαριτωμένο δόλο*, [χ.ε.], Βέροια 1995.

Βουδούρης, Νικόλαος, *Πληροφορίες για το «Κίνημα Εθνικής Αμύνης» & τον «Εθνικό Διχασμό» στη Βέροια (1916 – 1918)*, Χρονικά Ιστορίας και Πολιτισμού Ν. Ημαθίας Ε.Μ.Ι.Π.Η., 8 (2010), 21-25.

Βουδούρης, Νικόλαος, *Το «Κίνημα της Εθνικής Αμύνης» και ο «Εθνικός Διχασμός» στη Βέροια (1915 – 1918), μέσα από ανέκδοτα ντοκουμέντα της περιόδου*, Λάμδα, 34 (2009) σσ. 34 – 38.

Γαλλής, Κωνσταντίνος, *Η Βέροια την εποχή του Εθνικού Διχασμού, 1914-1917*, Μεταπτυχιακή εργασία στο Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας, Φλώρινα 2018.

Γούναρης Βασίλης - Μιχαηλίδης Ιάκωβος, *Μεταξύ παράδοσης και εκσυγχρονισμού, Βέροια 1900-1950*, στο *Ερατεινή Ημαθία* (Συλλογικό έργο), Ιερά Μητρόπολις Βεροίας, Ναούσης και Καμπανίας, Βέροια 2004, 378-398.

Γρηγορίου, Αλέξανδρος, *Ο Σιδηρόδρομος Θεσσαλονίκης – Μοναστηρίου*, (<http://www.anistor.gr/greek/grback/ist18.htm>).

Δρίτσα, Μαργαρίτα, *Ετερόχθονες κοινότητες: ο ενοφθαλμισμός του προσφυγικού στοιχείου στον μακεδονικό χώρο*, στο *Η Διαχρονική Πορεία του Κοινοτισμού στη Μακεδονία*, Κέντρο Ιστορίας Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη 1991, 417-429.

Ζάλιου, Ευγενία, *Ναουσαίοι πάροικοι στην Αίγυπτο (1860-1950)*, Νιάουστα, 136 (2011), 10-15.

Καλλιγιάς, Ι. Νικόλαος, *Αναπολώντας στους δρόμους της παλιάς Βέροιας*, Κέντρο Ξένων Γλωσσών Λέξις Super Course (Β' έκδοση), Βέροια 2014.

Καλογήρου, Νίκος, Η γεωγραφία του εκσυγχρονισμού: Οι μετασχηματισμοί του βορειοελλαδικού χώρου στο μεσοπόλεμο, στο *Βενιζελισμός και Αστικός Εκσυγχρονισμός*, Γ. Μαυρογορδάτος, Χ. Χατζηιωσήφ, (επιμ.), Π.Ε.Κ., Ηράκλειο 1988, 83-92.

Καρασάββας, Δημήτριος, *Οι δήμαρχοι της Βέροιας (1912-2010)*, Χρονικά Ιστορίας και Πολιτισμού Ν. Ημαθίας Ε.Μ.Ι.Π.Η., 8 (2010), 18-20.

Κολτσίδας, Μ. Αντώνιος, *Ιστορία της Βέροιας*, Αφοί Κυριακίδη, Βέροια 2012.

Λεονταρίτης, Γεώργιος, Οικονομία και κοινωνία από το 1914 έως το 1918, στο *Ιστορία του Ελληνικού έθνους* (Συλλογικό έργο), Τόμος ΙΕ', Εκδοτική Αθηνών, Αθήνα 1978, 74-85.

Λιάκος, Αντώνης, *Εργασία και πολιτική στην Ελλάδα του μεσοπολέμου*, Ι.Ε.Τ., Αθήνα 1993.

Λιάπη, Στυλιανή, *Οι Γάλλοι και η διοίκηση του Ιωάννη Ηλιάκη στην Κοζάνη την περίοδο του Εθνικού διχασμού (1916-1920)*, Μεταπτυχιακή διπλωματική εργασία στο Π.Τ.Δ.Ε. Φλώρινας, 2017.

Λιόλιος, Γιώργος, *Η Βέροια των περαστικών*, Εφορεία Αρχαιοτήτων Ημαθίας, Θεσσαλονίκη 2017.

Μαυρογορδάτος, Ι. Μ. - Χαμουδόπουλος, Χ. Α., *Η Μακεδονία, μελέτη δημογραφική και οικονομική*, Τυπογραφείον Παπαδόπουλου-Μαρινέλη, Θεσσαλονίκη 1931.

Μαυρομμάτης, Α. Βασίλης - Μαζαρακίδου, Αθηνά, *Πρώτες ιστορικές πληροφορίες για την σιδηροδρομική σύνδεση Θεσσαλονίκης - Μοναστηρίου στα τέλη του 19^{ου} αιώνα*, Ανάτυπο από τον δεύτερο τόμο της επιστημονικής επετηρίδας ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ του Κέντρου Ιστορίας Θεσσαλονίκης, Δήμος Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη 1990.

Μιχαηλίδης, Δ. Ιάκωβος, *Μετακινήσεις Σλαβόφωνων πληθυσμών (1912-1930). Ο πόλεμος των στατιστικών*, Κριτική, Αθήνα 2003.

Μοσχόπουλος, Διονύσιος, Γενική Διοίκηση Μακεδονίας (1913-1929). Από την κυβερνητική στην διοικητική αποκέντρωση, στο *1^ο Συνέδριο Ιστορίας της Διοίκησης και των Θεσμών των Σερρών (1870-1936)*, Σέρρες, Μάιος 2013, 1-17. https://opencourses.ionio.gr/modules/document/file.php/DALS214/Lesson3_Geniki%20Dioikisi%20Makedonias.pdf.

Μπαΐτσης, Τάκης, *Οι Δήμαρχοι της Νιάουστας*, Νιάουστα, 52 (1990), 92-97.

Μπέλλος, Δημήτριος, Η ιστορία του σιδηροδρομικού σταθμού Αλεξάνδρειας, στο *Αλεξάνδρεια, σιδηρόδρομος και πόλη 1894-1994. Αφιερωματική έκδοση για τα 100 χρόνια σιδηροδρομικής σύνδεσης Θεσσαλονίκης - Μοναστηρίου και η επίδραση στην Αλεξάνδρεια* (Συλλογικό έργο), Δήμος Αλεξάνδρειας, Θεσσαλονίκη 1994, 44-53.

Μπέτσα, Ολυμπία, *Σωματεία, Σύλλογοι, Συντεχνίες, Ενώσεις, σύνδεσμοι της Ημαθίας από την απελευθέρωση της το 1912 μέχρι και το 1945*, Χρονικά Ιστορίας και Πολιτισμού Ν. Ημαθίας Ε.Μ.Ι.Π.Η., 13 (2011), 22-25.

Νάκος, Π. Γεώργιος, *Το Δικαικό Έργο «του επί της Δικαιοσύνης Υπουργού Κωνσταντίνου Δ. Ρακτιβάν, ως [πρώτου] Αντιπροσώπου της Ελληνικής Κυβερνήσεως στην προσωρινή διοίκηση των καταληφθεισών [Νέων] Χωρών»*, Pro Justitia, Τόμ. 3 (2020), 37-58.

Πανταζόπουλος, Νικόλαος, Η κοινοτική δικαιοταξία στη Μακεδονία. Κρατικές παρεμβάσεις και νοθεύσεις, στο *Η διαχρονική πορεία του Κοινοτισμού στη Μακεδονία. Συμπόσιο. Εκδήλωση για τα 75 χρόνια από την απελευθέρωση της Μακεδονίας*, Κέντρο Ιστορίας Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη 1992, 430-473.

Παπάδακη, Μαριλένα, Η Στρατιά της Ανατολής (1915-1919) υπό το φως των νομικών πηγών: ζητήματα νομιμοποίησης και αλληλεπίδρασης με τις τοπικές κοινότητες, στο *Η Στρατιά της Ανατολής στη Θεσσαλονίκη, 1915-1918: η πόλη και οι αναπαραστάσεις της*, Πρακτικά διεθνούς διημερίδας στο πλαίσιο της έκθεσης «Στη δίνη του Μεγάλου Πολέμου: Η Θεσσαλονίκη της Στρατιάς της Ανατολής (1915-1918)» 28-29 Σεπτεμβρίου 2018, Μουσείο Βυζαντινού Πολιτισμού, Θεσσαλονίκη 2020, 91-100.

Παπαδάκης – Στάϊκος, Ιωάννης, Μισός αιώνας πολιτικών αγώνων, [χ.ε.], Αθήνα 1974.

Παπαστάθης, Χαράλαμπος, *Η διοικητική οργάνωση της Μακεδονίας μετά την απελευθέρωσή της*, Λόγος πανηγυρικός στις 26 Οκτωβρίου 1995, Α.Π.Θ., Θεσσαλονίκη 1996.

Παπαστάθης, Χαράλαμπος, Η ενσωμάτωση της Μακεδονίας στο ελληνικό κράτος, στο *Η νεότερη και σύγχρονη Μακεδονία*, Τόμος Β΄, Παρατηρητής-Παπαζήσης, Θεσσαλονίκη 1992, 24-39.

Πελαγίδης, Ε. Ευστάθιος, Η ανθρωπογεωγραφία του προσφυγικού ζητήματος (1913 - 1930), στο *Οι πρόσφυγες στη Μακεδονία: Από την τραγωδία, στην εποποιία* (Συλλογικός τόμος), Ιωάννης Σ. Κολιόπουλος, Ιάκωβος Δ. Μιχαηλίδης (Επιμ.), Μίλητος, Αθήνα 2009, 72-80.

Πελαγίδης, Ε. Ευστάθιος, *Προσφυγική Ελλάδα (1913-1930), ο πόνος και η δόξα*, Αφοί Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 1997.

Περισοράτη, Αναστασία, *Τα σωματεία της Νάουσας από το 1914 μέχρι το 1939*, Πολιτιστική Εταιρεία Νάουσας «Αναστάσιος Μιχαήλ ο Λόγιος», Νάουσα 1999.

Πολυζωίδης, Κ. Σταύρος, *Ένας αιωνόβιος Βεροιώτης θυμάται τα παιδικά του χρόνια* [χ.ε.], Θεσσαλονίκη 2011.

Πρόντζας, Ευάγγελος, *Οικονομικός Εθνικισμός, Δοκίμιο στην νεοελληνική ιστορία*, University Studio Press/Έκφραση, Θεσσαλονίκη 1999.

Πρωτονοτάριος, Β. Αθανάσιος, *Το προσφυγικόν πρόβλημα από ιστορικής, νομικής και κρατικής απόψεως*, Τύποις "Πυρσού" Ανων. Εταιρίας, Αθήνα 1929.

Πρωτονοτάριος, Β. Στυλιανός, *Η μακεδονική τραγωδία, ήτοι φρικιαστικά αποκαλύψεις επί της προδοτικής παραχωρήσεως της Μακεδονίας εις τους Βουλγάρους και επί των δεινοπαθημάτων του Μακεδονικού λαού*, [χ.ε.], Θεσσαλονίκη 1916.

Σβορώνος, Νίκος, *Επισκόπηση της νεοελληνικής ιστορίας*, Θεμέλιο, Αθήνα 1999.

Υπουργείον επί των Εξωτερικών, *Διπλωματικά έγγραφα 1913-1917: ελληνοσερβική συνθήκη συμμαχίας, εισβολή γερμανοβουλγάρων εις Μακεδονίαν* (Β΄ Έκδοσις), Εκ του Εθνικού Τυπογραφείου, Εν Αθήναις 1920.

Υπουργείον Οικονομικών – Διεύθυνσις Κτημάτων Κράτους, *Έκθεσις περί των εν Μακεδονία προσφύγων*, Εκ του Εθνικού Τυπογραφείου, Εν Αθήναις 1916.

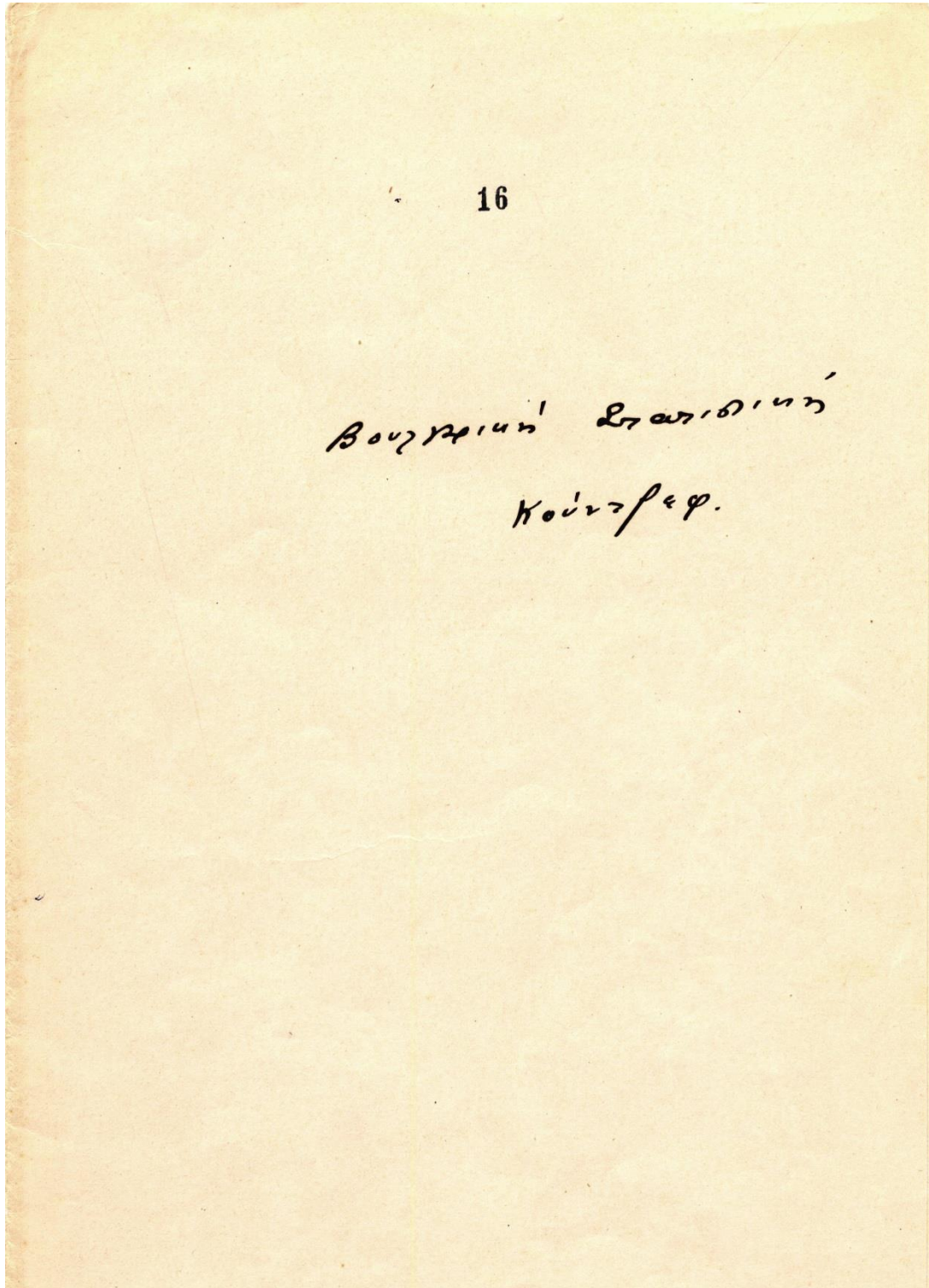
Φωτιάδης, Κωνσταντίνος - Ηλιάδου-Τάχου, Σοφία, *Οι πρόσφυγες στη Μακεδονία, στο Οι πρόσφυγες στη Μακεδονία: Από την τραγωδία, στην εποποιία* (Συλλογικός τόμος), Ιωάννης Σ. Κολιόπουλος, Ιάκωβος Δ. Μιχαηλίδης (Επιμ.), Μίλητος, Αθήνα 2009, 48-71.

Χαλκιά, Τιμοθέου αρχιμανδρίτου, *Εκκλησία και κοινωνία στη Βέροια από την Απελευθέρωση μέχρι την μετεμφυλιακή εποχή (1912-1958)*, Μεταπτυχιακή εργασία στο τμήμα θεολογίας της Θεολογικής Σχολής του Α.Π.Θ.

Χιονίδης, Γεώργιος, *Η Ελληνορθόδοξη Κοινότητα Βέροιας, στο Η διαχρονική πορεία του Κοινοτισμού στη Μακεδονία. Συμπόσιο. Εκδήλωση για τα 75 χρόνια από την απελευθέρωση της Μακεδονίας*, Κέντρο Ιστορίας Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη 1992, 296-301.

2. Έγγραφα, εικόνες, χάρτες

Η βουλγαρική στατιστική Κούντζεφ για την επαρχία της Βέροιας. Πηγή: Γ.Α.Κ. Ιστορικό Αρχείο Μακεδονίας.

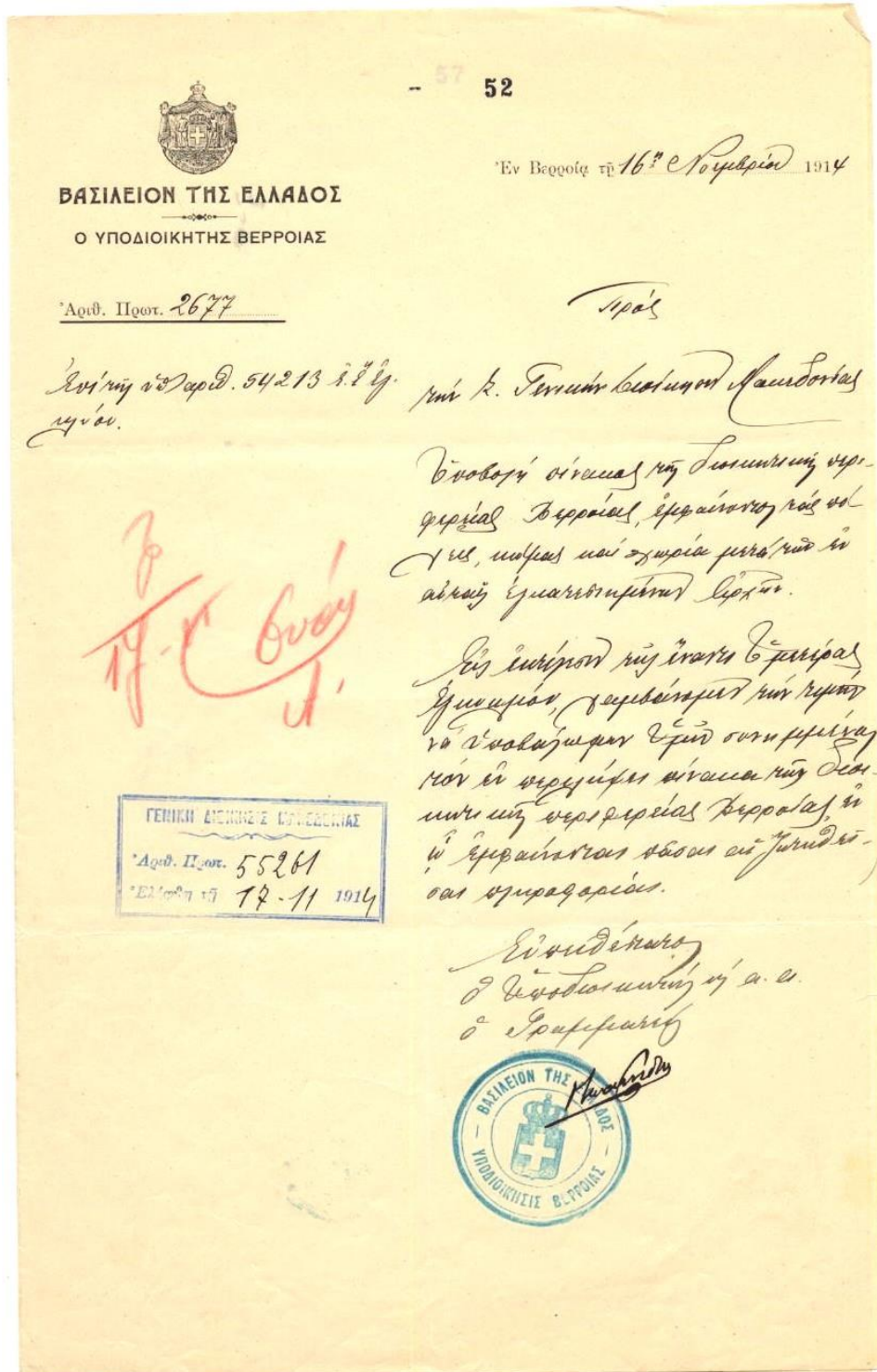

Αρ.	Όρυμα ορυκτών	Αριθμοί οίων	Αριθμοί Καλόνων	Χριστιανικοί Τούραοι	Τούραοι
1	Εδαφία Βεργίας				
1	Ταπαίαν	15	60	60	—
2	Μοπαίβαλ	10	40	40	—
3	Πανόβιλοα	30	135	135	—
4	Όγια - Μαπίρα	40	180	180	—
5	Τιάντοβιλα	55	370	370	—
6	Μορόοβιλο	30	190	190	—
7	Λεπτοχίρι	40	230	230	—
8	Βιόβιλοα	85	395	395	—
9	Όρω - Κόδαρος	30	170	170	—
10	Χοροδίν	15	84	84	—
11	Μαουσοα	1150	5395	4795	600
12	Κάλω - Κόδαρος	40	200	200	—
13	Όρμουδοχίρι	40	240	240	—
14	Τιαβόβιλοα	15	60	60	—
15	Τούριβα	50	285	285	—
16	Κοδοχίρι	12	50	50	—
17	Μαρούοα	30	150	150	—
18	Σόμαρω	180	900	900	—
19	Λέρι	500	3000	3000	—
20	Τούραοχίρι	30	100	100	—
21	Κοίμμοι	18	75	75	—
22	Μελο	28	126	126	—
23	Σταβαλός	30	240	240	—
24	Μαροί	75	385	385	—
25	Σταυρός	24	115	115	—
26	Λαγίλον	15	65	65	—
27	Τραχεβιλα	40	170	170	—

Αρ.	"Όραση Σελίου	Αριθμοί οίκων	Αριθμοί Καθόντων	Χρονοί	Ώρες
28	Βίβαν	10	60	60	-
29	Άνοι	55	250	250	-
30	Καβάγια	15	80	80	-
31	Ερωσσόν	45	278	278	-
32	Καρζούρα	40	203	203	-
33	Μουζός	60	489	489	-
34	Ποταπίλ	45	280	280	-
35	Παυποιάλ	30	125	125	-
36	Ζεσαοπέρι	40	265	265	-
37	Κορούρα	50	270	270	-
38	Λάδρα	15	65	65	-
39	Σεπών	10	50	50	-
40	Μαλαγγέι	20	150	150	-
41	Πρόδρομος	40	190	190	-
42	Τριτά	60	415	415	-
43	Μίχα Μουζ	40	240	240	-
44	Μιρσί Αγαυή	20	170	170	-
45	Μεγάλο Αγαυή	40	240	240	-
46	Τριτά	10	50	50	-
47	Μαζι	80	650	650	-
48	Μιόνιαστρο	20	90	90	-
49	Μουζό	27	160	160	-
50	Λυμιά	11	40	40	-
51	Μιρσί Ριού	13	85	85	-
52	Καλαγί	15	80	80	-
53	Ναοαούλα	10	50	50	-
54	Εμπορεϊάδον	170	1000	1000	-
55	Βαζοιόλα	10	60	60	-
56	Καυάρια	12	70	70	-
57	Σίφας	32	310	310	-
58	Αοσπέδος	30	240	240	-
59	Βραζιόλα	10	40	40	-
60	Καύοβ	60	355	355	-
61	Ριούβ	55	345	345	-
62	Τούλα	85	395	395	-

Αρ.	Όνομα ζυγίου	Αριθμοί οικιών	Αριθμοί καλινών	Χροιάται	Τσίπουρα
63	Σπάκουρα	65	380	380	-
64	Φελία	50	360	360	-
65	Νοίφαυρ	5	40	40	-
66	Ταγιαλίτσα	30	250	250	-
67	Κουζυρίς	12	60	60	-
68	Σταπίοι	10	75	75	-
69	Τοί	20	80	80	-
70	Καπίλοτσι	6	25	25	-
Εορτή Τενιλουρ					
1	Ραφαλά	66	365	365	-
2	Παουζάρι	16	84	84	-
3	Ραφίρα	18	104	104	-
4	Ραφίς	63	364	364	-
5	Ραφίς	65	348	348	-
6	Ραφίς	63	316	316	-
7	Τζο-οίχο	40	244	244	-
8	Παυαρι	34	175	175	-
9	Τσίπερα	8	48	48	-
10	Καζιβα	8	48	48	-
11	Αγρος-Τσίππος (Σοφ. Αποχ.)	12	75	75	-
12	Καδίρολο οίχο (Λουκουλά)	52	273	273	-
13	Νοφάρ	42	220	120	100
14	Τριπίλολο (Καδινού)	45	238	-	238
15	Καπαζαφά	54	290	40	250
16	Λαδύ	20	83	83	-
17	Καζινολο (Γαλακί)	155	840	140	700
18	Νεβίλο	57	324	-	324
19	Αοιαφέν	70	400	300	100
20	Τριδίλολο	24	260	260	-
21	Μαρτί	24	260	260	-
22	Μαρτί	16	118	118	-
23	Μαροζιά	7	56	56	-
24	Μαροζιά	28	168	168	-

Η έκθεση του Υποδιοικητή Βέροια προς τον Γενικό Διοικητή Μακεδονίας, στην οποία υποβάλει πίνακα της διοικητικής περιφέρειας Βέροιας με τις πόλεις, κώμες, χωριά, συνοικισμούς και των εγκατεστημένων αρχών σε αυτές. 16 Νοεμβρίου 1914. Πηγή: Γ.Α.Κ. Ιστορικό Αρχείο Μακεδονίας.

αφ' ἑξῆς Ὁμοιωμάτων Ἐπιτομῆς τῆς Βιβλίας

Ἐπιτομῆς τῆς Βιβλίας
 καὶ τῆς Ἐπιτομῆς τῆς Βιβλίας τῆς Ἐπιτομῆς τῆς Βιβλίας, καὶ
 καὶ τῆς Ἐπιτομῆς τῆς Βιβλίας τῆς Ἐπιτομῆς τῆς Βιβλίας.

Ἰσομῆτος	Ὁμοίωμα ἀδελφῶν, καὶ τῶν ἑτερογενῶν	Ἰσομῆτος καὶ ἑτερογενῶν ἀδελφῶν	Ἐπιτομὴ τῆς Βιβλίας	Παραμύθησις
1.	<p>Ἰσομῆτος</p> <p>Ἰσομῆτος τῆς Ἐπιτομῆς τῆς Βιβλίας</p>	<p>Ἰσομῆτος τῆς Ἐπιτομῆς τῆς Βιβλίας</p>	<p>Ἐπιτομὴ τῆς Βιβλίας</p>	<p>Παραμύθησις</p>
2.	<p>Ἰσομῆτος</p>	<p>Ἰσομῆτος</p>	<p>Ἐπιτομὴ τῆς Βιβλίας</p>	<p>Παραμύθησις</p>

α/α	Όνομα πλάτης, κούρας ή χερσίδου	1/ Τύπος ή χαρακτηριστικός αίματός	2/ Διαστάσεις αρχαί	Παρατηρήσεις
3/	Παχίλοχέρη	μικρά, ομοιόμορφα		Ποσ. 100
4/	Παραπρόν	μικρά, ομοιόμορφα		Ποσ. 100, 2/3 διαστάσεων 5 διαστάσεων απόσπαστα
5/	Μέσο	μικρά, χερσίδου	2/3 μ. διαμ. Διαστάσεων 4 ^{ος} απόσπαστα	Ποσ. 100
6/	Βραδυέρη	" χερσίδου	2/3 μ. διαμ. Διαστάσεων 4 ^{ος} απόσπαστα	Ποσ. 100
12/	Μικροχέρη	χερσίδου	2/3 μ. διαμ. Διαστάσεων 4 ^{ος} απόσπαστα	Ποσ. 100
8/	Άσπρος	ομοιόμορφα		Ποσ. 100
9/	Άσπρος (α)	ομοιόμορφα		Ποσ. 100
10/	Παχίχουλα	ομοιόμορφα		Ποσ. 100
11/	Μεγάλη	παραπρόν	2/3 μ. διαμ. Διαστάσεων 5 ^{ος} απόσπαστα	
12/	Κραυπέ	χερσίδου	2/3 μ. διαμ. Διαστάσεων	Ποσ. 100, 2/3 διαστάσεων και 14 διαστάσεων απόσπαστα
13/	Κυβόσχη	χερσίδου	2/3 μ. διαμ. Διαστάσεων 4 ^{ος} απόσπαστα	Ποσ. 100

αριθμ. αγγ. αγγ.	Όνομα αγγ. μίση, χυρίον	1/2 λίαν 3 χυρίον αίτη	Συμμετρικός Αγγ. αγγ.	53 Κατασκευασ.
14	Συρίον	ουρανογράφος		κορπίον
15	Πριχολίον	χυρίον	Συμμετρικός 4 ^{ος} αγγ.	κορπίον
16	Λαυράς	χυρίον	Συμμετρικός 4	κορπίον
17	Ενομαστή	χυρίον	Συμμετρικός 4	κορπίον
18	Προφύριον	χυρίον	Συμμετρικός 4	κορπίον
19	Πελαγοφύριον	χυρίον	Συμμετρικός 3	μακρὸν ἄνω κατὰ κορπίον
20	Προφύριον	χυρίον	Συμμετρικός 2 ^{ος} αγγ.	κορπίον
21	Κορυφαίον	χυρίον	Συμμετρικός 3	κορπίον
22	Πίσταριον	ουρανογράφος		3/4 κορπίον 1/2 αγγ. Συμμετρικός 4 ^{ος} αγγ. Συμμετρικός 3 ^{ος} αγγ. προσφύριον
23	Χυρίον	χυρίον	Συμμετρικός 5	κορπίον 4 ^{ος} αγγ. Συμμετρικός 1 ^{ος} αγγ. προσφύριον
24	Καταφύριον	ουρανογράφος		κορπίον

№	Όνομα αρχής, μικρής χυρίου	Υπόμνη χαρακτηριστικῆς αἰκῆς	Υποκατηγορία ἀρχῆς	Παρατηρήσεις
25	Καφέχυρα	χυρίου	Συγκριμαί 4 μικρὸν υψομετρηθῆναι	κοιτῆριον
26	Πυθαγορεί	συναγωγῆς		κοιτῆριον
27	Μεγαλὸν Ἰωάννου	συναγωγῆς	Συγκριμαί 4	κοιτῆριον
28	Μικρὸν Ἰωάννου	συναγωγῆς		κοιτῆριον
29	Ἰρμαδοχίμης	Κερατοχίμης	Συγκριμαί 4	
30	Χοίροβο	Κερατοχίμης	Συγκριμαί 5 μικρὸν υψομετρηθῆναι	
31	Βασιλειῶνα	χυρίου	Συγκριμαί 4 μικρὸν ἀποκατασκευασθῆναι	κατοικεῖσιν ἕκαστον ἀπὸ αὐτῶν κοιτῆριον
32	Χυροδάν	Κερατοχίμης	Συγκριμαί 4 μικρὸν υψομετρηθῆναι	
33	Μαροδοχίμης	χυρίου	Συγκριμαί 1	κοιτῆριον
34	Ἰωάννου Κωνσταντίνου	χυρίου	Συγκριμαί 1	κοιτῆριον
35	Γεωργίου	χυρίου	Ἰσοῦ ἰσομετρῶν ἕκαστον ἕκαστον. Συγκριμαί 4 καὶ 5	κοιτῆριον
36	Νεὸν Μαρτίνα	χυρίου	Συγκριμαί 4	κοιτῆριον

40 2
 2000

	Όνομα Ηλικία, ύψος χιρίων	ΥΨΟΣ 4 χιρσοκυρίων αἰκῶ	Χυμωσύντημα βάραι	Κατάμειξη
37	Αρμολίτσα	χιρίων	Συρταμαί 4	Κορζίνι
38	Αρβόλαρι	χιρίων	Συρταμαί 2 μισά προκαταρτι- με	Κορζίνι
39	Καίη Κασανή	χιρίων	Συρταμαί 3 καλ.	Κορζίνι εμπορευ- μίαν 4 βάραι προση/α
40	Βόρσιονα	χιρίων	Συρταμαί 1	Κορζίνι
41	Ερβίαι	χιρίων	Συρταμαί 1	Κορζίνι
42	Μπαρτίσκα	σαναμοφά	Κορζίνι
43	Μυρίσι	χιρίων	3 βάραι εμπορευ. βάραι 5 καλ. Συρταμαί 5 καλ. μισά προκαταρτιμαί	μια καλ. ύψος σε- αἰων Κορζίνι
44	Χιόμακορο	καρμαχίριμα	Συρταμαί 5	
45	Βαίρσιονα	σαναμοφά	Κορζίνι (αἰκῶν βάραι- αἰκῶν)
46	Καμά	σαναμοφά	
47	Παλαρίσιονα	σαναμοφά	Συρταμαί 4 μισά προκαταρτι- μαί	Κορζίνι
48	Κοίτη	σαναμοφά	Σ	Κορζίνι
49	Μαορμαί	σαναμοφά		Κορζίνι

Αρ. απόδ.	Όνομα οργάνου & χυρίου	Ποσότης & χαρακτηρισμός αίματος	Ευαισθησιμότητα αρχαί	Κατανομή
50	Κάβουρα	ουρομορφή	μορφή φυακ- ζυμώτου βόιου κα. κρεοζυμώ
51	Πρόβουρα	χυρίου	Superior 3	μορφή
52	Κυρίη	χυρίου	Superior 3 μετα-εμφυτευμένη μορφή	μορφή
53	Συμφυτική	χυρίου	Superior 4	μορφή
54	Καρίδια υδαρ- ωαρο	ουρομορφή	Superior 3	μορφή
55	Μαυροζύμη	μυρμή ουρομορφή	μορφή
56	Συρίου	μυρμή ουρομορφή	μορφή κατά μεγέθυνση και διαπο- σίση.
57	Μυρμή	χυρίου	Superior 3	μορφή
58	Πριχόβο	χυρίου	Superior 4	μορφή (μεγάλη πυκνότητα)
59	Σπίνιαρα	ουρομορφή	μορφή (μεγάλη πυκνότητα)
60	Μοίρινο	ουρομορφή	μορφή
61	Καίνοβα	χυρίου μορφή Super. 4
62	Ποτινιανή	χυρίου	Superior 4	μορφή
63	Κροτάβιο	Κροταλοχυρίου	Superior 4

αγ. αρ.	Όνομα ήτοι υψος ή ύψος	Ύψος ή παρακείμετος εν τα	Επιπέδου ήτοι	Παρακείμετος
64	Μαρομαριά	υψος	Επιπέδου ή υψος παρακί- μετος	Προσπίς
65	Βοσσοβα	υψος	Επιπέδου ή	Προσπίς
66	Βαορρίνα	υψος	Επιπέδου ή	Προσπίς
67	Μαρομαριά	υψος ήτοι υψος	Επιπέδου ή	Προσπίς
68	Πάβλα	υψος	ήτοι υψος ήτοι	Προσπίς
69	Κασαρί	υψος ήτοι υψος	- . . .	Προσπίς
70	Καρίνα Μαρο- μαριά	υψος ήτοι υψος	- . . .	Προσπίς
71	Καρίνα	ήτοι υψος ήτοι υψος	ήτοι υψος ήτοι ήτοι	Προσπίς (ήτοι υψος)
72	Καρίνα	ήτοι υψος ήτοι υψος	- . . .	Προσπίς
73	Μαρομαριά	ήτοι υψος ήτοι υψος	ήτοι υψος ήτοι ήτοι	Προσπίς (ήτοι υψος)
74	Καρίνα	ήτοι υψος ήτοι υψος	- . . .	Προσπίς (ήτοι υψος)
75	Καρίνα	ήτοι υψος ήτοι υψος	ήτοι υψος ήτοι ήτοι	Προσπίς ήτοι υψος ήτοι υψος ήτοι ήτοι υψος

Η έκθεση του Υποδιοικητή Βέροια προς τον Γενικό Διοικητή Μακεδονίας, στην οποία γίνεται καταγραφή της κατάστασης που επικρατεί στην επαρχία, σε όλο το φάσμα των δραστηριοτήτων. 1 Δεκεμβρίου 1914. Πηγή: Γ.Α.Κ. Ιστορικό Αρχείο Μακεδονίας.

1

A.
Υποδιοικητής.

Παρατίθεται σημαντική αξιολογία του εμπόρου, έμφαση εις την ζήτηση του εσωτ. και εις την εξαγωγή του οσχύρου εις Παρισίαι, Έγγλως, Γουρμίας, Ρουμανίας και Καναδάς. Κατά την εν μηνί Νομβρίω του έτους 1913 μετρήθη άναριθμητικώς του εμπόρου εις οσχύρα καλούμενα 41634 οι Αρστανί αιφρονταί εις 33521, οι Μουσουμάνοι εις 7501 και οι Ταρανίται εις 612. Επί σήμερον ο εμπόρος υποψηφίται εις 44000 γροκάς, εξ εν 36000 Αρστανί, 7500 Μουσουμάνοι, Μουσουμανοαίφρονταί και όξιοι Γουρμιανοί και 500 Ταρανίται. Επ εν Αρστανί 27500 είναι μαδαροί Έγγλωι, 3500 Έγγλωιθρακο, 2500 Μακεδονοφώνοι (άλλα κατώτατα αφομοιωμένοι) 2500 Βρακοι ρουμανίθοντες, ηνωσισοντες και εις Έγγλωι, ός και όσχοιοι εις Μακεδονοφώνων, εις Μουσουμάνων και εις Ταρανίταιν. Έσομ'ενω ηρώσσα, άνήκαδεν ηνωσισοντες, είναι η Έγγλωι.

Εν Βέροια, εις 1^η Δεκεμβρίου 1914

Ο Υποδιοικητής Βέροιας.

Verordnung Kaiserlich

9
Juni 1914

Vjenna

^{Erlass}
An den Kaiserlichen Ministerpräsidenten.

Es sei demnach die Ausführung der im Auftrage des
Kaisers erteilten Befehle betreffend die Vornahme
der im Antrage des k. k. Ministerpräsidenten
genannten Maßnahmen, welche zur Ausführung
der im Auftrage des Kaisers erteilten Befehle
erforderlich sind, genehmigt.

Erlassen auf Befehl des k. k. Ministerpräsidenten

[Handwritten signature]

Επεξεργασία Πρακτικού
Ε.Ε.
Καμινάκης.

Από την στιγμή που εισήχθη η πρόταση αυτή
στην συνεδρίαση, η οποία έγινε στην
αίθουσα των συνεδριάσεων, η πρόταση
αυτή, όπως είναι γνωστό, έγινε δεκτή
και η απόφαση αυτή, όπως είναι γνωστό,
ήδη έχει τεθεί σε εφαρμογή.

Η συνεδρίαση αυτή, η οποία έγινε στην
αίθουσα των συνεδριάσεων, έγινε στην
πρωτεύουσα, σύμφωνα με την πρόταση
αυτή, όπως είναι γνωστό, έγινε δεκτή
και η απόφαση αυτή, όπως είναι γνωστό,
ήδη έχει τεθεί σε εφαρμογή.

Η απόφαση αυτή, η οποία έγινε στην
αίθουσα των συνεδριάσεων, έγινε στην
πρωτεύουσα, σύμφωνα με την πρόταση
αυτή, όπως είναι γνωστό, έγινε δεκτή
και η απόφαση αυτή, όπως είναι γνωστό,
ήδη έχει τεθεί σε εφαρμογή.

Καμινάκης
[Circular stamp: ΒΥΛΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΚΑΤΑΝΟΜΗΣ ΕΡΓΩΝ]

Υπόδειξη της ποίσεως **I**

1914 19

Επιπέδον

Καί τίς ἐπιπέδον ἀποδείξαι ἀποδείξει ἰσότητάς τινος
καί ἐπιπέδον ἀποδείξει. Ἡ ἀποδείξις ἐπιπέδου ποί-
σε, πάλιν τῆς ὑποθέσεως ἀποδείξει, καί ἡ ἀποδείξις καί
ἀποδείξει καί ἀποδείξει ἀποδείξει καί ἀποδείξει ἀποδείξει.
Ἐπιπέδον καί ἀποδείξει ἀποδείξει καί ἀποδείξει ἀποδείξει.
ἀποδείξει ἀποδείξει ἀποδείξει καί ἀποδείξει ἀποδείξει.

Ἡ ἀποδείξις καί ἀποδείξει ἀποδείξει ἀποδείξει ἀποδείξει

Ἡ ἀποδείξις καί ἀποδείξει ἀποδείξει ἀποδείξει ἀποδείξει

Verabreichung Appoin, 15. Aug 1844
München.

А приказано мнѣ записать всѣмъ
роду и рожденію, въ тѣхъ приказахъ
наименованъхъ ниже.

Каждому приказному компетентно
приказано въ случаѣ прихода 5%
на приказномъ иудеюмъ, для от-
каза и поощренія и вознагражденія оди-
нажды, въ тѣхъ случаяхъ приказанъхъ по
судебнымъ распоряженіямъ.

Каждому приказному иудеюмъ
каждому приказному, для 10%, въ тѣхъ
случаяхъ, въ тѣхъ приказахъ, на
каждому приказному приказному и
показанъ.

Въ приказномъ, на 1. августа 1844
г. М. М. М.

 [Signature]

Extrait des Archives 18: 1794
Canton de Vaud

Monsieur le Ministre de l'Intérieur
J'ai l'honneur de vous adresser ci-joint
le rapport que vous m'avez demandé
par votre lettre du 10 courant. Ce rapport
concerne le projet de loi que j'ai l'honneur
de vous adresser en même temps. Je vous prie
de vouloir bien en faire l'usage que vous
jugerez convenable. Je suis, Monsieur le
Ministre, avec toute la haute estime que
je vous ai toujours eue, votre très humble
et très dévoué serviteur, J. G. de
Mandrest.

Extrait des Archives de l'Etat de Vaud
le 10 courant 1804

Le Ministre de l'Intérieur de Vaud

J. G. de Mandrest

Π Ι Ν Α Κ Ε Γ'.

*Ἐμφαίνων κατὰ πόλεις καὶ χωρία ἐγκαταστάσεως τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐν
Μακεδονίᾳ προσφύγων.*

Αὐτ. ἀριθμὸς	Ὄνομα πόλεως ἢ χωρίου	Ἀριθμὸς προσφύγων			
		Μερικὸς		Γενικὸς	
		Οἰκογενειῶν	Ἀτόμων	Οἰκογενειῶν	Ἀτόμων
Ἀνασελιτσης					
1	Ἀνασελίτσα	92	385		
2	Πλάζουμη	18	58		
3	Παρούσιον	8	32		
4	Τσοτύλιον	5	13		
5	Σέλιτσα	29	146		
6	Σιάτιστα	78	308	230	942
Βεργολας					
7	Καράτσαζλη	96	424		
8	Καστανιά	12	37		
9	Κάτω Κοπανός	8	33		
10	Νιζούσα	37	154		
11	Κάτω Λοζίτσα	11	43		
12	Γέσιωνη	5	21		
13	Μονὴ Ἀναργύρων	15	44		
14	Σάδινα	10	38		
15	Σταυρός	13	48		
16	Τραμιών	5	20	212	862
Ἐδέσσης (Βοδενῶν)					
17	Ἄρσεν	30	120		
18	Βοδενά	100	421		
19	Βήγγενη	30	98		
20	Δραγομάντζι	6	23		
21	Κάμενι	23	102		
22	Λοποχώριον	38	153		
23	Μπάνια	17	67		
24	Ὀστρόβον	17	64		
25	Πατσαρέσκιον	12	44		
26	Πράγνα	9	45		
27	Προφήτης Ἡλίας	61	235		
28	Ρίζοβον	9	27		
29	Σούμποςκον	32	137		
30	Τρέμπολιτς	24	82		
31	Φούστανη	5	30		
	Εἰς μεταφορὰν			413	1648
				855	3452

Πίνακας με τον αριθμό των προσφύγων που εγκαταστάθηκαν σε πόλεις και χωριά της Υποδιοίκησης Βέροιας. Πηγή: Υπουργεῖον Οικονομικῶν – Διεθθονσις Κτημάτων Κράτους, Ἐκθεσις περὶ τῶν ἐν Μακεδονίᾳ προσφύγων, Ἐκ τοῦ Ἐθνικοῦ Τυπογραφείου, Ἐν Αθήναις 1916.

ΠΙΝΑΞ Δ'.

Ἐμφαίνων κατὰ περιφερείας τὸ ὄνομα καὶ τὴν ιδιότητα τῶν χωριῶν,
ἐν οἷς ἐγκατεστάθησαν οἱ πρόσφυγες.

Ὅνομα καὶ ιδιότης χωρίου			
Κεφαλοχώρια	Δημόσια	Ἐγκαταλειμμένα	Ἰδιωτικὰ
ΑΝΑΣΕΛΙΤΣΗΣ			
Σιάτισσα Ἄνασελίτσα		Πλάζουμη Παρούσιον Τσοτύλιον Σέλιτσα	
ΒΕΡΡΟΙΑΣ			
Νίκουσα	Κάτω Κοπανός Κάτω Λοζίτσα Ρέσιανη Μονὴ Ἀναργύρων	Καράτσαλη Καστανιζὴ Σάδινα Σταυρός Ταραμῶν	
ΒΟΔΕΣΣΗΣ (Βοδενῶν)			
Βοδενὴ	Κάμενιζ	Ἄρσεν Βήγγενη Δραγουμάντζι Λιποχώριον Πράχια Ἄστρεβον Πατσαρέσκιον Προφήτης Ἡλίας Ρίζοβον Σούμποσκον Τρέμπολιτς Φούστανη	Μπάνια
ΓΕΝΝΙΤΣΩΝ			
Γενιτσᾶ	Ὀρμάνοβον Ράμελ	Βομίτσα Γουμέντζα Ἰσπερλιζ Καλύβια	Γοργόπη
ΓΡΕΒΕΝΩΝ			
Γρεβενὴ			5

Πίνακας με το ὄνομα και την ιδιότητα των χωριῶν που εγκαταστάθηκαν οι πρόσφυγες. Πηγή: Υπουργεῖον Οικονομικῶν – Διεύθυνσις Κτημάτων Κράτους, Ἐκθεσις περί των εν Μακεδονία προσφύγων, Εκ του Εθνικοῦ Τυπογραφείου, Εν Αθήναις 1916.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΠΡΟΣΩΡΙΝΗ ΚΥΒΕΡΝΗΣΙΣ

ΑΝΩΤΑΤΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ
ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΚΤΗΜΑΤΩΝ & ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ΑΠΟΙΚΙΣΜΟΥ

Αριθ. Πρωτ. 5997
Διεκ. 1297

Εν Θεσσαλονίκη τῆ 12 Ἀπριλίου 1917

Πρὸς

τὴν Ἀνωτάτην Διεύθυνσιν
Ἐθνικῆς Οἰκονομίας

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ἘΘΝΙΚΗΣ ΟἰΚΟΝΟΜΙΑΣ
13-4
1172
880 m

ΕΝΤΑΥΘΑ

Προκειμένου νὰ ἀνεγερθῶσιν εἰς τὸν ἐν τῇ περιφερείᾳ Βερροίας συνοικισμὸν Κάτω-Λοζίτσης 14 οἰκήματα τῶν κατ' αὐτὰς μετακνηθεισῶν ἐκεῖ 14 γεωργικῶν προσφυγικῶν οἰκογενειῶν, λαμβάνομεν τὴν τιμὴν, νὰ παρακαλέσωμεν ὑμᾶς ὡς εὐαρεστούμενος χορηγήσετε τὴν ἀπαιτουμένην ἄδειαν πρὸς ἐκκοπήν τῆς ἀναγκαίουσῆς πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ξυλείας ἐκ τοῦ δάσους "Καστανιά" οὗτινος κάτοχος τυγχάνει ὁ ἐκ Βερροίας Σελῦ Βέης, ἐνοικιαστῆς δὲ ὁ ἐκ τῆς αὐτῆς πόλεως Νικόλαος Ἀντωνιάδης.

Ὁ ΣΥΜΒΟΥΛΟΣ

Παυλὸς Καραγιάννης

B
13-4

Ἐγγραφο που απέστειλε ἡ Ἀνώτατη Διεύθυνση Δημοσίων Κτημάτων καὶ Ἐσωτερικοῦ Αποικισμοῦ τῆς Προσωρινῆς Κυβέρνησης πρὸς τὴν Ἀνώτατη Διεύθυνση Ἐθνικῆς Οἰκονομίας, με το οποίο του ζητᾶ νὰ χορηγηθεῖ ἄδεια γιὰ τὴν κοπή ξυλείας ἀπὸ τὸ δάσος τῆς Καστανιάς, γιὰ τὴν ἀνέγερση 14 οἰκημάτων προσφύγων στὸν συνοικισμὸ Κάτω Λοζίτσι τῆς περιφέρειας Βέροιας. Πηγή: ΓΑΚ ΗΜΑΘΙΑΣ.

ΑΝΩΤΑΤΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ
ΕΘΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

Εν Θεσσαλονίκη τῆ 20 Ἀπριλίου 1917

Ἀριθ. Πρωτ. 4727

Handwritten: 644
22-4-17

Handwritten: 4

Πρὸς τὸν
Δασάρχην Βεροίας

Handwritten: 2 1/2 κούβες
Νικόλαος Αντωνιάδης

Ἀποστέλλουτες ὑμῖν συνημμένως τὸ ὑπ' ἀριθ. 3997 ἐ.ε.
ἔγγραφο τῆς Ἀνωτάτης Διευθύνσεως Δημοσίων Κτημάτων καὶ Ἰσ-
τορικῶν Ἀποικισμοῦ παρακαλοῦμεν ὅπως ἐν συνευνοήσει μετὰ τῆς
αὐτοῦ Ἰποεπιτροπῆς ἐγκαταστάσεως Προσφύγων καθορίσητε τὸ ἀ-
ναγκαίου ποσὸν ξυλείας διὰ τὴν ἀνέγερσιν τῶν περὶ ὧν πρόχει-
ται προσφυγικῶν οἰκημάτων καὶ ἐπιτρέψητε τῇ συναινέσει τοῦ
ἐνοικιαστοῦ Ν. Ἀντωνιάδου τὴν ὑλοτομίαν αὐτῆς ἐκ τοῦ δάσους
Καστανιά, τῇ ὑποδείξει τῆς καθ' ὑμᾶς ὑπαρξίας καὶ κατοπινῶν προ-
σημάνσεως, κορητοῦντες εἰς τοὺς ὑποδειχθησομένους ὑπὸ τῆς εἰρη-
μῆς Ἰπιτροπῆς πρόσφυγας τὰς σχετικὰς ἀτελεῖς ἀδείας ὑλοτομί-
ας. Τὴν ἐκτέλεσιν τῆς παρούσης δέου νὰ ἀναφέρητε ἡμῖν σὺν τῇ
ὑποβολῇ καταστάσεως λεπτομεροῦς τῆς ἀπαιτηθησομένης ξυλείας
καὶ τῶν ὀνομάτων τῶν προσφύγων ἐπ' ὀνόματι τῶν ὁποίων εἰς ἐκδό-
θῶσιν αἱ σχετικαὶ ἀτελεῖς ἀδείαι.

Ὁ Σύμβουλος

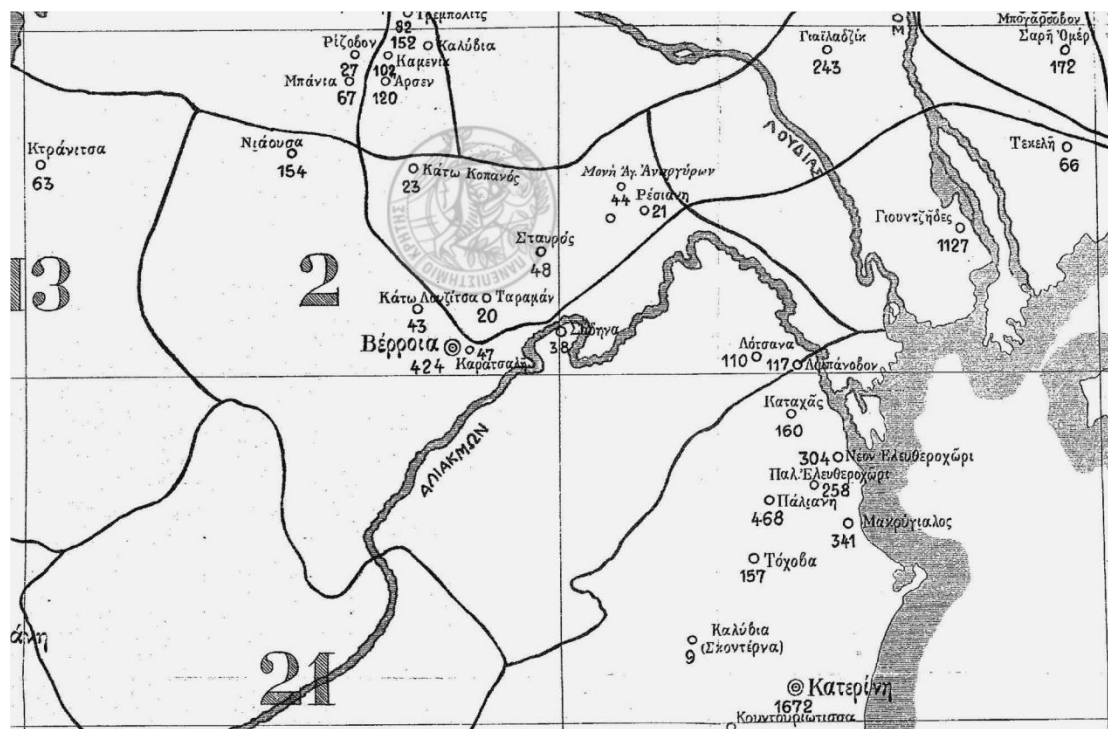
Handwritten signature of the Council member

Handwritten: ἐπισημῶς εἰλημῶς ἀδεια
25.4.17

15-6-17

Handwritten signature

Ἐγγραφο που απέστειλε ἡ Ἀνώτατη Διεύθυνση Ἐθνικῆς Οικονομίας πρὸς τὸν Δασάρχην Βεροίας, με τὸ ὁποῖο τοῦ ζητᾶ νὰ καθορίσει τὴν ποσότητα ξυλείας γιὰ τὴν ἀνέγερσιν οἰκημάτων προσφύγων καὶ νὰ ἐπιτρέψει στὸν ἐνοικιαστὴ Νικόλαο Ἀντωνιάδη τὴν ὑλοτομίαν ἀπὸ τὸ δάσος τῆς Καστανιάς. Πηγή: ΓΑΚ ΗΜΑΘΙΑΣ.

Ο χάρτης της Υποδιοίκησης Βέροιας με τον αριθμό των προσφύγων που εγκαταστάθηκαν στις πόλεις και τα χωριά της. Πηγή: Υπουργείον Οικονομικών – Διεύθυνσις Κτημάτων Κράτους, Έκθεσις περί των εν Μακεδονία προσφύγων, Εκ του Εθνικού Τυπογραφείου, Εν Αθήναις 1916.

Παρουσίαση της Βέροιας στον Πανελλήνιο Οδηγό του 1915.

ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟΣ ΟΔΗΓΟΣ

ΒΕΡ 1133

ΒΕΡΑΙΤΣΑ. Ἀποτελεῖ μέρος τῆς Κοινότητος «Σακαρέτσι» τῆς ἐπαρχίας Βάλτου τοῦ Νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας. Ἀπέχει ἀπὸ Μεσολογγίου ὄρ. 30. Κάτοικοι περὶ τοὺς 300.

ΒΕΡΖΟΒΑ. Κοινότης τῆς ἐπαρχίας Μαντινείας τοῦ Νομοῦ Ἀρκαδίας. Ἀπέχει ἀπὸ Τριπόλεως ὄρ. 2.50. Κάτοικοι περὶ τοὺς 1700.

Ἐπίσης Ἄστυν. Σταθμὸς, Ταχυδρ. Γραφεῖον, λειτουργεῖ Δημοτ. Σχολεῖον.

ΒΕΡΙΝΟΥ. Κοινότης τῆς ἐπαρχίας Πατρῶν τοῦ Νομοῦ Ἀχαΐας καὶ Ἡλίδος. Ἀπέχει ἀπὸ Πατρῶν ὄρ. 7.30', ἀπὸ Αἰγίου ὄρ. 3. Κάτοικοι περὶ τοὺς 370.

Ἐπίσης Ἄστυν. Σταθμὸς, Ταχυδρ. Γρα-

φεῖον, λειτουργεῖ Δημοτ. Σχολεῖον.

Πρόεδρος Κοινότητος. Παπαγιαννόπουλος Π. Δ.

ΒΕΡΙΣΤΙΑ. Ἀποτελεῖ μέρος τῆς Κοινότητος «Σαμπρίκι» τῆς ἐπαρχίας Τριφυλίας τοῦ Νομοῦ Μεσσηνίας. Ἀπέχει ἀπὸ Κυπαρισσίας ὄρ. 5. Κάτοικοι περὶ τοὺς 150.

ΒΕΡΝΑΡΔΕ-Ι-ΚΑ. Ἀποτελεῖ μέρος τῆς Κοινότητος «Ἅγιος Γεώργιος» (Ρίον) τῆς ἐπαρχίας Πατρῶν τοῦ Νομοῦ Ἀχαΐας καὶ Ἡλίδος. Ἀπέχει ἀπὸ Πατρῶν ὄρ. 2. Κάτοικοι περὶ τοὺς 170.

Ἀτμοκίνητον ἐλαιοτριβεῖον Χατζηγιωάννου Γ. Ἰατροί.—Καραγιάννης Γ.

ΒΕΡΡΟΙΑ

ΒΕΡΡΟΙΑ. Εἶνε εἰς τῶν ἀδαμάντων τῶν κοσμησάντων τὸν στέφανον τῆς δάφνης, ὃν ἀπεκόμισεν ἡ Ἑλλάς κατὰ τοὺς τελευταίους πολέμους. Κεῖται νοτιοδυτικῶς τῆς Θεσσαλονίκης καὶ εἰς ἀπόστασιν 65 χιλιομέτρων, μετὰ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Μοναστηρίου—Θεσσαλονίκης.

Ἡ περιφέρεια τῆς Βερροίας περιλαμβάνει περὶ τὰ 70 χωρία, ἐξ ὧν 69 Ἑλληνικά. Ἡ πόλις ἔχει πολλὰς ἐκκλησίας, ἀνερχομένας περὶ τὰς 65, ἐξ ὧν πολλὰ Βυζαντινὰ, ἔχει ὄφρολόγιον τοποθετημένον ἐπὶ βάσεων ἀρχαίων τειχῶν.

Τὸ ἔδαφος τῆς Βερροίας εἶνε γονιμώτατον, παράγον ἀφθονίαν δημητριακῶν καρπῶν, ὄσπρια, ὄρυζαν κλπ. Ἀλλὰ ἐκεῖνο τὸ ὅποιον δίδει πλοῦτον ἀφθονον εἰς τὴν περιφέρειαν ταύτην εἶνε ἡ κτηνοτροφία τῆς, ἡ ὁποία ἀποδίδει πολλὰ ἑκατομμύρια κατ' ἔτος.

ΑΡΧΑΙ

Δασορχεῖον. —Χατζόπουλος Γρηγ. Δασάρχης. Τσοῦνης Κωνστ., Δασοκόμος. Μιχαηλίδης Μιχ., Γραφεὺς Α' τάξ.

Δασοφύλακες.—Κοσινίδης Κωνστ., Κομισαλῆς Θεόδ., Μαμαράς Κωνστ., Μουρτζίνης Γεώργ., Πάσχας Κωνστ., Χατζῆ-Γουζούδα Δημ.

Δημαρχεῖον. —Χατζῆ-Ἀλῆ, Δήμαρχος. Εἰσαγγελία. —Ἀποστολάκης Δ., Εἰσαγγελεύς.

Ἐφορία. —Ἀλεβυζάκης Β. Α., Ἐφορος Ἱερεῖς. —Καλούδης Ἰακ. Μητρόπολις. —Ὁ Σεβ. Καλλίνικος, Μητροπολίτης.

Νομογεωπόνος. —Μακρῆς Ἄρ. Πρωτοδικεῖον. —Βαρδῆς Ἰωάν., Πρόεδρος.

Εἰσαγγελεύς. Ἀποστολάκης Δημ. Πρωτοδίκαι. Νικολίτσας Ἰω., Καλεμεράκης Ἰω., Στρατηγόπουλος Α.

Πίστας Χρ., Ἐμμ., Πάρεδρος. Παπαγεωργίου Ἄν., Γραμματεὺς.

Πταιματοδικεῖον. —Παπαπετρόπουλος Εὐστ., Πταιματοδίκης.

Σχολεῖα
Γυμνάσιον.—Γυμνασιάρχης Αὐξέντιος Α.

ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ Η ΑΝΑΤΟΛΗ

Γενικὸς Πρὶνκίπρ διὰ τὴν Μακεδονίαν

ΚΑΔΑΜΑΝΤΙΟΣ Μ. ΠΕΤΣΙΟΣ

Ἐν Θεσσαλονίκῃ.—Ὁδὸς Προκυμαίας.

Καθηγηταί· Βαφειάδης Δ. Δ., Γιλοντής Γ. Κ.
Γωγές Θ. Α.

Ἑλληνιστῶν. — Βασιλείου Δ., Θεοχάρης
Θ. Α., Καλαϊτζῆς Θ. Ι., Καντίης Α. Ν.,
Κανάκης Γ. Α., Μιχαηλίδης Γ., Ἑλληνοδι-
δάσκαλοι.

Δημοτικῶν. — Μίγδος Σ. Κ., Οἰζονόμου
Θ. Ι., Παπαγεωργίου Ν. Γ., Χατζηαντωνίου
Α. Χ.

Ταχυδρομειῶν. — Γιαννούλης Ι., Διευθυν-
τής.

Ἐπιτηδεύματα. — Ὑποθηκοφύλαξ

ΕΠΙΤΗΔΕΥΜΑΤΙΑΙ

Ἄλφρεμφοροι. — Κίρκος Α.

Ἀνθρακζέμφοροι. — Καράφυλος Ι., συνοιζ.
Ἄζαται.

Ἀρτοποιεῖα.

Ἀλέκου Γ., συνοιζ. Δεξιᾶς, Ἀμπατζίδης
Ι. Ι., συνοιζ. Τσαρσῆ, Βουργάρας Α. Κ.,
συνοιζ. Προφ. Ἡλιοῦ, Γκουντζιοπούλου Ι.,
συνοιζ. Ἀγ. Πατάτ., Γούναρη Δ. Δημ., συν.
Ἀγ. Ἰωάννου, Δημητριάδης Α., συν. Προφ.
Ἡλιοῦ, Ἐλευθεριάδης Ε. Π., συν. Ἀγ. Γε-
ωργίου, Ἐντίτ Χασάν, συνοιζ. Τσερμίν, Με-
ρίν Κ. συνοιζ. Προφ. Ἡλιοῦ, Μουστάκας Β.
Γ. συν. Μητροπόλεως, Ντακούλιας Α. Δ. συν.
Τσαρσῆ Μπασῆ, Παπαντωνίου Ε. Κ. συν. Ἀγ.
Ἰωάννου, Πατσιᾶ Β. Ν. συν. Δεξιᾶς, Σαμα-
ρά Ι. Κ., συν. Σινάν Βέη, Σιτσιάνη Στ. Ι.
συν. Δεξιᾶς, Τζελαλεδίν Σεφκέτ συν. Τσερμίν,
Χατζηανστασίου Χ., συν. Ἀγ. Γεωργίου,
Ψομάς Ι. Δ. συν. Ἀγ. Γεωργίου.

Βιβλιοπωλεῖα. — Γούναρη Ἰωάν., Μα-
δοζάη Ἀξαρία, Χατζηνικολάου Μ. Ι., συν.
Ἀγίου Πατάτ.

Δερματέμφοροι. — Δανὶδ Ἰούδα, συνοιζ.
Σοῦ Καπουσοῦ.

Δημοσιογράφοι. — Γαλανόπουλος Εἰδᾶγ.
Νιζ.

Διηγητῶν

Ἄντωνίου Μάρκος, Κάπτου Α., Κατσάμης
Φωτ., Κουσοῦδας Ι., Μάρζου Ι., Ταξινόπου-
λος Γ. Κ. συνοιζ. Ἀγ. Ἄντωνίου, Χατζηθω-
μᾶ Β., συνοιζ. Ἀγ. Ἄντωνίου, Χατζηδημῶς Γ.
Δικαστ. Κλητῆρ. Δασκαλόπουλος Ξεν.

Ἐργοστασιάρχων

Σεφερτζῆς Εὔαγ. Π., συνοιζ. Μητροπό-
λεως.

Χατζηνικολάου Θ. Μ., συνοιζ. Χρησοπη-
λαιωτίσης.

Ἐμποροί.

Ἀρδίτης Ι. Ἡλ., συνοιζ. Ἐβραϊκή.

Βαβούρας Γ. Ι., συνοιζ. Ταξιαρχῶν.

Θεμελῆς Γ. Α., συνοιζ. Ἀγ. Γεωργίου.

Ἰζέτ Βέης Ι. Γ., συνοιζ. Κυριωτίσης.

Καλογήρου Ν. Α., συνοιζ. Ἀγ. Πατάτ.

Καμπιτόγλου Μ. Π., συνοιζ. Ἀγ. Πατάτ.

Καμπιτόγλου Σ. Π., συνοιζ. Ἀγ. Πατάτ.

Καραγεωργίου Γ. Ι., συνοιζ. Ἀγ. Ἰωάννου.

Καραγεωργίου Α., συνοιζ. Προφ. Ἡλιοῦ.

Καραζωστής Α. Μ., συνοιζ. Ἀγ. Ἰωάννου.

Καρατζόγλου Κ. Α., συν. Μητροπόλεως.

Κούρης Α. Σ., συνοιζ. Μητροπόλεως.

Κουτορή Θ. Γ., συνοιζ. Χρησοπηλαιωτίσης.

Μαλουτάς Θ. Κ., συν. Μητροπόλ.

Μαμουτ Βέη Μ., συνοιζ. Σινάν Βέη.

Μιχαλοσάνας Α. Ι., συνοιζ. Μητροπ.

Μπουζίνης Δ. Σ., συνοιζ. Ροῦμη.

Παπαδόπουλος Ε.

Πιπᾶνο Γιουσοῦφ, συνοιζ. Ἐβραϊκή.

Πολυζοῖδης Κ. Δ., συνοιζ. Ἀγ. Νικολάου.

Σακελλαρίδης Σ.

Στόκος Χ. Ι., συνοιζ. Ἀγ. Πατάτ.

Τζάμπουρας Α. Ε., συνοιζ. Μητροπόλεως.

Τζιτζῆς Στ. Κ., συν. Ἀγ. Δημητρίου.

Τσιάμπουρας Ε. Ν., συνοιζ. Φανερωμ.

Τσιράκογλου Θ. Α., συνοιζ. Ἀγ. Νικολάου.

Φουσαλάς Ε. Α., συνοιζ. Ἀγ. Ἰωάννου.

Χανανῆς Μ.

Χατζηνικολάου Ι. Δ., συνοιζ. Χρησοπηλ.

Χατζηνικολάου Δ. Ι., συνοιζ. Ἀγ. Ἰωάννου.

Χατζηνικολάου Δ. Ν., συνοιζ. Ἀγ. Πατάτ.

Χρησοχόου Ι. Κ., συν. Ἀγ. Ἰωάννου.

Ψιφίτζα Κ. Μ., συνοιζ. Ἀγ. Γεωργίου.

Ἐστιατόρια. — «Βενιζέλος», Διευθ. Ἰδ.

Ἠαλάσζας Γ. καὶ Σια.

Ζαχαροπλάσται

Γιαννιῦ Α. Θ., συνοιζ. Δεξιᾶς.

Δημητρίου Παν., συνοιζ. Προφ. Ἡλιοῦ.

Διαμαντίδης Ἀθ., συνοιζ. Ἀζαταμᾶζ.

HABILLEZ-VOUS

DES PIEDS A LA TETE CHEZ

STEIN'S

SALONIQUE (PLACE DE LA LIBERTE)

- Ἰωαννίδης Γ. Γ., συνοικ. Ἀζαταμάχ.
 Μπούτζης Γ. Α., συνοικ. Ἀγ. Ἰωάννου.
 Μπογιατζῆς Β. Δ. συνοικ. Χρυσοσπηλ.
 Νιζοδημάπουλος Γ. Π., συνοικ. Προφ. Ἡλιοῦ.
 Παπαδόπουλος Θ. Γ., συνοικ. Ἀγ. Ἰωάννου.
 Περαιτῆς Γ. Α., συνοικ. Προφ. Ἡλιοῦ.
 Περδίκας Ἐμμ., συνοικ. Προφ. Ἡλιοῦ.
 Τσιανόπουλος Ε. Γ.
 Τζίδος Π. Δ., συνοικ. Ἀγ. Ἀντωνίου.
 Χατζῆ Γ. Γ., συνοικ. Μητροπόλεως.
 Ψαρρῆς Δ. Κ., συνοικ. Κυρωτίσσης.
 Ὁρολογῆς Ε. Ι., συνοικ. Μητροπόλεως.
 Ζωέμποροι. — Ἀμπτή Σαπινάρα Α., συν.
 Κεράλ Βέη.
 Μπετιβάνης Ι. Δ., συνοικία Ἀγ. Γεωργίου.
 Ἴατροί
 Ἀντωνιάδης Ν., συνοικ. Ἀγ. Ἰωάννου.
 Ἀντωνιάδης, συνοικ. Χρυσοσπηλιωτίσσης.
 Βελτιοῖδης Ε. Γ., συνοικ. Χρυσοσπηλ.
 Γούναρης Β., συνοικ. Μητροπόλεως.
 Ἰσιμολῆς Α. Δ., συνοικ. Ἀζαταμάχ.
 Κασσιμάτης Ι., συνοικ. Τσαρσῆ Μπασῆ.
 Καπίτογλου Β.
 Κατσαμάκος Α.
 Ἴερεῖς
 Πατὰ Θεόδωρος Γιομακόπουλος, συν. Δεξιῶς.
 Παπακαυφύδης Ἰακ.
 Πατὰ Χριστοδοῦλου.
 Χαρίτων Ἀκριβός, Παπαχαρίτων, συν. Ἀγίου
 Ἀντωνίου.
 Καθεζλοποιοί. — Μεσσαράνα Ἰσαάκ.
 Κατνέμποροι
 Βασσώφ Χ., Καραγεώργης Δ., Παπαδημιος
 Ε., Περδίκας Α., Σακελλαρίδης Σ., Χανα-
 νίας Μ.
 Καφενεῖα. — Βελτιοῖδης Α.
 Κτημάτια
 Γεμιτζόγλου Δ. Ι., συνοικ. Ἀγ. Πατάμ.
 Γεμιτζόγλου Ι. Α., συν. Ἀγ. Πατάμ.
 Ἐμμιανουήλ Ι., συνοικ. Μητροπόλεως.
 Κῦρος Κ. Κ., συν. Χρυσοσπηλ.
 Διμπανοβάλι Χασάν, Γιολάν Παλι.
 Μπαντοαλέξη Ν. Δ., Τσαρσί.
 Μπεγαδάν Ἀλῆ Ριζῆ, Μπάμ Τετιός.
 Μπομπολέντσας Ι. Κ., συνοικ. Ἀζαταμ.
 Νάτσικας Δ. Α., συνοικ. Ἀγ. Γεωργίου.
 Νάτσικας Ι. Α., συνοικ. Ἀγ. Γεωργίου.
 Νέστορας Γ. Δ., συν. Ἀζαταμ.
 Στίτσας Γ. Δ., συνοικ. Ἀγ. Γεωργίου.
 Τσονοπάλης Ε. Α., συν. Ἀγ. Ἀντωνίου.
 Χασάν, Χασάν, Σομιτάτι.
 Χατζῆ-Γῶγος Δ., Σουκαποῦ.
 Λιθοξόοι. — Μαριαρῆς Α. Γ., συνοικ.
 Μητροπόλεως.
 Νεωτερισμοί. — Καραγεωργίου Ἀναστ.
 Ξενοδόχοι.
 Βελτιοῖδης Α. Γ., συν. Μητροπόλ.
 Θεμελῆς Γεώργ.
 Θωμάς Ἀν. Ἰζέτ Βέης, συν. Κυρωτίσσης.
 Μιτελέκας Δ. Ν., συνοικ. Κυρωτίσσης.
 Μόκας Μ. Χ., συνοικ. Ἀγ. Πατάμ.
 Πάσχος Ἐμμ. Π.
 Σάιτας Ἰσμαήλ Ἀγῆ, συνοικ. Σινάν Βέη.
 Ὀδοντοῖατροί. — Χαϊτόλου Γρ. Χ., συν.
 Ἀγίας Ἀναστάσεως.
 Παντοπόλοι
 Ἀρματοβίτης Ε. Μ., συν. Τσαρσῆ Μπασῆ.
 Βλαχόπουλοι Ἀδελφοί.
 Γεωργιάδης Α. Σ.
 Γῶγος Μ. Α., συνοικ. Ταξιαρχῶν.
 Ζαφάρος Α.
 Καζαμπάκος Ἐμμ. καὶ Υἱοί.
 Λιγζέρας Ν.
 Μπλουγούρης Β.
 Παπαδήμας Ε.
 Παυλῆς Ἡλ. Π., συν. Ταξιαρχῶν.
 Στόκος Χ.
 Τσιανάκης Ε. Δ.
 Τσίκα Ἀδελφοί.
 Τσιτσελλῆς Μ., συνοικ. Ἀζαταμάχ.
 Ράπται
 Ἀντωνιάδης Ε. Κ.
 Βουτσῆς Δ. Ι., συν. Ταξιαρχῶν.
 Γαλάνης Α. Π., συν. Ἀγ. Ἰωάννου.
 Γαλανόπουλος Α. Π., συν. Ἀγ. Ἰωάννου.
 Γεωργιάδης Δ. Ε., συνοικ. Μητροπόλ.
 Γούτας Ε. Γ., συνοικ. Κυρωτίσσης.

ΗΛΕΚΤΡΟΚΙΝΗΤΟΝ ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΟΝ ΑΛΛΑΝΤΟΠΟΙΪΑΣ

Π. ΘΑΜΟΠΟΥΛΟΥ

153 Ἀθήναι Αἰόλου 153. | Ἀριθ. τηλ. 268

Ἐγκατάστασις ἐπὶ τῇ βάσει τῶν τελειότερων Ἐργοστασίων τῆς Εὐ-
 ρώπης. Ὅλα τὰ εἶδη τῶν ἀλλάντων εἰς ποιότητας καὶ τιμὰς ἀσυνα-
 γωνίστους. Πώλησις λιανικῶς καὶ χονδρικῶς.

Γωγόπουλος Σ., συνοικ. Τσαρσή Μπασή.
 Έμμανουήλ Γ. Α., συν. Ταξιαρχών.
 Καραμήτρος Γ. Δ., συν. Άγ. Γεωργίου.
 Αιμιρόπουλος Κ. Δ., συνοικ. Άγ. Αναργύρων.

Μανωλόπουλος Α. Ε., συν. Χρυσοπηλαιωτ.
 Μιχαήλ Ν. Α., συνοικ. Κυρωτίσσης.
 Μπαμπαλιώνας Ε. Θ., συνοικ. Δεξιιάς.
 Νιαζή Βεζία Έφένδη.

Σιουσένης Έμμ. Ν., συν. Κυρωτίσσης.
 Παλημαργιά Μ. Δ., συν. Ταξιαρχών.
 Στρονθάπουλος Χ. Γ., συν. Άγ. Ιωάννου.
 Στροφιόπουλος Γ. Γ., συν. Άγ. Ιωάννου.

Τσαούσης Άλκ. Τζαούσης.
 Χατζηγώγος Δ. Ν., συν. Άζαταμ.
 Τυροποιοί.

Μισοιάς Γ. Ν., συν. Ταξιαρχών.
 Μπέλλας Γ. Ι., συν. Ταξιαρχών.

Μποζίνης Στ., συνοικ. Ταξιαρχών.
 Τυπογραφεία. —Μαλούση Δημ.
 Συμβολαιογραφεία.

Καλαμιόνας Γ., Κρανιώτης Δ., Λακερδάς Α.,
 Μανωλίδης Κ. Χ., Τριαντόπουλος Γ. Χ.,
 Χακιοδής Γ.

Σωματεία
 Φιλόπτωχος Άδελφότης.
 Διηγορικός Σύλλογος.
 Έργά Μονή Άγίας Αναστάσεως, όπου τὰ
 Όρφανά Παπαφείου.
 Φωτογράφοι. —Παλαζάκου Ξενοφ.

ΒΕΡΡΟΙΑ. Άποτελεί μέρος της Κοινότητας
 «Βρόσθυνα» της επαρχίας Λακεδαίμονος του
 Νομού Λακωνίας. Άπέχει από Σπάρτης ώρ.
 6. Κάτοικοι περί τούς 30.

Ταμείον Βας τάξ. Ταμίας Βλάχος Γ.

ΒΕΡΣΙΤΣΙ. Κοινότης της επαρχίας Καλαβρύτων
 του νομού Άχαΐας και Ήλιδος. Άπέχει από
 Πατρών ώρ. 17, από Καλαβρύτων ώρ.
 7.30. Κάτοικοι περί τούς 520.

Ύπάρχει Άστυν. Σταθμός, Ταχυδρ. Γραφείον,
 λειτουργεί Δημοτ. Σχολείον.

Πρόεδρος Κοινότη. Σακελλαρόπουλος Σ. Π.

ΒΕΡΣΟΒΑ. Κοινότης της επαρχίας Αιγιαλείας

του Νομού Άχαΐας και Ήλιδος. Άπέχει από
 Πατρών ώρ. 16. Κάτοικοι περί τούς 420.

Ύπάρχει Άστυν. Σταθμός, Ταχυδρ. Γραφείον,
 λειτουργεί Δημοτ. Σχολείον.

Πρόεδρος Κοινότητος Παλαιολογόπουλος
 Ν. Παναγ.

Συμβολαιογράφος Μαρινόπουλος Βασ.

Παντοπόλης Γιαννόπουλος Ιωάν.

ΒΕΡΤΟΥΡΑ. Κοινότης της επαρχίας Χαλκιδίδος
 του Νομού Ευβοίας. Άπέχει από Χαλκίδος
 ώρ. 5. Κάτοικοι περί τούς 200.

Ύπάρχει Άστυν. Σταθμός, Ταχυδρ. Γραφείον,
 λειτουργεί Δημοτ. Σχολείον.

Πρόεδρος Κοινότητος Φλώκος Ι. Κ.

ΒΕΣΙΝΗ. Κοινότης της επαρχίας Καλαβρύτων
 του Νομού Άχαΐας και Ήλιδος. Άπέχει από
 Πατρών ώρ. 17, από Καλαβρύτων ώρ. 8. Κάτοικοι
 περί τούς 415.

Ύπάρχει Άστυν. Σταθμός, Ταχυδρ. Γραφείον,
 λειτουργεί Δημοτ. Σχολείον.

Πρόεδρος Κοινότητος Ζαφειρόπουλος Γ. Ν.

ΒΕΤΕΡΝΙΚΟΝ. Κοινότης της επαρχίας Τριγκάλων
 του Νομού Τριγκάλων. Άπέχει από
 Τριγκάλων ώρ. 13.30. Κάτοικοι περί τούς 310
 Ύπάρχει Άστυν. Σταθμός, Ταχυδρ. Γραφείον,
 λειτουργεί Δημοτ. Σχολείον.

ΒΕΤΟΛΙΣΤΑ. Κοινότης της επαρχίας Ναυπακτίας
 του Νομού Αιτωλίας και Άααρνανίας. Άπέχει από
 Μεσολογγίου ώρ. 17.30, από Ναυπάκτου
 ώρ. 9. Κάτοικοι περί τούς 600.

Ύπάρχει Άστυν. Σταθμός, Ταχυδρ. Γραφείον,
 λειτουργεί Δημοτ. Σχολείον.

Πρόεδρος Κοινότητος Τσακίλης Χρ.

ΒΕΤΟΨΙΣΤΑ. Κοινότης της επαρχίας Ναυπακτίας
 του Νομού Αιτωλίας και Άααρνανίας. Άπέχει από
 Μεσολογγίου ώρ. 17.30, από Ναυπάκτου
 ώρ. 6.30. Κάτοικοι περί τούς 430.

Ύπάρχει Άστυν. Σταθμός, Ταχυδρ. Γραφείον,
 λειτουργεί Δημοτ. Σχολείον.

Πρόεδρος Κοινότητος Λουκόπουλος Γρ. Γ.

ΣΟΚΟΛΑΤΑ & ΚΑΚΑΟ Δ. ΠΑΥΛΙΔΟΥ
 ΑΙΟΛΟΥ 111-ΑΘΗΝΑΙ

Παρουσίαση της Νάουσας στον Πανελλήνιο Οδηγό του 1915.

Ίατροί
 Ι. Ἀνδρουδάκης, Ἰάκ. Σταυρουλάκης, Γ. Φω-
 τάκης.

Συμβολαιογράφοι
 Σταῦρος Παττακός.

Υποθηκοφύλαξ
 Σταῦρος Παττακός.

Εἰς τὴν ἐπαρχίαν ταύτην κείται ἡ Μονὴ τῶν Ἀσωμάτων, παρασχούσα πολλάς ὑπηρεσίας ἐθνικάς. Ἐπίσης καὶ τὸ Βυζάνιον, ὁρεινὸν χωρίον, ἐκείθεν τῆς Ἰδης, ἐνθα ὑπάρχουσι καὶ αἰχολογικά μέρη.

ΝΕΧΑΛΗ. Ἀποτελεῖ μέρος τῆς Κοινότητος Μετεσεφῆ τῆς ἐπαρχίας καὶ τοῦ Νομοῦ Λαρίσης. Ἀπέχει ἀπὸ Λαρίσης ὄρ. 1, ἀπὸ Τοπουλάου ὄρ. 1. Κάτοικοι περὶ τοὺς 146.

ΝΗΓΡΙΤΗ. Κομόπολις γνωστὴ διὰ τὰ συμβάντα ἐκείσε κατὰ τὸν Ἑλληνοβουλγαρικὸν πόλεμον, τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης, κατοικουμένη ἀπὸ 2.500 κατοίκους χριστιανούς, ἔχουσα ἐκκλησίαν, σχολεῖα ἀρρένων καὶ θηλέων κλπ.

Ἀπέχει τῆς Θεσσαλονίκης ὄρ. 8 1/2 ὁδοποικίως.

Ἀστυνομικὸν Τμήμα
 Ταταράκης Ν., ἀνθυπασπ. Διευθυντής.

Εἰρηνοδίκειον
 Ἰούνας Σπ., Εἰρηνοδίκης.
 Δερλάκας Ἀγγ., Α' Γραμματεὺς.

Ίατροί
 Καρτάλης Ἐλ., Ὀλύμπιος Γ.

Συμβολαιογράφοι
 Σταματόπουλος.

ΝΗΑΡΙ. Ἀποτελεῖ μέρος τῆς Κοινότητος

Βανερῆ τῆς ἐπαρχίας καὶ τοῦ Νομοῦ Κερκύρας. Ἀπέχει ἀπὸ Κερκύρας ὄρ. —30'. Κάτοικοι περὶ τοὺς 167.

ΝΗΣΙ. Τῆς ἐπαρχίας καὶ τοῦ Νομοῦ Ρεθύμνης (Κρήτης). Ἀπέχει ἀπὸ Ρεθύμνης ὄρ. 4. 15', ἀπ' Ἀργυροπόλεως ὄρ. —45', ἀπὸ Ρενστίκων ὄρ. —45'. Κάτοικοι περὶ τοὺς 70.

ΝΗΣΙ. Τῆς ἐπαρχίας Κισάμου τοῦ Νομοῦ Χανίων (Κρήτης). Ἀπέχει ἀπὸ Χανίων ὄρ. 8.45', ἀπὸ Καστελλίου ὄρας 2.45'. Κάτοικοι περὶ τοὺς 85.

ΝΗΣΙΟΝ. Τῆς ἐπαρχίας Μυλοποτάμου τοῦ Νομοῦ Ρεθύμνης (Κρήτης). Ἀπέχει ἀπὸ Ρεθύμνης ὄρ. 7, ἀπὸ Γαράζου ὄρ. —15'. Κάτοικοι περὶ τοὺς 25.

ΝΗΣΙΤΣΑ. Κοινότης τῆς ἐπαρχίας, καὶ τοῦ Νομοῦ Ἀρτης. Ἀπέχει ἀπ' Ἀρτης ὄρ. 8, ἀπὸ Βουγαρελίου ὄρ. 5. Κάτοικοι περὶ τοὺς 610. Πρόεδρος Κοινότητος Ἀράτης Δημ. Ὑπάρχει Ἀστυνομ. Σταθμός, Ταχυδρομεῖον καὶ Δημοτ. Σχολεῖον.

ΝΙΑΜΑΤΑ. τῆς ἐπαρχίας καὶ τοῦ Νομοῦ Λαρίσης. Ἀπέχει ἀπὸ Λαρίσης ὄρ. 3, ἀπὸ Τοπουλάου ὄρ. 1.15'. Κάτοικοι περὶ τοὺς 68. Πρόεδρος Κοινότητος Βοβίλης Σ.

ΝΙΑΟΥ. Κοινότης τῆς ἐπαρχίας Βόλου τοῦ Νομοῦ Λαρίσης. Ἀπέχει ἀπὸ Βόλου ὄρ. 5, ἀπ' Νεοχωρίου ὄρ. 1, ἀπὸ Μηλεῶν ὄρ. 2. Κάτοικοι περὶ τοὺς 689. Πρόεδρος Κοινότητος Δημητρίου Εὐθ. Ι.

Ὑπάρχει ἄστυν. Σταθμός, Ταχυδρομεῖον καὶ Δημοτ. Σχολεῖον.

ΝΙΑΟΥΣΑ

Πρωτεύουσα τῆς ἐπαρχίας Βεργοῖας τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης.

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΠΟΨΙΣ

Δυτικῶς τῆς Θεσσαλονίκης εἰς ἀπόστασιν 80 περίπου χιλιομέτρων κείται ἡ ἱστορικὴ πόλις

Νιάουσα ἐπὶ ὀρεινῆς τοποθεσίας ἀπὸ τῆς ὁποίας ὡς πανόραμα ἐκτείνεται ἡ θέα τῆς ἱστορικῆς πεδινῆς ἐξικνουμένου μέχρι Θεσσαλονίκης. Ἡ Νιάουσα εἶνε ἡ κατ' ἐξοχὴν πόλις τῶν ὑδάτων διαρρο-

ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΣ Μ. ΠΕΤΣΙΟΣ

ΑΣΦΑΛΕΙΑΙ-ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΕΙΑΙ
 — ΕΙΣΑΓΩΓΗ — ΕΞΑΓΩΓΗ —
 Ὀδὸς Προκυμαίας ἐν Θεσσαλονίκῃ

μένη υπό του εις ώραίαν απόστασιν ηγαζόντος ποταμού 'Αραπίτης της οποίας τὰ μέλανα ρεῖθρα ὀρηκτικῶς κυλιόμενα πρὸς τὴν πεδιάδα σχηματίζουσι πολιερῆτους καταρράκτας ἐκ τῶν ὁποίων μέρος μόνον οἱ φιλοπόροδοι κάτοικοι ὑπεδούλωσαν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν ὑδρομύλων, ὑδροκοπάνων καὶ ἄλλων ἐργαστασίων ἀπασχολούντων ἑκατοντάδας ἐργατικῶν χειρῶν.

Ἡ Νιάουσα κατοικεῖται ὑπὸ ὑπερδεκακισχιλίων κατοίκων, ἐξ ὧν τὰ 93 000 εἰσι γνήσιοι Ἕλληνες ποιλιτοτρόπως ἀγωνισθέντες ὑπὲρ τοῦ ἔθνικου ἰδεώδους.

Ἐἶνε ἔδρα Εἰρηνοδικείου, ὁ δὲ δήμαρχος αὐτῆς καὶ ἐπὶ τῆς τουρκοκρατίας ἀκόμη ἦτο ἀνεκὰθεν Ἕλλην. Οἱ κάτοικοι τῆς Νιαούσης εἶνε φιλόπονοι καὶ καταγίνονται κυρίως εἰς τὴν ἀμπελοργίαν καλλιεργούντες ὑπὲρ τὰς 4000 στρέμματα ἀμπελώνων, ἀποδίδοντας ἑτησίως περὶ τὰς 800.000 ὀκάδας τοῦ γνωστοῦ ἀνά τὴν Μακεδονίαν καὶ αὐτὴν τὴν Αἴγυπτον πεφημισμένου οἴνου. Ἐκ παραλλήλου πρὸς τὴν ἀμπελοργίαν οἱ Νιαουσαῖοι καταγίνονται καὶ περὶ τὴν σηροτροφίαν, παράγοντες κατὰ μέσον ὄρον 50,000 ὀκάδας κουκουλιῶν, ὡς καὶ εἰς τὴν γεωργίαν, ἧς ἡ παραγωγή ἀνέρχεται εἰς 150,000 ὀκάδας δημητριακῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων τὴν πρώτην θέσιν κατέχει ὁ ἀραβόσιτος.

Ἡ Ἕλληνικὴ κοινότης διοικεῖται ὑπὸ διακοῦς ἀντιπροσωπείας ἀποτελουμένης ἐκ 16 ἑνοριακῶν ἀντιπροσώπων, 4 δημογερόντων, 4 ἐπιτρόπων τῶν ἐκκλησιῶν καὶ 3 ἐφόρων τῶν σχολείων.

Κατὰ τὰς Κυριακὰς καὶ ἑορτὰς λειτουργοῦσι 4 ἐκκλησίαι ἐντὸς τῆς πόλεως καὶ μία ἐκτὸς κειμένη εἰς μικρὰν ἀπὸ τοῦ κέντρου ἀπόστασιν. Πλὴν τούτων ὑπάρχουσι τρία παρεκκλήσια ἐντὸς τῆς πόλεως καὶ τρία ἐκτὸς λειτουργοῦντα ἐκτάκτως. Δέκα ἱερεῖς διατελοῦσιν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῶν ναῶν τούτων. Ἐδρα ἐπισκοπῆς εἶνε ἡ Βερόσια, ἀντιπρόσωπος δὲ τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Βεροῖας Καλλινίκου εἶνε ὁ ἀρχιερατικός Ἐπίτροπος Οἰκονόμου Νεόφυτος. Ἡ Νιάουσα, δυνάμει Συνδικτικῆς ἀποφάσεως ἔχει ἴδιον πνευματικὸν καὶ Μικτὸν Ἐκκλησιαστικὸν Δικαστήριον ἰσοβάθμιον τοῦ ἐν Βεροῖαι, καὶ μέλη τοῦ μὲν πνευματικοῦ Δικαστηρίου εἶνε ὁ Ἄρχιερα. Ἐπίτροπος, ὡς πρόεδρος, ἐν ἀπουσίᾳ τοῦ Μητροπολίτου, ὁ Οἰκονόμος Νικόλαος, ὁ Παπαναστάσιος Λώλας καὶ ὁ Παπαδημήτριος Παταβασιλείου, τοῦ δὲ μικτοῦ οἱ 4 δημογέροντες.

Ἡ πόλις Νιάουσα διατηροῦσα καὶ κατὰ τοὺς μαύρους καὶ σκοτεινοὺς χρόνους τῆς δουλείας καὶ πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως καὶ μετ' αὐτὴν ἀχμαῖα σχολεῖα συντηρεῖ ἤδη σχολὴν τῶν ἀγρένων μὲ 9 τάξεις, παρθεναγωγεῖον πεντατάξιον καὶ νηπιαγωγεῖον.

Ἐἰς τὰ σχολεῖα τῆς Νιαούσης φοιτῶσι μαθηταὶ περὶ τοὺς χιλίους. Συντηροῦνται δὲ ταῦτα κατὰ τὸ πλεῖστον ἐκ τῶν ἐσόδων τῶν ἐκκλησιῶν ὡς καὶ ἐκ μικρῶν ἄλλων εἰσφορῶν τῶν πολιτῶν ἐπὶ τῇ βάσει τῆς παραγωγῆς των. Τὸ σύνολον τῆς δαπάνης ἀνέρχεται εἰς 800 περίπου λίρας Ὀθωμανικὰς.

Ἡ τουρκικὴ κοινότης Νιαούσης ἀποτελεῖται ἐκ 200 σχεδὸν οἰκογενειῶν ἀσχολουμένων εἰς τὴν γεωργίαν καὶ ὑλοτομίαν. Ἐξ αὐτῶν ὀλίγοι μετανάστευσαν.

Ἡ Νιάουσα ἐκέκτητο μεγάλας ἐκτάσεις δασῶν, ἀλλ' ἡ πλεονεξία τῶν ἰσχυρῶν γειτόνων, συνεργουσῶν καὶ τῶν τουρκικῶν ἀρχῶν, τῆς τὰ ἀφῆρσε.

Κατὰ τὸν τελευταῖον ἀπελευθερωτικὸν ἀγῶνα κατελήφθη αὐθημερὸν μετὰ τῆς Βεροῖας ὑπὸ τοῦ Ἕλληνικοῦ στρατοῦ τῇ 17ῃ Ὀκτωβρίου 1912, δέον ὅμως νὰ σημειωθῇ ὅτι μόλις ἐπληροφρήθησαν τὴν προσέγγισιν τοῦ Ἕλληνικοῦ στρατοῦ, πρὸς μεγάλην τιμὴν τῶν γενναίων αὐτῆς κατοίκων, οὗτοι δὲν ἔσχον τὴν ὑπομονὴν νὰ ἀναμείνωσι τὴν κατάληψιν τῆς πόλεως των ὑπὸ τούτου, ἀλλ' ἀμέσως καταλύσαντες τὰς τουρκικὰς ἀρχὰς ἐκήρυξαν τὴν μετὰ τῆς Ἑλλάδος ἔνωσιν.

Κατὰ τὸν τελευταῖον ἀπελευθερωτικὸν ἀγῶνα κατελήφθη αὐθημερὸν μετὰ τῆς Βεροῖας ὑπὸ τοῦ Ἕλληνικοῦ στρατοῦ τῇ 17ῃ Ὀκτωβρίου 1912, δέον ὅμως νὰ σημειωθῇ ὅτι μόλις ἐπληροφρήθησαν τὴν προσέγγισιν τοῦ Ἕλληνικοῦ στρατοῦ, πρὸς μεγάλην τιμὴν τῶν γενναίων αὐτῆς κατοίκων, οὗτοι δὲν ἔσχον τὴν ὑπομονὴν νὰ ἀναμείνωσι τὴν κατάληψιν τῆς πόλεως των ὑπὸ τούτου, ἀλλ' ἀμέσως καταλύσαντες τὰς τουρκικὰς ἀρχὰς ἐκήρυξαν τὴν μετὰ τῆς Ἑλλάδος ἔνωσιν.

ΑΡΧΑΙ.— ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΑΙ ΔΗΜΟΤ.
ΙΔΡΥΜΑΤΑ

Δημαρχία
Περδικάρης Γρηγ. Δήμαρχος.

ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΣ Μ. ΠΕΤΣΙΟΣ

ΑΣΦΑΛΕΙΑΙ = ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΕΙΑΙ

— ΕΙΣΑΓΩΓΗ — ΕΞΑΓΩΓΗ —

Ἐδὸς Προκυμίας ἐν Θεσσαλονίκῃ

Ἐκκλησιαστικά ἄρχαί
 Οἰκονόμος Νεόφυτος, Ἀρχιερατ. Ἐπίτροπος.
 Μιστὸν Ἐκκλησ. Δικαστήριον
 Δημογέροντες. — Μαλούσης Κ., Μπέλλης Διαμ.,
 Παπαγιάννης Γεώργ., Χατζηδημητρίου Θ.

ΣΧΟΛΕΙΑ

Ἀρρεναγωγεῖον
 Στουγιαννάκης Εὐστ., Διευθυντής.
 Διδάσκαλοι
 Βαϊνανίδης Νικ., Γκιουλέας Θ., Δημητριάδης
 Κ., Θεολόγος Γ., Μιχαηλίδης Β., Μπερόσου
 Νικ., Οἰκονόμου Π., Χωνοῦ Σ.
 Παρθενγωγεῖον
 Ἐρρίκου Εὐφημία, Διευθύντρια
 Διδασκάλισσαι Ἀθανασιάδου Μαρ., Ἀλεξάν-
 δρου Μαρία, Εὐθυμίου Μαρία, Κόμνη Ἐλένη,
 Στουγιαννάκη Αἰσατ.
 Ἑλλην. Σχολεῖον
 Ἑλληνοδιδάσκαλου Θεολόγος Γ., Μιχαηλίδης
 Βασ.
 Σύνδεσμοι καὶ Σωματεῖα
 «Γεωργική Ἐνωσις». Πρόεδρος Κ. Λιμνίδης.
 «Ἐργατικὸν Γμῆμα». Πρόεδρος Γ. Γκούδας.
 Λαϊκὸς «Ὁ Ἅγιος Δημήτριος». Πρόεδρος Δ. Χα-
 τζηδημητρίου.
 «Φιλοπόροδος Ἀδελφότης τῶν Κυριῶν». Πρό-
 δρος Μ. Χριστίδου.
 Ἀδελφότης «Ὁ Εὐαγγελισμὸς».
 Ἀδελφότης «Ἐλεήμων».
 «Ἀδελφότης τῶν Φιλιανηγοστών».
 Συντεχνία
 Συντεχνία τῶν Βαρελοποιῶν.
 » Γεωργῶν.
 » Ἰχθυοπωλῶν.
 » Κρεοπωλῶν.
 » Κλαδευτῶν.
 » Τεκτόνων.
 » Ὑποδηματοποιῶν.

ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΑΙ

Ἀλευροπῶλαι καὶ γεννηματέμποροι
 Δανδάνης Γ., Μυλωνᾶς Θ., Τουσιάδης Στέφ.

Ἀρτοποιοὶ
 Βίγγλος Κ., Γαλανὸς Κ., Γαλανὸς Στ., Ζαμπά-
 ζας Ἀλέξ., Λίτης Τρύφ., Παπῆς Δ., Τσίφος
 Δ., Σιώνης Δ., Φασούλας Κ.
 Ἀτμόμυλοι
 Λόγγου, Κιφτζί καὶ Τουρκάλη, Μπέλλη Α., Μπέ-
 λη Δ.
 Γαιοστήμονες
 Γιαμιλῆς Γ., Κοζζίνου Ἀδελ., Μαρκοβίτου Ἀ-
 δελφοὶ Μ., Τζιμήτου Ἀδελ., Χατζηδημητρί-
 ου Ἀδελ.
 Ἀγοματέμποροι
 Νικολάου Εὐάγγ. (ἀκατεργάστων).
 Παπακώστας Κ. (ἀκατεργάστων).
 Τρόμπιζας Δ. (κατεργασμένων).
 Διηγήτορι
 Παπαδόπουλος Κ.
 Ἐμπορορράβια
 Ἀρνῆς καὶ Παπαλώλας, Ἑλληνας Χρ., Καρα-
 γιαννόπουλος Ι., Οἰκονομίδης Ἀριστ., Παπα-
 ζωνσταντίνου Ἀδελ.
 Ἐμποροὶ Κουζουλίων
 Βαϊνανίδης Ν., Καραμπέλλος Α., Λογγὸς Γ.,
 Μπέλλης Α., Μπουτάρης Γ., Παπαγιάννη Ἀ-
 δελφοὶ, Παπακώστας Κ., Πετρίδης Γ., Σιώ-
 νης Κ., Χατζηδημητρίου Α., Χατζηνώτας Δ.
 Ἐστιατόρια
 Λάλα Α., Οἰκονόμου Ἀντ., Σακαλά Ι.
 Ζαχαροπλαστεία
 Λαφίδης Α., Παπαζωῆστου Θ., Τέμας Α.
 Ἴατροὶ
 Κατοῆς Ἀθαν., Μπέρσος Ν., Πετρίδης Γρ.,
 Χατζηδημητρίου Θ.
 Καφενεῖα
 «Ἀἴγυπτος», Γ. Δάση, Γ. Μήτα, «Ὁμόνοια»,
 «Ὀλύμπια», «Παράδεισος», «Πλατείας Ἡ-
 ρῶν».
 Κουρεία
 Ἀβδούλ, Γκίγκα Κ., Πάντσιου Γ., Πέππα Π.,
 Σισμαδίν, Τσικατέκου Ι., Φεράτ.
 Νηματουργεῖα
 Γκούτα Α. καὶ Κ., ἀδελφοὶ, Λόγγου καὶ Τουρ-
 κάλη, Μπέλλη, Τσίτση καὶ Σια.
 Ξενοδοχεῖα
 Δάση Γ., Μπέρσου Θ.

Συλέμποροι

Δανδάνη Γ., Λόγγου Γ., Περισοράτη Κ. καί
Σια.

Οινέμποροι

Βαϊνανίδης Ν., Δάρης Π., Λούση Μ., Μπου-
τάρη 'Αδελ., Μώζιου 'Αδελφοί, Σπητιάνου
'Αδελφοί, Χατζηδημητρίου Α.

Παντοπόλαι

'Αγγελάκης Κ., 'Αγγελάκης 'Αγγ., 'Αλδάκου
Γ., 'Αρνής Γ., 'Αρνής Κ., Βαβάτσος Γ.,
Γουσόπουλος Ν., Διαμάντης Κ., Δραγουμάνος
Χρ., Καπετάνου 'Αδελ., Καραδολλάμα 'Αδ.,
Καραμπέλιος Α., Καρατόσλης Ι., Κοζάνου
'Αδελφοί, Κολτσάκης Π., Κολτσιάκης Χρ.,
Κουζούλου Ι., Κράλη 'Αδελ., Λάπας Στέφ.,
Λιάζου Κ., Μίσκος Γρ., Μήτας Θ. Κ., Μούγ-
ζοη Κ., Μπέρος Διαμ., Μούρτζιου 'Αδελ.,
Μπίλης Α., Μπίλας Ι., Μπίλης Δ., Μπίλη 'Α-
δελφοί Δ., Μπέρος Ι., Μπίρης Γ., Μπακρέ-
στου Γρ., Μώζιου 'Αδελ., Ξανθίδης Στ., Πα-
παϊωάννου Γ., Πειλβάνος Δ., Πεχλιβάνου 'Α-
δελφοί Ν., Πλησιάδης Δ., Σαμαράς Γρ., Τό-
μης 'Αναστ., Τρούπινα Κ., Τσιζιτίου Α.,
Τσιζιτίου Γ., Χαρούλης Π., Χατζηνώτας Δ.

Παραγγελιοδόχοι

Αμνιδάς Κ. Ι., Χρηστίδης Ν.

Πρακτορ. 'Εφημεριδίων

Μαροζοβίτσης Κωνστ.

Ράπτα έγχρωμίων

Βλάχος Δ., Γιαννιώτης Γ., Γιαγρούλας Λύσ.,
Γούρκος Ι., Δαλιανάς Χρ., Διαμαντής Δ.,
Κόζκινος Γ., Μυλωνάς Φ., Τριζίος Γρ.

σησαμοτριβεΐα

Μπέρσου Γρ., Νικολάου Ευάγγ., Πλιατσούκα 'Α-
δελφοί, Χατζηνότα Δ., Χρηστίδης Δ.

Τραπέζιται

Κούλης Γ., Λόγγου Γ., Πλιατσούκα Γ.

'Υδρομίλοι

Λόγγου καί Τουρπάλη, Ματθαίου Χρ.

'Υποδηματοποιοί

Δανδάνης Κ., Ζαχαράκης Ν., Κάλη 'Αδελ.,
Καρδογιάννης Ι., Κρομυδούσης Σ., Μπιγλι-
αίρη 'Αδελ., Πανάς Δ., Πλαμούσκας Ν., Ρο-
βέτης Κ., Σαράτσης 'Αργ., Σουρουλιάντας.

'Υφαντήρια

'Υφαντήρια «'Ερια», 'Υφαντήρια Λαναρά Πε-
χλιβάνου.

'Υφασματοπόλαι

Γούναρη Θεοδ. Μ., Μαργαρίτου Κ., Μισορλή
Π., Μπουτάρη Γ., Πλιατσούκα 'Αδελ., Τσί-
τη 'Αδελφοί.

Φαρμακεία

'Αρνή Φ., Παπαγιάννη Γ.

ΝΙΑΤΑ. Κοινότης τῆς ἐπαρχίας 'Επιδάουρου
Λιμηρᾶς τοῦ Νομοῦ Λακωνίας. 'Απέχει ἀπὸ
Σπάρτης ὥρ. 10, ἀπ' 'Αθηδίας ὥρ. 1, ἀπὸ Μο-

ΚΑΜΠΑΣ ΚΟΝΙΑΚ ΟΙΝΟΙ

Θέλετε Δελτάρια τῶν δύο ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΠΟΛΕΜΩΝ ; Θὰ εὑρητε
μόνον στοῦ

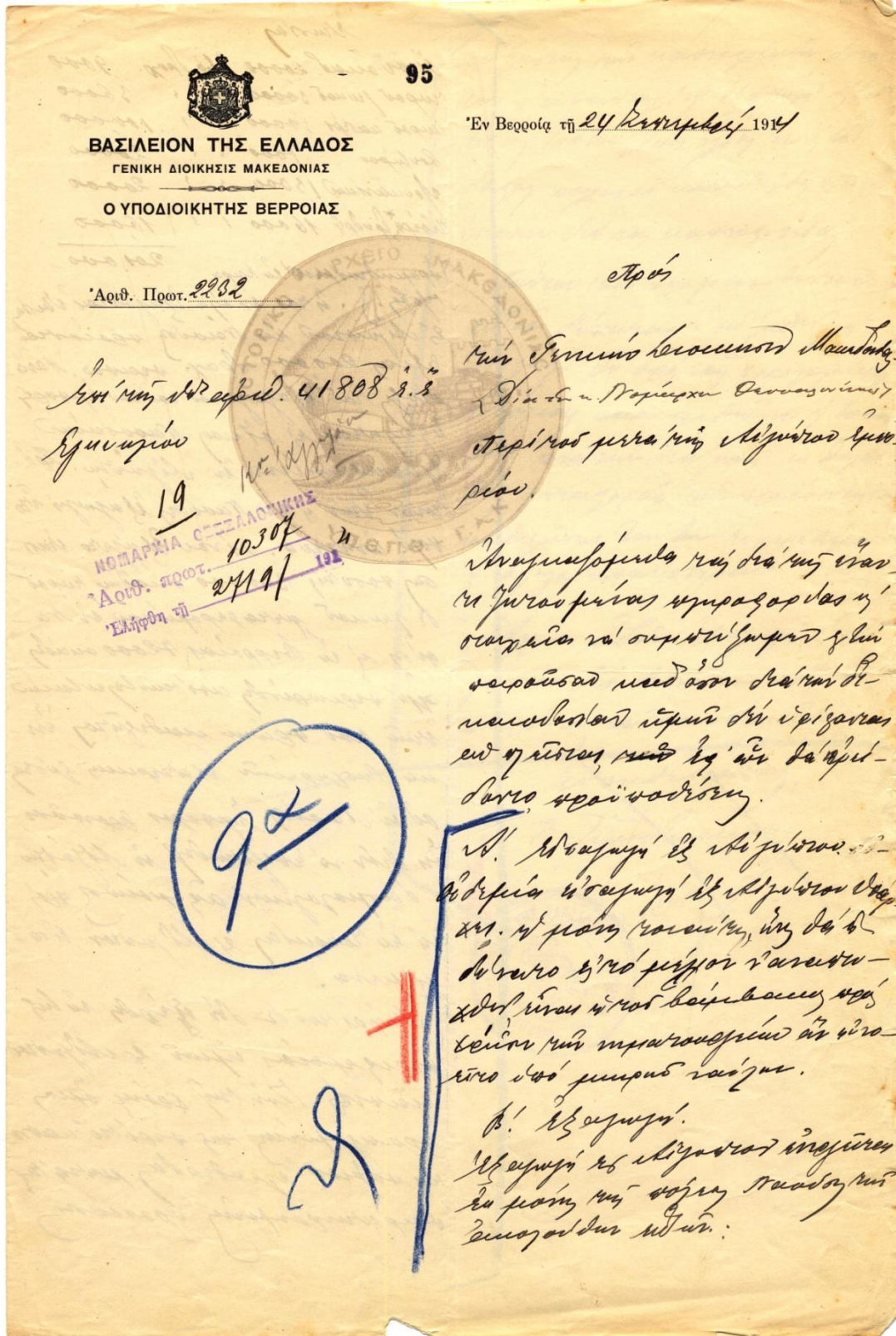
ΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΥ

Πώλησις ΔΙΑΝΙΚΩΣ καὶ ΧΟΝΔΡΙΚΩΣ
Αἰόλου—Κάτωθεν Ταχυδρομείου ΑΘΗΝΑΙ

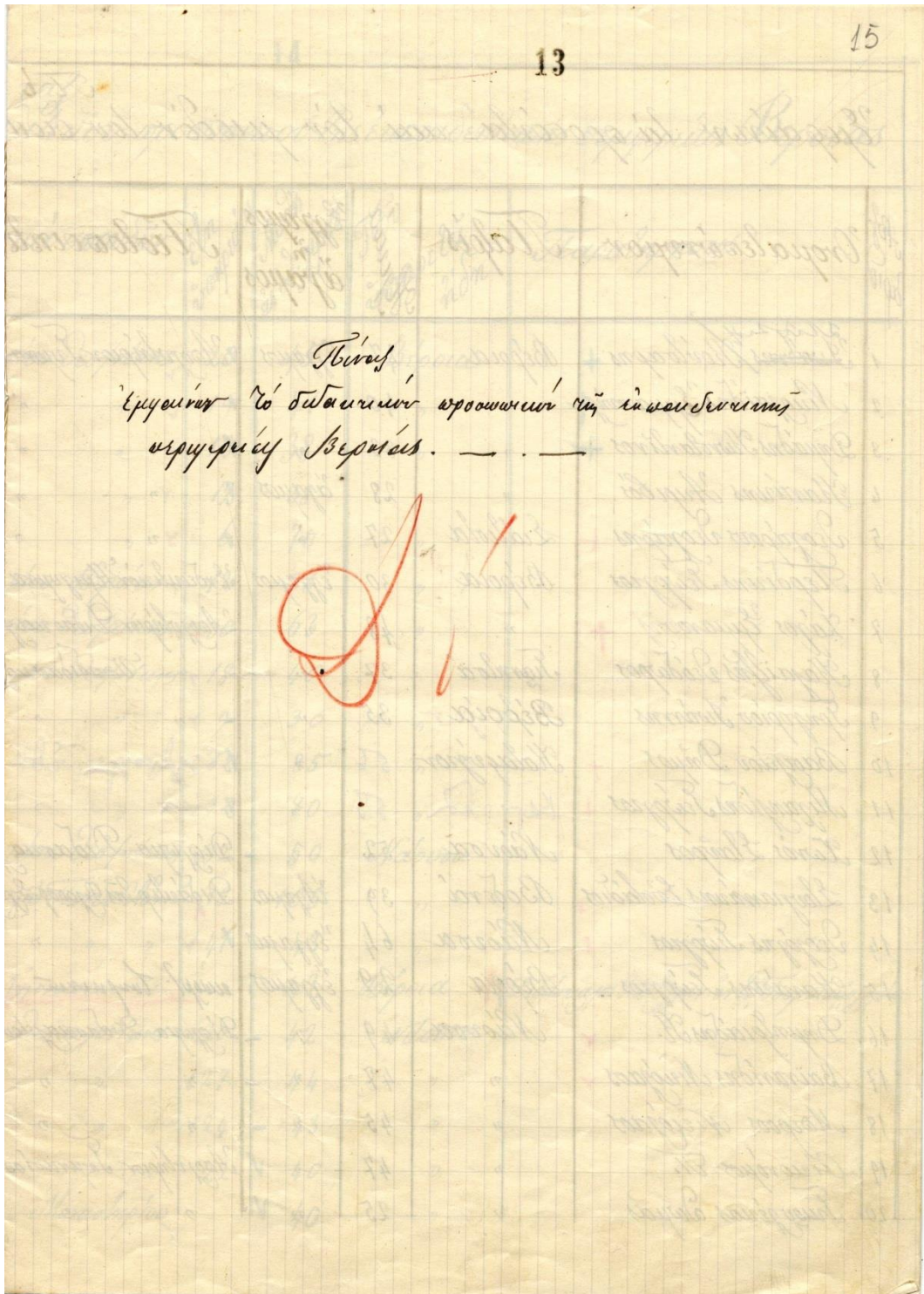
ΣΟΚΟΛΑΤΑ & ΚΑΚΑΟ Δ. ΠΑΥΛΙΔΟΥ

ΑΙΟΛΟΥ 111—ΑΘΗΝΑΙ

Το έγγραφο που απέστειλε στις 24 Σεπτεμβρίου 1914 ο Υποδιοικητής της Βέροιας προς τη Γενική Διοίκηση Μακεδονίας με θέμα: «Περί του μετά της Αιγύπτου εμπόριον». Πηγή: Γ.Α.Κ. Ιστορικό Αρχείο Μακεδονίας.

Παρουσίαση του πίνακα του διδακτικού προσωπικού της εκπαιδευτικής περιφέρειας Βέροιας. Πηγή: Γ.Α.Κ. Ιστορικό Αρχείο Μακεδονίας.

Εγκαίνια τα εσοδικά των λωγμωτών των ενοικιαστών της επαρχίας Βεργίας

№	Όνομα ενοικιαστή	Ταξίς	Αριθμ. αγρού	Τύπος αγρού	Τιμολογία ενοικίου	Ποσ. ενοικίου	Μηνιαίο ενοίκιο	Ποσ. ενοικίου	Ταξίς
1	Μακάριος Νικολάου	Βεργία	47	εργασιμ	Καλαμπόκιον Τριαντάφυλλον	20	45	Βεργία	
2	Νικολάου Εγγονίου	"	40	"	"	19	41	"	
3	Διονύσιος Νικολάου	"	33	"	"	13	38	"	
4	Νικολάου Αγγέλου	"	28	εργασιμ	"	12	38	"	
5	Νικολάου Νικολάου	Σαλμίδα	27	"	"	6	20	"	
6	Νικολάου Νικολάου	Βεργία	30	εργασιμ	Ενοικιαστών Αγγελοφύλων	12	36	"	
7	Νικολάου Εγγονίου	"	48	"	Καλαμπόκιον Τριαντάφυλλον	30	63	"	
8	Νικολάου Νικολάου	Σαλμίδα	37	"	Νεοενοικιαστών	18	40	"	
9	Νικολάου Νικολάου	Βεργία	35	"	"	9	30	"	
10	Νικολάου Νικολάου	Καλαμπόκιον	57	"	"	28	85	"	
11	Νικολάου Νικολάου	Βεργία	55	"	"	38	70	"	
12	Νικολάου Νικολάου	Νάουρα	52	"	Νεοενοικιαστών	32	50	Νάουρα	
13	Νικολάου Νικολάου	Νάουρα	39	εργασιμ	Νεοενοικιαστών	15	105	"	
14	Νικολάου Νικολάου	Νάουρα	64	εργασιμ	"	41	43	"	
15	Νικολάου Νικολάου	Βεργία	29	εργασιμ	Νεοενοικιαστών	42	42	Βεργία	
16	Νικολάου Νικολάου	Νάουρα	49	"	Νεοενοικιαστών	30	42	Νάουρα	
17	Νικολάου Νικολάου	"	47	"	"	27	44	"	
18	Νικολάου Νικολάου	"	45	"	"	24	43	"	
19	Νικολάου Νικολάου	"	42	"	Καλαμπόκιον Τριαντάφυλλον	22	40	"	
20	Νικολάου Νικολάου	"	25	"	Νεοενοικιαστών	40	40	"	

№	Όνομα ενοικιαστή	Ταξίς	Αριθμ. αγρού	Τύπος αγρού	Τιμολογία ενοικίου	Ποσ. ενοικίου	Μηνιαίο ενοίκιο	Ποσ. ενοικίου	Ταξίς
21	Νικολάου Νικολάου	Νάουρα	53	εργασιμ	Καλαμπόκιον Τριαντάφυλλον	30	39	Νάουρα	
22	Νικολάου Νικολάου	Βεργία	38	εργασιμ	"	23	41	Βεργία	
23	Νικολάου Νικολάου	Βεργία	19	"	Νεοενοικιαστών	1	35	"	
24	Νικολάου Νικολάου	"	28	"	Νεοενοικιαστών	11	32	"	
25	Νικολάου Νικολάου	"	22	"	"	3	21	"	
26	Νικολάου Νικολάου	"	22	"	"	4	22	"	
27	Νικολάου Νικολάου	"	21	"	"	3	21	"	
28	Νικολάου Νικολάου	"	22	"	"	4	23	"	
29	Νικολάου Νικολάου	"	22	"	Νεοενοικιαστών	3	20	"	
30	Νικολάου Νικολάου	"	38	"	Ενοικιαστών	27	30	"	
31	Νικολάου Νικολάου	"	40	"	"	29	20	"	
32	Νικολάου Νικολάου	"	28	"	"	11	25	Τριαντάφυλλον	
33	Νικολάου Νικολάου	Βεργία	30	"	Καλαμπόκιον Τριαντάφυλλον	13	33	Βεργία	
34	Νικολάου Νικολάου	Σαλμίδα	26	"	Ενοικιαστών	14	29	Μυτιλήνη	
35	Νικολάου Νικολάου	Βεργία	32	"	Καλαμπόκιον Τριαντάφυλλον	14	40	Νάουρα	
36	Νικολάου Νικολάου	Βεργία	26	"	"	8	32	"	
37	Νικολάου Νικολάου	Νάουρα	32	"	"	13	28	"	
38	Νικολάου Νικολάου	"	26	"	"	10	21	"	
39	Νικολάου Νικολάου	Βεργία	26	"	Καλαμπόκιον Τριαντάφυλλον	10	32	"	
40	Νικολάου Νικολάου	Νάουρα	16	"	Ενοικιαστών	3	9	"	
41	Νικολάου Νικολάου	Βεργία	22	"	"	4	36	Τριαντάφυλλον	
42	Νικολάου Νικολάου	Νάουρα	46	εργασιμ	Ενοικιαστών	14	32	Καλαμπόκιον	
43	Νικολάου Νικολάου	Βεργία	20	εργασιμ	Ταξίς Τριαντάφυλλον	4	26	Βεργία	

№	Ονομασμός	Ταξίς	Αριθμὸς	Ἔργα	Προσωνυμιαὶ αὐτῶν	Ἐν ἀρχαίοις	Μετὰ τὸν χρόνον	Τὸν χρόνον	Ταλαινότερος
44	Παλαίονος Π.	Ναύρα	48	ἔργα	Ἀρχαῖοις Ἐργαῖς	18	42	Ἰπὸ Νάρα	
45	Τυρηνίου Τυρηνίου	Βίβρα	19	ἔργα	ἰπὸ ἔργα	1	25	Τοῦ Νάρα	
46	Παλαιῶν Τυρηνίου	Σαμβά	21	"	ἰπὸ ἔργα	3	30	Καὶ Νάρα	
47	Καλαίος Κ. (ἰπὸ)	Ἐργαῖον	27	ἔργα	ἔργα ἔργα	2	15	Νάρα Ἐργαῖον	
48	Καλαίος Κ. (ἰπὸ)	Μαδύρα	35	"	ἔργα ἔργα	12	25	Μαδύρα	
49	Οὐραίου Οὐραίου	"	18	ἔργα	ἰπὸ ἔργα	1	15	"	
50	Παλαιῶν Π.	Διαδά	41	"	ἔργα ἔργα	6	13	Διαδά	
51	Καλαίος Κ.	Μαδύρα	60	ἔργα	ἔργα ἔργα	40	24	Μαδύρα	
52	Καλαίος Κ.	Μαδύρα	38	"	ἔργα ἔργα	18	35	Μαδύρα	
53	Καλαίος Κ.	Μαδύρα	40	"	ἔργα ἔργα	15	22	Μαδύρα	
54	Καλαίος Κ.	Βίβρα	17	ἔργα	ἰπὸ ἔργα	1	8	"	
55	Καλαίος Κ.	Ἐργαῖον	19	ἔργα	"	1	20	Ἐργαῖον	
56	Καλαίος Κ.	Καλαίος	31	"	ἔργα ἔργα	9	35	Καλαίος	
57	Καλαίος Κ.	Παλαιῶν	20	"	ἔργα ἔργα	1	19	"	
58	Καλαίος Κ.	Ἐργαῖον	18	ἔργα	"	2	22	Καλαίος	
59	Καλαίος Κ.	Καλαίος	17	"	ἔργα ἔργα	1	7	Καλαίος	
60	Καλαίος Κ.	Καλαίος	37	ἔργα	ἔργα ἔργα	15	20	Καλαίος	
61	Καλαίος Κ.	Καλαίος	35	"	ἔργα ἔργα	16	35	Καλαίος	
62	Καλαίος Κ.	Βίβρα	30	ἔργα	"	13	42	Καλαίος	
63	Καλαίος Κ.	Ἐργαῖον	16	"	ἔργα ἔργα	1	6	"	
64	Καλαίος Κ.	Καλαίος	20	"	ἔργα ἔργα	1	24	Καλαίος	
65	Καλαίος Κ.	Καλαίος	25	"	ἔργα ἔργα	3	16	Καλαίος	
66	Καλαίος Κ.	Καλαίος	27	"	ἔργα ἔργα	7	22	Καλαίος	

№	Ονομασμός	Ταξίς	Αριθμὸς	Ἔργα	Προσωνυμιαὶ αὐτῶν	Ἐν ἀρχαίοις	Μετὰ τὸν χρόνον	Τὸν χρόνον	Ταλαινότερος
67	Καλαίος Κ.	Παλαιῶν	18	ἔργα	ἔργα ἔργα	2	10	Παλαιῶν	
68	Καλαίος Κ.	Καλαίος	26	ἔργα	ἔργα ἔργα	4	33	Καλαίος	
69	Καλαίος Κ.	Καλαίος	27	ἔργα	"	9	30	Καλαίος	
70	Καλαίος Κ.	Καλαίος	25	ἔργα	ἔργα ἔργα	7	30	Καλαίος	
71	Καλαίος Κ.	Βίβρα	37	"	ἔργα ἔργα	12	33	Καλαίος	
72	Καλαίος Κ.	Καλαίος	32	"	ἔργα ἔργα	12	35	Καλαίος	
73	Καλαίος Κ.	Καλαίος	23	ἔργα	ἔργα ἔργα	7	30	Καλαίος	
74	Καλαίος Κ.	Καλαίος	25	"	ἔργα ἔργα	4	36	Καλαίος	
75	Καλαίος Κ.	Ἐργαῖον	34	ἔργα	ἔργα ἔργα	12	26	Καλαίος	
76	Καλαίος Κ.	Καλαίος	27	"	ἔργα ἔργα	2	22	Καλαίος	
77	Καλαίος Κ.	Καλαίος	22	ἔργα	ἔργα ἔργα	3	33	Καλαίος	
78	Καλαίος Κ.	Καλαίος	18	ἔργα	ἔργα ἔργα	9	19	Καλαίος	
79	Καλαίος Κ.	Βίβρα	35	"	ἔργα ἔργα	15	24	Καλαίος	
80	Καλαίος Κ.	Καλαίος	25	ἔργα	ἔργα ἔργα	1	21	Καλαίος	
81	Καλαίος Κ.	Καλαίος	24	ἔργα	ἔργα ἔργα	2	16	Καλαίος	
82	Καλαίος Κ.	Βίβρα	43	ἔργα	ἔργα ἔργα	25	35	Καλαίος	
83	Καλαίος Κ.	Καλαίος	42	ἔργα	ἔργα ἔργα	27	35	Καλαίος	
84	Καλαίος Κ.	Ἐργαῖον	25	"	ἔργα ἔργα	6	18	Καλαίος	
85	Καλαίος Κ.	Καλαίος	20	ἔργα	ἔργα ἔργα	4	18	Καλαίος	
86	Καλαίος Κ.	Βίβρα	43	"	ἔργα ἔργα	23	16	Καλαίος	
87	Καλαίος Κ.	Καλαίος	31	ἔργα	ἔργα ἔργα	5	5	Καλαίος	

Ἐργα ἔργα 10 ἔργα ἔργα

Возрастная группа	Пол	Имя	Средняя оценка	"Экстра"	Успеваемость	Примечания
4/5. Кандидаты	Муж	44	"Экстра"	16	30	Курс 2-й
4/6. Кандидаты	Жен	28	"Экстра"	2	16	Курс 2-й
<p><i>С. Бисер</i></p>						

Παρουσίαση του εγγράφου που αφορά την Αστική Σχολή της Νάουσας. Πηγή:
Γ.Α.Κ. Ιστορικό Αρχείο Μακεδονίας.

1) Ένωσις και γένησι κρημνών.

Όργανα ένωσις: Βεροία και Καθόρι

Όργανα γένεσις: Νάουσα.

Έκδησις των κρημνών: 11,500

Έκδησις των Έκδησις κρημνών: 10,300 μαζωτική με 500 μαζωτική με 300 μαζωτική με 300 μαζωτική με 300 μαζωτική με 300
 με γένεσις κρημνών και έκδησις κρημνών: η Ένωσις
σε παραπάνω 1200 κρημνών. Οι έκδησις κρημνών είναι 700 κρημνών.

Άρθροι και ημερίδες των άρθρων: Οι μέτροι των 15 άρθρων από 100 έως 200. Τα άρθρα
προσβολής είναι 100 άρθρα από 100 έως 200 και 100 άρθρα από 200 έως 300

2) Το σχήμα και οι κρημνισμοί.

Έκδησις του σχήματος: Η έκδησις με τα άρθρα κρημνισμούς και δύο κρημνισμούς άρθρων.

Άρθροι των άρθρων άρθρων: Έκδησις (9)

Άρθροι των κρημνισμών: Έκδησις. Φοιτητές. Άρθροι. Έκδησις. Έκδησις
από 1000

Ταίρια 1:	90	80	80	—
" 2	97	95	95	—
" 3	87	87	87	—
" 4	69	66	66	—
" 5	46	46	46	—
" 6	30	30	27	3
" 7	14	13	13	—
" 8	19	19	17	2
Προσαρτημένη 9.	120	90	90	—
Σύνολο	572	526	521	5

Έκδησις με 500 μαζωτική με 300 μαζωτική με 300 μαζωτική με 300 μαζωτική με 300
 50 μαζωτική με 300 μαζωτική με 300 μαζωτική με 300 μαζωτική με 300
 και 2 άρθρα άρθρων.

3) Το Σιδαντινόν αποδεικνύον.

Ap. 2 Οροπέδιον οριζώντων. Τυρπίς - Αιγυπτία - Ήγγαρος - Βαυρία - Λαυδάι - Μεδία - Χρυσονοιστόροι - Νουβαρίας.

1) Βιολάριος Σαυραρδύος "Εδισσα 37 il ^{in alypion} _{α πλεον} ^{απιδόρως} _{απιδόρως} Διδ. Εδρ. Τάως. 115; ιδίω. 114. { "Εδισσα, Ερμυρία, Χαλκίδα, Χρυσονοιστόροι, Νουβαρίας, Βαυρία, Μεδία και Νάσσα.

2) Ελαίος Χωρίς Νάσσα 52 " ^{λεπτός Τόλις} _{εγγαρος διδάσκαλος} ^{απιδόρως} _{απιδόρως} 45 " 31 Νάσσα, Ερμυρία, Χαλκίδα, Χρυσονοιστόροι.

3) Χαλκίδα Σουλφιάδος " 49 " " " 42 " 29 Νάσσα και Ερμυρία, Χαλκίδα.

4) Βασίλ. Μυχαλίου " 52 " " ^{λεπτός Τόλις} _{απιδόρως} 40 " 29 { Κορυμιά, "Εδισσα, Χαλκίδα, Βαυρία, Χρυσονοιστόροι, Νουβαρίας, Μεδία, Χρυσονοιστόροι, Νάσσα.

5) Νουβας Μοτσοί " 44 " " ^{λεπτός Τόλις} _{απιδόρως} 43 " 26 { Φοβερία, Ήγγαρος, Βαυρία, Νάσσα.

6) Νουβ. Βαυρίας " 45 " " ^{λεπτός Τόλις} _{απιδόρως} 45 " 26 { Βαυρία, Ήγγαρος, Χαλκίδα, Χρυσονοιστόροι, Νουβαρίας, Μεδία, Χρυσονοιστόροι, Νάσσα.

7) Τυρπίς Ουνοπέδιον " 45 " " ^{λεπτός Τόλις} _{απιδόρως} 40 " 21 : Νάσσα.

8) Βαυρία Σουλφιάδος Μεγερονος 31 " " ^{λεπτός Τόλις} _{απιδόρως} 65 " 5 { Μεγερονος, Ερμυρία, Χαλκίδα, Χρυσονοιστόροι, Νουβαρίας, Μεδία, Χρυσονοιστόροι, Νάσσα.

9) Χρυσονοιστόροι Χαλκίδα 21 ^{λεπτός Τόλις} _{απιδόρως} 30 " 1 { Χαλκίδα, Χρυσονοιστόροι, Νάσσα.

3) Το δευτερεύον.

Κοινότητα ή ού: δασική ή ού: ενδοτική; Κοινότητα, δασική ή ού: ενδοτική.
(ή ού: ενδοτική).

Κοινότητα ή ού: δασική ή ού: ενδοτική; Κοινότητα (δασική ή ού: ενδοτική)

(ή ού: ενδοτική ή ού: δασική ή ού: ενδοτική):

Αι δασοκομικές εργασίες ή ού: ενδοτική
και ή ού: ενδοτική δασοκομικές εργασίες:

Αι δασοκομικές εργασίες ή ού: ενδοτική, ή ού: ενδοτική του δασοκομικού, ή ού: ενδοτική
δασοκομική (δασική ή ού: ενδοτική) ή ού: ενδοτική δασοκομική ή ού: ενδοτική
ή ού: ενδοτική ή ού: ενδοτική. ή ού: ενδοτική δασοκομική δασοκομική
ή ού: ενδοτική δασοκομική δασοκομική

Διδασκάλος δασοκομικών ή ού: ενδοτική, ή ού: ενδοτική ή ού: ενδοτική:

(δασοκομική, δασοκομική, δασοκομική, δασοκομική, δασοκομική ή ού: ενδοτική
δασοκομική, δασοκομική, δασοκομική). Ο αριθμός 39 ή ού: ενδοτική δασοκομική, ή ού: ενδοτική δασοκομική
ή ού: ενδοτική δασοκομική, ή ού: ενδοτική δασοκομική, ή ού: ενδοτική δασοκομική
4, και 19 δασοκομική δασοκομική, ή ού: ενδοτική δασοκομική, ή ού: ενδοτική δασοκομική
ή ού: ενδοτική δασοκομική, ή ού: ενδοτική δασοκομική, ή ού: ενδοτική δασοκομική, ή ού: ενδοτική δασοκομική
ή ού: ενδοτική δασοκομική.

Διδασκάλος δασοκομικών ή ού: ενδοτική, ή ού: ενδοτική ή ού: ενδοτική:

(δασοκομική δασοκομική ή ού: ενδοτική ή ού: ενδοτική, δασοκομική δασοκομική, ή ού: ενδοτική δασοκομική
ή ού: ενδοτική δασοκομική).

Θρονισθίων, ιδρυτής, γυναικείος, φέρων

ιδρυτής, φε. ευρωπαϊκός, ιερογλυφικός κ.τ.λ.)

Ευρωπαϊκή ιδρυτική ή η γαλήνη της επιλογής εδωκεν την
θαλασσό, της Μανδραχάς, και Μυριάδ Αράς.

Προϊόντος ιδρυτής φε. ευρωπαϊκός, ιερογλυφικός της ιδρυτικής

Ευρωπαϊκός, ίδρυτής, όργανα: Τόσος δια γυναικείων της ιδρυτικής δόξα
δραχμής κ.τ.λ.: Διδ. ιδρυτική. ή αλληλ. αλληλ. γυναικείων κ.τ.λ. ερωτήτων.

Βελγιοδύτης, σοφία, σοφία και ναυτιλιακή της βελγίων.

Βελγιοδύτης ~~της~~ επιλογής το ερωτήτων

4) Όσοι ήσαν ανδρικοί και ερωτήτων και το σοφία δικαιοδύτης κ.τ.λ.
της ανδρικών αλληλ.

Ευρωπαϊκή κ.τ.λ. της Μανδραχάς και το σοφία το ερωτήτων
δικαιοδύτης ερωτήτων αλληλ. κ.τ.λ. 150 γράμ. Τ.

Ήν δέ 12 γράμ. διά τον τον τον τον 3-10 γράμ. διά τον τον τον τον.

Παρουσίαση του εγγράφου που αφορά το Νηπιαγωγείο της Νάουσας. Πηγή:
Γ.Α.Κ. Ιστορικό Αρχείο Μακεδονίας.

27 30

1) Τό σχολειόν ζ' ο' μαθηταί.

Ἔθνη τῆς ἐπαρχίας: Βερούια δ

η τῆς πόλεως: Νάουσα δ

ἔθνη τῶν σχολειῶν: Νηπιαγωγείον

Χρηρῆ τῶν μαθητῶν: Τόσων δύο

Χρηρῆ τῶν μαθητῶν: Ἑλληνιστί. Γαλλιστί. Ἑσθονιστί ἢ μητρικῆ γλώσσα.

Τάξια Α' 105 165 165 50. 115. Ἑλληνιστῶν Ἑσθονιστῶν

Τάξια Β' 60

Λύκειον. 165

2) Τό διδασκαλιῶν προικτικόν Πρόσωπα δύο Νηπιαγωγῶν Βοηθῶν

Ἄλλοι ὑπηρετικῶν ἄλλων. Πατρι. Ἑθνιστῶν Ἑσθονιστῶν ἢ μητρικῆ γλώσσῃ. Χρῆσθ ἢ ἄλλοι ὑπηρετικῶν

1) Ἐκπαίδευση παιδίσκων Ἑσθονιστῶν 18 ἢ ἄλλων ἄλλων Ἑσθονιστῶν πού ὑποδιδασκαλείται Ἑσθονιστῶν.

Μισθός 30 ἄδραμα γίρας

2) Χρόνοι 2 ἔτη. Τόσων ἄλλων Νάουσα

Βοηθῶν. Ἑθνιστῶν Ἑσθονιστῶν Πατρις Νάουσα Ἑθνιστῶν ἔτων 15 ἄλλων

βαθμῶν ἄριστα Ἑσθονιστῶν ἢ ἄλλων ἄλλων Νάουσα μισθός 8 γίρας Ἑσθονιστῶν

Χρόνοι 2 ἔτη. Τόσων ὑπηρετικῶν Νάουσα

3/ Το διδακτήριον.

Κοινωτικόν ἢ οὐ; Δεκάτη τῆς ἐπιπέδου; Κοινωτικόν. Δασάτη τῆς Κοινωτικῆς/διὰ
συνεργῶν

Κατάλληλα ἢ ἀκατάλληλα ἢ οὐ; Κατάλληλον χρῆσιμον καὶ ὡς αἰθουσα συνεδριάξε-
ων καὶ τελετῶν μὴ ὑπαρχούσης ἐξουσίας ποιούσης.

(Ἄ. σὺν κατάλληλων), ἢ κατὰ τὸν αἶμα: Ἡ κατάστασις αὐτοῦ κατὰ διὰ μίαν ἡμοστασίαν.

Ἀτυχὴ ἀπατάμνη ἐπισημὰ ἢ μνηστικὰ Ἡμετέριαι τῶν βαδμίδων καὶ ἡ κατασκευ-
ῆς αὐτῆς ἐπισημὰ δασαίαι: ἡ ἐπισημὰ δασαίων (10) αἰσίου. Ἡ ἀπὸς
ταύτας ἀσπαστικὰ δασαίαι 15 γίρα Τουργιαί.

Ἐπισημὰ αὐτῆς / ἐπισημὰ, ποσὸν / ποσὸν αἰτῶν: Ὀραία. 25 πρῶτα ἡμετέριαι ἐπισημὰ
(ὄραια, ὄραια, κατὰ τὸν αἶμα, ὄραια, ὄραια, ὄραια- ποσὸν καὶ 25 κατὰ τὸν αἶμα. Μία ἰδρὰ ὄραια,
ὄραια, ὄραια Χριστῶν, ὄραια κ.τ.λ.) κατὰ τὸν αἶμα 2, ὄραια μία, αἰσίου δύο,
ὄραια 1 κατὰ τὸν αἶμα ἕνα.

διδακτικὴ ἄρρα, πρὸς ἡ ποιὴν αὐτῶν : Ὁλόκληρον τὸ Φραβζιανόν σύστημα καὶ μετὰ τὰ ὑ-
 λητικὰ, πρὸς ἀναγνώσιν ἢ φιλολογίαν, γινώσκων τῶν διαφόρων ἔργων. ἐν τοῦ α^{ου} δώρου με-
 πραγματοποιήσας, ἀφ' ἑκαστοῦ κ.τ.λ. βώρια 100 ἐν τοῦ β^{ου} 58 τοῦ γ^{ου} μετ. 58 δ^{ου} 40
 ε^{ου} δώρου μετ. 40 στ^{ου} 40 ζ^{ου} μετρία 40. Ὑμνα ἔργων ὕψους Διωνυ-
 τῆς νενετῆς Ληίδαυαὶ Δαυρυγίου Πηλιδίδαὶ δι' ἅλα τὰ σαιδια.
 Ἀναγνωστῆριον τὰ γράμματα τοῦ ἀγαθῆτου 1 ἀρεθμῆριον.

Γυμνασίον, τόπος, ἔργον. Τόπος διὰ γυμνασιῶν δὲν ὑπάρχει διότι ἡ αἰχὴ τοῦ
 σχολείου δὲν περιορίζεται ἀλλὰ εἶνε διασπασμένη ἐν δὲν δρόμοις
 Νησαίου κτλ. δὲν ὑπάρχει.

Ἐν τῇ τῆς πηλιδίδου τῷ ἐκείνῳ ἢ ἐπὶ τῷ διαστήσει ἐπὶ τῷ
 κτηνῶν αὐτῶν;

Τὸ σχολεῖον συντηρεῖται ὑπὸ τῆς Κοινότητος καὶ τὸ ὡσεὶ τὸ ὅσιον
 διατίθεται ἀπὸ συντήρησιν αὐτοῦ εἶνε 38 λίραι Τουρκίας.

Παρουσίαση του εγγράφου που αφορά το σχολείο του Κάτω Κοπανού (Χαρίεσσα). Πηγή: Γ.Α.Κ. Ιστορικό Αρχείο Μακεδονίας.

36

331

1.) Ουνοπιστοι ή γ' γενια' αρι αυλου.

Όνομα έσοχιας: η Βίροια.

Απομαρτωμα, παροφωμα ή χωριου: Κατω Κοπανος.

Αγνητομοσι εν ελληνικησ κοινότηλει: 35 οίκοι γένεια.

Αδελφωσά κοινότηλει και αγνητομοσι εν αδέλφωσ αιδων:

Καταβαλ. Τω άρχωσ δύο οίκοι γένεια Αδελφωσιν. Έδωκαροι.

Αι υφιστοι άσοχησιν των κολλοιων: 5. Έρωροί

Αριθμοσ και ηγεμια των αναθεσθελων: Οί πάντες υφισ αναθεσθελωσ ενός 8 οίκοισ οι 6 εισιν 23

ελων και αι ελεροι δ. ελων 30.

Αγνητομοσι πάντων των κολλοιων: 37 οίκοι γένεια.

Τοσχομηον και οι μαθηται.

Ειδος οχομηου: εν ανδραλον και ονομασθη

Αριθμοσ των ταξων αυλου: Οί πάντες άπολεγοσιν

Αριθμοσ των μαθητων: Παιδεσ οι μαθηται εισιν 9.

Αναπαλεισθη αλλοι ενι οι εγγρασθελτεσ, φοιτωντεσ, υφιστες εν δ. δη. υσ.

Ευμασθησιν, εσασ, ερσασ: εν υφισχωσιν

Εχομηωσ υφισ: εν υφισχωσιν

Βιβλ. οδηγη (υφισ, υφισ, υφισ, υφισ) εν υφισχωσιν

1.) Το δίδαυμιόν προσωπιόν
 Ὀργαλιώδηρον. - πατρύ - ηζνία - ἔργατος - βαδρός - σουδαί - Μοδός - χροῦτος
 Τρῦθων - παρού - Γενλοῖ - ἄλιτων - ἀγαρός - ἀγῖλος - ἡθροπύμ - ἴδ. - ἡθροπύμ - ἡθροπύμ
 ἡθροπύμ - ἡθροπύμ - ἡθροπύμ - ἡθροπύμ - ἡθροπύμ - ἡθροπύμ - ἡθροπύμ - ἡθροπύμ - ἡθροπύμ - ἡθροπύμ

Τὸ δίδαυμιόν.

Κινοῦμιόν ἢ οὐ: Κινοῦμιόν.

Καλαβαγγόρμον ἐνοῦμιον, ἄν δὲν ἐνι νοῦμιόν:

Καλαγγηρον ἡσ ἀχε ριον ἢ οὐ: ἀνατά

(ἄν δὲν καλαγγηρον) ἢ καλὰ ἰάλας αὐτοῦ:

Δι τυχόν ἀναλῶμιον ἐνοῦμιον ἢ ἀνάγκη, ὅπως καλα
 μῆλας εἰσὶ ἢ ἄλλοις ἐνοῦμιον ἐνοῦμιον ἐνοῦμιον ἐνοῦμιον ἐνοῦμιον ἐνοῦμιον ἐνοῦμιον ἐνοῦμιον ἐνοῦμιον ἐνοῦμιον

Δίδαυμιὰ οὐκὴ καὶ ἐνοῦμιον	} Ἰσάρχων ἢ ἰσάρι.
ἢ οὐκὴ αὐτῶν: (ἰσάρι, ἰσάρι, καλὰ)	
ἰσάρι - ἰσάρι - ἰσάρι - ἰσάρι	

Δίδαυμιὰ ὄργανα, νοῦν ἢ οὐκὴ αὐτῶν	} Ἰσάρι ἢ ἰσάρι
(ἀνάγκη ἀνάγκη, ἀνάγκη, ἰσάρι)	
ἰσάρι, ἰσάρι, ἰσάρι, ἰσάρι	
ἰσάρι, ἰσάρι, ἰσάρι, ἰσάρι	

ἰσάρι, ἰσάρι, ἰσάρι, ἰσάρι

ἰσάρι, ἰσάρι, ἰσάρι, ἰσάρι

ἰσάρι, ἰσάρι, ἰσάρι, ἰσάρι

ἰσάρι, ἰσάρι, ἰσάρι, ἰσάρι

5) Πόροι ενληροσως του ορχιου.

Πόροι πόροι - εν υαοιχων

Μη ωοιοι ωοιοι - εν υαοιχων εντ' του οισου

Μεζα ωοις ωοιοις αφοιν αυτα:

Διαχυοις του ωοιου - Εδ' υοις του εαυτου του.

"ενεχοις του διαχυοις - Αυτα ε εαυτου.

6.) Ενχοια του ποιοις καλοδεν / εδοι ενδοιοις, αφοις εν εαυτου
αυτου, αφοις εν εαυτου, αφοις εν εαυτου, αφοις εν εαυτου, αφοις εν εαυτου
ενεχοις αυτου.

7.) Ενχοιοις ενεχοις ορχιου / εν εαυτου του καλοδεν
αυτου αυτου εν εαυτου εν εαυτου εν εαυτου εν εαυτου εν εαυτου
ορχιου.

Η Βιλαβλα του ποιοις αυτου εν εαυτου εν εαυτου εν εαυτου
αυτου, εν εαυτου εν εαυτου εν εαυτου εν εαυτου εν εαυτου εν εαυτου
και εν εαυτου εν εαυτου εν εαυτου εν εαυτου εν εαυτου εν εαυτου.

Ενχοιοις ενεχοις του καλοδεν εν εαυτου εν εαυτου εν εαυτου
και εν εαυτου εν εαυτου εν εαυτου εν εαυτου εν εαυτου εν εαυτου
και εν εαυτου εν εαυτου εν εαυτου εν εαυτου εν εαυτου εν εαυτου
και εν εαυτου εν εαυτου εν εαυτου εν εαυτου εν εαυτου εν εαυτου

ΔΑΣΑΡΧΕΙΟΝ *Βεροίας* ΕΠΑΡΧΙΑ *Βεροίας*

ΠΙΝΑΞ ΔΑΣΙΚΩΝ ΘΕΣΕΩΝ ΕΝ ΑΙΣ ΕΠΙΤΡΕΠΕΤΑΙ ΥΛΟΤΟΜΙΑ ΚΑΤΑ ΤΟ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΤΙΚΟΝ ΕΤΟΣ 1914/1915
ΔΑΣΗ ΙΔΙΟΚΤΗΤΑ

Δήμος	Χωριόν	Δασική θέσις	ΟΡΙΑ ΔΑΣΙΚΗΣ ΘΕΣΕΩΣ				Εκτετασίς σε στρεμμάτια	Είδος ελεγχ- την δένδρων	Άραδος ή αυκέν	Έκτασις δασ- ική περίοδος	ΠΟΣΟΝ			Θέσις συμμετρήσιμος ή μη	Χρόνος καθ' ον επιτρέπεται η υλοτομία
			Ανατολικός	Δυτικός	Αρκτικός	Μεσημβρινός					Υψόμε- νον επί μέτρον πλάτους	Κυμωθή- σις επί μέτρον πλάτους	Κυμωθή- σις επί μέτρον μήκους		
<i>Βεροία</i>	<i>Κοινοβία</i>	<i>Παλαιά Κοινοβία</i>	<i>Κοινοβία</i>	<i>Λύτορος</i>	<i>Κοινοβία</i>	<i>Κοινοβία</i>	<i>3000</i>	<i>Ελάσι, Πλάτα, Ξυλάρι, Γαϊάρι</i>	<i>Πλάτα</i>	<i>Ξυλάρι</i>	<i>10000</i>	<i>12000</i>	<i>10000</i>	<i>Παλαιά Κοινοβία</i>	<i>8/9/1914</i>
		<i>Μισοβόλα</i>	<i>Κοινοβία</i>	<i>Μυρτιά</i>	<i>Κοινοβία</i>	<i>Παλαιά Κοινοβία</i>	<i>1500</i>				<i>10000</i>	<i>12000</i>		<i>Παλαιά Κοινοβία</i>	<i>8/9/1914</i>
		<i>Κοινοβία</i>	<i>Κοινοβία</i>	<i>Κοινοβία</i>	<i>Κοινοβία</i>	<i>Κοινοβία</i>	<i>1500</i>				<i>10000</i>	<i>12000</i>		<i>Παλαιά Κοινοβία</i>	<i>8/9/1914</i>
		<i>Κοινοβία</i>	<i>Κοινοβία</i>	<i>Κοινοβία</i>	<i>Κοινοβία</i>	<i>Κοινοβία</i>	<i>1500</i>				<i>10000</i>	<i>12000</i>		<i>Παλαιά Κοινοβία</i>	<i>8/9/1914</i>
		<i>Κοινοβία</i>	<i>Κοινοβία</i>	<i>Κοινοβία</i>	<i>Κοινοβία</i>	<i>Κοινοβία</i>	<i>1500</i>				<i>10000</i>	<i>12000</i>		<i>Παλαιά Κοινοβία</i>	<i>8/9/1914</i>
		<i>Κοινοβία</i>	<i>Κοινοβία</i>	<i>Κοινοβία</i>	<i>Κοινοβία</i>	<i>Κοινοβία</i>	<i>1500</i>				<i>10000</i>	<i>12000</i>		<i>Παλαιά Κοινοβία</i>	<i>8/9/1914</i>
		<i>Κοινοβία</i>	<i>Κοινοβία</i>	<i>Κοινοβία</i>	<i>Κοινοβία</i>	<i>Κοινοβία</i>	<i>1500</i>				<i>10000</i>	<i>12000</i>		<i>Παλαιά Κοινοβία</i>	<i>8/9/1914</i>
		<i>Κοινοβία</i>	<i>Κοινοβία</i>	<i>Κοινοβία</i>	<i>Κοινοβία</i>	<i>Κοινοβία</i>	<i>1500</i>				<i>10000</i>	<i>12000</i>		<i>Παλαιά Κοινοβία</i>	<i>8/9/1914</i>
		<i>Κοινοβία</i>	<i>Κοινοβία</i>	<i>Κοινοβία</i>	<i>Κοινοβία</i>	<i>Κοινοβία</i>	<i>1500</i>				<i>10000</i>	<i>12000</i>		<i>Παλαιά Κοινοβία</i>	<i>8/9/1914</i>

Ε. Δασάρχης
Ε. Δασάρχης
Ε. Δασάρχης

Ε. Δασάρχης
Ε. Δασάρχης
Ε. Δασάρχης

Πίνακας των δασικών θέσεων του δάσους Πολυδενδρίου όπου επιτρέπεται η υλοτομία. Πηγή: ΓΑΚ ΗΜΑΘΙΑΣ.

ΔΑΣΑΡΧΕΙΟΝ *Βεροίας* ΔΕΛΤΙΟΝ ΕΠΑΡΧΙΑ *Βεροίας*

ΕΚΔΟΘΕΙΣΩΝ ΑΔΕΙΩΝ ΥΛΟΤΟΜΙΑΣ

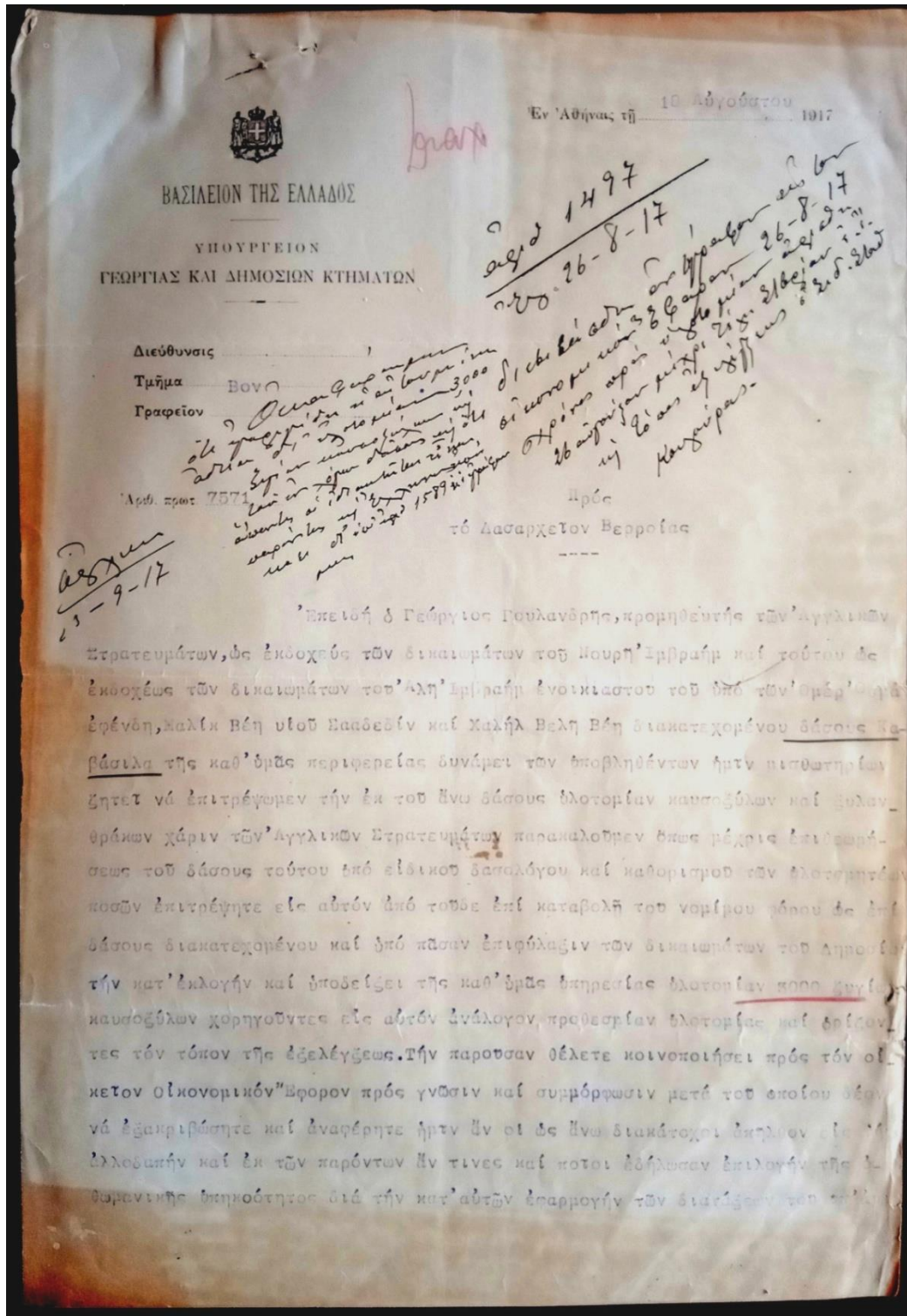
Κατά τὸ 6-5-ήμερον τοῦ μηνὸς *Σεπτεμβρίου* τοῦ ἔτους *1915*

Τῆς ἀδείας ἀριθμὸς	Ἡμερᾶς ἐπιδοθείσης	Ἡμερᾶς ἐπιδοθείσης	ΤΟΥ ΥΛΟΤΟΜΟΥ		Δασική θέσις	Χωριόν ἐπὶ τὸ ἐπιδοθῆναι ἢ δασική θέσις	Ἐθνικὴ ἢ ἀλλοτρίου	ΤΟΥ ΔΑΣΙΝΟΥ ΠΡΟΪΟΝΤΟΣ				Ἀποδόματα τοῦ Δημοσίου		
			Ὄνοματεπώνυμον	Κατοικία				Κατηγορία	Ἀποδόματα ἐπὶ μέτρον πλάτους	Ἄραδος ἐπὶ μέτρον πλάτους	Βάρος	Ἐπὶ τὸν ἀριθμὸν ἡμερῶν	Ἐπὶ τὸν ἀριθμὸν ἡμερῶν	Ἄ.
<i>49</i>	<i>26</i>	<i>40</i>	<i>Στῆλ Μαργαρί</i>	<i>Βασιλειάδα</i>	<i>Κοινοβία</i>	<i>Κοινοβία</i>	<i>Ἰταλική</i>	<i>Συμφορὰ</i>	<i>122</i>	<i>0.28</i>	<i>34.16</i>			
<i>50</i>	<i>27</i>	<i>40</i>	<i>Στῆλ Μαργαρί</i>	<i>Βασιλειάδα</i>	<i>Κοινοβία</i>	<i>Κοινοβία</i>	<i>Ἰταλική</i>	<i>Συμφορὰ</i>	<i>122</i>	<i>0.28</i>	<i>34.16</i>			
<i>51</i>	<i>28</i>	<i>30</i>	<i>Στῆλ Μαργαρί</i>	<i>Βασιλειάδα</i>	<i>Κοινοβία</i>	<i>Κοινοβία</i>	<i>Ἰταλική</i>	<i>Συμφορὰ</i>	<i>10</i>	<i>3.21</i>	<i>32.10</i>			
<i>52</i>	<i>29</i>	<i>30</i>	<i>Στῆλ Μαργαρί</i>	<i>Βασιλειάδα</i>	<i>Κοινοβία</i>	<i>Κοινοβία</i>	<i>Ἰταλική</i>	<i>Συμφορὰ</i>	<i>10</i>	<i>3.21</i>	<i>32.10</i>			
<i>53</i>	<i>30</i>	<i>20</i>	<i>Στῆλ Μαργαρί</i>	<i>Βασιλειάδα</i>	<i>Κοινοβία</i>	<i>Κοινοβία</i>	<i>Ἰταλική</i>	<i>Συμφορὰ</i>	<i>25</i>	<i>0.28</i>	<i>7</i>			
<i>54</i>	<i>31</i>	<i>27</i>	<i>Στῆλ Μαργαρί</i>	<i>Βασιλειάδα</i>	<i>Κοινοβία</i>	<i>Κοινοβία</i>	<i>Ἰταλική</i>	<i>Συμφορὰ</i>	<i>50</i>	<i>0.14</i>	<i>7</i>			
<i>55</i>	<i>26</i>	<i>20</i>	<i>Στῆλ Μαργαρί</i>	<i>Βασιλειάδα</i>	<i>Κοινοβία</i>	<i>Κοινοβία</i>	<i>Ἰταλική</i>	<i>Συμφορὰ</i>	<i>5</i>	<i>3.21</i>	<i>16.05</i>			
<i>56</i>	<i>26</i>	<i>20</i>	<i>Στῆλ Μαργαρί</i>	<i>Βασιλειάδα</i>	<i>Κοινοβία</i>	<i>Κοινοβία</i>	<i>Ἰταλική</i>	<i>Συμφορὰ</i>	<i>5</i>	<i>3.21</i>	<i>16.05</i>			
<i>57</i>	<i>28</i>	<i>60</i>	<i>Στῆλ Μαργαρί</i>	<i>Βασιλειάδα</i>	<i>Κοινοβία</i>	<i>Κοινοβία</i>	<i>Ἰταλική</i>	<i>Συμφορὰ</i>	<i>100</i>	<i>0.28</i>	<i>28</i>			
<i>58</i>	<i>29</i>	<i>70</i>	<i>Στῆλ Μαργαρί</i>	<i>Βασιλειάδα</i>	<i>Κοινοβία</i>	<i>Κοινοβία</i>	<i>Ἰταλική</i>	<i>Συμφορὰ</i>	<i>100</i>	<i>0.28</i>	<i>28</i>			
<i>59</i>	<i>30</i>	<i>71</i>	<i>Στῆλ Μαργαρί</i>	<i>Βασιλειάδα</i>	<i>Κοινοβία</i>	<i>Κοινοβία</i>	<i>Ἰταλική</i>	<i>Συμφορὰ</i>	<i>100</i>	<i>0.28</i>	<i>28</i>			
<i>60</i>	<i>31</i>	<i>72</i>	<i>Στῆλ Μαργαρί</i>	<i>Βασιλειάδα</i>	<i>Κοινοβία</i>	<i>Κοινοβία</i>	<i>Ἰταλική</i>	<i>Συμφορὰ</i>	<i>100</i>	<i>0.28</i>	<i>28</i>			
<i>61</i>	<i>32</i>	<i>73</i>	<i>Στῆλ Μαργαρί</i>	<i>Βασιλειάδα</i>	<i>Κοινοβία</i>	<i>Κοινοβία</i>	<i>Ἰταλική</i>	<i>Συμφορὰ</i>	<i>50</i>	<i>0.14</i>	<i>7</i>			
<i>62</i>	<i>33</i>	<i>74</i>	<i>Στῆλ Μαργαρί</i>	<i>Βασιλειάδα</i>	<i>Κοινοβία</i>	<i>Κοινοβία</i>	<i>Ἰταλική</i>	<i>Συμφορὰ</i>	<i>50</i>	<i>0.28</i>	<i>14</i>			
<i>63</i>	<i>34</i>	<i>75</i>	<i>Στῆλ Μαργαρί</i>	<i>Βασιλειάδα</i>	<i>Κοινοβία</i>	<i>Κοινοβία</i>	<i>Ἰταλική</i>	<i>Συμφορὰ</i>	<i>50</i>	<i>0.28</i>	<i>14</i>			

32562

Δελτίο εκδοθεισών αδειών υλοτομίας για το δάσος του Αγίου Ιωάννη. Πηγή: ΓΑΚ ΗΜΑΘΙΑΣ.

Το έγγραφο που απέστειλε το Υπουργείο Γεωργίας και Δημοσίων Κτημάτων προς το Δασαρχείο Βέροιας, το οποίο υπογράφει ο υπουργός Ανδρέας Μιχαλακόπουλος, ζητώντας να επιτρέψει στον προμηθευτή των αγγλικών στρατευμάτων Γεώργιο Γουλανδρή την υλοτομία καυσοξύλων και ξυλανθράκων από το δάσος της Καβάσιλας. Πηγή: ΓΑΚ ΗΜΑΘΙΑΣ.

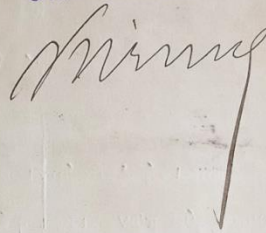
1882
51-9-24

808 π.ξ. διατάγματος της Προσωρινής Κυβερνήσεως.

Ο ΥΠΟΥΡΓΟΣ

Α.Μιχαλακόπουλος

ΑΚΡΙΒΕΣ ΑΝΤΙΓΡΑΦΟΝ
ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΑΥΘΙΜΕΡΟΝ
Ο ΤΜΗΜΑΤΑΡΧΗΣ ΤΟΥ Β'

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ - ΠΕΛΛΗΣ

Ἐν Θεσσαλονίκῃ τῆ 10 ΜΑΡΤΙΟΥ 1918

Αριθ. Πρωτ. 5859.

629
16-3-918

Π Ρ Ο Σ

τόν κ. Δασάρχη Βεροίας .

Ἐπί τῆ ὑπ' ἀριθ. 2222 ἐ.ἑ. ὑμετέρᾳ ἀναφορᾷ παραγγέλλομεν ὑμῖν ὅπως ἐπιτρέψητε εἰς τόν προμηθευτὴν τῶν Ἀγγλικῶν Στρατευμάτων Γεώργιον Γουλανδρῆν τὴν ὑλοτομίαν εἰς τὸ περί οὗ δάσος, συμφώνως πρὸς τὰς εἰς τὴν ὑπ' ἀριθ. 50479 ἐ.ἑ. διαταγὴν τοῦ Ἐπιπουργείου Γεωργίας δεδομένης ὑμῖν ὁδηγίας.

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν δυναμένην ν' ἀποδοθῆ χρήσιμον ξυλείαν πρὸς πρόληψιν καταστροφῆς ταύτης μετὰ τῆς ὡς ἄνω ἐπιτραπέισαν ἐκ τοῦ συστάδην ὑλοτομίαν τοῦ δάσους τούτου, παραγγέλλομεν ὅπως ὑπαγάγητε ταύτην εἰς τὴν νόμιμον φορολογίαν, συνιστᾶντες ἅμα εἰς τόν ἐνδιαφερόμενον τὴν διαφύλαξιν πρὸς παραγωγὴν χρησίμου ξυλείας ὅλων τῶν δυναμένων ν' ἀποδώσῃ τοιαύτην κορμῶν ὑλοτομουμένων δένδρων, λαμβανομένης ὑπ' ὄψει τῆς ὑπαρχούσης ἐλλείψεως ξυλείας καὶ τοῦ δυνατοῦ τῆς νομιμοποιήσεως ταύτης ὡς ἀνωτέρω.-

Ὁ Γενικός Διοικητής

Π. Ἀργυρόπουλος

*Παρακαλοῦμαι νὰ ἐπι-
τρέψητε τὴν ὑλοτομίαν*

Γενικός Διοικητής
Περικλῆς Αργυρόπουλος

*97 κιλῶν
Γουλανδρῆ
ἔρχεται
20-3-918
56*

Το έγγραφο που απέστειλε ο Γενικός Διοικητής της Γενικής Διοίκησης Θεσσαλονίκης – Πέλλης Περικλῆς Αργυρόπουλος προς το Δασαρχεῖο Βεροίας, ζητώντας να επιτρέψει στον προμηθευτὴ των αγγλικῶν στρατευμάτων Γεώργιο Γουλανδρῆ την υλοτομία από το δάσος της Καβάσιλας. Πηγή: ΓΑΚ ΗΜΑΘΙΑΣ.

Αρχηγείον των συμμαχικών Στρατιών

2^{ος} Γραφείον

Π. Α. 13 Οκτωβρίου 1918

Εμπιστευτικόν αριθ 160/2. C.O

Επιστρέφεται η κερία υποσημασμένη διευθυντή των επιχειρησιακών σχηματισμών.

Εν τῇ μελέτῃ τοῦ φαινομένου εἰς βάρος τοῦ κ. Παλαθάνη εἰσάχεται ὅτι οὗτος ἐπράγματε. τὰς ὑποχρεώσεις του παραδόσεως ναυοπύργων μέχρι τοῦ 21 Μαρτίου 1918 καὶ ὅτι ἔκτισε τὰς ἔκτισε χωρὶς τὸ εἶδος τοῦ 1500 τόνους προθρονημένους κατὰ τὸς συμφωνητικῶν τοῦ 12 Δεκεμβρίου 1917.

Ἐπὶ εἰσάχεται εἰς ὄφελός του ὡς τὸ ιστορικοῦ ἰδίου ὑποσημασμένης ποσότητος ἐν τῇ ἐκτίσει τοῦ 4085 τῶν 26 Σεπτεμβρίου 1918 διὰ τὴν ἑλληνικὴν δύσιν ὑπερβία ἐκμεταλλουμένη τῇ δάσει καὶ περιφέρειαι ἐπίστε τοῦ δάσους τοῦ κ. Παλαθάνη ἐν αὐτῷ ἐπίσημον ἐκτίσει ἐπὶ τὸς ὑποχρεώσεις καὶ δὲν τοῦ ἐπέφερε τὴν μεταφορὰν ἐπὶ ἐκμεταλλουμένη τῶν συμφωνητικῶν.

ὑπὸ τῶν συνθηκῶν ταύτας ἡ ἀκέρωσις τῆς συμφωνίας γίνεται ἀνεκδοκῆ τὰ εἰς τὸν κ. Παλαθάνη ἐπιβληθέντα κέρματα δὲν νὰ θεωρηθοῦν ὡς ἄκυρα καὶ κὴ γὰρ ἄκυρα χῶρον.

Ὅτι ἔφορὰ τῶν διαμαρτυριῶν του κατὰ τὸς ὑποσημασμένων χερσῶν συνέσει τῆς ὡς ἄνω ἀναφερομένης ἐπιτάξεως, κέρματα οὗτος ν' ἀποσταθῆ εἰς τὸ ὑπερβολικόν.

Ρ. Α. Ο. Στρατηγός Διευθυντὴ τῆς Μετῶνισθῆ ὑποσημασμένη Μουσσέ.

Ἀριθμὸς ἀντίγραφον κοινοποιήσανον κατὰ τὸν κ. Παλαθάνη ἐπίστε ἐν Βερροίαις ὅτι παραλαμβάνεται ὅσα κέρματα εἰς τὸ ὑποσημασμένον ποσότητος Βερροίαις τὸ ταχύτερον δυνατὸν καταρτίσει τερματικὸν τιμητικὸν τῶν συμφωνητικῶν ἐπιβληθέντων παραδόσεων.

Βοδενά 16 Οκτωβρίου 1918
ὁ Στρατιωτ. ἐπιμημασμένη Γερνή Πιρζή.

Ἀνοδῆται Στρατιωτικῶν Τροσῆμων Βερροίαις

Αριθ. 64

Ἡ κοινοποιήσανον κατὰ τὸν κ. Παλαθάνη ἐπίστε ἄκυρα.

Το εμπιστευτικό έγγραφο του 2^{ου} γραφείου του Αρχηγείου των Συμμαχικών Στρατιών για την υπόθεση Βαλαβάνη, το οποίο υπογράφει ο Στρατηγός Μουσσέ. Πηγή: ΓΑΚ ΗΜΑΘΙΑΣ.

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ
ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΛΟΓΙΣΤΙΚΟΥ

ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΠΟΛΕΜΙΚΩΝ ΑΠΟΖΗΜΙΩΣΕΩΝ
ΜΑΡΗΝΗ 26

Αριθ. πρωτ. 29408

Εν Αθήναις τῆ 9 Ἐπριλίου 1918

Δ.Γ.

Π ρ ό ς

τὸ Δασαρχεῖον Βεροίας

Προκειμένου ἡ Ἐπιτροπὴ Κόμου 4278 νὰ προβῇ εἰς τὴν ἐκδίωξιν δημοπρασίως δηλώσεως τοῦ Ἀναστασίου Βαλαβάνη διὰ ξυλείας πρόξενουσίτας αὐτῶ ἐκ τῆς ἐπιτάξεως διπὸ τῶν Συμβάχων κατὰ τὸ ἔτος 1918 τοῦ δάσους Παρόσιλα τῆς περιφερείας σας παρακαλοῦμεν, ὅπως, πρὸς διευκόλυνξιν τοῦ ἔργου τῆς Ἐπιτροπῆς παράσχητε ἡμῖν (διὰ τὸν ἔισηγητὴν κ.Ε.Σουνοδινόνητὰς ἀκολούθους πληροφασίας.

- 1) Ἐάν τὸ δάσος Παρόσιλα περιεῖχε κατὰ τὸ ἔτος 1918 ἄφθονον ξυλείαν εἰς τρόπον ὥστε νὰ ἐπιστρέφεται ἐνοῦτῶ ἐντατικὴ ἐξόλεσις πελαγητῆς ξυλείας καὶ κοστοζύλων καὶ εἰς κοίαν κλίμακα.
- 2) Ἐάν τὰ προϋόντα τοῦτα ἦτο δυνατόν νὰ ἐκπορισθοῦν κατὰ τὸν χρόνον ἢ παρέμενον ἐπὶ τόπου.
- 3) Πόσα συνεργεῖα ἐργατῶν εἶχεν ὁ κ. Ἀν. Βαλαβάνης καὶ κοίαν παραγωγὴν περίπου μέχρι τοῦ μηνὸς 1918 ἐποχῆν τῆς ἐπιτάξεως τοῦ δάσους παρὰ τῶν Γάλλων καὶ τέλος ἂν ὁ κ. Ἀν. Βαλαβάνης εἶχε τόσα μεφάλαια ὅσα ἀπαιτοῦντο διὰ τὴν ἐντατικὴν ἐκμετάλλευσιν τοῦ δάσους τούτου.

Διευθυντὴς τῆς ὑπηρεσίας

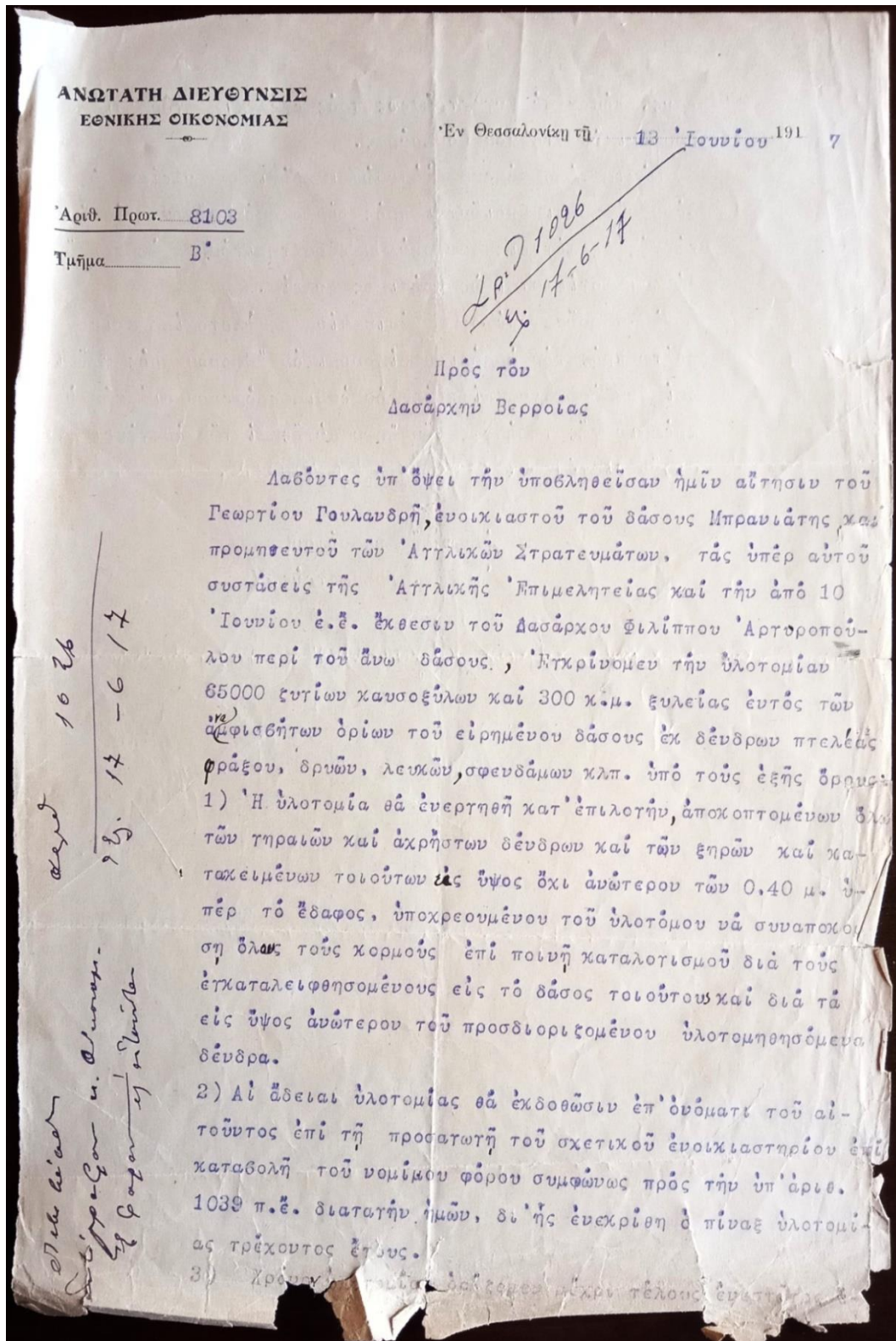

Ε. Β. ΣΑΡΑΦΗΣ

4426-8(7)91-20.000

Το έγγραφο που απέστειλε η υπηρεσία πολεμικών αποζημιώσεων του Υπουργείου Οικονομικών προς το Δασαρχεῖο Βέροιας για την υπόθεση Βαλαβάνη. Πηγή: ΓΑΚ ΗΜΑΘΙΑΣ.

Το έγγραφο που απέστειλε η Ανώτατη Διεύθυνση Εθνικής Οικονομίας της Θεσσαλονίκης προς το Δασαρχείο Βέροιας, όπου εγκρίνεται η υλοτομία ξυλείας και καυσοξύλων από το δάσος της Νέας Νικομήδειας στον προμηθευτή των αγγλικών στρατευμάτων Γεώργιο Γουλανδρή. Πηγή: ΓΑΚ ΗΜΑΘΙΑΣ.

τους, τόπου δέ συγκατράσεως πρὸς ἐξέλεξιν τῶν σιδη-
ροδρομικῶν σταθμῶν Κουλούρας.

4) Πάντα τὰ δυνάμενα ν' ἀποδώσῃ χρήσιμον ξυλείαν ξύλα
δέου νὰ χρησιμοποιῶνται πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον, τὰ δὲ
τὰ τὰς ἐξελέγξει καυσοξύλων χαρακτηριζόμενα ὡς τοιαῦ-
τὰ καταλογίζονται ὡς χρήσιμος ξυλεία.

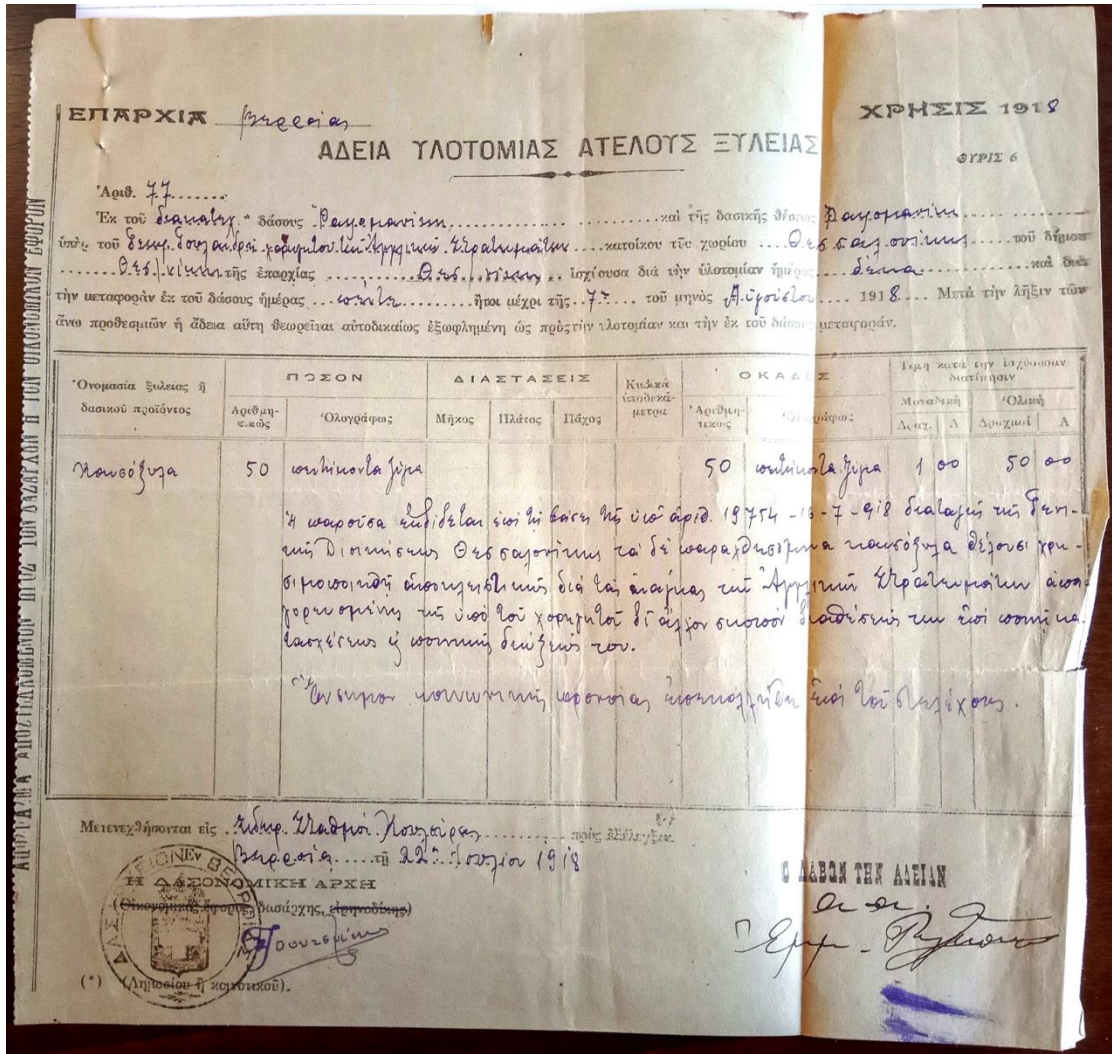
Ἡ παροῦσα ἐπέχουσα θέσιν πίνακος ὑλοτομίας κοινοπο-
ηθήτω πρὸς τὸν ἀρμόδιον Οἰκονομικὸν Ἐφορον πρὸς τυῶσι
καὶ συμμόρφωσιν καὶ πρὸς τὸν ἐνδιαφερόμενον διὰ τὴν ὑπο-
χρέωσιν τῆς τηρήσεως τῶν ὄρων αὐτῆς καὶ τῶν ἐν γένει δα-
σικῶν διατάξεων.

Ἐπιτολῆ Συμβούλου

Ὁ Γεν. Γραμματεὺς.

Άδεια υλοτομίας ατελούς ξυλείας για το δάσος Γεράκι στο Ραψομανίκη, την οποία εξέδωσε το Δασαρχείο Βεροίας στο όνομα του προμηθευτή των αγγλικών στρατευμάτων Γεώργιο Γουλανδρή. Η άδεια αναφέρει ότι, τα καυσόξυλα θα χρησιμοποιηθούν αποκλειστικά για τις ανάγκες των αγγλικών στρατευμάτων και απαγορεύει τον προμηθευτή να τα διαθέσει για άλλο σκοπό, με ποινή την κατάσχεσή τους και την ποινική δίωξή του. Πηγή: ΓΑΚ ΗΜΑΘΙΑΣ.

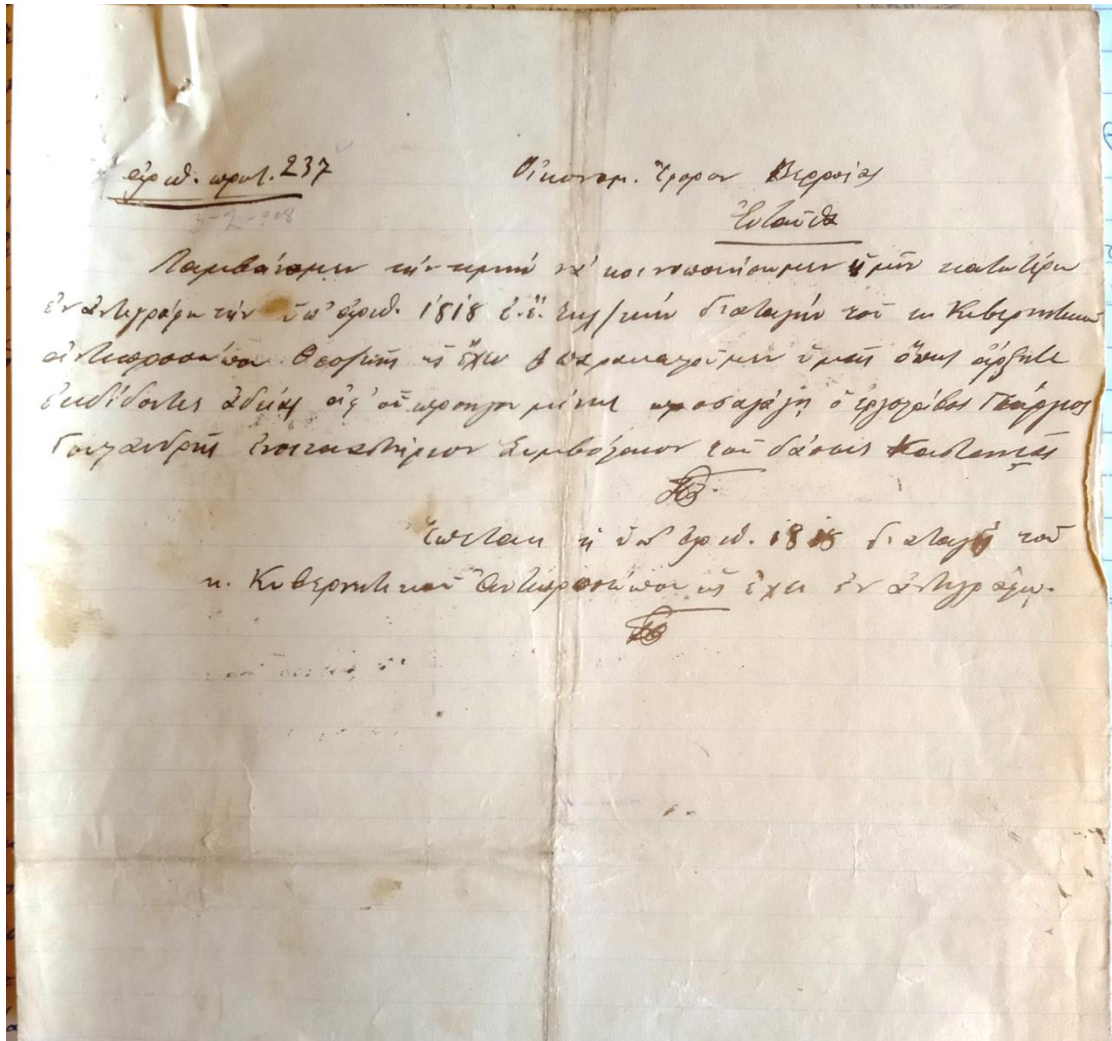
Δελτίον

Εμφαίνον τὰ ἐκ τῶν ἀσπρ. Ἐλατρ. Κουλούρας, μεταφερθέντα εἰς καυσό-
ξύλον εἰς 29 Ἰουλίου μέχρι 12^{ης} Ἀυγούστου ε.ε. ἐν τῷ δάσει Ραφομανί-
κη καὶ εἰς τὸ ἔργολαβὸν Γεωρ. Γουλανδρῆ διὰ τὰ Ἀγγλικά Ἐξαπλόματα ἐξο-
λομευτικὰ συνάμει τῶν ἐσ. ἀρ. 19754 ε.ε. ἰμφορτικῶς τῷ Γεν. Σταυρίδῃ
διαταγῆς.

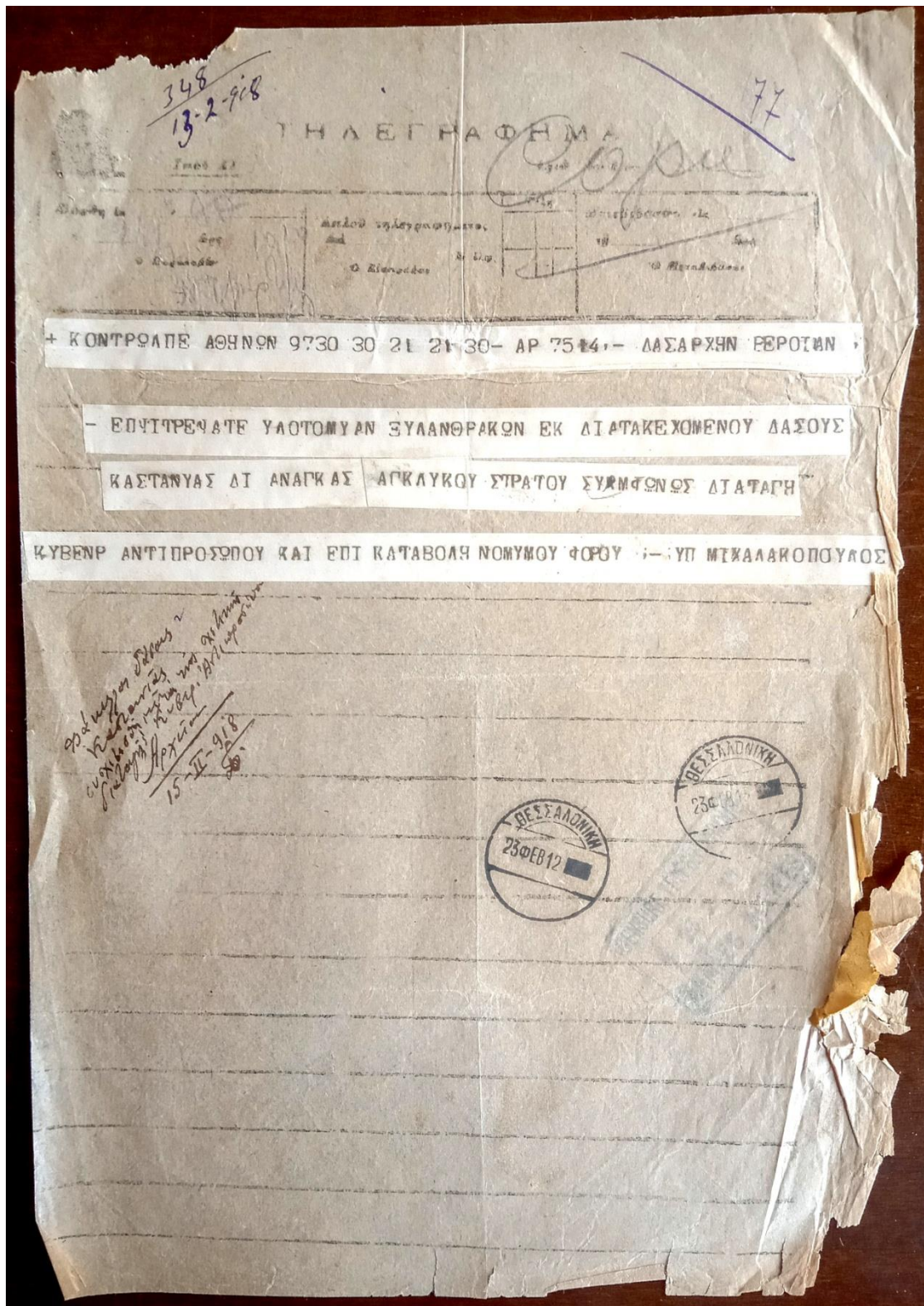
Χρονολογία Με- ταφοράς	Ποσότης σεβ.	Ὀνοματεπώνυμον τοῦ ἔργολάβου	ἕως δάσος ἀσπρ. ἐν τῷ δάσει ἰσχυρῶς ἀσπρ. ἀσπρ. δάσος ἰσχυρῶς	Ἐξομολογία Παρατηρήσεις
29	2000	Γεωρ. Γουλανδρῆ	ἰσχυρῶς καὶ ἰσχυρῶς	1918
30	4000			
31	5250	ἰσχυρῶς καὶ ἰσχυρῶς		
1	5150	2 ^α με		
2	5300			
3	5600			
4	5000			
5	5100			
6	5250			
7	5800			
8	4150			
9	4000			
10	5500			
11	4200			
12	3150			
Σύνολον	69450			

Ἐν Κουλούρᾳ τῇ 15^ῃ Ἀυγούστου 1918
ὁ δασολόγος
Γεωργίου

Δελτίο που εκδόθηκε στις 15 Αυγούστου 1918, όπου αναφέρεται ότι από 29 Ιουλίου μέχρι 12 Αυγούστου 1918, στον σιδηροδρομικό σταθμό της Κουλούρας μεταφέρθηκαν καυσόξυλα δένδρων Δρυών, Λευκών κλπ. από το δάσος στο Ραφομανίκη, του εργολάβου Γεωργίου Γουλανδρή για τις ανάγκες των αγγλικών στρατευμάτων. Πηγή: ΓΑΚ ΗΜΑΘΙΑΣ.

Η διαταγή του Κυβερνητικού Αντιπροσώπου Θεσσαλονίκης στον Οικονομικό Έφορο Βέροιας, με την οποία του ζητά να εκδώσει άδεια ενουκίασης του δάσους της Καστανιάς στο όνομα του εργολάβου Γεωργίου Γουλανδρή. Πηγή: ΓΑΚ ΗΜΑΘΙΑΣ.

Το τηλεγράφημα του Υπουργού Γεωργίας Ανδρέα Μιχαλακοπούλου προς τον Δασάρχη Βέροιας, που ζητά να επιτρέψει την υλοτομία ξυλανθράκων από το δάσος της Καστανιάς για τις ανάγκες των αγγλικών στρατευμάτων. Πηγή: ΓΑΚ ΗΜΑΘΙΑΣ.

Αριθ. 11130.

Εν Δεσφονίμῃ τῇ 30 Σεπτεμβρίου 1918.

462
4-5-918

Ε Π Ι Σ Τ Η Μ Ο Ν

Δ Α Σ Α Ρ Χ Η Ν

Β Ε Ρ Ρ Ο Ι Α Ν

Παρακαθόμεν ἐπιτρέψαι εἰς ΓΕΩΡΓΙΟΝ ΓΟΥΛΑΝΔΡΗΝ ἐφ' ὅσον ἤθελε προσαγαῖν βραβίον ἐπιμελητείας ἡμετέρου Στρατοῦ περὶ ὀριστικῆς ἐγκρίσεως γενομένης μετ' αὐτοῦ συμφάσεως αὐτοῦ ἠλοτομίαν κούσο ἔκαστ' ἀνάγκας Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ ἐκ δάσους ΣΦΗΝΙΤΗΣ καδ' ἡμᾶς περιορισίας, ὑποδείξει καδ' ἡμᾶς ὑπηρεσίας, ὀρίζοντες τόπον ἐφελέξεως καί παρέχοντες πᾶσαν δυνατὴν εὐκολίαν/ Προσδιορίσαστε κατόπιν ἐπιτοτίου μεταβάσεως ὡς δυναμένον ἐφ' ἅπασ βραχθεῖ ποσόν.

*φρασεωμένη δὲ εἰς Σφηνίτιν
ἐπιτόντο ἢ ἐπιμελητείας ἡμετέρας
δὲ εἰς τὴν αὐτοῦ ἀποστολῆς*

Ὁ Γενικός Διοικητής
Π. ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

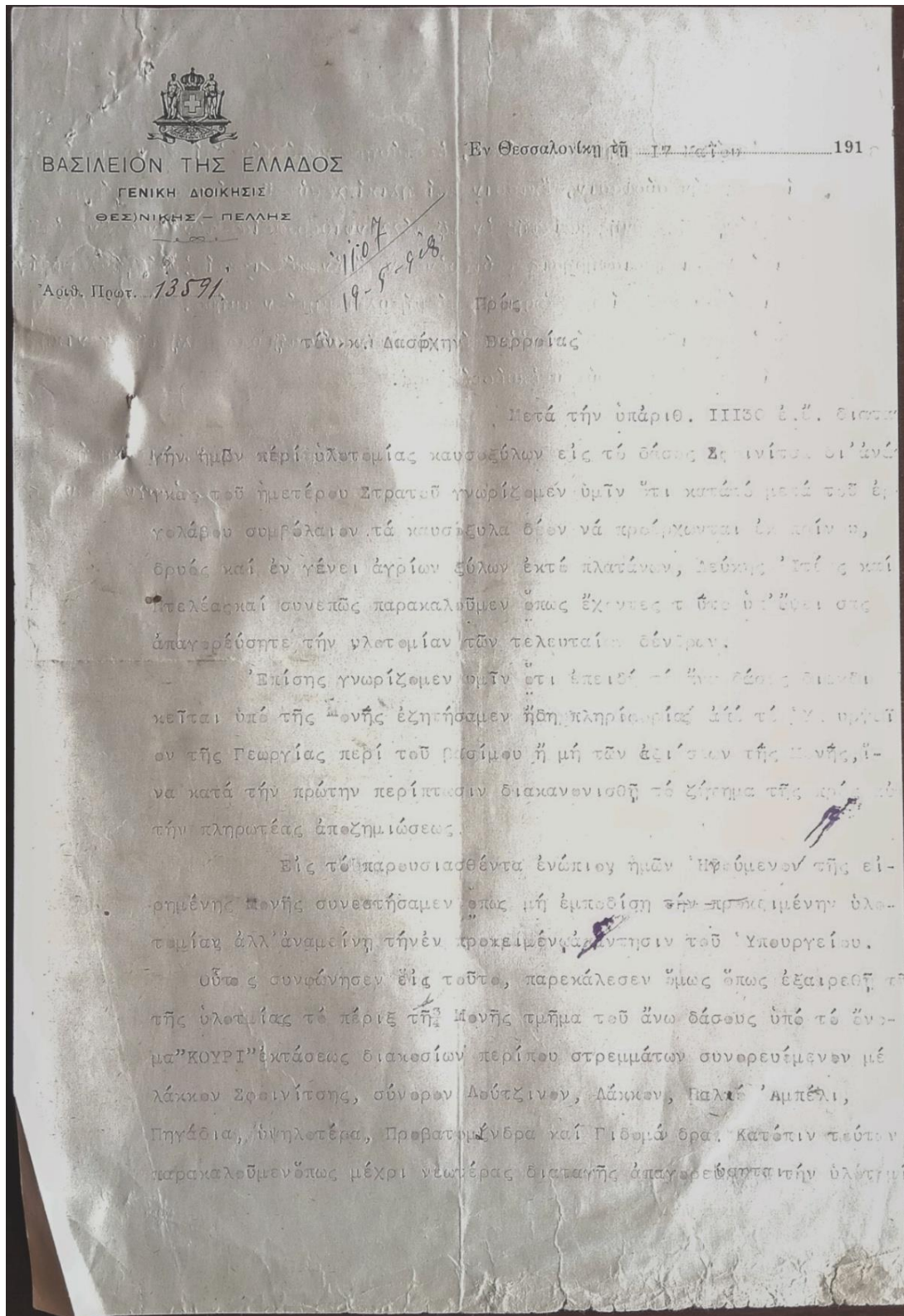
28-5-918

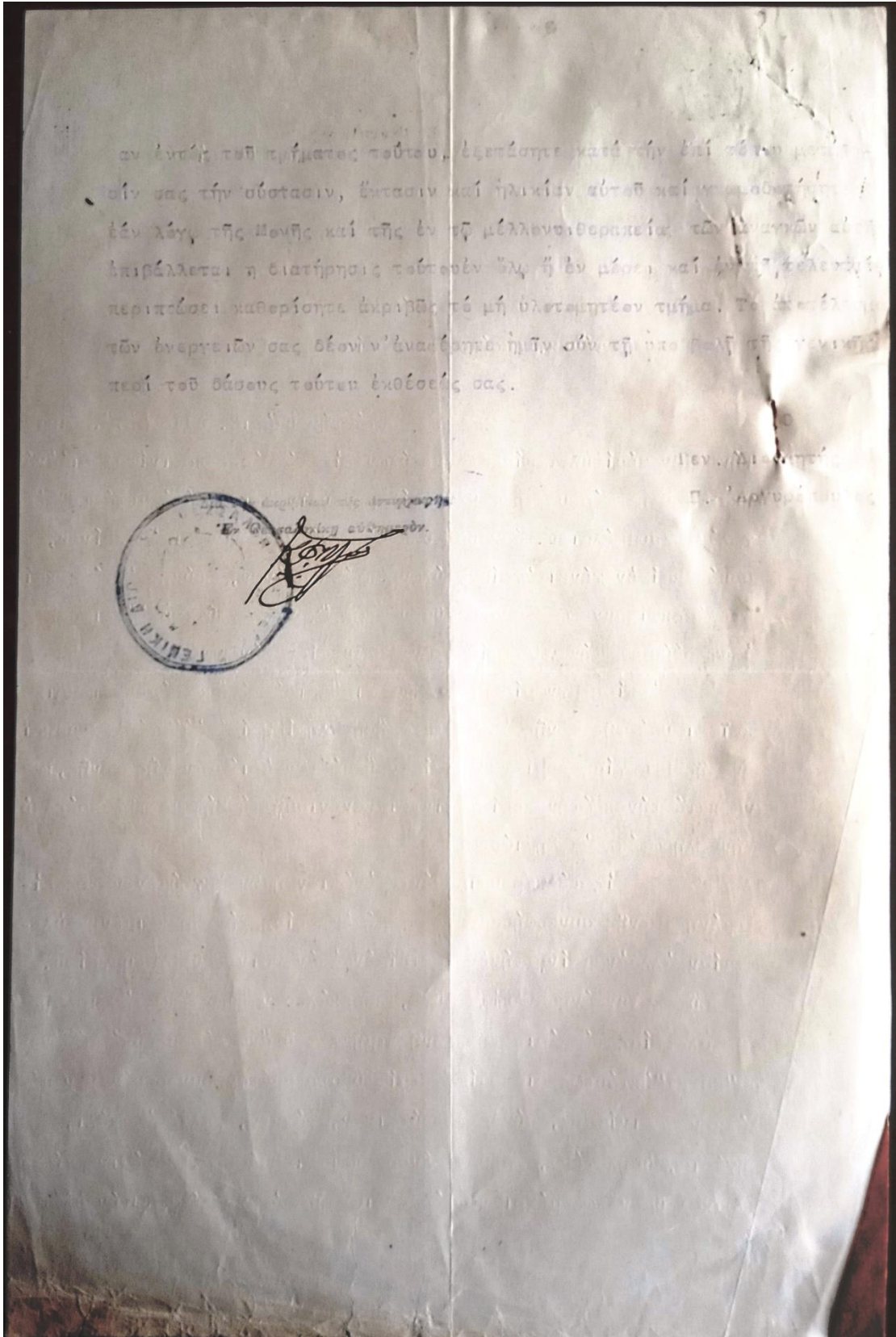
ἀπὸ τῆς ἀποστολῆς τῆς ἀποστολῆς
ἀπὸ τῆς ἀποστολῆς τῆς ἀποστολῆς

*Παύλος ἡμετερος Διαχειριστικῆς
ἡμετερος*
29-7-918

Το έγγραφο που απέστειλε ο Γενικός Διοικητής Περικλῆς Αργυρόπουλος προς τον Δασάρχη Βέροιας, ζητώντας να επιτρέψει στον Γεώργιο Γουλανδρή την υλοτόμηση στο δάσος της Σφηνίτισης για τις ανάγκες του ελληνικού στρατού. Πηγή: ΓΑΚ ΗΜΑΘΙΑΣ.

Το συμπληρωματικό έγγραφο που απέστειλε ο Γενικός Διοικητής Περικλής Αργυρόπουλος προς τον Δασάρχη Βέροιας, όπου αναφέρεται στα δένδρα που θα πρέπει να υλοτομήσει ο Γουλανδρής και στο πρόβλημα που προέκυψε με τη Μονή Σφηνίτσης. Πηγή: ΓΑΚ ΗΜΑΘΙΑΣ.

P.

Ἐν Ἀθήναις τῆς 6. Ὀκτωβρίου..... 1918

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΓΕΩΡΓΙΑΣ

Διεύθυναις ΔΑΣΩΝ.....

Τμήμα Β'.....

Γραφεῖον.....

2388
20-OCT-1918

Π Ρ Ο Σ

Ἄριθ. πρωτ. 4635B.....

Τόν Δασάρχην καί Οἶκον. Ἐφορον Βερροίας

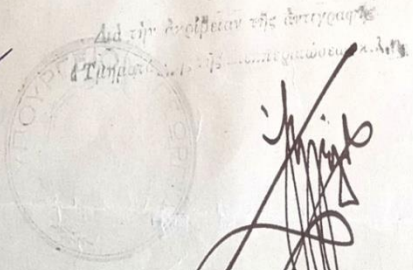
~~ΠΡΟΣ~~

Χαρακτηρισθέντος, κατόπιν γνωματεύσεως τοῦ Συμβουλίου Κτημάτων, τοῦ δάσους "Σφηνίτσης" Βερροίας ὡς Δημοσίου, μετὰ γνωμάτευσιν καί τοῦ Συμβουλίου τῶν Δασῶν παρακαλοῦμεν, ὅπως ἐγγράψῃτε τό δάσος τοῦτο εἰς τοὺς πίνακας τῶν δημοσίων δασῶν καί διαχειρίζεσθε τοῦτο τοῦ λοιποῦ ὡς δημοσίον. -

Ὁ Ὑπουργός

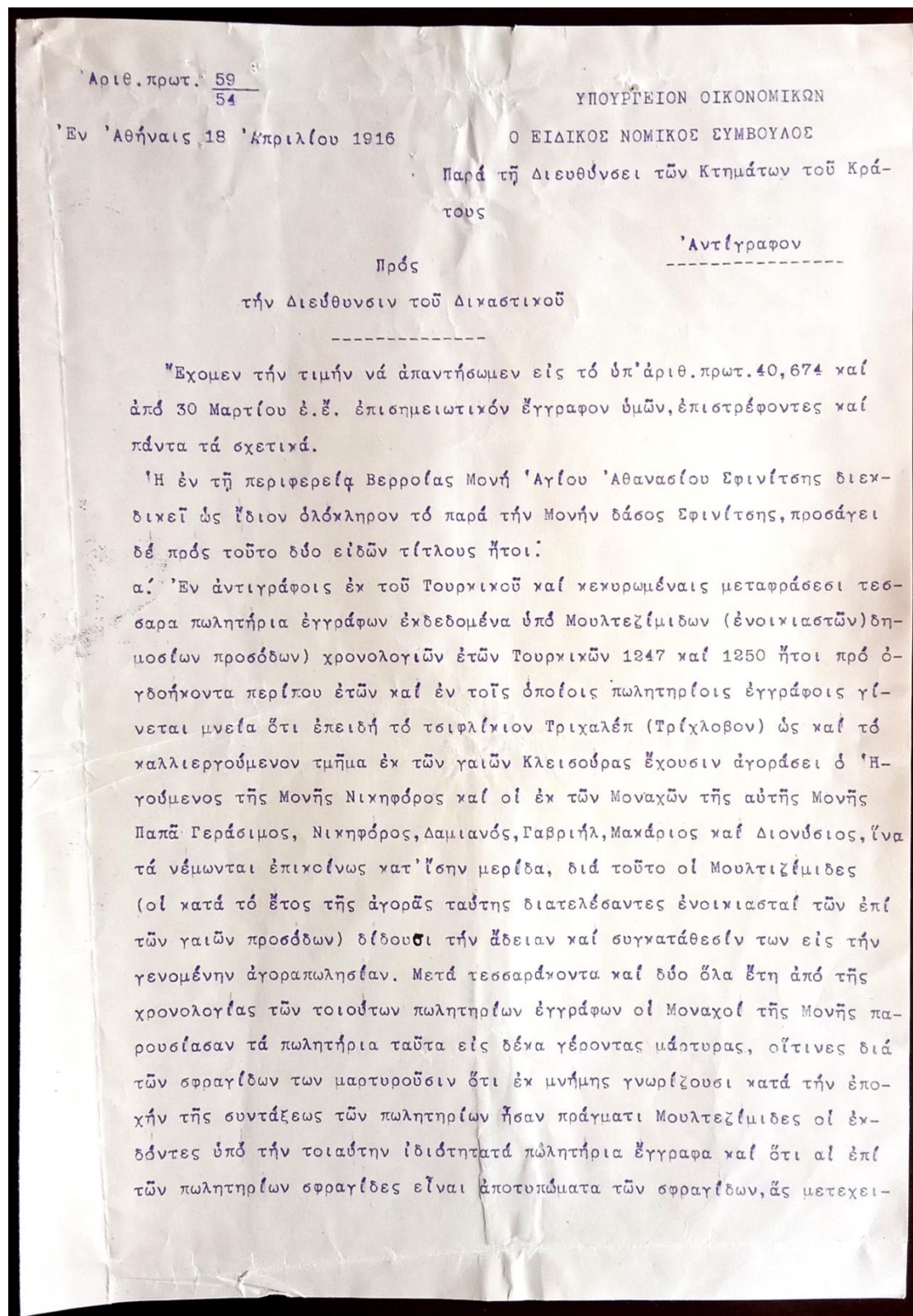
Ι. ΤΣΙΡΙΜΩΚΟΣ

Καίσιμος Σφηνίτσης
11-11-1918

Το έγγραφο που απέστειλε ο Υπουργός Γεωργίας Ιωάννης Τσιριμώκος προς τον Δασάρχη Βέρροιας, όπου αναφέρεται ότι κατόπιν γνωμάτευσης του Συμβουλίου Κτημάτων και του Συμβουλίου των Δασών, το δάσος Σφηνίτσης χαρακτηρίζεται ως Δημοσίο και γι' αυτό τον λόγο να εγγράψουν το δάσος στον πίνακα των δημοσίων δασών. Πηγή: ΓΑΚ ΗΜΑΘΙΑΣ.

Η γνωμάτευση του Ν. Ελευθεριάδη, ειδικού νομικού συμβούλου της Διεύθυνσης των Κτημάτων του Κράτους του Υπουργείου Οικονομικών, ότι το δάσος Σφινίτσης είναι δημόσιο. Πηγή: ΓΑΚ ΗΜΑΘΙΑΣ.

ρίζοντο οὔτοι διὰ τῶν σφραγίσιν τῶν ἐγγράφων τῶν ἐκδίδομένων ὑπ' αὐτῶν.

Καί τὴν τοιαύτην ὀψιμον μαρτυρίαν τῶν δέκα γερόντων, οἵτινες δὲν ἐμαρτύρησαν τὴν καθαυτὴν γνησιότητα τῶν πωλητηρίων, ἤτοι ὅτι ταῦτα ἔχουσι ἐκδώσει καὶ σφραγίσει ἐνώπιόν των οἱ ἴδιοι Μουλτεζίμιδες ἀλλ' ὅτι μόνον τὰ ἀποτυπώματα τῶν σφραγίδων εἶναι ἀποτυπώματα σφραγίδων, ἅς οἱ Μουλτεζίμιδες μετεχειρίζοντο καὶ συνήθως εἰς τὰς ὑποθέσεις των, τὴν τοιαύτην λοιπὴν μαρτυρίαν τῶν γερόντων φαίνεται ἐπιγυροῦν καὶ τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον τῆς Βερροίας, ὡς προερχομένην ἀπὸ πρόσωπα εὐϋπόληπτα.

β. Ἀντίγραφον Τουρκιστί καὶ ἐν κεκυρωμένη μεταφράσει ἀποδεικτικῶν τῶν κτηματολογικῶν βιβλίων Βερροίας ὑπὸ χρονολογίαν 6 Δεβρίου 1290 καὶ ἐξ οὗ ἐμφαίνεται ὅτι διάφοροι καλλιεργούμενοι μόνον γαῖαι (ἀγροί, Ταρλᾶ, χωράκια) ὑπαγόμεναι εἰς τὰ τριφλίγια Τρίχλοβον καὶ Σφίνιτσα ὡς γαῖαι βακουφινᾶς τῆς Μεχριμάχ Σουλτάν προσηρητημέναι (μουλαχαῖ) εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Βακουφίων καὶ πληρῶνουςαι μουκατᾶ ἔχουσι ἐγγραφῆ ἐπ' ὀνόματι Μερκουρίου υἱοῦ Κωνσταντίνου, ἐπειδὴ δὲ οὗτος ἔχει ἀποβιώσει, αἱ γαῖαι αὗται ἔχουσι μεταβιβασθῆ εἰς τὰ τέκνα του Στέφανον, Ἀντώνιον, Θωμᾶν καὶ Ἐλένην, ἐπ' ὀνόματι τῶν ὁποίων ἐξεδόθησαν καὶ οἱ τίτλοι τοῦ Κτηματολογίου, ἀφορῶντες μόνον ἀγροὺς οὐχὶ δὲ καὶ δάση ἢ ἕτερόν τι.

Ὡς ἐκ τῶν ἄνωθι καταφαίνεται τὸ Κτηματολόγιον οὐδέποτε ἔχει ἀναγνωρίσει τὰ δάση ὡς ἀνήγοντα εἰς τινὰ οὐδέ ἔχει ἐκδώσει τίτλον δι' αὐτά, καὶ οἱ ἐπ' ὀνόματι τῶν τέκνων τοῦ Μερκουρίου ἐκδοθέντες τίτλοι ἀφορῶσι μόνον ἀγροὺς τῆς κατηγορίας τῶν δημοσίων ἀφιερωμένων γαιῶν «ἐραζήτ μεβκουφῆ» «παχησάτ» μὴ δυναμένους νὰ περιέλθωσιν εἰς Μονᾶς ἢ νομινᾶ πρόσωπα, καὶ ἐξ ἄλλου εἶναι γνωστὸν ὅτι τίτλοι ἀφορῶντες ἀγροὺς δὲν εἶναι ἔγκυροι καὶ ἰσχυροί διὰ δάση, δι' ἅ ἐκδίδονται ἰδιαίτεροι τίτλοι.

Κατὰ ταῦτα γνωματεύομεν ὅτι οἱ παρὰ τῆς Μονῆς προσαγόμενοι τίτλοι δὲν εἶναι ἔγκυροι καὶ ἰσχυροί διὰ τὴν ἀναγνώρισιν αὐτῆ δικαιωμάτων ἰδιοκτησίας ἢ τεσσαροῦφ ἐπὶ τοῦ δάσους.

Ο ΕΙΔΙΚΟΣ ΝΟΜΙΚΟΣ ΣΥΜΒΟΥΛΟΣ

N. Ἐλευθεριάδης

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΤΟ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΤΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ

Διαβιβάζεται μεθ' ἄλλων τῶν συνημμένων μετὰ τὸ ὑπ' ἀριθ. 13259 τῆς

Ἀριθ. πρωτ. 51071

τῶν συνημμένων μετὰ τὸ ὑπ' ἀριθ. 13259 τῆς

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ

1333
19-6-1918
Εν Θεσσαλονίκη τῆ 19 Ἰουνίου 1918

Ἀριθ. Πρωτ. 16540

*ἰδιωτικῶς
17-7-18
80*

Πρὸς
τὸν κ. ΔΑΣΑΡΧΗΝ

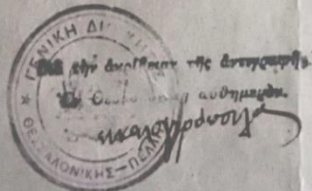
Βέροιας

Ἡ διεύθυνσις τῆς ὑπηρεσίας μετόπισθεν τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ, ἐζήτησεν ὅπως ἐπιτρέψωμεν εἰς τὸν ἐργολάβον Γ. Γουλανδρῆν τὴν ὑλοτομίαν ἐν τῷ δάσει Σφηνίτσης τῶν ἀχρήστων δένδρων «καραγάτσια».

Ἐπί τούτοις παρακαλοῦμεν ὅπως μεταβῆτε τάχιστα εἰς τὸ δάσος καὶ ἂν κατόπιν λεπτομεροῦς ἐξετάσεως, πεισθῆτε ὅτι δύναται νὰ ἐνεργηθῇ ἡ αἰτουμένη ὑλοτομία, ἐπιτρέψατε τῇ ὑλοτομίᾳ τὴν ἐνέργειαν αὐτῆς γνωρίζοντες ἡμῖν δι' ἐκθέσεως σκεπτά δυνάμενα νὰ ἐξαχῶσι ποσά.

Ἐν ὅμως κατὰ τὴν ἀντίληψίν σας δὲν πρέπει νὰ ἐπιτραπῇ ἡ αἰτουμένη ὑλοτομία εἰδὼν νὰ μᾶς γνωρίσητε τοὺς λόγους τηλεγραφικῶς.

Ὁ Γενικὸς Διοικητὴς
Π. Ἀργυρόπουλος

Το έγγραφο που απέστειλε ο Γενικός Διοικητής Περικλής Αργυρόπουλος προς τον Δασάρχη Βέροιας, στο οποίο αναφέρει ότι η διεύθυνση της υπηρεσίας μετόπισθεν του ελληνικού στρατού ζήτησε να επιτρέψουν στον εργολάβο Γεώργιο Γουλανδρή, την υλοτομία στο δάσος της Σφηνίτσης των άχρηστων δένδρων «καραγάτσια». Πηγή: ΓΑΚ ΗΜΑΘΙΑΣ.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Εν Θεσσαλονίκη τῇ 14 Ἀυγούστου 1918

Αριθ. 1791
16-8-918

Αριθ. Πρωτ. 24514.

Πρὸς
τὸν κ. ΔΑΣΑΡΧΗΝ
ΒΕΡΡΟΙΑΣ

Ὁ Ἐργολάβος τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ κ. ΓΟΥΛΑΝΔΡΗΣ παραπονεῖται ὅτι ὁ Δασοφύλαξ τοῦ Τμήματος ΣΦΟΙΝΙΤΣΗΣ προέβη εἰς τὴν κατάσχεσιν πελέκεων τῶν ἐν τῷ δάσει ΣΦΟΙΝΙΤΣΗΣ ἐσ εργαζομένων ὑλοτόμων καὶ ὅτι ἐντεῦθεν καθίσταται ἀδύνατον ν' ἀνταποκριθῆ εἰς τὰς ἀνειλημένας ὑποχρεώσεις του πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν Ἐπιμελητεῖαν. Πρόσθεται δὲ ὅτι ἡ ἐνέργεια τοῦ Δασοφύλακος εἶναι ἀεικαιολόγητος, εἰδὼς οὐδεμίαν ὑλοτομίαν εἰς Ἐπισημασμένην ἔκτασιν ἔλαβε χώραν. Παρακαλοῦμεν ὅπως ἐξετάσητε ἐπισταμένως τὰ παραπάνω καὶ δώσητε τὰς προσηκουσάσας ὁδηγίας εἰς τὸν οἰκεῖον Δασοφύλακα τόσον ὅσον ἀφορᾷ τὰ καθήκοντά του καὶ τὴν ὑποχρέωσιν ὅπως μὴ δημιουργεῖ ἑμπόδια κατὰ τὴν προκειμένην ἐκμετάλλευσιν, σκοποῦσαν νὰ θεραπεύσῃ ἐπείγουσας ἀνάγκας τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ, ὅσον καὶ τὴν ἔκτασιν εἰς ἣν δέον νὰ ἀπαγορεύσῃ τὴν ὑλοτομίαν πρὸς πρόληψιν παρομοίων ἐνεργειῶν του, διατάξτε δὲ τὴν ταχίστην ἀπόδοσιν τῶν πελέκεων, ἐὰν ὄντως δὲν ἔλαβε χώραν παράβασις τῶν ὑμετέρων ὁδηγιῶν ἐν σχέσει μετὰ τὴν ἐξαιρεθεῖσαν τῆς ὑλοτομίας ἔκτασιν τοῦ δάσεως τούτου. Τὰς ἐμεργείας σας ἀναφέρατε ἐν καιρῷ.

Ἐντολῇ Γενικοῦ Διοικητοῦ

Ὁ Γενικὸς Γραμματεὺς.

Handwritten signature

Το έγγραφο που απέστειλε η Γενική Διοίκηση προς τον Δασάρχη Βέροιας, στο οποίο αναφέρεται πως ο εργολάβος του ελληνικού στρατού Γεώργιος Γουλανδρής παραπονεῖται για το θέμα που προέκυψε, όταν ο δασοφύλακας του τμήματος Σφηνίτσης προέβη σε κατάσχεση των πελέκεων. Πηγή: ΓΑΚ ΗΜΑΘΙΑΣ.

ΕΤΑΙΡΙΑ ΤΟΥ ΣΙΔΗΡΟΔΡΟΜΟΥ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ - ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΟΥ

ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΕΠΙΒΑΤΩΝ

ἀπὸ τῆς 20)7 Ἰουλίου 1914.

ΔΡΟΜΟΛΟΓΙΟΝ ΤΑΚΤΙΚΩΝ ΑΜΑΞΟΣΤΟΙΧΙΩΝ ΑΡ. 402 ΚΑΙ 401

ΜΕΤΑΞΥ

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ - ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΟΥ

(Ὑψα Κεντρικῆς Εὐρώπης).

Συμῶς Ἐπιβατῶν Ἄρ. 402 υκλοφορεῖ καθ' ἐκάστην.			ΣΤΑΘΜΟΙ	Συμῶς Ἐπιβατῶν Ἄρ. 401 υκλοφορεῖ καθ' ἐκάστην.		
I	II	III		I	II	III
	Πρωία					Ἑσπέρα
	8.50		Ἄναχωρησις	ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ	Ἄφιξις	3.56
	9.06			ΤΕΚΕΛΗ (Στάσις)		3.39
	9.29			ΚΙΡΤΖΑΛΛΑΡ		3.14
	9.42			ΛΑΝΙΒΕΡΙ (Στάσις)		3.00
	9.54			ΓΙΔΑ		2.50
	10.29			ΒΕΡΡΟΙΑ		2.19
	10.46			ΝΑΟΥΣΣΑ		1.56
	11.18			ΒΕΡΤΕΚΟΠΙ		1.28
	12.06		ΛΦΙΣΙΣ	ΕΔΕΣΣΑ (Ὁμοπρωλεῖον)	ἈΝΑΧΩΡΗΣΙΣ	12.43
	12.24		ἈΝΑΧΩΡΗΣΙΣ		ΛΦΙΣΙΣ	12.23
	12.59			ΒΛΑΔΟΒΟΝ		12.05
	1.26			ΟΣΤΡΟΒΟΝ		11.32
	2.00			ΣΟΡΟΒΙΤΣ		11.00
	2.09			ΕΙΣΟΥ		10.43
	2.32			ΤΣΕΡΟΒΟΝ (Στάσις)		10.26
	2.48			ΜΠΑΝΙΤΣΑ		9.59
	3.15			ΦΛΩΡΙΝΑ		9.45
	3.37			ΚΕΝΑΛΗ (Στάσις)		9.09
	3.58		Ἄφιξις	ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΟΝ	Ἄναχωρησις	8.45
	Ἑσπέρα					Πρωία

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Ἡ ὥρα τῆς ἀναχωρήσεως ἐν τῇ πρὸς τὰ ἀριστερὰ στήλῃ, δέον ν' ἀναγνωσθῇ ἐκ τῶν ἄνω πρὸς τὰ κάτω, ἐν δὲ τῇ πρὸς τὰ δεξιὰ, ἀντιθέτως.

Ἡ ὥρα τῆς Κεντρικῆς Εὐρώπης ὑστερεῖ κατὰ 32 λεπτά τῆς ὥρας Θεσσαλονίκης.

Το δρομολόγιο των τακτικῶν αμαξοστοιχιῶν μεταξύ Θεσσαλονίκης – Μοναστηρίου. Πηγή: Πανελλήνιος οδηγός, Το ἑλληνικόν ντιρέκτορι 1915.

COMPAGNIE
DU CHEMIN DE FER SALONIQUE-MONASTIRI
Service des voyageurs.

LIGNE SALONIQUE-MONASTIRI

Aller (Train N° 402) Retour (Train N° 401)

STATIONS	DÉPARTS ARRIVÉES	STATIONS	DÉPARTS ARRIVÉES
Salonique	d. 8.50 a.m.	Monastiri	d. 8.45 a.m.
Tékély (Halte)	d. 9.06 »	Kénali (Halte)	d. 9.09 »
Kérdjélar	d. 9.29 »	Florina	d. 9.45 »
Laniveri (Halte)	d. 9.42 »	Banítza	d. 9.59 »
Guida	d. 9.54 »	Tserovon (Halte)	d. 10.26 »
Verría	d. 10.29 »	Eckison	d. 10.43 »
Naoussa	d. 11.46 »	Sorovitch	d. 11.00 »
Vertekop	d. 11.18 »	Ostrovon	d. 11.32 »
Edessa	a. 12.06 »	Vladovon	d. 12.05 »
Uladovon	d. 12.24 »	Edessa	a. 12.20 »
Ostrovon	d. 12.59 »	Vertekop	d. 12.43 »
Sorovitch	d. 1.26 p.m.	Naoussa	d. 1.28 p.m.
Eckison	d. 2.00 »	Verría	d. 1.56 »
Tserovon (Halte)	d. 2.09 »	Guida	d. 2.19 »
Banítza	d. 2.32 »	Laniveri (Halte)	d. 2.50 »
Florina	d. 2.48 »	Kérdjélar	d. 3.00 »
Kénali (Halte)	d. 3.15 »	Tékély (Halte)	d. 3.14 »
Monastiri	d. 3.37 »	Salonique	d. 3.39 »
	a. 3.58 »		a. 3.56 »

Observations

L'heure de l'Europe centrale est en retard de 32 minutes sur l'heure locale de Salonique.

Το δρομολόγιο των τακτικών αμαξοστοιχιών μεταξύ Θεσσαλονίκης – Μοναστηρίου στη γαλλική γλώσσα. Πηγή: Guide officiel des communications de Grèce 1915.

Εἰς τὸν ἑταίρον τοῦ προέδρου τοῦ ἑνωμένου ἑθν. κόλλου, δεξιὰ
 τῆς ἰστορίας καὶ τῆς ἐπιστήμης καὶ τῶν ἀγῶν καὶ τῆς ἐλευθερίας.

Προσέχοντες ἐπιμελῶς περιστάσει, ἐπισημασθέντες δὲ τῆς
 ἀνεπιτήδευτον καὶ ἀνεπιτήδευτον καὶ ἀνεπιτήδευτον μετὰ βαρύνοντων
 τῶν γυμνασίων καὶ ἐπισημασθέντες τῶν μελόντων ἐν τῶν γυμνασίων.

Ὑπὸ τῆς ἐπισημασθέντος αὐτῆς ἐπισημασθέντος ἐπὶ τῶν ἀνεπιτήδευτον
 μελόντων καὶ ἐπισημασθέντος τῶν ἀνεπιτήδευτον καὶ ἀνεπιτήδευτον
 ἐπὶ τῶν ἀνεπιτήδευτον ἀγῶν, καὶ ἀνεπιτήδευτον ἀνεπιτήδευτον καὶ ἀνεπιτήδευτον
 ἀνεπιτήδευτον καὶ ἀνεπιτήδευτον.

Ἐπὶ τῶν ἀνεπιτήδευτον ἀγῶν
 Ἐπισημασθέντος καὶ 21 Μαΐου 1918

Αριθμ. 8913

3

Εν Θεσσαλονίκη τῷ 22^α Μαΐου 1918
76

Ανωτέρα Διοίκηση Χωροφυλακῆς Μακεδονίας
πρὸς
τὴν Γενικὴν Διοίκησιν

24/5/18

~~Κατὰ~~

ἀπορροή

215

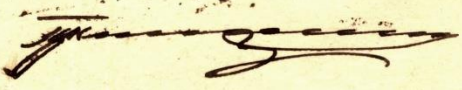
Περὶ τῆς ἐπιπέδου κατεστῆσαν Δείξεως ἐπαύδα
ἰσοστάθμισαν Παρεμβάσεων.

Λαμβάνω τὴν τιμὴν ἠ' ἀναφέρω ἐν δυνάμει τοῦ φορο-
σητημένου ἐν ἀντιγράφῳ ἐγκυκλίου τοῦ ἀποστρατηγικοῦ
ὑποφ. τῆς Κοινοῦς Διοικήσεως Βεροῦν, πρὸς τὸν ἐπαύδα
γραμματεῖα τοῦ Ρουμανικοῦ Προξενίου, παρασχεθέντος δὲ
ὑποφ. τῆς χορηγίας καὶ διαβιβάσθους τὴν ὑπερτίμησιν μου
ὑποφ. τοῦ Ἀρχηγοῦ τῆς ὑπερτίμησιν χορηγίας τοῦ Γενικοῦ
Ἐπιτελείου τῶν ἀντιμαχικῶν ἐπιτελείων, διατάξασθαι
τὴν ἐπὶ ἐργασίαν ἐπιτελεῖν φοροσητημένου πρὸς ἀνακαταστάσιν
τῶν διὰ τοῦ ἐγκυκλίου παρασχεθέντων, ἵνα ἢ φοροση-
τηται καὶ ἐν τῷ φοροσητημένῳ πορίσματι τῆς ἐπιμαρτυρίας
διωγραφίας διαλαμβανόμενα.

Ἐπειδὴ δὲ ἐν τῇ ἀνακαταστάσει ἀνεμαρτήθη ἐν ἀνδρῶν
ἐπιτελείῳ ἀπύκτως ἐν τῇ Γενικοῦ ὑπερτίμησιν φορο-
σητησῶν ἐν ἀνόμοις πράξεσι καὶ ἑναντίον χωριστῶν τοῦ
ὡς εἶρηται χωρίου, ὑποβλαβέντων τὴν ἐν φοροσητημένῳ διωγραφί-
αν ἐν τῇ ἐπαύδα Ἀναστρατηγικῆς Διοικήσεως ἐπιτελεῖται
Ἐπιτελεῖται ἐπιτελεῖται Ἀμύντης διὰ τὰ ὑπερτίμησιν, οὐκ ἔτι
δὲ ἀνεμαρτήθη ἀνάμα ἐν οἷς ῥηθέντες κατόμοι φοροση-
τησῶν ἐν τῇ ἐπιτελεῖται τῆς μετῴσης τῶν, ἢ ἐπιτελεῖται με-
τὰ μετῴστερα πράγματα καὶ ὑποδείξει τοῦ Ρουμανικοῦ
Προξενίου, διὰ ταῦτα ἀναφέρω ἐν τῷ ἐπιτελεῖται καὶ ὑπε-
ρτίμησιν ὅσων ἐπιτελεῖται τὰ ἐπιτελεῖται ἐν ἐπιτελεῖται
τῆ, τῆς ἐπιτελεῖται ῥηθέντες χαρακτῆρα διωγραφικῶν.

ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ

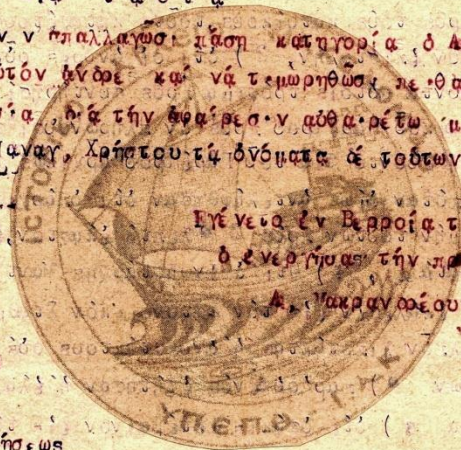
Ἀριθ. πρωτ. 14218
Ἡμερομηνία 24-5-1918

Το έγγραφο με το οποίο η Ανωτέρα Διοίκηση Χωροφυλακῆς Μακεδονίας ενημέρωσε τη Γενική Διοίκηση για την επιστολή των κατοίκων της Δόλιανης (Κουμαριάς). Πηγή: Γ.Α.Κ. Ιστορικό Αρχεῖο Μακεδονίας.

στα οί ειρηνένοι στρατιώται καί τῶ ἀγά τῶ ἐπισημθεθήσαν χωρίς νά τῶ πλη-
ρώσωσι καί ἐν τῶ πετέβη-δ-ειρηνένο-ἀγροφύλαξ εἶς Αρσοούιασι, ὅπου εἶμενεν ὁ
Αἰ.ω.α.ι.κόσι δὲ νά πληρωπῆ τῶ ἀγά τόν υπεχρῶσαν οἱ εἰρηνένοι στρατιώται
δι' ὅτι εἰ μὴ νά πληρωπῆ ὅτι τῶ πληρωσαν. αὐτοῖ εἶς τούτον ἠήλων ὅπως κατὰ πό-
σον εἶνε βῆσ.ο.σ.η. κατ' ὅσον. Τῶ ὄνομα τῶν στρατιωτῶν ἐπεινων ἔν ἡ ὁ
δυναθῆν νά ἐλακρίβωσω καὶ ὄσον καλέσω. νά ἐτετάσω τόν Υπολοναγόν δὲν προσήλ-
θεν, ἀλλ' ἐνεχώρησεν ἐν τεύθει. νά ἀγ.α.π.τον πῶ ποῖον μέσο. τῶ δὲ ὄνομα ἔτινε
ὀκαλαμβάνι. ἐν τῶ ὀκ.α.ρ.θ. εἶς ἐγγράφω του φαίνεται ὅτι ἔν εἶναι τῶν
στατιωτῶν ἐκείνων οἱ τῶν εἰς πῶ ἔξον τ' ἄνωτέρω.

Διὰ τῶ ὅτι τῶ ὄνομα τῶν στρατιωτῶν εἶς τούτον ἠήλων ὅπως κατὰ πό-
σον εἶνε βῆσ.ο.σ.η. κατ' ὄσον. Τῶ ὄνομα τῶν στρατιωτῶν ἐπεινων ἔν ἡ ὁ
δυναθῆν νά ἐλακρίβωσω καὶ ὄσον καλέσω. νά ἐτετάσω τόν Υπολοναγόν δὲν προσήλ-
θεν, ἀλλ' ἐνεχώρησεν ἐν τεύθει. νά ἀγ.α.π.τον πῶ ποῖον μέσο. τῶ δὲ ὄνομα ἔτινε
ὀκαλαμβάνι. ἐν τῶ ὀκ.α.ρ.θ. εἶς ἐγγράφω του φαίνεται ὅτι ἔν εἶναι τῶν
στατιωτῶν ἐκείνων οἱ τῶν εἰς πῶ ἔξον τ' ἄνωτέρω.

Διὰ τὴν ἐντ' ἐγγράφω
θ) νίκη 21 Μαΐου 1918

Υπαπισταῖς τῆς Διοικήσεως

[Handwritten signature]
ΑΙΟΙΕΤΗΣ